

שבוע פרשת תרומה

(3-9 February 08)

כ"ז שבט - ג' אדר א' ה'תשס"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עזר ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:

א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלֵל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרָצוֹן עִמָּךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעַתְךָ:
ה לְרָאוֹת | בְּמִוֶּכֶת בַּחֲרִיד לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
הַעֲוִינוּ הִרְשַׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיֹּמְרוּ עַל־יָם
בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַבֵּד וַיִּזְלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיִּכְסּוּ־מַיִם צְרִיהֶם אַחַד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
יב וַיֹּאמְרוּ בְּדַבְּרוֹ יִשְׁירוּ תְהִלָּתוֹ: יג מִהֲרוּ שִׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָפוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
וַיִּנְסוּ־אֵל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רֶזֶן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לֹא־הָרָן
קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן וְאֶת־חֶבְרֹן וַתִּכְרַס אֶבְרָם: יח וַתִּבְכַּעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
תַּלְהֵט רָשָׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּסֶּכֶה: כ וַיֹּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכַל
עֵשֶׂב: כא שִׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נִפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם גְּזֵרָאוֹת עַל־יַם־סוּף:
כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיו עִמָּךְ בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֶסוּ
בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הָאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יְדוֹ לָהֶם
לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזֹרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פַּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיִּכְעִסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־אֲפָם מִגִּפָּת: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיִּפְלֵל וַתַּעֲצֹר הַמִּגִּפָּת:
לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְכֹּא בִשְׁפָתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
לה וַיִּתְּעֲרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצֻבֵיהֶם וַיְהִיו לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים: לז וַיִּשְׁכְּחוּ דָם נָקִי דִם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצֻבֵי כְנָעַן
וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בַּדָּמִים: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב
אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנְעוּ תַּחַת יָדָם:
מג פְּעָמֵם רַבּוֹת יֵצִילֵם וְהִמָּה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם בְּרַב חֲסִדָּיו: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מח הוֹשִׁיעֵנו |
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהֲלָתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּהָ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים לתודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְּעַרְב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
 ה לֹא מָצְאוּ: ו רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ז וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 ח מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ט וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: י הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו
 יא וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: יב כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שְׁקָקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: יג יֵשְׁבִי חֲשֹׁךְ
 יד וּצְלָמוֹת אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל: יה כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיּוֹן נֶאֱצָו: יז וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
 יח כָּשְׁלוּ וְאִין עֹזָר: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יוֹצִיאֵם מִחֲשֹׁךְ
 כא וּצְלָמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: כב הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: כג כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 כד נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל גִּדְּעָה: כה אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: כו כִּלְאֶכֶל תִּתַּעֲב
 כז נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מָוֶת: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כט יִשְׁלַח
 ל דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם: לו וַיִּזְכְּחוּ
 לו זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: לו וַיִּדְרִי חַיִּים בִּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בְּיָמִים רַבִּים: לו הִמָּה
 לו רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוּתוֹ בְּמִצְוָה: לו וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוָמָם גָּלְיוֹ: לו יַעֲלוּ
 לו שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַהוֹמֹת נַפְשָׁם בָּרַעַה תִּתְמוּגֵג: לו יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כְּשָׁפוֹר וְכִלְחֻכְמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 לו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: לו יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם:
 לו וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז חִפְצָם: לו הָדָו לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוּתוֹ לִבְנֵי אָדָם:
 לו וַיִּרְוּ מִמוּהוּ בִקְהֵל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹכוּהוּ: לו יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לו לְצִמְאוֹן: לו אֶרֶץ פְּרִי לְמִלְחָה מְרֵעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לו יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאַגְם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לו לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לו וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 לו פְּרִי תְבוּאָה: לו וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהִמָּתָם לֹא יִמְעִיט: לו וַיִּמְעֲטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 לו וַיִּגְזֹן: לו שִׁפְךָ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: לו וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
 לו מִשְׁפָּחוֹת: לו יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכִלְעוּלָה קִפְצָה פִּיהֶם: לו מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמְרֵהוּ וַיִּתְּבוֹנְנוּ
 חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה בלילה ההוא פורים, התשכ"ח ה
- ג) משיחת לילות ד' ה' ו' וש"ק תרומה ר"ח-ד' אדר ראשון ה'תשנ"ב יג
- ד) לקוטי שיחות פרשת תרומה (בלה"ק) יט
- ה) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תרומה כט
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה לו
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לח
- ח) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומה מ
- ט) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומה נז
- י) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת תרומה סד

מתורת נשיאי חב"ד:

- יא) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן סח
- יב) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן סט
- יג) תורה אור מבואר - ד"ה חייב אינש - אדמו"ר הזקן עא
- יד) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי עה
- טו) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" עו
- טז) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש עז
- יז) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב עז
- יח) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ עח
- יט) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ עט
- כ) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ פא

- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תרומה פב
- כב) לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה קג

בס"ד. פורים, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

בלילה ההוא נדדה שנת המלך¹, ואיתא במנהגי מהרי"ל² (והובא באחרונים³) שמבלילה ההוא צריך להגבי' את הקול, לפי שהוא התחלת תוקפו של נס⁴. וידועה הקושיא בזה⁵, דלכאורה תוקפו של הנס התחיל ע"י בקשותי' של אסתר כו', שלאח"ז נתבטלה הגזירה, ומה נוגע הענין דבלילה ההוא נדדה שנת המלך לכללות הנס, ועד כדי כך שזהו תוקפו של נס. והתירוצ' בזה, ע"פ מ"ש במדרש⁶ בפירוש נדדה שנת המלך, זה מלכו של עולם וכו', שאז נעשה בגלוי הענין דלא ינום ולא יישן שומר ישראל⁷. והענין בזה, דכשם שהענין דנדדה שנת המלך ע"פ פשוטו של מקרא הי' שינוי וחידוש דבר, הרי מובן שכן הוא להפירוש בפנימיות הענינים שקאי על מלך מלכי המלכים הקב"ה, שנדדה שנת מלכו של עולם הוא שינוי וחידוש גדול. ולכאורה אינו מובן מהו החידוש בזה, הרי לא ינום ולא יישן שומר ישראל. והביאור בזה, ע"פ תורת רבינו הזקן⁸ במאמר המשנה⁹ דע מה למעלה ממך, שאיש ישראל צריך לידע שכל הענינים שלמעלה (מה למעלה) הם ממך, שתלויים בעבודת האדם למטה. ועד כדי כך, שאפילו ענין שבא באתערותא דלעילא שאין אתערותא דלתתא מגעת שם, הנה גם ענין זה לא שריא אלא באתר שלים¹⁰. ויתירה מזה, שאע"פ שלא שייך לומר בזה עשיית כלי (להיותו ענין של אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת לגמרי), מ"מ, צריך להיות ענין של הכשרה ומעין זה למטה (וע"ד המשכת בחי' מאד שלמעלה, כאשר עבודת האדם למטה היא באופן דבכל מאדך¹¹). ומזה מובן, שכאשר צריכים לפעול הענין דלא ינום ולא יישן שומר ישראל, צריך להיות המעמד ומצב דישראל בעבודתם למטה ג"כ באופן כזה. וכאשר המעמד ומצב של ישראל אינו באופן כזה, ואעפ"כ ההנהגה למעלה היא באופן שנדדה שנת מלכו של עולם, הרי זה ענין של חידוש. ויתירה מזה, שאפילו כאשר יש אצל ישראל איזה התעוררות לזה, אלא שההתעוררות היא שלא בערך, אפילו לא מעין דוגמא לזה (כמו בכל מאדך, מאד שלך, לעורר בחי' מאד שלמעלה), אזי ההנהגה שלמעלה באופן שנדדה שנת המלך, להיות לא ינום ולא יישן שומר ישראל בגילוי, היא ענין של נס, ועד לתוקפו של נס.

(ב) **והנה** בנוגע לכללות המעמד ומצב דישראל למטה באופן הפכי ח"ו נאמר בכתוב¹² אני ישנה, כפירוש הזהר¹³ אני ישנה בגלותא. והענין בזה, דהנה, כללות ענין הגלות הוא מעמד ומצב שאותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו יודע עד מה¹⁴, והיינו, שאין זה כמו

(1) אסתר ו, א.

(2) הל' פורים (ע' תכט – בהוצאת ירושלים, תשמ"ט).

(3) דרכי משה סתר"צ. מג"א או"ח שם סק"ז.

(4) מגילה יט, א.

(5) רד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 5).

(6) יל"ש אסתר רמז תתנו (קרוב לסופו).

(7) תהלים קכא, ד.

(8) סה"מ תש"ד ע' 85. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג

ע' שג (הועתק ב"היום יום" יג אייר).

(9) אבות פ"ב מ"א.

(10) ראה זח"ג ז, ב.

(11) ואתחנן ו, ה. וראה תו"א מקץ לט, ג ואילך.

(12) שה"ש ה, ב.

(13) ח"ג צה, א.

(14) תהלים עד, ט.

בשעה שהאדם הוא ער, שאז רואה מה שנעשה מסביבו, ויודע ומבין מה זאת, אבל כאשר לא ראינו, וגם כאשר רואים אזי אין אתנו יודע עד מה, הנה מעמד ומצב זה נקרא בשם שינה. והנה¹⁵, ענין השינה ניכר לכל לראש בעינים, שבהם ניכר בגלוי השינוי דסגירת העינים. וזהו שמצינו שבבחי' לא ינום ולא יישן שומר ישראל, לית גבינין על עינא¹⁶. וענינו בעבודה, דהנה כתיב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה¹⁷, כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננתה¹⁸, והיינו, שזוהי תמיהת הנביא על איש הישראלי שהי' צריך להיות במעמד ומצב שכאשר רק ישא את עיניו (ווי נאָר ער וועט אַ קוק טאָן) אזי יבוא מיד להכרה והקריאה דשמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד¹⁹, כדאיתא בספרים²⁰ ששמע ר"ת שאו מרום עיניכם, והיינו, שכאשר נושא עיניו למעלה אזי בא מיד להכרה דשמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד. וכללות הענין בזה, שכאשר מתבונן בעינא דשכלא אזי רואה ומכיר גדלות הא-ל ושפלות האדם²¹, ועי"ז נעשה במעמד ומצב הראוי בנוגע לקיום רצונו של הקב"ה. אמנם, כאשר נפש האלקית היא בגלות בנפש הבהמית, שאז נעשה נתינת מקום ועד למציאות של חטאים, שע"ז נעשה ענין הגלות כפשוטו, דמפני חטאינו גלינו מארצנו²², הרי זה מעמד ומצב שהעינים סגורות ואינו רואה, וכמ"ש²³ ועיניו השע. ועד"ז גם בנוגע לשאר האברים, השמן לב העם הזה ואזניו הכבד²⁴. דהנה, כלה שעני' יפות אין כל גופה צריך בדיקה²⁵, אבל כאשר חסר בענין העינים, כמו בזמן השינה שהעינים סגורות, והיינו, שחסרה העבודה באופן של ראי', אזי נעשה נתינת מקום שתהי' חלישות גם בעבודה באופן של שמיעה (שעז"נ²⁶ ועתה ישראל שמע גו'), ועד שבעת השינה יכול להיות מעמד ומצב של דמיונות עד שיכול לחבר שני הפכים, והיינו, שאע"פ שבנים אתם להוי' אלקיכם²⁷, ועד שבני בכורי ישראל²⁸, הנה ביחד עם זה עוסקים בענינים גשמיים וגם בענינים חומריים, ואין זה באופן שעושים זאת בלא לב ולב²⁹. וזהו כללות הענין דאני ישנה בגלותא, דקאי על הגלות של נפש האלקית בהגוף ונפש הבהמית, ועד להגלות כפשוטו.

ג) אך עז"נ אני ישנה ולבי ער. ובהקדם משנת"ל (ס"א) בענין דע מה למעלה ממך, שזהו לפי שכל הענינים של בני' משתלשלים מלמעלה, וכמו אב ובן שכל עניני האב נמשכים אצל הבן, כמבואר בתניא³⁰ בארוכה שכמו שהבן נמשך ממוח האב, כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית', ומצד זה ישנם אצל איש ישראל למטה כל פרטי הענינים דעינים ואזנים, וכל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכן גם ענין הלב.

(22) תפלת מוסף דיו"ט.

(23) ישע"י ו, י.

(24) תענית כד, א. שהש"ר פ"ד, א (ג).

(25) ואתחנן ד, א.

(26) פ' ראה יד, א.

(27) שמות ד, כב.

(28) ע"פ לשון הכתוב דברי הימים-א יב, לג, וכפי' ויק"ר

פכ"ה, ב – הובא ברש"י שם. וראה גם לקו"ת שלח מב, ד.

(29) פ"ב.

(15) בהבא לקמן – ראה ד"ה דורי שלח ידו מן החור תרכ"ח

(ס"ה"מ תרכ"ח ע' עט ואילך). וראה גם ד"ה בלילה ההוא תש"כ

(תו"מ חכ"ז ע' 407 ואילך).

(16) זח"ג קכט, ב. רפט, א.

(17) ישע"י מ, כו.

(18) תהלים ח, ד.

(19) ואתחנן ו, ד.

(20) תקו"ז תמ"ט.

(21) ראה רמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח ס"א.

ועז"נ אני ישנה ולבי ער, שאע"פ שאני ישנה בגלותא, מ"מ, לבי ער, להקב"ה ולתורתו ולמצוותיו (כפירוש המדרש³⁰). וכיון שלבי ער, לכן ישנו הענין דקול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי (כהמשך הכתוב¹²), שזהו הקול מלמעלה שדופק וצועק ואומר פתחי לי, והיינו, דכיון שלבי ער, צריך לפעול שיומשך מהלב בכללות הגוף ועד שיומשך בהגוף לכל פרטיו, שאז יתעורר משנתו, עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם³¹. והענין בזה, דהנה, קול דודי מורה על ההתעוררות שבאה מלמעלה, וע"ד מ"ש³² לא למענו אלא למענך כו', וכיון שהוא דודי, לכן בא הקול ואומר פתחי לי, והיינו, דכיון שנמצאים במעמד ומצב דאני ישנה בגלותא, אזי תובעים מלמעלה עבודה שהיא לפי ערכו, שזהו"ע פתחי, כדאיתא במדרש³³ פתחו לי כחודה של מחט, שהו"ע נקודת המס"נ, שאין לה תפיסת מקום, כי אם באופן של ביטול גמור כמו נקודה, ועי"ז נעשה לי, דהיינו להקב"ה ולתורתו ולמצוותיו, כדאיתא במדרש³⁴ כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם, שהוא באופן של קביעות ונצחיות שאין לו הפסק³⁵. וענין זה נמשך בעבודה בפרטי המדריגות דאחותי רעיתי יונתי תמתי, שהם באופן של הליכה מן הקל אל הכבד, והיינו, שתחילת העבודה היא באופן דאחותי, ואח"כ רעיתי, ואח"כ יונתי ואח"כ תמתי, כדאיתא בספרים³⁶ שהר"ת שלהם הוא ירא"ת, שזהו מ"ש³⁷ אשה יראת ה' היא תתהלל, דאשה קאי על כנס"י שהיא כמו אשה לאיש זה הקב"ה, וכדי שהיא תתהלל, מלשון בהלו נרו³⁸, שהו"ע הגילוי, הרי זה ע"י ד' הדרגות דירא"ת (יונתי רעיתי אחותי תמתי), שסדרם מן הקל אל הכבד הוא באופן דאחותי רעיתי יונתי תמתי, כמבואר ענינם בלקו"ת שה"ש³⁹, ומסיים שם בהגהה⁴⁰, שאפ"ל ג"כ שארבעה בחי' אלו אחותי רעיתי יונתי תמתי הם נגד בחי' שם הוי' שיש בהנשמה. וכמבואר בהמאמר של אדמו"ר מהר"ש משנת תרכ"ח⁴¹, שבחי' אחותי היינו עליית המלכות כנגד נה"י, בחי' רעיתי היינו עליית המלכות כנגד חג"ת, בחי' יונתי היינו עליית המלכות כנגד חב"ד, ואח"כ באה המלכות לבחי' תמתי שנעשים שוין בקומתן וכתר א' לשניהם. ד) וביאור הענין בעבודה, הן בעבודה בנפש בענין האהבה, דלית פולחנא כפולחנא דרחימותא⁴², והן בעבודה בפועל בלימוד התורה וקיום המצוות, שבשניהם יש ד' הדרגות דאחותי רעיתי יונתי תמתי.

והענין בזה בעבודת האהבה, דהנה, האהבה שנקראת אחותי היא בדוגמת אהבת אח ואחות שהיא אהבה טבעית, והו"ע האהבה המסותרת שהיא ירושה לנו מאבותינו⁴³. אמנם, כיון שזהו ענין של ירושה, הרי גם כאשר ישנו בזה הענין דפתחי לי⁴⁴, אין זה עדיין

(30) ראה שהש"ר עה"פ.

(31) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(32) תפלת שחרית לחול.

(33) ראה שהש"ר פ"ה, ב [ב]. ועוד.

(34) ויק"ר פ"ב, ב.

(35) ראה גם ד"ה ואלה המשפטים (לעיל ע' קכה).

(36) ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 64 הערה 59.

(37) משלי לא, ל.

(38) איוב כט, ג.

(39) ד"ה אני ישנה וביאורו (לג, ג ואילך).

(40) לה, ד.

(41) ד"ה דודי שלח ידו שבהערה 15.

(42) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג.

(43) תניא פי"ח.

(44) ראה לקו"ת שה"ש לד, א: "לפתוח ולהוציאה ממסגר..

לעורר את האהבה כו'".

אמיתית ענין העבודה, מלשון עיבוד⁴⁵ (איבערמאַכן). ולאח"ז באה האהבה דרעית, בדוגמת אהבת אשה, שהיא אהבה מחודשת ע"י התבוננות, דהיינו ע"י שמתבונן בגדלות הא-ל, ככל פרטי ההתבוננות שבזה. וזהו ענין רעיתי פרנסתי⁴⁶, כמ"ש⁴⁷ אכלתי יערי עם דבשי, דקאי על ברכות ק"ש וק"ש (שבה נאמר ואהבת גו'⁴⁸), כמבואר בלקו"ת⁴⁹. ולמעלה מזה היא האהבה שנקראת בשם יונתי, כמו זוג יונים שמסתכלים תמיד זה בזה כו', שאהבה זו היא מתוך תענוג עצום, עד שנתפס בזה לגמרי (עס פאַרנעמט אים אינגאַנצן). והיינו, שהאהבה דרעית, אף שבאה ע"י התבוננות, הרי עיקרה הוא מצד המדות שבלב, בחי' חג"ת שבנפש (משא"כ האהבה דאחותי שהיא בבחי' נה"י), והאהבה דיונתי היא מצד בחי' חב"ד שבנפש, ועיקרה מבחי' בינה, שלכן יש בזה תענוג עצום כו'. ועד שבאים לבחי' תמתי, כמבואר בארוכה בלקו"ת⁴⁹ שתמתי הוא בחי' ומדרגה היותר גבוה ועליונה מכולם, כי כולם הם בנפש האדם עצמו לצורך תיקון נפשו ממש, אבל תמתי היינו להשלים כל החסרונות של זולתו ג"כ, כל אלו שהם משורש אחד או מענף אחד, ועי"ז נקרא תמתי, שמשלים כל הפגמים והחסרונות כו', והיינו ע"י המשכת אור חדש מלמעלה מעלה כו'.

וכמו"כ ישנם ד' מדריגות אלו בכללות העבודה. דהנה, אחותי הוא מלשון איחוי אלכסנדרית⁵⁰, שהו"ע חיבור שני ענינים שלכאורה הם נפרדים זמ"ז, וקאי בכללות על מעשה המצוות, שהרי המצוות הם מדברים גשמיים ואפילו חומריים שבעוה"ז התחתון, ואעפ"כ עושים מהם ענין של קדושה ומצוה, שזהו חיבור שני ענינים הפכיים. וכמבואר בהמאמר⁵¹, שע"י נעשה החיבור דדעת עליון ודעת תחתון, דהנה, דעת תחתון היינו שהנברא למטה הוא יש, ודעת עליון היינו שהיש הוא יש האמיתי שלמעלה, אמנם, ע"י ענין המצוה מתחברים שניהם, והיינו, שרצונו של יש האמיתי יכול להתקיים כביכול דוקא כאשר ישנו יש הנברא, ויש הנברא נעשה מציאות אמיתית עי"ז שנורגש בו שנמצא מאמיתת המצאו (שכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו⁵²). וענין זה הוא בבחי' נה"י (ובלשון המאמר⁵¹: עליית המלכות כנגד נה"י), כי, עיקר וכללות ענין המצוות הוא כנוסח ברכת המצוות: אשר קדשנו במצוותיו וצונו [שזהו נוסח כללי לכל המצוות כולן, נוסף לכך שכל מצוה יש לה סגולה וכוונה פרטית (ועל זה אמרו חז"ל⁵³ מצוות אין צריכות כוונה)], היינו, שהמצוות הם רצונו ית', והאדם הוא כעבד המקיים רצון אדונו מצד קבלת עול, ולכן שייך קיום המצוות אפילו אצל פושעי ישראל, כמארז"ל⁵⁴ אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, והיינו, לפי שקיום המצוות צריך להיות מצד קבלת עול. ואח"כ באים לבחי' רעיתי, רעיתי פרנסתי, דקאי על כללות ענין התורה, שעז"נ⁵⁵ לכו

(45) ראה תו"א בראשית ה, ב. משפטים עו, א.

(46) שה"ש א, ט. שהש"ר פ"א, ט (ו).

(47) שה"ש ה, א.

(48) שם, ריש ע"ב.

(49) שם לו, ד.

(50) מו"ק כו, ב. וראה גם לקו"ת בהר לט, סע"ג ואילך.

(51) סה"מ תרכ"ח הנ"ל (ע' פב).

(52) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(53) עירובין צה, סע"ב. וראה לקו"ת שלח מ, א. המשך תרס"ו

ע' נו.

(54) חגיגה בסופה.

(55) משלי ט, ה.

לחמו בלחמי, דהיינו שהתורה היא לחמו של הקב"ה, שעל ידה מפרנסים ישראל לאביהם שבשמים⁵⁶, להיות אורייתא וקוב"ה כולא חד⁵⁷. ולכן גם בעבודת האדם למטה הנה מעלת התורה על המצוות היא שהתורה נקראת לחם ומזון הנפש שנעשה דם ובשר כבשרו, כמבואר בתניא⁵⁸ (וכנ"ל בפירוש מה למעלה ממך, שכל הענינים שלמעלה כביכול יש דוגמתם באדם למטה). וענין זה הוא בבחי' חג"ת שבלב, כי לימוד התורה צריך להיות בדיבור, כמארז"ל⁵⁹ למוציאיהם בפה, והרי קול הדיבור הוא קול פשוט שנמשך מהבל הלב ומורכב מאש מים רוח⁶⁰, שהו"ע חג"ת שבלב. ולמעלה מזה הו"ע יונתי, ששייך לבחי' י"ה, הנסתרות להוי' אלקינו⁶¹, והו"ע ההתבוננות, שזהו ענינה של אות ה' ראשונה מד' אותיות שם הוי' שבנפש האדם, שעיי"ז יבוא להיות נכספה וגם כלתה נפשו בחשיקה וחפיצה לדבקה בו ית', ועד להעונג במוח חכמה ושכל המתענג בהשכלת ה' וידיעתו (כמבואר בתניא⁶²), שעבודה זו היא בתענוג גדול ונפלא. ולאח"ז בא למדריגת תמתי, מלשון שלימות, שהיא משלמת אותו ית' כביכול.

ה) **אמנם** כיון שאני ישנה (ורק לבי ער), אינו מובן, איך יכול הקול דודי דופק לפעול פעולתו. אך הענין הוא, שעז"נ בהמשך הכתוב שראשי נמלא טל, כמבואר בהדרושים⁶³ שטל לא מיעצר⁶⁴, כיון שאינו תלוי במעשה התחתונים, וענינו למעלה הוא האהבה העצמית דהקב"ה לבנ"י. ומצד ענין הטל שלמעלה נעשה קול דודי דופק, ודפיקה זו פועלת שיהי' פתחי ובאופן דלי, ועד שנמשך אח"כ בעבודה פרטית בכל ד' המדריגות דאחותי רעיתי יונתי תמתי.

ו) וזהו בלילה ההוא נדדה שנת המלך, היינו, שאע"פ שמעמדם ומצבם של ישראל הי' באופן דאני ישנה בגלותא, ועד שנתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כו"⁶⁵, עד שהי' נתינת מקום לגזירת המן, מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים⁶⁶, ומחשבה זו היתה יכולה לפעול רח"ל ביהודים, ועד שהיתה כבר גזירה שנחתמה⁶⁷, מ"מ, הי' תקפו של נס שנדדה שנת מלכו של עולם, ונעשה בגלוי מעמד ומצב דלא ינום ולא יישן שומר ישראל, ונמשך אח"כ בנסים המלובשים בטבע, שבאופן כזה הי' כללות הנס דפורים, שהי' עיי"ז שאחות יש לנו בבית המלכות⁶⁸, ומטעם זה לא מצינו בכל המגילה שמות קדושים בגלוי, כי אם בראשי תיבות וסופי תיבות, כמבואר בפע"ח⁶⁹ ובכ"מ בספרי קבלה⁷⁰. ובפרטיות יותר, שנס זה (שנדדה שנת מלכו של עולם) פעל את הענין דפתחי לי, פתחו לי כחודה

(56) ראה זח"ג ז, ב.

(57) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב
ס, א. תקו"ז ת"ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד.

(58) פ"ה.

(59) עירובין נד, א.

(60) ראה זח"ב קפד, ב. תו"א ויצא כב, סע"ב. סידור עם דא"ח

רמד, ג. ובכ"מ.

(61) נצבים כט, כח. רע"מ בזח"ג קכג, ריש ע"ב. תקו"ז ת"י

(כח, ב). ת"ע (קכט, א). ועוד.

(62) פ"ט.

(63) לקו"ת שה"ש שם וסה"מ תרכ"ח שם.

(64) תענית ג, א.

(65) מגילה יב, א.

(66) אסתר ט, כה.

(67) ראה אסתר ג, יב. אסתר פ"ז, יח.

(68) מגילה טו, ב.

(69) שער הפורים פ"ו.

(70) משנת חסידים מסכת אדר פ"ז.

של מחט, שהו"ע נקודת המס"נ, כמבואר בתו"א⁷¹ שמסרו עצמן למות כל השנה כולה, והיינו, שאע"פ שבמשך השנה ישנם כל שינויי הזמנים דקור וחום וקיץ וחורף גו'⁷², הנה כל אלו השינויים לא נגעו בנקודת המס"נ, אף שהיתה כחודה של מחט בלבד, ועי"ז נתבטלה הגזירה. וזהו גם מ"ש במדרש⁷³ שביטול הגזירה הי' ע"י קול גדיא, כפי שמבאר רבינו הזקן בתו"א⁷⁴, שבאותה העת היתה הצעקה בלי דעת והתבוננות, כמו צעקת הגדי והבהמה, שהו"ע שלמעלה מהשכל לגמרי. ועי"ז הי' ביטול הגזירה, ועד לאופן של אתהפכא, היינו, שתמורת תוקפו של המן נעשה תוקפו של מרדכי⁴ (ותקפה של אסתר), וניתן לו בית המן⁷⁵, וליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר⁷⁶. וענין זה נעשה הכנה – באופן דמסמך גאולה לגאולה⁷⁷, מגאולת פורים לגאולת פסח⁷⁸, עלי' נאמר⁷⁹ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

(76) שם, טז.

(77) מגילה ו, סע"ב.

(78) פרש"י שם.

(79) מיכה ז, טו.

(71) מג"א צז, א.

(72) נח ח, כב.

(73) אסתר"ר פ"ח, ג.

(74) שם צד, סע"ד ואילך.

(75) ראה אסתר ח, ב.

בס"ד. משיחות לילות ד' ה' ו' ושבט קודש תרומה ה'תשנ"ב.

— תרגום מאידית —

ועי"ז מיתוסף עוד יותר בהפתיחה בברכה — ברכה בכל הענינים, גם בהפיכת כל הענינים של היפך, לברכה ושמחה.

עד לברכה הכי עיקרית — בענין שהזמן גרמא — ברכת הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כשתהי' שלימות השמחה — "אז ימלא שחוק פיננו"⁸, ושלמות ד"בריא מזלי" דבנ"י, ושלמות דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקו.

ב. התחלת חודש אדר חלה (— בכ"כ שנים) בשבוע דפרשת תרומה.

וע"פ הידוע? שלמועדי השנה יש שייכות לפרשיות התורה בהם הם חלים, צריך להבין השייכות דחודש אדר — "משנכנס אדר מרבין בשמחה", וכ"שבריא מזלי" של ישראל — לפרשת תרומה.

ונוסף להשייכות לכללות חודש אדר, צ"ל לזה שייכות גם להחידוש בקביעות דחודש אדר בשנה זו:

א) להיותה שנה מעוברת ישנם בשנה זו שני אדרים. וכעת — כשקורין בתורה פ' תרומה — נמצאים בתחילת חודש אדר ראשון.

ב) ב' הימים דראש־חודש אדר ראשון (שהראש כולל בתוכו ומנהיג את כל ימי החודש¹⁰), חלו בימי ג' וד' בשבוע.

ג. ויובן בהקדים דיוק בפרשתנו: בציווי הקב"ה שבהתחלת פרשתנו — "ויקחו לי תרומה גו' וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת גו'"¹¹ — ידועה השאלה: מדוע מתחילה תרומת המשכן דוקא ב"זהב"¹²?

נוסף לכללות השאלה, שהדברים היו צריכים להכתב בסדר מן הקל אל הכבד, לא זו אף זו¹³ — הרי בנדו"ד לכאורה מתאים סדר זה עוד יותר: מכיון שכאן מדובר אודות נדבת המשכן — שהיא חובת כל בני

א. פותחין בברכה¹. ובפרט בעמדנו בתחילת ובהכניסה לחודש אדר, כשישנו הציווי והדין² ש"משנכנס אדר מרבין בשמחה", ובחודש זה "בריא מזלי"³ דישאל. במילא מובן שבנ"י מתברכים אז במיוחד בברכות.

יתירה מזו: איתא בגמרא⁴ "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", "הלכך בר ישראל דאית לי' דינא בהדי נכרי לישתמיט מיני' באב דריע מזלי' ולימצי נפשי' באדר דבריא מזלי'". ולכאורה: מהו תוכן ההשוואה בגמרא "כשם שמשנכנס אב ממעטין כו' כך משנכנס אדר מרבין כו'", לכאורה ה"ז ממעיט את גודל השמחה בחודש אדר!

וי"ל, דאדרבה: לשון חז"ל "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" בא ללמד, שמיעוט השמחה בחודש אב הוא באותו תוכן של ריבוי השמחה בחודש אדר ("כשם . . כך"). שכן כוונת ותכלית מיעוט השמחה בחודש אב היא רק בכדי להפכו מחשוכא לנהורא ומרירו למיתקו⁵.

ומכיון שזה נפעל ע"י "מרבין בשמחה" ו"בריא מזלי" בחודש אדר, שמהפך גם את ה"ממעטין בשמחה" ו"ריע מזלי" בחודש אב — מובן, שע"ז מיתוסף עוד יותר שמחה באדר — נוסף להשמחה מצ"ע בטוב הנראה והנגלה, גם השמחה מזה שמהפכים אז את הענינים הבלתי רצויים (שגורמים ל"ממעטין בשמחה"), באופן שנעשה "ועשה לי מטעמים"⁶ לשון רבים⁷, הן "ממאכלים ערבים ומתוקים" (מרבין בשמחה באדר מצ"ע) והן "מדברים חריפים או חמוצים רק שהם מתובלים ומתוקנים היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש"⁷ (האתהפכא דעניני אב לנהורא ולמיתקו).

[ועפ"ז יומתק זה שהציווי להרבות בשמחה מובא דוקא במס' תענית, בסוגיא המדברת אודות הירידה דחודש אב, כולל מיעוט השמחה שבו].

(1) ע"פ פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק שבתניא. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה.

(2) תענית כט, סע"א. הובא להלכה במג"א או"ח סו"ס תרפו (וראה לקו"ש ח"א ע' 338 בהערה. שיחת ש"פ תרומה תנש"א הערה 2 (התוועדיות תנש"א ח"ב ע' 300). וש"נ).

(3) תענית שם, ריש ע"ב.

(4) שם, א"ב.

(5) ראה זח"א ד, א.

(6) תולדות כז, ז.

(7) תניא פכ"ז.

(8) תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.

(9) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

(10) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, סע"א. ובכ"מ.

(11) פרשתנו כה, ב"ג.

(12) ראה בחיי וראב"ע ריש פרשתנו. ועוד.

(13) ראה דברי שאול עה"ת כאן.

מזהב, כי דבר יקר יותר (זהב) ישנו מעט בכמות (ואדרבה: משום כך הוא יקר). ובזה גופא (בעשירות) היו חילוקים בבני גופא, כנ"ל.

יתירה מזו: נוסף לכך שלבני הי' יותר נחושת מכסף ויותר כסף מזהב — הרי גם למשכן נדבו בני כסף ונחושת יותר מזהב, כמפורש ברמב"ן²⁷ "וכל איש אשר הניף תנופת זהב לא היו רבים כמרימי הכסף והנחושת ולא היתה הרמת הזהב מרובה ככסף והנחושת". והטעם בפשטות ע"ז הוא גם, כי לעשיית המשכן וכליו הוצרכו ליותר כסף ונחושת מזהב (כמסופר בפרטיות בפ' פקודי²⁸).

שעפ"ז מתחזקת השאלה הנ"ל: מדוע תרומת המשכן מתחילה דוקא ב"זהב"?

אאפ"ל שהתורה מונה את י"ג²⁹ (ט"ו³⁰) הדברים בהתאם לסדר חשיבותם, וזהב הוא החשוב ביניהם (חשוב יותר מכסף ונחושת) — כי א) "אבני שוהם ואבני מילואים" שהם דברים יותר חשובים מהדברים הכתובים לפניו, נמנים רק בסוף³¹. ב) ועיקר³²: בציווי לנדבת המשכן ע"י ישראל הרי לא נוגע חשיבות הדבר, אלא המצב בפועל של בני שהתנדבו והצורך במשכן, ובב' הענינים הי' כסף ונחושת יותר מזהב, כנ"ל.

גם צריך להבין: מהי ההוראה לדורות הנלמדת מכך ש"זהב" הוא הראשון מנדבות המשכן?

ד. ויש לומר הביאור בזה, ובהקדים שאלה בנוגע לכללות המשכן:

עשיית והקמת המשכן לה' היתה תלויה בכל בני — הן הציווי על נדבת המשכן הי' לכל יהודי ("ויקחו לי תרומה גו' מאת כל איש"), גם לנשים ("ויבואו האנשים על הנשים²⁷"), עד שגם טף השתתפו בנדבת המשכן³³; וגם הציווי לעשיית המשכן ("ועשו לי

כל אחד לפי נדבת לבו") ("ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו גו'¹¹"), ובפשטות היו בבני חילוקים בין דל ועשיר¹⁴, ובנדבת המשכן "לא היתה יד כולם שוה בה"¹⁵ — הרי לכאורה הי' מתאים להתחיל בדברים — כסף או נחושת — שהם מצויים יותר אצל כל בני, דברים שבהם הם משתווים יותר, ולאחר מכן למנות זהב ששייך בעיקר אצל יהודים עשירים יותר.

ע"ד שמצינו בסדר הנדבות שלאח"ז — שכל הענינים (מלבד זהב בתחלה) הם בהתאם למצב המנדבים: בתחילה באים זהב כסף ונחושת, ששלשתם היו אצל (רוב¹⁶) בני, וכל ישראל ("כל איש") נדבו מזה למשכן. לאחר מכן בא "תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים ועורות אלים מאדמים ועורות תחשים"¹⁷ — שע"ז כתוב¹⁸ שרק "כל איש אשר נמצא אתו תכלת . . הביאו" — "כי לא נמצאו מאלה רק למקצתם"¹⁹. לאחר מכן²⁰ — "עצי שטים" ("כל איש אשר נמצא אתו") — "כי היו יותר מעטים שבידם עצי שטים"²¹. והדברים האחרונים — "שמן למאור וגו'", ו"אבני שוהם ואבני מילואים"²² שרק "הנשיאים הביאו"²³ (כי ליהודים אחרים לא הי' זאת). [ובפרט לפי הפירוש²⁴ ב"הנשיאים הביאו את אבני שוהם" — עננים הביאום].

ועפ"ז לכאורה, הי' צריך זהב לבוא לאחר כסף ונחושת שכן מספר מועט יותר מבני הביאו זהב מאשר כסף ונחושת.

דהגם שלבני הי' ריבוי זהב וכסף²⁵ מביות מצרים וביות הים — כמאמר חז"ל²⁶ "אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים" — הרי בפשטות הי' אצל (המצריים, ובמילא אצל) בני יותר כסף (ונחושת)

(14) כמפורש בר"פ תשא בהציווי דתרומת שקלים (שנאמר ביחד עם הציווי (בר"פ תרומה) "ויקחו לי תרומה גו'", "ג' תרומות נאמרו כאן כו'" (פרש"י שם, ב)) — "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט". וראה גם כלי יקר פרשתנו כה, ג, שבתרומת המשכן לא היו כולם שווים בה כי אם איש לפי עשירו.

ולהעיר ממכילתא ופרש"י עה"פ בר"פ משפטים "כי תקנה עבד עברי" — "מיד ב"ד שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגניבתו". אבל ראה לקו"ש חט"ז ע' 253.

(15) פרש"י תשא ל, טו.

(16) ראה ראב"ע שם: "ברוב הקהל נמצא".

(17) פרשתנו שם, ד.

(18) ויקהל לה, כג.

(19) רמב"ן עה"פ שם, ב.

(20) פרשתנו שם, ה.

(21) רמב"ן ויקהל שם.

(22) פרשתנו שם, וז.

(23) ויקהל שם, כז.

(24) תנחומא, ת"י ותיב"ע עה"פ.

(25) כל כסף וזהב שבעולם (פסחים קיט, א).

(26) בכורות ה, ב. וכ"ה בתנחומא בשלח כה. הובא בפרש"י בא יג, יג (וראה לקו"ש חט"ז ע' 253 הערה *20).

(27) ויקהל שם, כב.

(28) לח, כד ואילך.

(29) תנחומא פרשתנו ה. שהש"ר פ"ד, יג. פרש"י ודעת זקנים

מבעה"ת ריש פרשתנו. זח"ב קמח, א.

(30) בחיי פרשתנו כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה זח"ב קלב, ב.

(31) כ"כ בדברי דוד (להט"ז) ריש פרשתנו.

(32) כי שאלה הא' אפשר לתרץ כמ"ש בראב"ע ריש פרשתנו "והתחיל בתחלה הנדבה הנכבד שהוא הזהב והשלים בנכבד אבני שוהם ואבני מילואים כי לא נמצאו רק אצל הנשיאים ולא כן הזהב כי ברוב הקהל נמצא".

(33) אדר"נ פי"א, א. וראה צפע"נ מהד"ת ג, ג.

בעולם כו' אלא עושה האמת מפני שהוא אמת" (היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה"⁴⁴).

ה. והביאור בזה:

הציווי לעשיית המשכן בא דוקא לאחר מתן תורה, וכמהמשך למתן תורה — שאז נפעל "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁴⁵, בחירת הקב"ה בכל אחד מישראל, ודוקא בגוף היהודי⁴⁶, שגם בהיותו נשמה בגוף גשמי בעולם הזה הגשמי יהי "ממלכת כהנים וגוי קדוש"⁴⁷.

וכידוע⁴⁸ שעד מתן תורה היתה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים, ובמתן תורה נעשה ביטול הגזירה, ובנ"י, כפי שנמצאים בתחתונים — הם (באמת) תמיד (במצב ד) עליונים, מצד ה"חלק אלוהי ממעל ממש"⁴⁹ שלהם, שהעצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו⁵⁰, "ישראל וקוב"ה כולא חד"⁵¹.

ממתן תורה ואילך — מציאותו של כל יהודי היא, שמבלי הבט על חיצוניותו, הרי "אע"פ שחטא ישראל הוא"⁵², יש לו "נקודת היהדות", שמצד זה איננו רוצה ואיננו יכול להתנתק ח"ו מאלקות⁵³, וכפס"ד הרמב"ם⁵⁴ — שרצונו האמיתי של כל יהודי הוא לקיים את רצון ה', ומה שלפעמים נראה אחרת, ה"ז רק בחיצוניות מצד זה ש"יצרו הוא שתקפו".

יתירה מזו: אפילו יהודי כזה שאוחז עדיין בעבודה שלא לשמה — מביא הרמב"ם⁵⁵ (מחז"ל⁵⁶), ש"לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה", ואומר "לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה כו' עד שתרכה דעתן ויתחכמו כו' ומרגילין אותן כו' עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה", והטעם ע"ז הוא — כי "מתוך שלא לשמה", התוך והפנימיות⁵⁷ של העבודה

מקדש ושכנתי בתוכם"³⁴) הוא חיוב על כל יהודי — כמ"ש הרמב"ם³⁵: "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן, ובממונם, אנשים ונשים כמקדש המדבר".

וצריך להבין:

ע"י המשכן הרי נפעל חידוש נפלא — שעד אז לא הי' — שבבית גשמי למטה יהי' "ושכנתי בתוכם". כפי שהנביא מפליא³⁶ — "השמים ושמי השמים לא יכללוך", ודוקא ב"בית הזה" היא השראת השכינה, "ונועדתי שמה לבני ישראל גו"³⁷!

לפ"ז הי' צ"ל לכאורה, שבכדי לבנות משכן לה' (בו יהי' "ושכנתי בתוכם") זקוקים לאנשים נעלים ביותר בין בני"י, שיש בכחם לעשות בית כזה שהשכינה תשרה ותתגלה בו,

[כפי שהי' בנוגע לעצם עשיית המשכן, שנעשה ע"י בצלאל וימלא אותו רוח אלקים גו"³⁸, ע"פ הוראות משה רבינו ששמע מהקב"ה עצמו, ועוד יותר — "ככל אשר אני מראה אותך גו' כן תעשו"³⁹]

אעפ"כ אומרת התורה, שהמשכן תלוי דוקא בנדבתו ופעולתו של כל יהודי — הן אנשים והן נשים, וגם טף! והיאך יש לאיש פשוט, אשה פשוטה, ואפילו ילד קטן, את הכח לפעול חידוש כזה שהשכינה תשרה בבית גשמי בעולם הזה הגשמי (עד לאופן ד"ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחת מישראל⁴⁰) — דבר שלא יכול להיות אפילו ב"שמים ושמי השמים"!!

ובפרט שה"ויקחו לי תרומה" צריך להיות "לי לשמי"⁴¹, כשם שה"ועשו לי מקדש" צריך להיות "לשמי"⁴¹, היינו, שנוסף להנתינה ועשי' בפועל, צריכה להיות גם כוונה לשמה⁴². אשר עבודה לשמה (ובפרט בתכלית השלימות) אינה בכל בני"י, אנשים נשים וטף, כמ"ש הרמב"ם (בהל' תשובה)⁴³, עד ששלימות העבודה לשמה מתוך אהבה ("לא מפני דבר

(34) פרשתנו כה, ח.

(35) הל ביהב"ח פ"א הי"ב.

(36) מ"א ח, כז. וראה המשך תרס"ו ע' תקלה. ובכ"מ.

(37) תצוה כט, מג.

(38) ויקהל לה, לא.

(39) פרשתנו כה, ט.

(40) אלשיך עה"פ קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן). ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. ובכ"מ.

(41) פרש"י עה"פ.

(42) ראה לקו"ש חט"ז ע' 287.

(43) פ"י ה"א.

(44) רמב"ם שם ה"ב.

(45) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת שחרית. וקאי על מ"ת — ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.

(46) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

(47) יתרו יט, ו.

(48) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

(49) תניא רפ"ב.

(50) כש"ט בהוספות סקט"ז. וש"נ.

(51) ראה זח"ג עג, א.

(52) סנהדרין מד, רע"א.

(53) "היום יום" כ"ה תמוז.

(54) הל' גירושין ספ"ב.

(55) הל' תשובה שם ה"ה. וכן בהל' ת"ת פ"ג ה"ה. טושו"ע יו"ד

סרמ"ו ס"כ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

(56) פסחים ג, ב. וש"נ. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.

(57) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 167. ועוד.

בתוכם" בא ע"י יהודי, שגם בהיותו למטה הוא "עליונים", בדרגת "זהב".

כשמדובר רק ביחס למשכן ולאופן שבנ"י נדבו למשכן — אז יש לכסף ונחושת קדימה לגבי זהב (כי הם מצויים יותר אצל בנ"י, והיו בריבוי יותר במשכן, כנ"ל); אבל כשמדובר אודות בנ"י, שעושים את כל המשכן — לכל לראש בא ענין הזהב, מכיון שיהודי, גם בהיותו מציאות למטה, הוא שייך לכל לראש ל"זהב", שלכן בכחו לעשות את המשכן לה'.

ויש לומר, שזהו גם הטעם לכך שלבנ"י הי' אז ריבוי זהב וכסף גם בפשטות — כי זה משתלשל ממעלתם, שמצד עצם ענינם הם עשירים (ברוחניות) בדרגת "זהב", ובמילא משתלשל מזה גם עשירות בגשמיות, ריבוי זהב.

ועפ"ז יומתק גם זה שבפ' ויקהל (בה מדובר אודות נדבת ישראל בפועל) מחלקת התורה את נדבת הזהב ונדבת הכסף ונחושת בב' פסוקים נפרדים: "ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח גו' כל כלי זהב, וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה' ²⁷ וב' פסוקים לאח"ז (בהפסק הנדבות של תכלת גו') — "כל מרים תרומת כסף ונחושת גו'" כפי שהרמב"ן מבאר⁵⁹ "בעבור שהזכיר שם הנשים ואין להם כסף ונחושת רק הזהב בתכשיטין כו'" — כי זהב הוא סוג אחר באיכות מכסף ונחושת ושאר הנדבות — זהב מורה על שלימותו של כל יהודי, אנשים ונשים (ולכן י"ל הי' הזהב אצל שניהם אפילו אצל אלה (נשים) שלא הי' להם כסף ונחושת).

ז. עפ"ז יובן ג"כ השייכות לחודש אדר (שבתחילת החודש קורין פ' תרומה), ובהקדים: על דברי הגמרא שבחודש אדר "בריא מזלי" של יהודי — נשאלת השאלה: חז"ל הרי אומרים⁶³ "אין מזל לישראל"⁶⁴?

לכאורה הי' אפ"ל ע"פ דברי רש"י על "אין מזל לישראל" — "דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה"⁶⁵. היינו, שלבנ"י יש מזל, אך ע"י כח חזק

(עבודתו של יהודי אפילו) "שלא לשמה" (תחתונים) היא — "לשמה" (עליונים).

עפ"ז מובן היאך יש לכל יהודי — אנשים נשים וטף — את הציווי והכח לעשות את המשכן לה', שצריך להיות "לשמי" — כי ע"י מתן תורה נעשה יהודי למציאות חדשה, מציאות כזו שגם בהיותה נשמה בגוף למטה, ומבלי הבט על דרגתו בעבודה (אפילו אם היא שלא לשמה), הרי ה"תוך" ופנימיות ה"לשמה" שלו, לשם ה', מבלי שום טעם וענין אחר, "לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת". ולכן בכחו לפעול שגם מציאות העולם (תחתונים) תוכל להעשות קדושה (עליונים), עד — "דירה לו יתברך בתחתונים"⁵⁸, משכן ומקדש לה', עליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם".

ו. עפ"ז יש לומר הטעם לכך ש"זהב" הוא הראשון מנדבות המשכן:

כשהקב"ה (בתורה) מונה את הנדבות שיהודי צריך להביא — הוא מתחיל ב"זהב" כי בזה מתבטא (לא חשיבותו של הזהב מצ"ע (כלי כל שייכות לנדבת המשכן ע"י ישראל), אלא זה מבטא את) חשיבותו ומעלתו של יהודי, שהראשון — ראשון במעלה — מנכסיו (ובמילא מנדבותיו) הוא "זהב", הדבר החשוב והיקר ביותר.

שכן מציאותו של יהודי — לאחר מתן תורה — היא כזו שאפילו בהיותו למטה בגשמיות העולם, שיש צורך (בבניית המשכן) גם לכסף ונחושת וכו' (ובכמות — יותר מזהב), אזי לכל לראש הוא עשיר בעצם⁵⁹, "בן מלך"⁶⁰, ויתירה מזו "מלך" עצמו⁶¹, שמציאותו היא (ואליו שייך) הדבר הכי יקר — "זהב", ר"ת "זה הנותן בריא"⁶² — הנותן (היהודי) גם כפי שנמצא למטה, הוא בתכלית השלימות דבריותו, בגשמיות וברוחניות.

יתירה מזו: נוסף לכך שהקדמת הזהב מבטאת את מעלתו וחשיבותו של יהודי בכלל — ה"ז נוגע במיוחד להענין ד'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" גופא, שכן הכח לפעול "ועשו לי מקדש ושכנתי

(58) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(59) להעיר ממ"ש (מלאכי ג, יב) "כי תהיו אתם ארץ חפץ גו'", וידועה תורת הבעש"ט ("היום יום" יז אייר): כמו שהחכמים הגדולים לא יגיעו אף פעם לאוצרות הטבעיים הגדולים שהטביע הקב"ה בארץ, שהכל הי' מן העפר (קהלת ג, כ), כמו"כ לא יכול אף אחד להגיע לאוצרות הגדולים שנמצאים בבנ"י, שהם ארץ חפץ של הקב"ה.

(60) ראה שבת סז, א.

(61) ראה תקו"ז בהקדמה (א, רע"ב).

(62) ראה רבותינו בעה"ת ריש פרשתנו. פי' הרא"ש שם. אגרת

הטיול (לאחיו של המהר"ל) חלק הרמזו אות ז. תורה שלימה עה"פ פרשתנו כה, ג (אות לח).

(63) שבת קנו, סע"א.

(64) בחדא"ג מהרש"א "גם שאמרו אין מזל לישראל, מ"מ מגלגלין זכות ליום זכאי כו'" (ולכן "בר ישראל דאית לי' דינא בהדי נכרי כו' לימצי נפשי' באדר"). אבל בגמרא מפורש הלשון ש"בריא מזל".

(65) ובתוס' שם (ד"ה אין מזל): על ידי זכות גדול משתנה, אבל פעמים שאין המזל משתנה, כדאמר ביבמות פרק החולץ (ג, א) זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו.

בו נכסים תופסים מקום) הוא בדרגת "זהב", "זה הנותן בריא". וזה נותן את הכח שבחודש אדר — כשנסתיימה עשיית המשכן (ולאח"ז הקמת המשכן בו ימי המילואים — בסיום חודש אדר, כ"ג אדר עד ר"ח ניסן) — יהי "בריא מזלי" של יהודי, שגם כפי שהוא קשור עם דרגת ה"מזל" (תחתונים), הוא נמצא באופן "בריא", "זה הנותן בריא".

ט. ויש לומר שזוהי גם השייכות ל"משנכנס אדר מרבין בשמחה" (שבא בגמרא בהמשך אחד ל"בריא מזלי"):

השמחה הכי גדולה שיכולה להיות אצל יהודי היא, בשעה שידוע שבכל מצב בו הוא נמצא — אפילו למטה מטה, בעולם שבחיצוניותו נראה כהעלם והסתרה על אלקות, הוא קשור להקב"ה⁷⁰, שכן אפילו כפי שנמצא למטה נשמה בגוף, הוא בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והקב"ה אומר שראשון נכסיו של יהודי הוא — "זהב", שגם בעולם בו נכסים גשמיים תופסים מקום, כל יהודי הוא עשיר, ברוחניות ובגשמיות!

לפ"ז מובן עוד יותר השוואת הגמרא "משנכנס אדר מרבין בשמחה" ל"משנכנס אב ממעטין בשמחה" — כי החידוש בזה הוא, שאפילו בדרגת החושך למטה (שלכן "ממעטין בשמחה"), יש בכח חודש אדר להפוך זאת כנ"ל (ס"א).

ובשעה שיהודי מתבונן בכך ה"ז מביא אותו לשמחה גדולה ביותר, ושמחה כזו שמשנה את חייו הגשמיים שחי בעולם הזה בהתאם לגדרי טבע העולם:

תכונת השמחה היא, שפועלת וחודרת בכל עניני האדם. כשאדם שמח — הוא חי חיים שמחים, שמחה שפועלת על כל מעשיו, ועל כל מה שבא איתו במגע, והוא משמח גם אחרים בסביבתו. ושמחה זו מכניסה הצלחה בכל פעולותיו וכל חייו — כנראה במוחש.

כלומר, נוסף לכך שע"י שמחה נעשים "בן עולם הבא" (כמאחז"ל⁷¹ "הנך בדחי — ששמחים ומשמחים בני אדם — בני עלמא דאתי ניהור") — הוא נעשה גם "בן עולם הזה" אמיתי, שחייו בעולם הזה הם חיים אמיתיים שמחים ומוצלחים.

יותר (תפלה וזכות) יכול מזלם להשתנות לטובה. אבל אי"ז ביאור מספיק בנוגע לחודש אדר — כי "בריא מזלי" פירושו בפשטות הוא לא שע"י כח שני (תפלה וזכות) משתנה המזל, אלא שהמזל מצד עצמו (בחודש אדר) הוא "בריא".

ויש לומר הביאור בזה:

בעצם, מצד שרשם למעלה, בני"י אינם כלל תחת שליטת המזלות ח"ו, כמ"ש⁶⁶ "אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה".

חידושו של יהודי הוא יותר מזה, שאפילו כפי שיורד למטה כנשמה בגוף בעולם הטבע, וגופו "נדמה בחומריותו לגופי אוה"ע⁶⁷ (שמונהגים ע"י מזלות), גם כאן הוא במצב ד"אין מזל לישראל". ומשום כך בכחו — על ידי תפלה וזכות — לשנות את מזלו לטובה. אבל כ"ז הוא מצד כח עליון יותר (תפלה וזכות), לא המזל מצ"ע.

החידוש דחודש אדר הוא יותר מזה: אפילו כפי שיהודי, יחיד⁶⁸, כאן למטה קשור לענין המזל, ונמצא בעולם בו "אית לי דינא בהדי נכרי" (עד שבחודש אב עליו להשתמט מכך כי "ריע מזלי") — בחודש אדר ד"בריא מזלי", מיד בכניסה לחודש (אפילו בלי שום עבודה מצדו), המזל מצ"ע הוא "בריא", עד שאפילו אינדיהודי רואה ומרגיש זאת.

ויש להוסיף ע"פ פירושו הפנימי⁶⁸ ד"אין מזל לישראל", ש"מזל ישראל" הוא בחי' אין (ביטול). והחידוש בדבר הוא, שכך הוא לא רק למעלה, אלא המזל (בחי' אין) הוא נוזל⁶⁹ ונמשך למטה, שגם כפי שיהודי נמצא למטה בעולם המזלות, ו"אית לי דינא בהדי נכרי", מזלו — בחי' אין (ביטול לה), כמדובר לעיל (ס"ה) שרצונו הפנימי של יהודי הוא לקיים את רצון ה', עד שזה מתבטא בכך ש"בריא מזלי", מזלו הוא בריא וחזק גם לעיני בשר (אפילו לאוה"ע).

ח. עפ"ז מובנת השייכות דחודש אדר לפ' תרומה: בנדבת ועשיית המשכן בא לידי ביטוי בגלוי (הכח שקיבלו במ"ת) שיהודי כפי שהוא למעלה (בעליונים) כך הוא גם למטה בתחתונים, שמציאותו (גם בעולם

66 ירמי' יו"ד, ב.

67 ראה חדא"ג מהרש"א שבת שם, שהפלוגא בגמרא (באם יש מזל לישראל או אין מזל לישראל) הוא בנוגע ליחיד בישראל (ולא בנוגע לכלל ישראל).

68 אור"ת להח"מ מט, ג. סב, ב. חנוך לנער ע' 48.

69 "מזל" מלשון נוזל (לקו"ת האזינו עא, ד. ובכ"מ).

70 ראה תניא ספ"ג: ישמח ישראל בעושי פ"י שכל מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר שש ושמח בדירתו בתחתוני שהם בחי' עשי' גשמיית ממש.

71 תענית כב, א.

(גמול), משא"כ במ"ת נפעל הענין ד"גמול דלים", חיבור עליונים ותחתונים.

ויש לומר שזה מרומז גם בתיבת "גר" ר"ת "גמול רשים": קודם מתן תורה אמר משה⁸⁰ "גר הייתי בארץ נכרי". היינו, שהי' שם רק "גר" בגלל הקשר שלו להקב"ה, אבל — "הייתי בארץ נכרי". משא"כ לאחר מ"ת לא שייך כל המציאות ד"הייתי בארץ נכרי", שתהי' לו שייכות (אפילו כגר) אל (ארץ מלשון) רצון של נכרי ח"ו, כפס"ד הרמב"ם הנ"ל שרצונו האמיתי של יהודי הוא לקיים את רצון ה' ("רצצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות") — כי נקודת היהדות שבו (הנקודה מאחורי הדלי"ת) היא בשלימות.

יא. הלימוד מכל האמור:

לכל לראש נלמד מכך — שהקב"ה פוסק בתורתו הקדושה, התורה הנצחית לכל הדורות ובכל המקומות — שכל יהודי שייך לכל לראש ל"זהב". ובפשטות — שכל יהודי צריך להיות בעשירות, הן ברוחניות והן בגשמיות — עשירות בפשטות ממש!

יתירה מזו: לא רק שהוא צריך עשירות — אלא שלכל יהודי ישנה עשירות בפועל. ואפילו אם זה לא נמצא בגלוי ובגשמיות — אי"ז משום שהיא לא קיימת ח"ו, אלא שיהודי צריך לגלות זאת ע"י עבודתו. ואדרבה: עי"ז שמגלים זאת מתוך החושך — ה"ז נעשה באופן דיתרון האור מן החושך⁸¹, תוספת ריבוי של שפע רב דגשמי ברכה, באופן של תגבורת החיות⁸², שנעשה שטפון של גשמי ברכה אך ורק למעליותא, עד שזה מהפך את השטפונות שלא למעליותא לשטפונות דטוב וקדושה (עד להכנה ד"מלאה הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים"⁸³).

ועאכ"כ בדורנו זה — הדור האחרון בגלות והדור הראשון בגאולה — לאחר שסיימו הכל, וצריכה להיות רק קבלת פני משיח צדקנו בפועל — ודאי שהקב"ה מברך כל אחד בעשירות בזהב בגשמיות וברוחניות, עד לאופן (כשם שהי' ב"מי צאתך מארץ

י. ענין זה מודגש יותר בקביעות ראש-חודש אדר בשנה זו — בימים ג' וד':

איתא בגמרא⁷² "גימ"ל דל"ת — גמול דלים". היינו, שאפילו כפי שנמצאים במצב ד"דלים", נמשך גמול והשפעה מלמעלה, כך שנעשה חיבור דג' וד' יחד — "גד", שפירושו הוא מזל⁷³ — "בריא מזל", עד לאופן ד"זהב", "זה הנותן בריא".

ובפרטיות יותר יש לומר — שגם הענין ד"גמול דלים" מורה על העילוי של יהודי, שנפעל במתן תורה.

ובהקדים דיוק הלשון "גמול דלים" דוקא ולא "גמול רשים"⁷⁴. דלכאורה: "רשים" זקוקים ל"גמול" יותר מ"דלים" — כידוע⁷⁵ שאע"פ שדלי"ת ורי"ש שניהם קשורים לענין הדלות ועניות, הרי רי"ש (ולרש אין כלל⁷⁶) הוא ענין דדלי דלות, למטה מדלות?

ויש לומר הביאור בזה⁷⁷: החילוק בין דלי"ת ורי"ש מרומז גם בצורת האות: צורת אות דלי"ת דומה לצורת אות רי"ש (רגל ימיני וגג מעליו), אבל — בהוספת העוקץ (נקודה) מאחורי הגג. שהנקודה — מורה על ענין הביטול — שמקשרת את המקבל (מלכות, דלית לה מגרמה כלום⁷⁸) למשפיע (יסוד), כך שיהי' "גמול דלים".

ובעבודה — הנקודה היא נקודת היהדות שישנה בכל יהודי, בכל מצב שהוא, שמקשרת אותו ל"גמול" (השפעה) מלמעלה.

ויש לומר שהענין ד"גמול דלים" — שאפילו כפי שיהודי נמצא במצב ד"דל", יש לו את הנקודה מאחוריו בתכלית השלימות — נפעל במתן תורה, כמדובר לעיל שאז נתבטלה הגזירה בין עליונים ותחתונים, "ובנו בחרת" בבניי כנשמות בגופים למטה, ומאז לא שייך בבניי הענין דרי"ש, "רשים"⁷⁹.

כלומר: גם קודם מתן תורה הי' הענין דהמשכת אלקות למטה, אבל אז הי' זה באופן ד"גמול רשים", שהתחתונים (רשים) נשארו דבר נפרד מהעליונים

(72) שבת קד, א.

(73) פרש"י ויצא ל, יא.

(74) דאף ש"גמול דלים" הוא פירוש הגמרא בר"ת של אותיות ג' ד' (הסמוכות זל"ז), הרי מכיון שכל ענין בתורה הוא בתכלית הדיוק, מובן, שסמיכות ג' וד' אינו באקראי ח"ו, אלא היא מפני הענין ד"גמול דלים" דוקא (ולא "רשים").

(75) תו"א מג"א קיח, סע"א (מפרדס שער כז פ"ג). ובכ"מ.

(76) שמואל"ב יב, ג.

(77) בהבא לקמן — ראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות — אות ד' (ע' תיז ואילך), ואות ר' (ע' שסא ואילך). וש"נ.

(78) ראה זח"א לג, ב. רמט, ב. ח"ב רטו, א. ועוד.

(79) ואף שמצינו קרבן במצב של דלי דלות (ויקרא ה, יא. וראה תו"א שם) — אולי י"ל, כי זהו קרבן על חטא, ש"יצרו הוא שתקפו".

(80) שמות ב, כב.

(81) קהלת ב, יג.

(82) ולהעיר מהשייכות לאדר (שהוא בתקופת גשמים) — "אדר פירושו תוקף וגבורה, כמו אדיר במרום ה', ובביצה דט"ו ע"ב הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר, שנאמר אדיר במרום ה' כו" (לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומאדו"ל ריש ע' צט).

(83) ישע"י יא, ט. רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

יג. נוסף לכך ישנו הלימוד בפשטות מכך ש"משנכנס אדר מרבין בשמחה" (שבא בהוספה על הציווי וחיוב כללי בכל ימי השנה ד"עבדו את ה' בשמחה"⁹², "עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב"⁹³, ופס"ד הרמ"א (בסוף חלק א"ח): "טוב לב משתה תמיד"):

בעמדנו בפתיחת חודש אדר, ובשנה זו — דב' חדשי אדר, אדר ראשון ושני — וע"פ הידוע⁹⁴ שלפתיחת הדבר כח מיוחד, הפותח את הצינור לשמחה במשך כל ימי חדשי אדר בשנה זו — צריך לשאוב מיד כחות מהפתיחה והכניסה ("משנכנס אדר") להרבות בכל עניני שמחה,

ע"י שכל אחד ואחת מקבל החלטות טובות ומביאם לפועל — להשתדל בכל האופנים להוסיף ולהרבות בדברים המשמחים, החל עוד ביום זה באופן המותר בשבת [ובפרט ש"ביום שמחתכם אלו השבתות"⁹⁵], ולאח"ז — באופן דמוסיף והולך ואור ושמח בכל יום ויום מב' חדשי אדר, להוסיף בכל יום בעניני שמחה [כידוע⁹⁶ שבשמחה צ"ל חידוש בכל יום — "פנים חדשות"]:

וע"פ הכלל בכל עניני טוב וקדושה, שכל המקדים ה"ז משובח וכל המרבה ה"ז משובח — עאכ"כ שכן צ"ל בנוגע לעניני שמחה, שמצ"ע הם באופן דפורץ גדר⁹⁷, ועאכ"כ "מרבין בשמחה" בחודש אדר, ועאכ"כ — באופן שבכל יום מיתווסף בשמחה לגבי הימים שלפנ"ו.

ובפשטות:

שכל יהודי יוסיף בכל עניני שמחה, הן בנוגע אליו בעצמו, והן בנוגע לשמח את הזולת (כידוע⁹⁸ ששלימות ענין השמחה היא דוקא ביחד עם הזולת),

ולכל לראש — ע"י ההוספה ב"פקודי ה' ישרים משמחי לב"⁹⁹, לימוד התורה, נגלה דתורה ובפרט פנימיות התורה, ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה¹⁰⁰ — קיום המצוות בהידור.

מצרים" כך גם עתה "אראנו נפלאות"⁸⁴) ש"אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים⁸⁵ חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים".

מכך ישנה מיד הוראה ברורה — שיהודי צריך להשתדל להיות עשיר בפועל בכל הענינים, מתחיל מעשירות ברוחניות, אין עשיר אלא בדעת⁸⁶, להיות עשיר בתורה ומצוות, ועד גם — עשירות בגשמיות, בכדי שיוכל לקיים תורה ומצוות במנוחת הנפש ומנוחת הגוף (כפס"ד הרמב"ם⁸⁷), ויוכל להרבות בנתינת הצדקה וקיום המצוות בהידור, והידור לפנים מהידור וכו', ובכלל — לנצל את העשירות ("זהב כסף ונחושת וגו'") כדי לעשות מביתו הפרטי משכן ומקדש לה' (ושכנתי בתוכם בתוך כל א' וא'), כולל — גם ע"י נתינה לצדקה לבנות בית הכנסת ובית המדרש כפשוטו, "מקדש מעט"⁸⁸.

יב. ועוד והוא העיקר — בענין שהזמן גרמא — בניית בית המקדש השלישי בפשטות ממש: לאחר כל הפירושים בפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" כולל הפירוש "בתוך כל א' וא'" — הרי אין מקרא יוצא מדי פשוטו⁸⁹, לכל לראש הפירוש בזה בנוגע להלכה למעשה — שעל בני" מוטל החיוב לבנות את בית המקדש. ובנוגע אלינו הכוונה — לבנות את בית המקדש השלישי, בפשטות ממש, כפס"ד הרמב"ם⁹⁰ שיבנה ע"י משיח צדקנו, "ובנה מקדש במקומו"⁹¹, וע"פ דברי הרמב"ם "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים ונשים כמקדש המדבר" (כנ"ל), מובן שכן הוא גם בנוגע לבית השלישי, שכל יהודי ישתתף בזה ע"י נדבותיו, אנשים ונשים, ויש לומר — גם טף — (כפי שהי' בנדרת המשכן).

ובפרט שבדורנו זה כבר חינוכו והרגילו ילדים יהודיים קטנים — וממשיכים בזה — לתת צדקה: נוסף לכך שעושים אותם שלוחים לתת לצדקה, נותנים להם גם כסף שנעשה ממונם הפרטי, בכדי שהם יתנו מכספם הפרטי לצדקה.

(92) תהלים ק, ב.

(93) תבוא כח, מז.

(94) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74 ואילך. וש"נ.

(95) ספרי בהעלותך י, י.

(96) כתובות ז, סע"ב. טושו"ע אה"ע סס"ב ס"ז ואילך.

(97) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(98) ראה רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח.

(99) תהלים יט, ט.

(100) מגילה כז, א. קידושין מ, ב.

(84) מיכה ז, טו.

(85) ולהעיר מהשייכות לשנת הצדי"ק. וראה עיון יעקב לע"י בכורות ה, ב.

(86) ראה כתובות סח, א. וראה נדרים מא, א.

(87) הל' תשובה רפ"ט.

(88) יחזקאל יא, טו. מגילה כט, א.

(89) שבת סג, א. וש"נ.

(90) הל' מלכים רפ"א ובסופו. וראה לקו"ש חי"ח ע' 418 ואילך.

וש"נ.

(91) ל' הרמב"ם שם ספ"א.

קידוש השם, "פאר קיין אידן געדאכט" ויהי רצון שזה יהי המקרה האחרון כגון זה, ושל ענין הפטירה בכלל. ומכאן ולהבא יהי רק אריכות ימים ושנים טובות לכל א' מבנ"י ולכל בני אנשים נשים וטף, מתוך בריאות — ובפרט ש"בריא מזלי" — בחודש אדר — בריאות בגשמיות וברוחניות,

עד שעוברים, בלי הפסק כלל, לחיים נצחיים, בגאולה האמיתית והשלימה.

וזכותה תעמוד לכאו"א מישראל, ובודאי לה בעצמה, החל מכך שכבר יהי "הקיצו ורגנו שוכני עפר"¹⁰³, וצדיקים וצדקניות קמים מיד¹⁰⁴.

ותמורת כל זה — "ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה" — ובפרט עי"ז שעשו הכנה וכלי לזה ע"י השמחה בזמן הזה מעין ד"ימלא שחוק פינו" [ע"י קיום המצוות בכלל, ובפרט ע"י מצות תפילין, שע"י¹⁰⁵ "בדח טובא"¹⁰⁶ מעין ד"ימלא שחוק פינו"¹⁰⁷], ובפרט בהיותנו בדורו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ששמו "יוסף יצחק" מרמז על הוספה (ביצחק מלשון) צחוק ושחוק ושמחה.

וכל בני, בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו¹⁰⁸, יחד עם כספם וזהבם אתם¹⁰⁹, יחד עם כל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוץ לארץ¹¹⁰ — הולכים לארץ הקודש, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי והמשולש, ותיכף ומיד ממש.

ועוד וג"ז עיקר — שע"י מרבין בשמחה בתומ"צ יתווסף בשמחה גם בפשטות, גם ע"י ובענינים גשמיים [כמדובר לעיל, שהחידוש דאדר הוא שגם בעולם יהי "בריא מזלי" — ע"פ הוראת השולחן ערוך. וגם בזה הן בנוגע לשמח עצמו, והן את הזולת, החל מבני ביתו — הבעל יוסיף לשמח את אשתו, והורים יוסיפו לשמח את ילדיהם, בענינים המשמחים אותם (בטבעם), כפס"ד השו"ע¹⁰¹,

ובפרט כאשר האב ישמח את הילדים, כפי שרואים בפועל שע"י שמשמח את ילדיו, מיתווספת לפעמים אצלם שמחה יתירה, מכיון שרואים שלפעמים יכול לומר להם "מלה קשה" (בגלל חינוך), אבל באופן שלאחר מכן ה"ז מביא להוספה יתירה בחביבותו אליהם].

וכן — להוסיף בלשמח את הזולת בסביבתו (כמדובר לעיל, שע"י נעשה בן עוה"ב וכן עוה"ז).

יד. ויהי רצון, שההוספה וריבוי בשמחה — תפרוץ כבר את כל הגדרים, החל מהגדרים האחרונים שנותרו בגלות, ולהפכם לטוב וקדושה,

ובעיקר — לפרוץ את הגדרים של הרגע האחרון בגלות, שזה ייעשה הרגע הראשון של הגאולה, שבאה ע"י מעשינו ועבודתינו בכלל, ובפרט מתוך שמחה, ובמיוחד — ע"י עבודתם של נשים צדקניות בישראל, שבזכותן תבוא הגאולה (כשם שהי' בגאולת מצרים)¹⁰², ובפרט הנשים צדקניות שנספו — ל"ע — על

(106) ברכות ל, סע"ב.
(107) ראה שם לא, א.
(108) בא י, ט.
(109) ישע"י ס, ט.
(110) ראה מגילה כט, א.

(101) פסחים קט, א. רמב"ם שם. טושו"ע או"ח סתקכ"ט ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.
(102) סוטה יא, ב.
(103) ישע"י כו, יט.
(104) ראה זח"א קמ, א.
(105) ראה לקו"ש שבהערה 2. וש"נ.

לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

אין לתרץ זאת בפשטות, שלא היה אז לישראל מספיק זהב וכסף, ולכן צוה עליהם הקדוש-ברוך-הוא להשתמש גם בנחושת, שהרי אז היה לישראל, כנאמר בגמרא⁹, "כל כסף וזהב שבעולם" – וכמות זו של זהב וכסף בודאי הספיקה לכל פרטי המשכן¹⁰.

ב.

זמן הציווי וזמן ביצוע נדבת המשכן

כדי להבין זאת, יש להקדים ולציין, שיש שלש דעות לגבי הזמן שבו נצטוו על עשיית המשכן ולגבי הזמן שבו ניתנה נדבת המשכן:

לפי דעה אחת, בספר הזהר¹¹, הרי לא רק הציווי, אלא אף המעשה של נדבת המשכן, היו מיד לאחר מתן תורה, לפני חטא העגל. בכך מוסברים בזהר דברי התורה לגבי חטא העגל "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם"¹²,

שהרי, לכאורה: בני ישראל לקחו עמם ממצרים הרבה זהב, ומדוע, אפוא, היו צריכים לתת עבור העגל את תכשיטי הזהב אשר ענדו על עצמם – "נזמי הזהב אשר באזניהם"?

אלא שכבר לפני כן נתנו את כל זהבם לנדבת המשכן, ומאוחר יותר, בחטא העגל, נותר להם רק הזהב של התכשיטים אשר ענדו.

דעה שנייה סוברת להיפך מכך: לא רק נדבת המשכן למעשה, אלא אף ציוויו של הקדוש-ברוך-הוא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹³, נאמר ביום הכפורים, כלומר, לאחר חטא העגל, "כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל"¹⁴.

עושים אותן של זהב". ובמנחות (כח, ב ושי"ט): העשירו עשאו של כסף חזרו והעשירו עשאו של זהב. וראה הערה הבאה.

(8) רבה.

אבל י"ל שהמעלה ד"כסף" (שבמדרש שם) הוא (כפי המהרז"ו שם) שהוא "טוב להוצאה" (וראה לקמן סעיף ו). ולפי"ז אי"ז שייך לנדר"ד, כי מה שנוגע במקדש הוא מעלת העשירות. וראה הערה הקודמת.

(9) פסחים ק"ט, א.

(10) ואין לומר שהיו כאלו מישראל שלא היו להם זהב וכסף, ובהיות שבנדבת המשכן היו כל אחד צריך להשתתף, לכן עשאו כמה דברים מנחשת – שהרי אמרו רז"ל (בכורות ה, ב. וכו') גם בתנחומא בשלח כה. הובא גם בפרש"י בא יג, יג) "שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים (מעולים) – פרש"י בכורות) טעונים מכספה וזהבה של מצרים".

(11) ח"ב רכד, א.

(12) תשא לב, ג.

(13) פרשתנו כה, ח.

(14) תנחומא פרשתנו ח. וראה גם פרש"י תשא לא, יח. לג, יא.

א.

במשכן - זהב, כסף ונחושת

מסוג הדומם שהשתמשו לעשיית המשכן, בין יתר הסוגים, היו שלשה חמרים: זהב, כסף ונחושת¹.

ידוע, ש"משכן אקרי מקדש" ו"מקדש אקרי משכן"². מכך יש להסיק, שהמעלות שהיו בבית המקדש, היו, בדומה להן, גם במשכן.

יש להבין: ידוע, שבבית המקדש נעשה כל דבר באופן המבטא עשירות, ככל האפשר³. עד כדי כך, ש"השקן את התמיד בכוס של זהב"⁴, כיון ש"אין עניות במקום עשירות"⁵. כלומר, אפילו כלי שמיועד להשקאת בהמה בלבד לפני שחיתתה כקרבן, היה עשוי מזהב,

למרות ש"כוס" זו לא היתה מ"כלי המקדש", אלא רק לצורך בהמה שהקריבוה לאחר מכן. ויותר מכך: השימוש בכלי לא היה לעבודה במקדש, אלא רק לצורך הפשטת העור, ואף בהפשטה עצמה – לא כעיקר, אלא כגורם לתועלת בלבד: ההשקאה מקילה את הפשטת העור מהקרבן⁶ –

ואם אפילו פרט כה צדדי בבית המקדש היה צריך להיות בעשירות, מזהב, צריך, לכאורה, להיות, שהמשכן וכל כליו יהיו בודאי עשויים רק מזהב. וכיצד ייתכן, שהשתמשו גם בכסף ואפילו בנחושת?

לגבי "כסף" ניתן להסביר זאת⁷: כיון שמבחינה מסויימת יש יתרון לכסף על פני הזהב, כנאמר במדרש⁸ בתחילת פרשתנו, לכן היה צורך גם בכסף ובמעלתו במשכן. אך נותר הקושי לגבי הנחושת?

(1) ראה תו"א ק"א, ד: במשכן היו ג' דברים כלליים זהב וכסף ונחושת. אבני שוהם ואבני מילואים – הרי: (א) לא היו דבר כללי, (ב) נשתמשו בהם כמו שהם בלי שינוי ועיבוד, (ג) הנשיאים הביאום. וראה מפרשי רש"י (כה, ב), אוה"ח (כה, ז) ועוד.

(2) עירובין ב, א.

(3) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"א וי"ט.

(4) משנה תמיד פ"ג (ל, א).

(5) שם כט, א. ושם, שטטעם זה היה הכוס של זהב ממש (ולא "גזמא").

וכ"ה ההלכה (רמב"ם הל' תמידין פ"א ה"ט. וראה לח"מ שם).

(6) רמב"ם הל' תמידין שם ובפיה"מ תמיד פ"ג מ"ד (מהדורת הרב קאפח.

ירושלים, תשכ"ז) ומסיים שם: כמשנ"ת בביצה.

וכן פרש"י בגמרא (ביצה מ, סע"א) "משום סרכא דמשכא" – "שתה

נוח להפשטה כו". והנה הרמב"ם עצמו בפיה"מ שם (סוף ביצה) מפרש "כי

ההשקאה קודם השחיטה יתיר ריאתה כו" – אבל בפיה"מ מהדורת הרב

הנ"ל: שההשקאה לפני השחיטה מקלה את הפשטתה ואם הייתה שם סירכא

קלה נפסקת. וראה שם בהערה. ועיין בש"ך יו"ד סל"ט סקל"ב. ואכ"מ.

(7) אבל – דוחק. שהרי ברמב"ם הל' ביהב"ח שם "אם יש כה בצבור

במשך כל התקופה שבין החטא ליום הכפורים (שהרי, אילו התבטל הציווי, היה צורך אחר כך בציווי חדש²³) – יוצא, שאף רשעים קשורים לעשיית "מקדש" ולגרימת "ושכנתי בתוכם".

ד.

"ועשו לי מקדש" - בכל הדרגות

ההוראה הנלמדת מכל אחת משלש הדעות בעבודת ה' היא:

כאשר יהודי מגיע לדרגה של צדיק, אשר "אין לו יצר הרע"²⁴, כפי שהיו ישראל במתן תורה, כאשר "פסקה זוהמתן", הוא עלול לחשוב: כיון שהוא בדרגה כה נעלית, רצוי שיעסוק רק בעניינים רוחניים ויתנתק מעניינים גשמיים – הוא סובר, שיהודים שהם בדרגה נמוכה ממנו, כיוון שעוסקים בענייני העולם, זקוקים לעבודה של "ועשו לי מקדש" – הפיכת העניינים הגשמיים לדירה לה' יתברך, על ידי "בכלל²⁵ דרכיך דעהו". כי אילו הם לא יעשו זאת, הם עלולים לשקוע ח"ו בענייני העולם הזה – בתחילה בדברים המותרים, ואחר כך הם עלולים ליפול ח"ו לאיסורים²⁶. אך הוא שונה: הרי הוא "צדיק", ומדוע "הוא" צריך לעסוק בעבודה של "ועשו לי מקדש" מהדברים הגשמיים? מה לו ולגשמיות?!

על כך נלמדת הוראה מהדעה הראשונה, שאף כאשר היו ישראל בדרגה של "פסקה זוהמתן", צייה להם הקדוש-ברוך-הוא "ועשו לי מקדש" – שיש לעסוק בענייני העולם הזה כדי לעשות מהם דירה לו יתברך.

וכאשר מתנתקים מגשמיות, הרי חסר על ידי כך קיום הציווי "ועשו לי מקדש", ומימוש התכלית "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים"²⁷, ובנוסף לכך עלול להיגרם דבר חמור יותר:

כיון שבכל זאת נשמתו היא בגוף גשמי, ובעל כרחו הוא זקוק לעניינים גשמיים, הרי כיון שיהיה עסוק כולו רק ב"רוחניות" ולא יעסוק כלל בזיכרון הדברים הגשמיים, עלולה הגשמיות שלו להגיע בסופו של דבר להיות ההיפך

ויש דעה שלישית הסוברת, שהקדוש-ברוך-הוא אמר את הציווי "ועשו לי מקדש" לפני חטא העגל, אך מסירת הציווי לבני ישראל על ידי משה רבינו, ונדבת המשכן למעשה, היו רק לאחר יום הכפורים¹⁵.

כיון ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹⁶, מובן: אמנם, במשכן הגשמי התקיימו הדברים רק לפי אחת מהדעות, אך כל שלש הדעות הן אמת, "דברי אלקים חיים", והן קיימות בעיקרו ובפנימיותו של המשכן – במשכן הרוחני, ב"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כפי שיוסבר להלן.

ג.

צדיקים, בעלי תשובה או רשעים

לאחר מתן תורה, לפני חטא העגל, היו כל ישראל בדרגת צדיקים. אמנם, לפני כן – במצרים – הם היו במצב שבו "אלו עובדי עבודה זרה ואלו..."¹⁷, אך יציאת מצרים ומתן תורה יצרו אצלם גירות¹⁸. וכיון ש"גר שנתגייר כקטן שנולד"¹⁹, לא נותר אצלם רושם כלשהו מעברם הבלתי-חיובי. ויותר מכך: אף הרושם השלילי של העבר הרחוק מאד, הוזהמה שהיתה אצל כל בני האדם מאז חטא עץ הדעת, פסקה אצלם בזמן מתן תורה²⁰.

לאחר מכן, הם חטאו חטא חמור ביותר – חטא העגל, שהוא השורש²¹ לכל החטאים שלאחריו.

לפיכך יוצא, שלאחר יום הכפורים, שבו אמר הקדוש-ברוך-הוא "סלחתי כדברייך"²², הם הגיעו לדרגה של בעלי תשובה.

וזהו ההבדל בין שלש הדעות שהובאו לעיל:

לפי הדעה, שאף נדבת המשכן התרחשה לפני חטא העגל, יוצא, שהמשכן נעשה על ידי צדיקים.

לפי הדעה הסוברת, שאף הציווי היה רק ביום הכפורים "כדי שידעו... שנתכפר להם..."²³, יוצא, שכל הקמת המשכן – מהתחלה ועד הסוף – היא על ידי בעלי תשובה.

ולפי הדעה, שחטא העגל היה בין הציווי על המשכן לבין הקמתו בפועל, כלומר, שהציווי נשאר בתוקף אף

(15) זח"ב קצה, א. רמב"ן ר"פ ויקהל.

(16) עירובין יג, ב. וש"נ.

(17) זח"ב קע, ב. ילקוט ראובני בשלח יד, כז.

(18) יבמות מו, א"ב.

(19) שם כב, א. וש"נ.

(20) שבת קמו, רע"א. זח"א נב, ב. ועוד.

(21) שלכן וביום פקדי (על איזה חטא שיהי') ופקדתי גוי' (תשא לב, לד), וכמזל"ל אין לך כל פורענות כו' של עגל (סנה' קב, א. וראה גם רש"י תשא שם).

(22) רש"י תשא לג, יא.

(23) ראה רא"ם תשא לא, יח שהוכחת רש"י ש"מעשה העגל קודם לציווי

מלאכת המשכן", מזה ש"בי"ז בתמוז נשתברו הלחות וביהכ"פ נתרצה הקב"ה לישראל" [אף שמצד סדר המאורעות אפ"ל שציווי הקב"ה למשה בנוגע למלאכת המשכן הי' לפני חטא העגל ורק ציווי משה לישראל עד"ז הי' לאחריו יוהכ"פ, והפרשיות נאמרו עפ"י כסדרן] היא – כי באם ציווי הקב"ה הי' לפני חטא העגל, מנין ידע משה שהרצוי ביהכ"פ הי' גם בנוגע להמשכן.

(24) תניא פ"א. ובכ"מ.

(25) משלי ג, ו. וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ג ע' 161, שהחידוש שב"ועשו לי מקדש", הו"ע "בכל דרכיך דעהו" (שידעת אלקות תהי' בדרכי האדם עצמם) שלמעלה מ"וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

(26) ראה קונט' ומעין מ"ב פ"א. ד"ה למען דעת תר"ץ. ובכ"מ.

(27) תנחומא נשא טז. וראה לקו"ש ח"ו ע' 17 הערה 42.

אף יותר מכך: כל שלש הדעות (וההוראות) הללו קיימות גם באותו משכן יחיד.

לכן רואים, שבארון – אשר "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון"³³ – באו לידי ביטוי כל שלשת הענינים הללו: בארון היו שבירי לוחות הראשונות³⁴ – דרגתם של ישראל כפי שהיו לפני החטא (צדיקים). אך, עם זאת, היו אלה שבירי לוחות, והרי שבירת הלוחות נגרמה מחטא העגל³⁵ – וכך רואים שבארון יש מקום גם עבור יהודים שאצלם הלוחות שבורים, כפי שהיו ישראל לאחר החטא. וכן היו בארון הלוחות השניות³⁴, שניתנו ביום הכפורים, דרגת בעלי התשובה³⁶, כפי שהיו ישראל לאחר "סלחתי כדברך".

זהו ההסבר לכך שהמשכן וכליו לא היו עשויים מזהב בלבד, אלא אף מכסף, ואפילו מנחושת – כי שלשה מינים אלו רומזים לשלשת הסוגים של ישראל, כדלהלן בסעיף ט', וכולם צריכים וקשורים למשכן, כדלעיל.

ו.

"חשוב" ו"חריף" בזהב, בכסף ובנחושת

ההבדל בין שלשה מינים אלו – זהב, כסף ונחושת – כמסבר בפנימיות הענינים, משתקף גם, כבכל עניני פנימיות התורה, גם בנגלה שבתורה, עד להלכה למעשה:

לגבי זהב וכסף אומרת הגמרא³⁷, שבכל אחד מהם יש מעלה לעומת האחר: מעלת הזהב היא היותו "חשוב" יותר מהכסף, ומעלת הכסף היא היותו "חריף" – "יוצא"³⁸ בהוצאה ועובר לסוחר". לכן יש שתי דעות, כאשר מעריכים כסף וזהב זה לעומת זה, איזה מהם (מכריע יותר, ו) הוא "טבעא" (=מטבע), ואיזה מהם הוא "פירא" (=פירות): דעה אחת קובעת, שמפני שהזהב "חשוב" יותר, לכן הוא נחשב "טבעא" לעומת הכסף, ואילו לפי דעה שניה, וכך היא ההלכה³⁹, אף לעומת הזהב, הכסף נחשב "טבעא" מפני שהוא "חריף".

מהתכלית הרצויה. כפי שמוצאים לגבי הזהב שניתן למשכן, שאילו לא היה ניתן עבור המשכן – היו ר"ל וח"ו משתמשים בו עבור העגל.

מצד שני, אפשר לחשוב, שדוקא הצדיק זקוק לעבודה של "ועשו לי מקדש", כדי לוודא שעניניו הגשמיים לא ייהפכו לדברים המנוגדים לטוב ולקדושה,

ולעומת זאת בעל תשובה, ששרוי בתשובה מתמדת, בהתרחקות מהרע, ואומר על הדברים האסורים "אי אפשר"²⁸ – הוא אינו זקוק לאזהרה זו –

על כך נלמדת ההוראה מהדעה השניה, שאדרבה: דוקא ביום הכפורים בזמן שנאמר בו לראשונה "סלחתי כדברך" – דוקא אז נאמר הציווי על עשיית המשכן, כי בכך תלויה שלמות התשובה והכפרה.

אך עדיין אפשר לחשוב, שכדי להתחיל בעבודה של "ועשו לי מקדש", צריך לפני כן לשוב בתשובה שלמה ולהגיע ל"סלחתי כדברך", ואילו עד אז – "ולרשע"²⁹ אמר אלקים מה לך לספר חוקי".

על כך נלמדת ההוראה מהדעה השלישית, שהציווי "ועשו לי מקדש" לא התבטל אף לרגע ח"ו, ואף לפני התשובה אפשר וצריך לקיים את הציווי "ועשו לי מקדש", ולהביא בכך בסופו של דבר לקיום של "ושכנתי בתוכם". כפסק אדמו"ר הזקן³⁰, שאף רשע צריך ללמוד תורה ולקיים מצוות, כי בסופו של דבר "המאור"³¹ שבה מחזירו למוטב".

ה.

בארון - שלשת הסוגים

המשמעות הפנימית של "אלו ואלו דברי אלקים חיים" אינה רק, שכל אחת מהדעות השונות היא אמת, אלא אף, שבפנימיותן הן כולן ענין אחד, כי "ניתנו מרועה אחד, א"ל אחד נתנו..."³².

מכך מובן, ששלש הדעות שלעיל אינן מהוות רק שלש הוראות שונות לשלשת הסוגים השונים של ישראל, אלא

(36) גם י"ל, שלאחרי יוהכ"פ היו במדרגת "בינונים" ש"היא מדת כל אדם ואחרי" כל אדם ימשוך" (תניא רפ"ד), שהרי גם אחר הסליחה דיוהכ"פ נשארה הוזהמא דחטא עה"ד – ובדוגמת בינוני שיש לו יצה"ר ורק שאינו עובר ח"ו במחדומ"ע.

ועפ"ז י"ל ענין ג' הדיעות שבמשכן (באו"א): בנדבת המשכן היו צריכים להשתתף "כל עדת בני ישראל" [ובאופן ד"ויקהל", שכולם יהיו לקהל וציבור אחד – ראה לקו"ש ח"ו [המתורגם] ע' 230 ובהנסמן שם], ומכיון שב"עדת בני ישראל" ישנם כל ג' סוגים אלו [וכמדובר במ"א ש"צבור" הוא ר"ת צדיקים בינונים ורשעים] – ע"כ צ"ל כל ג' הדיעות.

(37) ב"מ מד, סע"א ואילך.

(38) רש"י שם, ריש ע"ב.

(39) שו"ע חו"מ סר"ג ס"ד.

(28) ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד (בשם הה"מ).

(29) תהלים נ, טז.

(30) ה"ל' ת"ת לאדה"ו (פ"ד ה"ג). וראה שם בקו"א, ש"ל שגם הרב צריך ללמד אותו. עיי"ש.

(31) ירוש' חגיגה פ"א ה"ז (לגירסת קה"ע שם. ובמ"כ לאיכ"ר – שכן מצא בירוש' כתיבת יד). איכ"ר פתיחתא ב.

(32) חגיגה ג, ב.

(33) רמב"ן ר"פ תרומה.

(34) ב"ב יד, ב.

(35) באופן אחר קצת: בלוחות הראשונים שבארון היו ב' ענינים: (1)

והלוחות מעשה אלקים המה (תשא לב, טז) – וזה לא נשתנה ע"י השבירה; (2) והמכתב מכתב אלקים הוא חרות גו' – והמכתב (התיבות וכו') בטל ע"י השבירה (בפרט ע"פ מדר"ל (תיב"ע לב, יט. ועוד) שהכתב פרח).

"זהב" חשובים ונעלים מהעולם, כנאמר במדרש⁴⁸: "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב...", ולכן אין הם "עובר לסוחר". ואילו הענינים שבבחינת "כסף" אינם כה חשובים, כלומר, הם בדרגה נעלית, אך לא יותר מהעולמות – וכיון שהם קשורים לעולם, לכן הם "עובר לסוחר".

מכך מובן, שהענינים שהם בבחינת נחושת, שאין בה כל חשיבות, אף לא חשיבות של "כסף", הם בעולם עצמו בדרגה נמוכה.

זה תואם את הנאמר, ש"נחושת" היא מלשון "נחש"⁴⁹, שגרם לחטא עץ הדעת, שורש⁵⁰ כל החטאים – כי ה"נחושת" מצביעה על דרגה נמוכה בעניני העולם עצמו⁵¹.

ח.

עבודת הצדיקים - מדורה, "טבעא"

אך יש להבין: לפי האמור לעיל, שהזהב אינו "חריף" דוקא מפני מעלתו וחשיבותו, שהוא בדרגה נעלית ביותר, עד כדי כך, כאמור לעיל, שלא היה העולם (כולל הכסף) ראוי להשתמש בזהב – מדוע הוא נחשב רק ל"פירא" לעומת הכסף, שדרגתו נמוכה הרבה יותר ממנו?

ההסבר לכך הוא:

ההבדל בין זהב לבין כסף ב"ספירות" למעלה, ובמדות הנפש, הוא: "זהב" הוא דרגת הגבורה, ו"כסף" הוא דרגת חסד⁵². בעבודת האדם, זהו ההבדל בין עבודת הצדיקים לבין עבודת בעלי התשובה: עבודת הצדיקים היא "המשכה"⁵³ מלמעלה למטה – חסד וכסף, ואילו עבודת בעלי התשובה היא "העלאה"⁵⁴ ממטה למעלה – גבורה וזהב.

הדבר תואם לכך שהזהב נעלה מהעולם והכסף הוא הדרגה הנעלית ביותר בעולם עצמו: מהותה של עבודת התשובה, העלאה ממטה למעלה, היא בכללותה – יציאה

בנוסף לכך, שההלכה נקבעה לפי הדעה השניה, שהכסף הוא "טבעא" לעומת הזהב (כי בנושא זה חשובה בעיקר עובדת היותו "חריף"), הרי יש בכסף לכל הדעות מעלה על פני הזהב: אף לפי הדעה שהכסף הוא "פירא" לעומת זהב, הרי פשוט שלגבי פירות ממש או לגבי עצמו הוא בודאי נחשב "טבעא"⁴⁰, לעומת הזהב, שלגביו יש דעה⁴¹, שהוא נחשב "פירא" (אפילו לגבי פירות ממש, או) לגבי עצמו.

שתי דעות אלו הן רק לגבי היחס שבין הזהב לבין הכסף בינם לבין עצמם. אבל, לגבי נחושת, סוברים כולם שנחושת היא "פירא" לעומת הכסף⁴², ואף לעומת הזהב (לפי מספר דעות⁴³, וכך נקבע להלכה⁴⁴) – נחושת היא בדרגה נמוכה משניהם⁴⁵. אמנם, נחושת "חריפה" יותר מהזהב, בכל זאת אין ה"חריפות" של הנחושת מכריעה את החשיבות של הזהב

– כי הכרעת ה"חריף" את ה"חשוב" בנושא הגדרת ה"טבעא", כדלעיל, היא דוקא לגבי כסף, אשר בנוסף ל"חריפותו" יש לו גם חשיבות, אם כי אינה כה גדולה כזהב – אך ביחד עם מעלת החריפות היא מכריעה. ואילו בנחושת, שאין לה כלל חשיבות מיוחדת, יש "חריפות" בלבד, ואין די בכך כדי להכריע את "חשיבות" הזהב⁴⁶.

ז.

זהב, כסף ונחושת - "נשתלשלו" ממקורם ברוחניות

כל הענינים בגשמיות נובעים ממקורם ברוחניות, כדברי אדמו"ר הזקן⁴⁷: "נשתלשלו מהן". מכך מובן, שהבדל זה בין הזהב לבין הכסף בגשמיות, שמעלת הזהב היא חשיבותו בלבד, אך אין הוא "עובר לסוחר", לעומת הכסף שאינו כה חשוב כזהב אך מעלתו היא היותו "עובר לסוחר", נובע מכך שברוחניות, הענינים שהם בבחינת

- (40) ראה ב"מ שם, ב: אע"ג דכספא לגבי דהבא פירא הוי לגבי פירא טבעא הוי. ושם מה, רע"א: לגבי נפשי מי איכא למ"ד לאו טבעא הוי.
- (41) שם מד, ב. מה, א.
- (42) ראה שם מד, ריש ע"ב שגם לשיטת ילדותי דרבי (שהכסף קונה את הזהב), הנחת קונה את הכסף. וכ"ה בירוש' ב"מ רפ"ד.
- (43) הדיעות בזה – ראה טור ובי" חו"מ שם.
- (44) דיעה השני' בשו"ע שם ס"ה. וראה יד מלאכי כללי השו"ע כלל יג: "כשכותב בש"ע יש אומרים ויש אומרים נקטין כסברא שני". – הובא ב"מודעה רבה" מאדנע – נדפס בסדר אדה"ז, בהוספות שכב, א. עיי"ש.
- (45) ראה רא"ש ב"מ שם (הובא בב"י שם): דאחרון אחרון גרוע כו'.
- (46) רא"ש שם – הובא בב"י וסמ"ע (לשו"ע) שם.
- (47) תניא רפ"ג (לענין עשר בחי' שבנפש – שנשתלשלו מע"ס העלינות).
- (48) פרשתנו רפ"ה. ב"ר פט"ז, ב. וראה שם: ולמה נברא בשביל המשכן כו'.
- (49) ראה ב"ר פל"א, ורש"י חקת כא, ט (בענין "נחש נחשת". ולהעיר

מזח"ב (קמח, ב), שהנחשת דמשכן שייך לנחש נחשת). תקו"ז תס"ו – הובא באוה"ת תרומה ע' א'תיג. ולהעיר גם מביאוו"ז להצ"ע ע' שב. וראה הערה 52 – בשוה"ג.

(50) ראה בהנסמן בהערה 20. ונתבאר בארוכה בד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א.

(51) וי"ל שזהו גם הביאור בפנימיות הענינים לזה שהנחשת אינו חריף (כ"כ) – שזהו ע"ד מה ש"מקום ומשכן הקליפות נק' שט" (לקו"ת ראה לב, רע"ג. עיי"ש).

(52) ראה זח"א רנ, א. ח"ב קמח, א"ב. רכד, ב. וראה גם תניא פ"נ. תו"א קיא, ד. ובכ"מ. (ולהעיר שבזח"ב ובתו"א שם, מדובר בענין זהב וכסף שבמשכן*).

(53) ראה ד"ה תקעו תרס"א. ובכ"מ.

(54) להעיר מאוה"ת עקב ע' תקלד (וראה גם דרמ"צ לו, ב), שמה שזהב נק' "פירא" וכסף "טבעא" הוא – לפי שזהב הוא העלאת מ"ן וכסף המשכת מ"ד. עיי"ש.

(* בתו"א שם: זהב – עבודה, כסף – גמ"ח, ונחשת – תורה. אבל אין מזה סתירה למש"כ בפנים – כי מה שתורה היא נחשת "היינו שריא הבידור של נחשת" (אוה"ת תשא ע' איתנתו. שם ע' תתפז – הגהות וכו' לתו"א רנ"ז), אבל נחשת עצמה מורה לקליפה, כמבואר באוה"ת שם. ולהעיר מאוה"ת תרומה שם, שגם בקליפות – בחי' נחשת היא למטה מזהב וכסף).

י.

ההוראה: כולם חשובים במשכן

ההוראה הנלמדת מכך בעבודתנו הרוחנית היא:

יש הסוברים (או שאכן כך הוא) שהם בדרגה של "זהב" ו"כסף", ולפיכך הם רוצים להתנתק מיהודים אחרים שהם בבחינת "נחושת".

לוי יהי כדבריהם, שאכן הם "זהב" ו"כסף", והאחרים הם "נחושת", בכל זאת עליהם לדעת, שלצורך "ושכנת בתוכם" עליהם להתאחד⁶³ עם היהודים שבבחינת "נחושת". אי אפשר להקים את המשכן מזהב ומכסף לבד.

מצד שני, יש כאן הוראה עבור אלו המחשיבים את עצמם בבחינת "נחושת". הם עלולים לחשוב: מי אני ומה אני לגשת אל הקודש? עליהם לדעת, שאף "נחושת" היא חלק מהמשכן, ואדרבה: יש מעלה ב"נחושת" לעומת "כסף" ו"זהב":

(א) האדנים, שהם היסוד של חצר המשכן –

שבכך התחילה ונעשתה ההבדלה בין קודש לחול⁶⁴ (לעומת הבדלי הדרגות מהחצר פנימה, עד לקודש הקדשים, שהם כולם בקדושה עצמה) – והמעבר מחול לקודש הוא המעלה הגדולה ביותר⁶⁵ – הרי היו מנחושת⁶⁶.

(ב) אף יריעות המשכן נתמכו על ידי "יתדות" מנחושת⁶⁷, שדוקא באמצעותם היה המשכן כ"אהל" כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח⁶⁹.

(משיחות ש"פ שמיני תשכ"ב.

ש"פ ויקהל תש"ל)

מהעולם⁵⁵, שיבה למקור. ואילו עבודת הצדיקים היא "להמשיך" אלקות, על ידי תורה ומצוות, בתוך העולם⁵⁶.

וכיון שהכוונה העליונה מתממשת דוקא בהמשכת אלקות למטה, אשר על כן נאמר "נשמתן"⁵⁷ של צדיקים שבהם נמלך...", לכן נפסק בתורה ש"חריפות" הכסף מכריעה את "חשיבות" הזהב.

בנוסף לכך: ההעלאה ממטה למעלה, שהיא התשובה, אינה מוגדרת וקצובה, כי הדבר תלוי בתחושתו של כל אדם בפני עצמו, וכן מהותה היא יציאה מההגבלה. לעומת זאת, עבודת הצדיקים, העבודה של תורה ומצוות, היא באופן של סדר ומדידה וכו'⁵⁸. ולכן קובעת ההלכה, שה"זהב" הוא "פירא", וה"כסף" הוא "טבעא", כי⁵⁹ תכונת ה"טבעא" היא היותו קצוב ומדוד⁶⁰, בלתי משתנה⁶¹.

ט.

הקבלת שלשת הסוגים לשלש הדרגות של ישראל

זהו ההסבר להקבלה שבין שלשת הסוגים – זהב, כסף ונחושת – לשלש הדרגות השונות של בני ישראל: דרגתם לפני חטא העגל, לאחר החטא, ולאחר יום הכפורים:

"זהב", הרומז לתשובה, מסמל את דרגתם של ישראל לאחר יום הכפורים. "כסף", עבודת הצדיקים – זוהי דרגתם לפני החטא. ונחושת, מלשון "נחש", מסמלת את מצבם בתקופה שבין חטא העגל לבין יום הכפורים, כי חטא העגל דומה לחטא עץ הדעת⁶², אשר נגרם בעטיו של הנחש הקדמוני.

(55) בדוגמת האהבה ד"כמעלת הזהב על הכסף כו" שעיניה הוא – "ליפרד מהעצים והפחיתים" (תניא שם).

(56) להעיר מהידוע (ד"ה) שה תמים תרכ"ט (בסופו). מלכא ומלכתא תרצ"ז) בבואור פלוגת מלכא ומלכתא אי אימרא יאי או גדיא יאי (פסחים נז, סע"א), ד"אימרא" הוא עבודת הצדיקים ו"גדיא" – עבודת הבע"ת. ולכן אמרה מלכתא אימרא יאי, כי "מלכתא" היא בחי' המלכות שרש ב"ע, וההמשכה בבי"ע הוא ע"י עבודת הצדיקים דוקא.

וע"פ המבואר בפנים שצדיקים ובע"ת הם בחי' כסף וזהב, קו הימין וקו השמאל – אולי י"ל שזהו"ע מה שאמר מלכא (שם, ריש ע"ב) "ניפסקו לימיני" – כי קצף על מה שמשבח העבודה ד"אימרא" שמקו הימין.

(57) רות רבה פ"ב, ג. ב"ר פ"ח, ז.

(58) ראה אגה"ק ס"ו. ובכ"מ.

(59) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 160, ש"מטבע" הו"ע "שוב" – המשכה למטה. ושם, שהשייכות ד"מטבע" ל"שוב" היא [לא רק מצד זה שמטבע אינה משתנית, כ"א] גם לפי שמטבע הוא מלשון "טבע", וענין "שוב" הוא ההמשכה למטה בלבושי הטבע.

(60) ראה ב"מ מד, ב: טבעא הוי משער תנא במידי דקין.

(61) להעיר מלקו"ת פנחס (עח, ד), שמה שקרבן תמיד צ"ל כבש דוקא (המורה לעבודת הצדיקים – ראה גם לעיל הערה 55) הוא – כי "תשובה אינו אלא לפי שעה אבל בתמידות צ"ל בחי' צדיק" – והרי גם "טבעא" שאינה

משתנית הוא כענין התמידות.

(62) שלכן חזרה אז הוזהמא דחטא עה"ד (ראה זח"א נב, ב. ועוד). ולכו"כ דעות הרי לולא חטא העגל היו בניי "חרות ממלאך המות" (ע"ז ה, סע"א. שמו"ר פמ"א, ז. ובכ"מ. ובזו"ח רות (פג, ג) סתם כדעת אלו) – ע"ד חטא עה"ד בנוגע לכל העולם.

(63) להעיר מענין "ויקהל" (ראה לעיל הערה 36), שההתכללות ד"קהל" הוא [לא רק שכולם נאספים במקום אחד ולמטרה אחת, כ"א] שנעשים מציאות אחת (ראה בארוכה לקו"ש ח"ו [המתורגם] ע' 230 ואילך).

(64) להעיר שהכיוור וכו', שתכליתם רחיצה קודם שיקרבו לשרת בקודש (ראה רמב"ן תשא ל, יט) נעשו נחושת, וראה לקו"ש שם ע' 207 ואילך.

(65) ראה ד"ח צו, ריש ע"ב בענין יצי"מ, דאף שאז היתה כנס"י בבחי' קטנות שלמטה הרבה מימי הגדלות שלה בימי דוד ושלמה, מ"מ "זהו יותר גדול מכל לפי שכל מה שנגדלת כ"כ הכל ה' מכח זה החסד נעוירך דוקא". ועיי"ש (צד, סע"ג) שזהו כגר שנתגיר, דהגם שעדיין אינו עובד ה' בשלימות, הרי תחלת יציאתו מן ההיפך להיפך מגיע בבחי' יחידה.

(66) פרשתנו כז, י ואילך.

(67) סוף פרשתנו. פרש"י שם.

(68) לשון הכתוב (ישע"ל ג, כ) – הובא בפרש"י הנ"ל.

(69) פרש"י שם. וראה לקו"ש שם שיחה ב' לפ' תרומה. בישיבה שלאח"ז.

אגרות קודש

[כ"ז שבט תשי"ז]

במענה על מכתבו בו כותב אודות המאורע אשר אחד המתפלל נוסח אר"י ירד לפני התיבה בבית הכנסת בו מתפללים נוסח אשכנז, וכותב אשר מחו בידו, ומוסיף מדילי שהשאלה בזה מפני דלא תתגודדו וכו'.

והנה באם שייך בזה לא תתגודדו, כבר עמדו על מדוכה זו זה רבות בשנים, ועיין רא"ש יבמות י"ד א' שני התירוצים אשר שם ופסקי הרא"ש שם בנושאי כלי השו"ע או"ח סי' תצ"ג (מגן אברהם ס"ק ו' ועוד) ובכ"מ.

ועיין פס"ד להצ"צ חאו"ח לסי' רל"ו **מעשה רב** מגדולי ישראל (ובהערות שם) שאין בזה משום ל"ת. עיי"ש.

ובענינים כגון אלו העיקר הוא להשמר ממחלוקת דבר האסור מן התורה לכל הדיעות, וגדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (הובא ברמב"ם סוף ה' חנוכה).

ואגב שאתינן להכי - בהנוגע לנוסח אשכנז ספרד ואר"י בחילוף מאחד לחבירו גם בזה מדובר רבות ומובא בשו"ת המצויינים בשולי הגליון.

מעשה רב אשר מהר"ן אדלער (ובעל ההפלאה) עבר לפני התיבה בנוסח ספרד ובני המנין שלו התפללו נוסח אשכנז (שו"ת חת"ס חאו"ח סט"ו). בשו"ת משיב דבר להנצי"ב ובס' פרדס מרדכי בשם בעהמ"ס עצי חיים דהש"ץ יתפלל תפלתו **שבקול רם** כנוסח הביהכנ"ס. ואינם תח"י לראות אם הביאו מעשה רב הנ"ל וישובם בזה.

ב"ה כ"ח שבט תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בו כותב שאינו יכול לקיים הכתוב במכתבי הקודמים מחמת רוב הטרדות וכו'.

הנה מובן ופשוט זה שעל האדם לעשות בתורה ומצות זהו טובת האדם וטובת כל אלה הקשורים אליו בקשרים משפחתים וכיו"ב, ומזה מובן גם כן שבאם נוסף על הענינים הנצרכים ע"ד הרגיל נזקקים לברכות השי"ת נוספות לטורח נוסף וטרדה נוספת, העצה היעוצה לזה להרבות בעניני תורה ומצות ולא להיפך. שמזה מובנת השלילה בהחלט של התחלת מכתבו.

ומובן גם כן, שאין בזה דרישה של מי שהוא לטובת אחרים אלא הוראה לפי דעתי במה יכול לתקן המצב העכשוי, וק"ל.

ובמה שכותב שראה באיזה ספר ענין סגולה וכיו"ב, הנה כלך מדרך זה של סגולות שלא כל האישים שוים בזה, ולא כל המקרים שוים זה לזה, ולא ביד כל אחד לכוון ולדעת ברור איך ומה, ובה בשעה הסגולה בדוקה ומנוסה היא עניני תורה ומצות ועל דרך מה שכתבתי במכתבי הקודמים. והרופא כל בשר ומפליא לעשות יאיר עיניו בכל האמור וישלח דברו לרפו"ק של אמו שתליט"א.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב אודות השינוי שראה לפני מספר חדשים אשר נפלו לו לפתע פתאום שאלות סרק וספיקות ולא הועילו החזוקים מכל מיני ראיות וכו'.

והנה רואים במוחש בענין כגון זה שהעצה היותר טובה בכגון דא היא להסיח דעתו משך זמן מכל הענין ולא להכנס במלחמה עם מחשבות בטלות אלו, וברובא דרובא נחלש ע"י זה הפקפק והספיקות והשאלות.

והביאור ע"ז הוא כי הספיקות ושאלות כאלו באים מבחוץ, כי הרי על כאו"א מישראל נאמר שהם מאמינים בני מאמינים, ודבר הבא בירושה משך עשירות דורות פשיטא שחזק הוא ואיתן, אלא שמפני כמה סיבות צדדיות לא תמיד פועל זה פעולתו בגלוי ואפשר שדברים נגדים והפכים יכסו עליו ויעלימו עליו, וע"י מלחמה עמהם הרי המלחמה עצמה מחזקת את מציאותם ומוסיפה גם חשיבות (ע"ד איסורה אחשבי').

משא"כ היסח הדעת ואי שימת לב לגמרי מבלי להכנס לכל שקו"ט איזה שהיא, אלא היסח ע"י עסק בענין של הבנה ושכל מסוג **אחר בהחלט** מחלישים את האחיזה של דברים זרים ומנגדים אלו בנפש האדם ומהלך מחשבתו.

ומובן שלהפטר ממחשבות זרות אי אפשר כי אם על ידי מחשבה טובה אחרת, כיון שהמחשבה משוטטת תמיד ואי אפשר לה להיות פנוי מכל וכל, וכשמתעמקים בחזק במחשבות אחרות בעניני תורה תורה אור ה"ז דוחה הרבה חשך.

מובן ג"כ שצריך להתבוננות איך זה קרה שענין זר ומנגד נאחז בנפש וע"פ המבואר בספרי מוסר ועוד יותר בספרי חסידות, ה"ז בא מעניני ח"ן ומאי זהירות בהנוגע לדברים בטלים, ולכן ביחד עם היסח הדעת האמור צריך לנהוג בל"נ להיות זהיר מכאן ולהבא בטבילת עזרא להסיח דעתו לאיזה זמן מעניני ח"ן **אפילו מתיקונים** (עיין שו"ת הצ"צ שער המילואים סימן ס"ב) ולהרבות באותיות התורה והתפלה נתינה לצדקה עכ"פ סכומים קטנים והשפעה על הנוער לקרבו לתורה ומצותי וע"פ מרז"ל כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו, ולכל לראש להסתדר באופן דעבדו ה' בשמחה, וכמבואר בתניא בכ"מ, וכשיסיתו היצה"ר איך אפשר לו להיות בשמחה בידעו מעמדו ומצבו ימשיכהו לספר תניא קדישא בו מבואר בארוכה שאין לערב שמחת הנפש בעצבון הגוף (ויעוין רמב"ם סוף הל' לולב), ואיך שלכל ענין יש לו זמנו, וכשעומדים בתוקף הרצון ואוחז בעבודה מתוך שמחה - מצליחים גם בזה ובתוספת מיוחדת הסיוע מלמעלה ע"פ המבואר בזהר הק' ח"ב קפ"ד ע"ב ד"ה חדוה דבר נש כו' עיי"ש היטב.

המחכה לבשו"ט בכל האמור ומתוך שמחה אמיתית ופנימית.

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א עוסק בצ"צ

מו"ה שמואל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק מתן תורה.

נעם לי לקרות בו אודות סיבובו בהרבה ישובים באה"ק ת"ו והיכולת שיש שם לעשות בהחזקת היהדות והפצתה.

ובמה שכותב אודות זירוז אני"ש לפעולות בכגון דא, הנה זה מכבר באתי בכתובים עם אלו הנשמעים לקולי שיעשו ע"ד הנ"ל בכל אופנים האפשריים, ופשיטא שאין להתרשם אם אפילו בפעם הראשונה אין רואים הצלחה במאה אחוז, וכידוע הדגשת הבעש"ט והי' ראשיתך מצער (ועי"ז) ואחריתך ישגא מאד, ובפרט שאין אתנו יודע עד מה והאדם יראה לעינים ובה בשעה אפשר שהצלחה עוד יותר מאשר המשתדל שיער מראש אלא שאין הוא רואה אותה מכמה סיבות, ועיקר העיקרים בכל הנ"ל הוא אשר על כאו"א לעשות פעולתו עלי' נצטוו מבורא עולם ומנהיגו נותן התורה שבזה הוא ואהבת לרעך כמוך הוכח תוכיח את עמיתך וה' הטוב בעיניו יעשה, וכדמוכח ג"כ מדברי רז"ל אשר הוכח תוכיח הוא עד כדי (נזיפה וי"א עד כדי) הכאה וכו', ז. א. שעד שלא הוכח הכאה בפועל עליו להמשיך בהענין שהוכח תוכיח, ובפרט שהרי לא נחשדו בני"י על הכאה ח"ו בכגון דא, ובלבד שידבר עמהם בדרכי תורתנו אשר כל דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום, ורואים ג"כ במוחש שבגישה כזו מצליחים שלא בערך מאשר ע"י גערה, נזיפה, מלבין פנים רבים וכיו"ב.

בברכה אשר נזכה בתכ"י לזמן אז יקוים ועשו לי מקדש ושכנתי בתוך כאו"א מישראל.

ב"ה אדר"ח אדר"ר תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג שבט והקודמו, ונתעכב המענה שלי מפני ריבוי הטרדות.

נעם לי לקרות בו ע"ד השתדלותו לארגן קבוצת בחורים בתל אביב ללימוד תניא.

ואף שכפי שכותב חפשים הם לע"ע, מובטחים אנו בכח תורתנו הק' תורת חיים שגדול תלמודה שמביא לידי מעשה, אף שכמובן לא בכל האנשים שוה הוא זמן זה שבין הלימוד והמעשה, אבל סוף הענין לבוא. ומובן שאם ידברו עמהם גם ע"ד המעשה נוסף על הלימוד ימהרו את התכלית האמורה, ואשרי חלקם של כל אלו המשתדלים בזה ובכדומה לזה.

במ"ש אודות מצבו הגשמי, מובן שאין כלל להתרשם מזה ואין הענין אלא דבר עובר, וככל שהוא וזוגתו תי' יהיו חזקים יותר בבטחונם בבורא עולם ומנהיגו יתקרבו ברכות הבורא בפועל ובאופן הנראה גם לעיני בשר, ובפרט שהרי הם עוסקים בהכנת כלי הברכה הם עניי תורה ומצות והשפעה בסביבתם בכיוון זה, ותקותי חזקה שכעבור זמן לא ארוך יבשרני טוב גם בהטבת מצבם הגשמי.

כיון שאינו מזכיר בהנוגע לבריאות, מפרש הנני את זה שהכל בסדר ושלוש הן אצל זוגתו תחי' והן בהנוגע לו.

בברכת חדש טוב ולבשו"ט.

אגרות קודש

ב"ה אדר"ח אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו בשבט ראש השנה לאילנות ונוגע גם לאדם וכמ"ש כי האדם עץ השדה, והתוכן בזה אשר בפעולות האדם כמה מהם בס נדמה לעץ השדה לצומח, זאת אומרת שהן באותם הענינים בהם גודל וחונך מבלי לשנות בהם שינוי עיקרי ורק להצמיח מגרעין לשתיל ומשתיל לאילן.

בו כותב אודות התפיסה שלו שאינה מהירה כל כך כתפיסת חבריו בישיבה וכו' אשר זה פועל עליו נמיכת רוח ונפילת רוח ומה יהי' התכלית.

והנה ידוע סיפור רז"ל אבות דר"נ פ"ו אודות רבי עקיבא שהתחיל ללמוד תורה בהיותו בן ארבעים שנה, ונקודת המפנה הי' כשראה שטפות מים יורדים על אבן טיף אחר טיף סו"ס נקבו את האבן וכמ"ש אבנים שחקו מים, וסופו הי' רבן של כל ישראל הקים תלמידים לאלפים ולרבבות, וידוע מרז"ל סתם משנה תוספתא כו' וכולי אליבא דרבי עקיבא (סנה' פו, א).

והנה מי הוא זה אשר ערב לבו לדמות עצמו לרבי עקיבא, אבל מאידך גיסא תורתנו שבע"פ ושבתב אינם קובץ סיפורים ח"ו, כי אם תורה כמשמעה הוראה בחיים לכל אחד מישראל כיון שכל אחד מחויב בתלמוד תורה, ומסיפור הנ"ל מובן שאפילו אם לימוד התורה כדין טפת מים הנופלת על אבן ורואים במוחש שאין רישומה ניכר לעיני בשר כלל וכלל, בכל זה ע"י תוקף הרצון והתמדה ושקידה ואי התרשמות מפיתויי היצר מגיעים לשיא היותר גדול, והנמשל בהנוגע לתוכן מכתבו מובן.

ויחדול מלהתעמק במדידת תפיסת שכלו, ותחת זה יתקע כח ההתבוננות בלימוד תורתנו תורת חיים ולימוד דוקא בדבוק חברים, אשר אז קרוב לודאי שיעבור כאב הראש שכותב אודותו שמרגיש בעת הלימוד, ויבקש את הר"י שלו שימציא לו חבר המתאים בשבילו, וכשילמוד מתוך שמחה הנה סו"ס יוכל לבשר בשורות משמחות מהצלחתו בלימודים.

מהנכון לבדוק את התפילין שלו ואשר בכל יום חול לאחר תפלת הבקר יאמר איזה מזמורי תהלים ומה טוב השיעור חדשי, כפי שנחלק התהלים לימי החדש.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, ב' אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמ"ש בענין הבריאות, כמדומה כבר העירותי באחד ממכתבי במרז"ל הידוע אשר קדוש והבדלה נוגעים במאד למאור עיניו של אדם, ומלשון רז"ל בכגון דא "מאור עיניו" מובן ג"כ שמאור שבתורה זאת אומרת פנימיות התורה ועיניי נוגעים וסגולה מיוחדת להם ג"כ למאור שבאדם, וק"ל. ויהי רצון שיבשר טוב בהנ"ל וכן בענינים הכללים בטוב הנראה והנגלה.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

אגרות קודש

ב"ה ב' אדר"ר תשי"ז

ברוקלין.

הנהלת ישיבת...

ה' עליהן יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתביהם (ב') מכ"א שבט והקודמים :

(א) כבר כתבתי כ"פ, שתועלת הרבים דוחה תועלת היחיד, ומזה פשוט שלא כל אחד הרוצה להתקבל בישיבה צריך להתקבל, כיון שהנהגה פרועה ובפרט כזו שמזכירים במכתבם, שלמדו בכמה ישיבות ומכולם נשלחו הביתה מפאת זה, הרי זה היפך תועלת הרבים, ותמי' גם נתינת ספק בזה.

(ב) במ"ש בהנוגע לתלמיד שכבר נמצא בכותלי הישיבה ולומד שם משך זמן, מובן שאינו דומה להנ"ל, ובפרט כשיש מקום לחשוש שיתפוס זה כדחי' בשתי ידיים, אבל פשוט שגם בזה, סו"ס - יחיד ורבים, רבים קודמין, אלא שאין מקום להתחיל בזה, וצריך להקדים באמצעים אחרים ולא להתחיל בגירוש כליל וכו', והרי כמה דרכים בכגון דא באם ישנה שימת לב תמידית להנהגות התלמידים, שבמילא בכמה ענינים מקדימים את הרעה בעוד מועד, וק"ל.

(ג) בהנוגע לתלמידים פרטים, מובן שבזה צריכים חברי ההנהלה לדון על אתר, כי בכל פרט ופרט ישנם ענינים מיוחדים שיכולים להשפיע על ההחלטה בהנוגע להנהגה עמו

(ד) במ"ש אודות הרה"ח... לפלא היתה בעיני גם הקס"ד - הצעתם שילמוד עם כתה של תלמידים ספרדים צעירים, אף שידוע הקושי שיש בתלמידים כגון אלו, הוא ענין המשמעת במובנה היותר פשוטה, הדורשת בריאות-גוף חזקה של המורה והעדר התרגשות כ"כ וכו'. ומזה מובן ג"כ שאף שהבטיח שלא ידרוש הוא פיצויים, וכנראה שנאחזו (אנגעכאפט) בזה ורוצים לפוטרו וגם בלא פיצויים, אין נראה לי הענין כלל, והרי פיצויים - הם לא בשביל שהמורה דורש פיצויים אלא מפני שמגיע לו. ונוסף על האמור - צריך התבוננות וליצור אפשרויות לנצלו בשדה החינוך של חב"ד כיון שמצומצמים הכחות ביותר וביותר, והרי כבר עובד בשטח זה כמה שנים.

...ועוד הפעם הנני מדגיש ביותר וביותר :

(ט) שבאם היו מתעניינים במצבם של התלמידים ובהנהגתם כדבעי למהוי, לא רק בעת שיושבים בשיעורי הישיבה אלא גם בשעות שנמצאים לרשותם, לדעת במה הם עוסקים, עם מי נפגשים, הנהגתם ודבורם וכו' - פשוט הדבר שכמה תופעות לא הי' להם מקום, ותמורת זה שבכל מכתב המתקבל מודיעים שהמצב הרוחני של התלמידים הולך ומתדרדר היו יכולים לבשר שלא רק עומד על עמדו אלא שגם משתפר. וחוששני שגם עתה הרי כמה ענינים הם בגדר דקדירה דבי שותפי, וכל אחד מוצא הסברה שאין זה מענינו, והוא את חובתו כבר עשה בשעות המיוחדות לו, ובינתיים מצב הענינים הוא בכיוון הנ"ל.

המצפה לבשו"ט בכל האמור,

מ. שניאורסאהן

יום ראשון כ"ז שבט

פומייה מנרסא, - פיו לא פוסק מללמוד, דבר שדורש יגיעה עצומה. וּבְמֵאֵמֶר דְּוָל⁵: "לְעוֹלָם יִשִּׁים אָדָם עֲצָמוֹ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה כְּשׁוֹר לְעַל וּבְחֻמּוֹר לְמִשְׁאֵוִי", וְכֵן לְתַפְלָה בְּכֻנָּה - שתהיה מתוך יגיעה, בְּכָל בָּחוּ מִשְׁוֹ, וְכֵן בְּעִבּוּדָת ה' שְׁחִיָּא בְּדָבָר שְׂבָמֻמוֹ, כְּמוֹ עֲבֻדָת הַצִּדְקָה; - מנויים כאן שלשה דברים - שלשה העמודים שעליהם העולם עומד: "תורה, עבודה (שתפילה היא במקום קרבנות), גמילות חסדים".

וְהֵן בְּבְחִינַת "וְעֵשָׂה טוֹב", - ביכולת האדם לנצל את כוחה של האהבה המסותרת, כדי לְהַתְגַּבֵּר בְּאֵרֵי בְּגִבּוּרָה וְאִמָּן הַלֵּב נִגְדֵי הַיָּצֵר, - הרע, הַמְּכַבֵּד אֶת גּוּפוֹ וּמַפְיֵל עָלָיו עֲצָלָה, - שהיא (העצלות) מְבַחֶינַת יְסוּד הָעֵפֶר שְׂבָנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, - כפי שלמדנו בפרק הראשון, מִלְּהַטְרִיחַ גּוּפוֹ בְּזִרְיוֹת בְּכָל מִינֵי טָרָח וְעִבּוּדָת מִשְׁאֵה בְּעִבּוּדָת ה', שִׁישׁ בָּה טָרָח וְעֵמָל, בְּגוֹן: לְעֵמָל בְּתוֹרָה בְּעִיּוֹן וּבְפֶה - לדבר דברי תורה באופן של לֹא פָסִיק

ליקוטי אמרים

והן בבחי' ועשה טוב להתגבר כארי בגבורה ואומץ הלב נגד היצר המכביד את גופו ומפיל עליו עצלה מבחי' יסוד העפר שבנפש הבהמית מלהטריח גופו בזריות בכל מיני טורח ועבוד' משא בעבודת ה' שיש בה טורח ועמל כגון לעמול בתורה בעיון ובפה לא פסיק פומיה מגירסא וכמארו"ל לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי וכן לתפלה בכונה בכל כחו ממש וכן בעבודת ה' שהוא בדבר שבממון כמו עבודת הצדקה

יום שני כ"ח שבט

רְצוֹנוֹ וְהַתְּבַרְךְ בְּעִבּוּדָתָהּ ז' - גם כשלשם כך נדרשת ממנו התאמצות מיוחדת, וְתִגְלָה בָּהּ - בעבודה זו, פְּנִימִית רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּבְחִינַת פְּנִים וְגִלּוֹי רַב וְלֹא בְּהֶסְתֵּר בְּכָלל. - כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, שבענין המצוות ועבודת ה' - מאירה פנימיות רצונו של הקב"ה באופן של התגלות. וּבְשִׁאֵן שׁוֹם הַסֵּתֶר פְּנִים בְּרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן - אִי אֵין דָּבָר נִפְרָד בְּכָל וּבְכָל - מאלקות, לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. - כפי שלמדנו, שההרגשה שנבראים יכולים להרגיש את עצמם, ל"יש" ולדבר נפרד מהקב"ה - נובעת מכך שפנימיות רצון העליון היא בהעלם. ואילו כשמגיע הדבר לקיום מצוה ולעבודת ה', שאז מתגלה פנימיות רצון העליון - לא קיימת ממילא הסיבה הגורמת לנברא להרגיש את עצמו ל"יש" ול"מצויאות" בפני עצמו. וְלֹאֲתָא, תְּהִינִינָה נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוֹנִית - זו שמחיה את הגוף, וּלְבִנְשִׁינָה - מחשבה, דיבור ומעשה, בְּלֵן מִיְחָדוֹת בְּתַכְלִית הַיְחָדוֹד בְּרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְאִזְרֵי אֵינֶסֶף בְּרוּךְ-הוּא, בְּנוֹבֵר לְעִיל. - הרי, שעלידי עבודת ה' וקיום המצוות, מתאחד האדם עם הקב"ה בתכלית היחוד. להלן יוסבר שהיחוד הנוצר על-ידי קיום המצוה, הוא לתמיד, ולא רק לשעת קיום המצוה:

וּכְיוּצָא בְּאֵלוֹ - ענינים דומים בעבודת ה', מִמְּלַחְמוֹת הַיָּצֵר וְתַחְבּוּלוֹתָיו, לְקַרֵּר נֶפֶשׁ הָאָדָם שְׁלֵא לְהַפְקִיר מְמוֹנֵו - כשמדובר אודות צדקה, מקרר היצר-הרע את האדם ומפתה אותו, שלא יבזבז את כספו לכך, וּבְרִיאֻת גּוּפוֹ, - בענין של עבודת ה', בו נדרשות יגיעת והתאמצות הגוף. שְׁלַעֲמֵד נִגְדֵו - נגד היצר הרע הזה וּלְקַבְּשׁוֹ - קְרוֹב מְאֹד אֶל הָאָדָם, בְּשִׁישִׁים אֶל לְבוֹ, שְׁלִנְצָה הַיָּצֵר בְּכָל זֶה, וְיֹתֵר מִזֶּה, וְלַעֲשׂוֹת לִפְנֵי מִשְׁוֹ - לעשות לב-ההיפך מרצונו של היצר הרע, ולהתאמץ הן בגופו והן בממונו בעניני עבודת ה', הרי כל זה קל מְאֹד מִיְסוּרֵי מִיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְיִסְוֵרֵי מִיתָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, הִנֵּה מְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן - ובלבד, שְׁלֵא לְפָרֵד מִיְחָדוֹ וְאֶחָדוֹת וְהַתְּבַרְךְ, אֲפִלּוּ לְפִי שְׁעָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְעִבּוּדָה זֶרָה חֶסֶם וְשִׁלּוּם, - כפי שלמדנו, שכל יהודי היה מוסר את נפשו שלא לעבוד עבודה זרה, וזאת כדי שלא להיות נפרד מאחדות ה' אפילו לא לשעה קלה. וְכָל שֶׁבֶן שִׁישׁ לוֹ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן - גם את התאמצות הגוף וגם שאר ההתאמצויות הנדרשות ממנו, בְּרִי לְדַבְּקָה בּוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. - כדי א) להתאחד עם הקב"ה, ב) וזהו לנצח. וְהִנֵּנוּ, - ההתאחדות עם הקב"ה לנצח, תהיה אצלו בְּשִׁעֲשֻׁעַ

ליקוטי אמרים

וכיוצא באלו ממלחמות היצר ותחבולותיו לקרר נפש האדם שלא להפקיר ממונו ובריאות גופו שלעמוד נגדו ולכבשו קרוב מאד אל האדם כשישים אל לבו שלנצח היצר בכל זה ויותר מזה ולעשות הפכו ממש קל מאד מיסורי מיתה ה' ישמרנו ויסורי מיתה ה' ישמרנו היה מקבל באהבה וברצון שלא ליפרד מיחודו ואחדותו ית' אפי' לפי שעה להשתחות לע"ז ח"ו וכ"ש שיש לו לקבל באהבה וברצון כדי לדבקה בו לעולם ועד דהיינו כשיעשה רצונו ית' בעבודה זו ויתגלה בה פנימיות רצון העליון בבחי' פנים וגילוי רב ולא בהסתר כלל וכשאין שום הסתר פנים ברצון העליון אזי אין דבר נפרד כלל וכלל להיות יש ודבר בפני עצמו ולזאת תהיינה נפשו האלהית והחיונית ולבושיהן כולן מיוחדות בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה כנ"ל.

לעבודה זרה חס ושלום, - כפי שלמדנו, שכל יהודי היה מוסר את נפשו שלא לעבוד עבודה זרה, וזאת כדי שלא להיות נפרד מאחדות ה' אפילו לא לשעה קלה. וְכָל שֶׁבֶן שִׁישׁ לוֹ לְקַבֵּל בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן - גם את התאמצות הגוף וגם שאר ההתאמצויות הנדרשות ממנו, בְּרִי לְדַבְּקָה בּוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. - כדי א) להתאחד עם הקב"ה, ב) וזהו לנצח. וְהִנֵּנוּ, - ההתאחדות עם הקב"ה לנצח, תהיה אצלו בְּשִׁעֲשֻׁעַ

5. עבודה זרה ה, ב. 6. כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף כאן את ההבדל של א) וב), בציינו בכך, המשמעות הכפולה של המלה "כל שכן" - א) מדובר כאן בדבקות להשי"ת (בהשוואה לשלא להיות נפרד בלבד על-ידי עבודה זרה). ב) כאן זה עדיין באופן של לעולם ועד (בהשוואה לשלא להיות נפרד לפי שעה בעבודה זרה).

יום שלישי כ"ט שבט

על עון כפול תורה, שאין אדם נצול ממנו בכל יום; וכמו התמיד - שהיו מקריבים כל יום, שהיה מכפר על מצות עשה - כשארם לא קיים מצות עשה. אלא, אפשר הרי לשאול: אם עוברים לעיתים קרובות כל כך על העבירה, ומבקשים מחילה עליה - הרי יש כאן לכאורה ענין של "אחטא ואשוב" שעליו

אומרים חכמינו ז"ל: "אין מספיקן בידו לעשות תשובה"? - אומר על כך רבנו הזקן: ואין זה "אחטא ואשוב", אלא אם כן - מתי זה נקרא "אחטא ואשוב", שבשעת החטא ממש הוא כוונתו על התשובה ולכך חוטא, - כי הוא סומך על ה"תשובה"; ולולא ה"תשובה" - לא היה חוטא. הרי שאותה "תשובה" עליה הוא סומך, היא כאילו גרמה לו לחטא, ולכן באמת "אין מספיקן בידו לעשות תשובה". ואילו בענינו, הרי ב"סלח לנו" על ביטול תורה, אין הוא סומך על ה"תשובה"

בשעת מעשה החטא; הרי זה רק שהוא נכשל לעתים קרובות בביטול תורה - ועל כך עוזרת לאחר מכן הבקשה של "סלח לנו". כמו שנתבאר במקום אחר: - "ראה אגה"ת פ"א". הרי, שמאחר שכל יהודי מוכן למסור את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה, אפילו לא לשעה קלה - בה עמוק נוגע יחודם של בני ישראל עם הקב"ה - מספיק חשבון זה שיהודי לא יהיה מוכן להיות נפרד מהקב"ה על-ידי איזו עבירה שהיא, שההימנעות ממנה קשורה בהרבה פחות יסורים מאשר יסורי מיתה; וודאי הדבר, שזה צריך לחזק אותו באומץ ובשמחה, לחפש להתאחד ולהתיחד עם הקב"ה, על-ידי קיום מצוות (עשה), בידעו, שייחוד זה למעלה, הוא נצחי. נכונות זו למסור את הנפש לשם יחודו עם אלקות, צריכה להיות קבועה תמיד בתודעתו של יהודי, ולהתבטא בקיום התורה והמצוות בכל שעה.

ויחוד זה למעלה - מה שנפשו של יהודי מתאחדת עם אור אין סוף על-ידי עבודת ה', הרי למעלה, בעולמות העליונים, הוא נצחי לעולם ועד, כי הוא יתברך ורצונו למעלה מהזמן. - ממילא גם ההתאחדות עם הקב"ה ורצונו, היא נצחית, למעלה מהזמן, וכן

- גם בעולמנו אנו, גלוי רצונו שבדבורו, שהיה התורה, הוא נצחי, וכמו שכתוב: "ודבר אלהינו יקום לעולם", "ודבריו חיים וקיימים כו"⁸, "ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים כו"⁹. - ומאחר שהתגלות רצונו של הקב"ה בדברי התורה, היא נצחית - הרי ממילא, גם התאחדותה של נפש יהודי עם הקב"ה ורצונו יתברך, על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות - היא נצחית. אלא שלמטה - בעולמנו אנו, הוא - ההתאחדות, תחת הזמן, שכן, גם הנפש למטה נתונה תחת הזמן, והתאחדות הנפש היא ובאותה שעה

לכדה שעוסק בה בתורה או במצות, כי אחר כך אם עוסק בדבר אחר - נפרד מהיחוד העליון למטה והינינו, בשעוסק בדברים בטלים לגמרי, שאין בהם צורך כלל לעבודת ה'. - שאז, הוא נפרד, כאן למטה, מה"יחוד העליון", שנוצר על-ידי התורה או המצוה. ואף-על-פי-כן, בשחזור ושב לעבודת ה' אחר כך, לתורה ולתפלה, ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסוק אז - באותו זמן שהתעסק בדברים בטלים, בתורה ולא עסק - ה' יסלח לו, במאמר ר"ל¹⁰: "עבר על מצות עשה ושב - לא זו משם עד שמוחלין לו". - כלומר: מוחלין לו מיד, ואז הוא חוזר, גם למטה, ומתאחד עם הקב"ה ורצונו. ולזה - ולכן, מפני שבקשת המחילה עוזרת מיד וחוזר ל"יחוד" הנזכר לעיל, שאפילו לשעה קלה אינו רוצה ליפרד וכנוכר לעיל¹¹, תקנו בפרשת "סלח לנו" שלש פעמים בכל יום, - בתפילת "שמונה עשרה",

ליקוטי אמרים

ויחוד זה

למעלה הוא נצחי לעולם ועד כי הוא ית' ורצונו למעלה מהזמן וכן גילוי רצונו שבדבורו שהיה התורה הוא נצחי וכמו ש' ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים כו' ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים כו'. אלא שלמטה הוא תחת הזמן ובאותה שעה לכדה שעוסק בה בתור' או במצוה כי אח"כ אם עוסק בדבר אחר נפרד מהיחוד העליון למטה. והיינו כשעוסק בדברים בטלים לגמרי שאין בהם צורך כלל לעבודת ה' ואעפ"כ כשחוזר ושב לעבודת ה' אח"כ לתורה ולתפלה ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסוק אז בתורה ולא עסק ה' יסלח לו כמארז"ל עבר על מצות עשה ושב לא זו משם עד שמוחלין לו. ולזה תקנו ברכת סלח לנו שלש פעמים בכל יום על עון ביטול תורה שאין אדם נצול ממנו בכל יום וכמו התמיד שהיה מכפר על מצות עשה. ואין זה אחטא ואשוב אא"כ שבשעת החטא ממש הוא סומך על התשובה ולכן חוטא כמ"ש במ"א:

יום רביעי ל' שבט

למסירות נפש. לשם מדה, איפוא, ציווה עליהם משה רבנו את ענין מסירות נפש על-ידי קריאת שמע – ועוד פעמיים בכל יום? אלא משום שקיום התורה ומצותיה תלוי בזה שיוזכר תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו, – שזו משמעותה של קריאת שמע, ולכן מן ההכרח לקוראה "פעמיים בכל יום", שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש, וימם ולילה לא ימיש מזכרונו, כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו, לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה, – גם אחרי משה, שאז "זנה אחרי וגו'" – מלחמת היצר – לשון כ"ק

רבינו, בנזכר לעיל: – שבזכרו את נכונו התמידית למסור את נפשו על קידוש השם – יהיה נכון בודאי לקיים את כל התורה והמצוות.

ובזה יבין, למה צוה משה רבנו עליו השלום, במשנה תורה, – לדור המדבר, לדור שנכנסו לארץ, – לא רק לדורות הבאים, לקרות קריאת שמע פעמים בכל יום, – שענינה לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפשו, – לכאורה, אפשר הרי לשאול: והלא הבטיח להם: – לדור שנכנס לארץ ישראל, "פחדכם ומוראכם יתן ה' וגו'"¹²; – לשם מדה, איפוא, היו זקוקים למסירות נפש? כמו דור המדבר – שלא היה שייך כלל שמישהו יאלץ אותם לבוא לידי כך שיצטרכו למסור את נפשם – כך הרי גם בדור שנכנס לארץ ישראל, לא היה שייך (מחמת ההבטחה האמורה), שמישהו יאלץ אותם לעשות דבר כנגד מלכות שמים, ושבגלל כך יהיו נכונים

ליקוטי אמרים

ובזה

יובן למה צוה משה רבינו ע"ה במשנה תורה לדור שנכנסו לארץ לקרות ק"ש פעמים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש והלא הבטיח להם פחדכם ומוראכם יתן ה' וגו' אלא משום שקיום התורה ומצותיה תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה לא ימיש מזכרונו כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה כנ"ל:

רבינו, בנזכר לעיל: – שבזכרו את נכונו התמידית למסור את נפשו על קידוש השם – יהיה נכון בודאי לקיים את כל התורה והמצוות.

יום חמישי א' אדר א'

גם "הקב"ה עוזרו", בכל זאת אי אפשר לנצחו – את היצר הרע, בעצלות וכבודות – כשנתונים בתנועה של עצלות וכבודות, הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן, כי אם – אפשר לנצח את היצר הרע כשלוחמים נגדו בנצחיות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב ומהרתו מכל נדנדור דאגה ועצב בעולם. ומה שכתוב: "בכל ערב יהיה מותר", פרוש שיהיה איזה יתרון ומעלה מזה – מהעצבות – הרי שגם בעצבות יש מן הטוב? – עונה על כך רבנו הזקן: הנה אדרבה, מלשון זה – "יהיה מותר", משמע שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה, רק שיגיע ויבא ממנו איזה יתרון. והנה, שמה "עצב" תבוא השמחה האמתית בה' אלהיו, הנפאח – השמחה הבאה אחר העצב האמיתי –

עצבות שיש לה סיבה אמיתית, לעתים מזמנים על עונותיו במר נפשו ולב נשקרו, – כלומר: מעלתה האמיתית של העצבות היא השמחה הבאה אחרי שברון לבו, בעתים מזמנות, בגלל חטאיו. ששל יד יזה – על-ידי שברון לבו, נשקרה רוח השמחה

פרק כו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, איך "קריב הדבר מאד" לכל יחודי, לקיים תורה ומצוות באהבה ה' וביראת ה' – כשהן נוצרות על-ידי התבוננות בגדולתו של הקב"ה, או על-ידי האהבה המסותרת שבכל אחד מישראל להקב"ה, הכוללת בתוכה גם את ענין היראה. בפרקים הבאים יסביר

רבנו הזקן, וישיא עצות, כיצד להרחיק את כל הדברים המפריעים לעבודת ה', כמו "עצבות" ו"טמטום הלב", שבגללם אין הלב מסוגל לקלוט את רגשות האהבה והיראה.

ברם, כגון דא צריך לאודעי כלל גדול, כי כמו שנצחון לנצח דבר נשמי, כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה, הנה הם האחד הוא בעצלות וכבודות ינוצח בקל ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו ככה ממש בנצחון היצר אי אפשר לנצחו בעצלות וכבודות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן כ"א בנצחיות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב ומהרתו מכל נדנדור דאגה ועצב בעולם. ומ"ש בכל עצב יהיה מותר פי' שיהיה איזה יתרון ומעלה מזה הנה אדרבה מלשון זה משמע שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה רק שיגיע ויבא ממנו איזה יתרון והיינו השמחה האמתית בה' אלהיו הבאה אחר העצב האמיתי לעתים מזמנים על עונותיו במר נפשו ולב נשקרו ש"י זה נשברה רוח הטומאה

זאת, מפני שהוא נתון בתנועה של עצלות ורשלנות – לא יעורר את כוחותיו, וינוצח בקלות על-ידי החלש ממנו. ככה ממש בנצחון היצר, – שלמרות, שהיצר הטוב חזק מהיצר הרע, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, "מעט אור דוחה הרבה מן החושך", ונוסף על כך

בעבודתו השמחה והחדוה, מגיעים על כך העונשים החמורים המנויים בפסוק. הרי, שלעבודת ה' מתוך שמחה דוקא יש חשיבות מיוחדת, ואילו העצבות, שהיא היפך השמחה, יש בה משום הפרעה לעבודת ה'. ומאחר שישנם ענינים גשמיים, או ענינים רוחניים,

הגורמים דאגות לאדם, ומביאים אותו לעצבות, תוסברנה להלן העצות שישנן כיצד להינצל מביטויי העצבות השונים.

וְהָיָה, עֲצָה הַיְעוּצָה לְטַהֵר לְבֹו מִכָּל עֲצָב וְנִדְנִיד דְּאֵנָה מִמֶּלִּי דְּעֵלְמָא, - מענינים גשמיים, וְאֵפֶלֶו - הדאגות בגלל גִּי חַיִּי וּמִזוּנִי, - כשחסר לאדם בענינים אלה, הוא מתמלא, באופן טבעי, בדאגה ובעצבות. והעצה לכך היא: מוֹרְעָת זֹאת לְכָל - ידוע הדבר לכל אחד, מֵאִמֶּר רַוִּי לִי: "כְּשֶׁם שֶׁמִּבְרָךְ עַל הַטּוֹבָה כִּי", - כך מברך על הרעה". וּפְרָשׁוֹ בְּמִקְרָא: - שאין הכוונה לברך אותה ברכה גם על הטובה וגם על

הרעה, שכן הברכה על הטובה היא: "הטוב והמטיב, ועל הרעה: "דיין האמת". אלא, משמעות המלה "כשם" היא: "לְקַבֵּלִי בְּשִׂמְחָה", - לקבל את הרעה באותה מדה של שמחה, כְּמוֹ שִׂמְחַת הַטּוֹבָה הַנִּגְלִית וְנִרְאִית, כִּי גַם זֶה - גם האירועים הרעים, הם לְטוֹבָה, רַק שְׂאִינָה נִגְלִית וְנִרְאִית לְעֵינֵי בָּשָׂר, - האדם המסתכל בעיני בשר, אינו יכול לראות את הטוב הגלום באירועים אלה. וכל כך למה? כִּי הֵיא - הטוב הגלום באירועים רעים אלה, הוא מֵ"עֲלֵמָא דְּאֵתְרִי" - מעולם רוחני נסתר ונעלה יותר, שְׁלִמְעָלָה מֵ"עֲלֵמָא דְּאֵתְרִי", - שלמעלה מהעולם הרוחני הגלוי, ממנו באה ההשפעה לאותם דברים שגם עיני הבשר יכולות לראות את הטוב שבהם, שְׁהוּא - ה"עולם הגלוי" מייצג את ההשפעה של ו'ה - האותיות ו' ה', מִשָּׁם הֵנִי"ה בְּרוּךְ הוּא, - שם הוי' מורכב הרי מארבע אותיות: י"ה ו'ה, ומשתי האותיות האחרונות ו'י"ה של שם הוי', מקבלים העולמות הגלויים, "עלמא דאתגליא", את השפעתם וחיותם, וְ"עֲלֵמָא דְּאֵתְרִי" - העולמות המכוסים, הוּא י"ה, - מייצגים את שתי האותיות הראשונות י"ה" שמשם הוי'¹⁰,

וּסְמֵרָא אַחֲרָא וּמַחֲצָה שֶׁל בְּרוּל - מחיצת הברזל הנוצרת עלידי חטאיו, הַמַּפְסֶקֶת בֵּינוֹ לְאֲבִיו שְׁבַשְׁמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהרִי עַל פְּסוּק: "רוּחַ נִשְׁבְּרָה, לֹב נִשְׁבֵּר וְגו'", - כיצד מגיעים ל"רוח נשברה" - כיצד נשברת רוחה של ה"סְטֵרָא אַחֲרָא"? - עלידי "לב

נשבר", ומאחר שעלידי מרירות אמיתית ולב נשבר, נשברת רוח הטומאה, ונעלמת מחיצת הברזל שבינו לבין הקב"ה - משום כך דוקא, באפשרותו להגיע, לאחר מכן, לשמחה אמיתית - ובלשון ה"תניא": וְאִי יָכִינִם בֹּו רִישִׁיה דְּקָרָא: - מה שכתוב כמה פסוקים לפני הפסוק "ובחי אלקים רוח נשברה": "תְּשַׁמְּעֵנִי שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה וְגו'", הַשִּׁיבָה לִי שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה, וְרוּחַ נִדְבָּה וְגו'". - שמחה זו אליה הוא מגיע אחרי ה"עצב האמיתי" - בה טמונה המעלה, אבל לא בעצבות עצמה. וְזֶהוּ טַעַם הַפְּשׁוּט - נוסף על הטעמים שעל פי הסוד, לְתַקֵּן הָאֶרֶץ ו'ל, לומר מְמוֹד

זו - פרק נ"א שבתהלים, בו מצויים הפסוקים האמורים, אַחֲרֵי תִקְוִן חֲצוֹת קָרָם הַלְמוֹד, - שלומדים אחרי תיקון חצות: כְּרִי לְלַמֵּד בְּשִׂמְחָה אֱמִיתִית בְּה' הַבָּאָה אַחֲרֵי הָעֲצָב; - של תיקון חצות: שִׁישׁ לְשִׂמְחָה זו - הבאה אחרי ה"עצב", וְתִרְוֶן, - לגבי השמחה שאין לפניה, "עצב", בְּתִרְוֶן הָאוֹר הַבָּא מִן הַחֹשֶׁךְ דְּקָרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהרִי עַל פְּסוּק: "וְרִאִיתִי שִׁישׁ וְתִרְוֶן לְחֻכְמָה מִן הַסְּכָלֹת בְּתִרְוֶן הָאוֹר כִּי", עֵינֵי שָׁם, וְרִי לְמִכִּין. - שואל ה"זוהר" על פסוק זה: האם רק שלמה ראה זאת? מי לא רואה את זה? - וה"זוהר" מסביר: מאחר שעלידי האור המאיר אחרי החושך, מרגישים את היתרון שבאור - שכן, בלעדי החושך, לא יודעים את ערכו המיוחד ויקרותו של האור - כך מיתוסף יתרון בחכמה, עלידי ה"סכלות" וה"שטות". שמחה זו שמגיעים אליה אחרי "עצב" אמיתי - היא היא היתרון הבא מן ה"עצב", ואילו ה"עצב" עצמו יש בו משום הפרעה לעבודת ה'. וּמִקְרָא מְלֵא דְּבֵר הַכְּתוּב: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וְגו'", - מגיע על כך העונש המפורט בפסוק, וְנוֹדַע לְכָל פְּרוּשׁ הָאֶרֶץ ו'ל עַל פְּסוּק זֶה: - הארציל מפרש⁸ משמעות פסוק זה: גם כשאדם עובד את ה', אלא שחסרה

2. ראה לעיל בפרק י"ז על אותו פסוק. 3. תהלים נא, יט. 4. תהלים נא, י. 5. שם, נא, יד. 6. ח"ג מז, ב. 7. דברים כח, מז. 8. הובא בשל"ה י' מאמרות מאמר ג' ד' (מט, א). 9. ראה ברכות פרק ט', משנה ה'. 10. "באגרת התשובה", פרק ד', מוסבר, שארבעת האותיות של שם הוי' מכוונות וכוללות עשר הספירות (חכמה, בינה, דעת, חסד, גבורה וכו'): ה"יוד" של שם הוי', שתבניתו כנקודה, רומזת על ספירת החכמה, חכמתו של הקב"ה, כפי שהיא בהתעלמות, לפני שהיא באה בהרחבת ההבנה. אחרי שחכמתו של הקב"ה באה בהרחבה ובהתגלות של הבנה והשגה - בינה - היא מרומזת באות "הא". אות זו כוללת בתבניתה התפשטות לאורך ולרוחב. ברם, גם התגלות זו של "בינה", היא רק לגבי

"מדה כנגד מדה", שתתגלה להם ה"פנימיות", ההשפעה משם הוי' בלי לבוש. זו המשמעות של "כצאת השמש בגבורתו", כמו "שמש הוי'" המאיר בכל תוקפו, בלי לבוש. וכך אומר רבנו הזקן להלן: **כִּי הַשְׁמָחָה - מַהֲיֹסִירִים, הִיא מֵאַהֲבָתוֹ קִרְבָּתוֹ ה' יוֹתֵר מִכָּל חַי הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִכְתִּיב:**

"כִּי טוֹב חֶסֶדְךָ מִחַיִּים

וְגו'", וְקִרְבָּתוֹ ה' -

הַקִּירְבָּה אֵל ה', הִיא כְּיֹתֵר

שְׂאֵת וּמַעֲלָה לְאֵין קֵץ

כְּ"עֲלֵמָא דַּאֲתַכְסִּיא", כִּי

"שֵׁם - ב"עלמא

דַּאֲתַכְסִּיא", חֲכִינֵן עֲזוּ

וְיֹשֵׁב בְּסִתְרֵי עֲלִיזוּ", -

הַמַּדְרִיגָה הָעֲלִינָה יוֹתֵר

בְּאַלְקוּת. וְלִכֵּן הוּא שֶׁמַּח

בִּיסוּרֵי, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים

מֵאוֹתָהּ מַדְרִיגָה עֲלִינָה

יוֹתֵר, וְכֵן הוּא גַם קְרוֹב

יוֹתֵר אֶל הַקֵּב"ה. וְעַל כֵּן

זוֹכָה לְ"צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ

בְּגִבּוֹרָתוֹ" לְעֵתִיד לְבָא,

שְׁהִיא יֵצִיאֵת חֲמָה מִנְּרִתְקָה, שְׁהִיא מְכַסֶּה בּוֹ כְּעוֹלָם הַזֶּה,

וְלְעֵתִיד תִּתְגַּלֶּה מִכְּסוּיָהּ, דְּחִינֵנוּ שְׂאֵו יִתְגַּלֶּה עֲלֵמָא

דַּאֲתַכְסִּיא, - הָעוֹלָם (הַמַּדְרִיגָה) שֶׁהוּא מוֹסְתֵר הַיּוֹם, יִתְגַּלֶּה אַז,

וְיִזְרַח וְיֵאִיר בְּגִלּוֹי רַב וְעֲצוּם, לְכָל תְּחוּסִים בּוֹ כְּעוֹלָם הַזֶּה

וּמִסְתַּוְּפִים בְּצֵלוֹ, צֵל תְּחֻכְמָה, שְׁהוּא כְּחִינַת צֵל וְלֹא אוֹרָה

וְטוֹבָה נִרְאִית, וְדִי לְמִכְיָן: - מִבְּחִינָה חִיצוֹנִית, זֶה "צֵל" שֶׁהוּא

הַחִפֵּץ מֵהָאוֹר, וְרַק מִבְּחִינָה פְּנִימִית, יֵשׁ כָּאֵן טוֹב וְאוֹר - הָרִי,

בְּעִשּׂוּתוֹ חֲשֹׁבֵן זֶה, שֶׁכֵּל הִיסוּרִים שָׂאֵדָם סוֹבֵל, הֵם בְּאֵמֶת טוֹב,

אַלֹּא שֶׁהוּא טוֹב כּוֹזֵה שְׂאֵין עֵינֵי הַבֶּשֶׂר שֶׁל הָאָדָם מְסוּגָלוֹת לְהַרְגִּישׁ

בּוֹ - אִפְשָׁר לְאָדָם לְצֵאת מִדֹּאגוֹתָיו וּמַעֲצָבוֹתוֹ הַבָּאוֹת עֲלָיו עֲלִי־יְדֵי

הִיסוּרִים מַעֲנִינִים גַּשְׁמִיִּים. אֵךְ הָעֲצָבוֹת מְמַלֵּי דְשְׁמִיא - הָעֲצָבוֹת

הַבָּאָה עֲלָיו בְּגִלּוֹל מִצְבּוֹ הָרוּחָנִי שְׂאֵינוּ כְּמוֹ שְׂצִרִיךְ, צְרִיךְ לְשִׁית

עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ לְפָטֵר מִמֶּנָּה, - עֲלָיו לְחַפֵּשׂ עֲצוֹת אֵין לְהִיפְטֵר

מִעֲצָבוֹת זֶה. אֵין צְרִיךְ לִזְמֹר כְּשֶׁעֵת עֲבוּדָה, - אִם הָעֲצָבוֹת בָּאָה

עֲלָיו בְּשֶׁעָה שֶׁהוּא לּוֹמֵד אוֹ מִתְפַּלֵּל, עֲלָיו בּוֹדֵאִי לְחַפֵּשׂ עֲצוֹת כִּי־צֵד

לְהִיפְטֵר מִמֶּנָּה, שְׂצִרִיךְ לְעֵבֹד ה' בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, - שְׂכֵן,

עֲצָבוֹת, גַּם אִם הִיא בָּאָה בְּגִלּוֹל מִעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ הָרוּחָנִי, מִפְּרִיעָה

בְּעִבּוּדֵת ה' שְׂצִרִיכָה לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה. אֵלֹא אִפְלוּ מִי שְׁהוּא כְּעַל

עֶסְקִים וְרִיךְ אֲרִיז, - עִיסוֹק הַיּוֹם־יוֹמִי אֵינוּ בְּעִבּוּדֵת ה', בְּתוֹרָה

וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב¹¹: "אֲשֶׁר הִגִּבֵּר אֲשֶׁר תִּפְסְרֵנוּ יְהוָה וְגו'". - נִזְכְּרוֹת

בְּפִסּוֹק זֶה רַק שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָרָאוּשׁוֹנוֹת יְהוָה שְׁמֵשׁ הוּא, שְׂכֵן,

הִיסוּרִים בָּאִים מִיְהוָה שְׁמֵשׁ הוּא; וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם בָּאִים מִעוֹלָם נִסְתָּר

וְעֵלָיו יוֹתֵר - אֵין הָאָדָם מְסוּגָל לְרֹאוֹת בְּעֵינֵי הַבֶּשֶׂר שֶׁלֹּא אֵת ה'טוֹב"

שִׁבְהֵם. אֵךְ לְאֵמִיתוֹ שֶׁל

דְּבַר, יִסוּרִים אֵלֶּה הֵם גַּם כֵּן

לְטוֹבָה. אֲדַרְבֵּה: ה'טוֹב"

הָאֵמּוֹר, עֲמוֹק יוֹתֵר, שְׂאֵינוּ

יִכּוֹל לְבּוֹא עֵתָה לִיְדֵי בִטּוּי

גִּלּוֹי שֶׁל טוֹב מוֹרְגֵשׁ. וְלִכֵּן

אֲמָרוּ רַז"ל¹² כִּי "הַשְּׂמִיחִים

בִּיְסוּרִים - עֲלֵיהֶם תִּפְתָּיֵב

אוֹמְרִים: - שְׂשֻׁכְרֵם יִהְיֶה:

וְאוֹהֲבֵיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ

בְּגִבּוֹרָתוֹ", - שְׂכֵן, הַשֶּׁכֶר

הוּא הָרִי תְּמִיד בְּצוּרָה שֶׁל

"מַדָּה כְּנֶגֶד מוֹדָה", - אִיזוֹ

שִׁיכּוֹת, אִיפּוֹא, יֵשׁ ל'כִּצְאָת

הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ, כְּשֶׁכֶּר

לְאֵלֶּה שְׂשֻׁמִּחִים בִּיסוּרֵיהֶם?

וּמִדּוּעַ הֵם נִקְרָאִים "אוֹהֲבֵיו"

שֶׁל הַקֵּב"ה? - אֵלֹא בְּהִתְאָם לְמַדָּה שֶׁלְּמַדְנָה, שְׁהִיסוּרִים בָּאִים מִעוֹלָם

נִסְתָּר וְעֵלָיו יוֹתֵר, מ'עֲלֵמָא דַּאֲתַכְסִּיא, מִשֵּׁם, אֵין ה'טוֹב" יִכּוֹל

לְבּוֹא בְּצוּרָה גִלּוּיָה בְּעוֹלָם־הַזֶּה, כִּי אִם דּוֹקָא בְּלִבוֹשׁ שֶׁל יִסוּרִים,

שְׁבַעֲנֵי בֶשֶׂר שֶׁל הָאָדָם נִרְאִים כְּרַעָה - הַדְּרָבִים מוֹסְבִּירִים כֵּן: מִדּוּעַ

שְׂמִיחִים אֲנִשִּׁים אֵלֶּה בִּיסוּרִים? - מִפְּנֵי שֶׁאֲהַבְתֶּם לְהַקֵּב"ה הִיא גְּדוּלָּה

כָּל כֵּךְ, שְׁהִיּוֹתֶם קְרוֹבִים אֶל הַקֵּב"ה, יִקֵּר לָהֶם יוֹתֵר מִחַי הָעוֹלָם־הַזֶּה

- וְקִירְבָּה לְהַקֵּב"ה קִיּוּמָת בְּמַדָּה גְּדוּלָּה יוֹתֵר ב'עֲלֵמָא דַּאֲתַכְסִּיא",

וּבַעֲנֵן הִיסוּרִים הַבָּאִים מִשֵּׁם. הָרִי, שְׂאֵין הֵם מִתְחַשְּׁבִים בְּלִבוֹשׁ

הַחִיצוֹנִי, הַנִּרְאֶה כְּלֹא־טוֹב, וְהַעִיֵּקֵר בְּעִינֵיהֶם הוּא הַפְּנִימִיּוֹת -

הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל "עֲלֵמָא דַּאֲתַכְסִּיא". לִכֵּן, גַּם שְׂכֻרֵם יִהְיֶה: "כִּצְאָת

הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ". שְׂכֵן, שֵׁם הוּא נִקְרָא "שֵׁמֶשׁ", כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: "כִּי

שֵׁמֶשׁ וּמִגֵּן הוּא אֱלֹקִים", כֵּשֶׁם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ צָרִיכָה ל'מִגֵּן" שִׁסְתִּיר

עֲלֶיהָ, וּבִלְעֲדִיּוֹ אֵי אִפְשָׁר לְקַבֵּל אֵת אוֹרָה - כֵּךְ גַּם שֵׁם הוּא, הַנִּקְרָא

"שֵׁמֶשׁ", צְרִיךְ ל'מִגֵּן", ל'לְבוֹשׁ", שִׁסְתִּיר אֵת הַהִשְׁפָּעָה שִׁמְשֵׁם הוּא,

זֹאת כִּדִּי שִׁיחִיהָ אִפְשָׁר לְנִבְרָאִים לְקַבֵּל אֵת הַהִשְׁפָּעָה שִׁמְשֵׁם הוּא.

אֵךְ סֵדֵר זֶה הוּא רַק עֵתָה, בְּעוֹלָם־הַזֶּה, וְאֵילוֹ לְעֵתִיד לְבּוֹא יִתְגַּלֶּה

שֵׁם הוּא עֲצָמוֹ בְּלִי לְבוֹשׁ. וּמַחֲמַת הָעוֹבְדָה, שְׂאֲנִשִּׁים אֵלֶּה הַשְּׂמִיחִים

בִּיסוּרִים, אֵינֵם מִתְחַשְּׁבִים ב'לְבוֹשׁ" הַחִיצוֹנִי, אֵלֹא יִקֵּר בְּעִינֵיהֶם,

ה'עִיֵּקֵר" וְה'פְּנִימִיּוֹת", הֵינֵנוּ, הַהִשְׁפָּעָה מִשֵּׁם הוּא - יִהְיֶה גַם שְׂכֻרֵם,

"עֲלִמִין סְתִימִין" - "עֲלֵמָא דַּאֲתַכְסִּיא" (עוֹלָמוֹת מְכּוּסִים) - זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁה'יִדְוֹ וְה'הָא" שֶׁל שֵׁם הוּא (מוֹחִין בְּכָלֵל הֵם לֹא בְּשִׁבְלֵי הַזּוּלָּת),

שִׁיכּוֹת ל'עֲלֵמָא דַּאֲתַכְסִּיא" בְּלִבּוֹ. לְאַחֵר מִכֵּן, כִּשֶׁהַהִשְׁפָּעָה שֶׁל חֲכֻמָּתוֹ וּבִינָתוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה, בָּאָה לְמַטָּה גַם ב'עֲלִמִין דַּאֲתַגְלִיין" - הָעוֹלָמוֹת

הַגִּלּוּיִים (הַמִּתְאוֹרִים כָּאֵן כ'עֲלֵמָא דַּאֲתַגְלִיא") - הִיא מְרוּמָזֶת בְּאוֹתִיּוֹת "וָאוּ" וְהָא" (אַחֲרוּנָה). וְזֶהוּ לְמַשֵּׁל כְּאִדָּם שְׂרוּצָה לְגִלּוֹת חֲכֻמָּתוֹ לְזוּלָּת

בְּדִיבּוּר. בְּרָאשׁ וּבְרָאוּשָׁנָה יִשְׁנֵה הַמִּשְׁכָּה, הִירִידָה, מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה (בְּהִתְאָם לְרִיחּוֹק שְׂכִין דִּיבּוּר לְשִׁכָּל) - וְלִכֵּן רּוֹמָזֶת הָאוֹת "ו", שְׂתַבְנִיתָה ,

קו יִשָּׂר וְאוֹרוֹךְ מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה. ה'וָאוּ", בְּמִסְפֵּר שֵׁשׁ, רּוֹמָזֶת גַּם עַל שֶׁשֶׁת מְדוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל הַקֵּב"ה - (חֲסֵד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת וְכו'), שֶׁעַל יֵדֵן

בָּאָה הַשְּׁפָעַת הַשְּׁכָל עַד לְמַדָּה מְלֻכּוֹת - דִּיבּוּרוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה - זֶה מְרוּמָז בְּאוֹת "הָא" שֶׁל שֵׁם הוּא: "הָא" - בְּמִסְפֵּר חֲמֵשׁ - רּוֹמָזֶת עַל מְקוֹר

הַדִּיבּוּר, הַמְּבּוֹסֵס עַל חֲמֵשׁ "מוֹצְאוֹת הַפֶּה", אַחַה"ע מִהַגְּרוֹן וְכו', וּמ'מְלֻכּוֹת" (בְּהִשְׁפָּעַת הַמְּדוּת) נּוֹצְרִים כָּל הַנִּבְרָאִים שֶׁל "עֲלֵמָא דַּאֲתַגְלִיא",

שֶׁל הָעוֹלָמוֹת הַגִּלּוּיִים. שֵׁם הוּא "וָאוּ" (אַחֲרוּנָה) שֶׁל שֵׁם הוּא שִׁיכּוֹת ל'עֲלֵמָא דַּאֲתַגְלִיא". 11. תְּהִלִּים צֵד, יב. 12. יוֹמָא כג, א. 13.

שׁוּפְטִים ה', לא. 14. תְּהִלִּים סג, ד.

הַעֲצָב מִלְּבוֹ לַגִּמְרִי, וַיֵּאֱמִין אֲמוּנָה שְׁלֵמָה כִּי ה' הַעֲבִיר חֲטָאתוֹ וְרַב לְסִלָּתוֹ. - באדם קיים הברדל: אם חוטאים נגדו פעם אחת או פעמיים - בקל ימחול על כך, ואילו אם חוטאים נגדו הרבה פעמים - קשה לו למחול. אבל, הקב"ה הוא "רב לסלוח" והוא מוחל וסולח

גם אם האדם חוטא נגדו הרבה פעמים. אמונה זו ובטחון זה שהקב"ה מחל לו - יוצרים באדם את רגש השמחה והחדוה: וְזוֹ הִיא הַשְׂמִיחָה הָאֱמִיתִית בַּה' הַבָּאָה אַחֲרֵי הַעֲצָב, בְּנוֹכַח לְעֵיל: - שמעלת העצבות, היא זו בלבד, שאחריה מגיעים לשמחה גדולה יותר; הרי, שגם בזמנים הקבועים, ובאופן של עצבות אמיתית - עליו להשתדל לצאת מיד מאותה עצבות, ולהגיע לשמחה אמיתית.

בהקשר למה שלמדנו בפרק זה, אודות ה"שמחים

ביסורים", אלה שמקבלים את היסורים מתוך שמחה - מן הראוי להוסיף סיפור קצר, מהמגיד ממזריטש עם הרבי רבי זושא, זכותם תגן עלינו: יהודי אחד בא אל המגיד ממזריטש ובקשת עצה בפיו, כיצד לקבל יסורים באהבה ובשמחה. הפנה אותו המגיד ממזריטש אל תלמידו הצדיק רבי זושא מאניפאלי. כשאותו יהודי שאל ובקש עצתו של רבי זושא, הסתכל עליו רבי זושא בתמיהה ואמר לו: אצלי אתה שואל, איך לקבל יסורים באהבה? - כיצד אני יכול לדעת זאת, כשאף פעם בחיי לא סבלתי יסורים... תשובה זו ענה רבי זושא, בשעה שעברו עליו יסורים רבים. ואכן, לכך באמת התכוון המגיד ממזריטש בשלחו את היהודי אל רבי זושא: רבי זושא היה כל כך שמח ביסורים, שמלכתחילה לא הרגיש שאלה הם יסורים, הוא הרגיש רק ב"טוב" שבהם. ולכן אמר שמימי לא סבל יסורים. אלא, אחרי כל המעלות וה"טוב" שישנם ביסורים, אנו מבקשים מהש"ת, שה"טוב" שהוא נותן לנו, יהיה - כלשונו של הרבי - "טוב הנראה והנגלה" - טוב שאנו יכולים לחוש אותו ולראותו בעינים שלנו.

וכדומה, אם נופל לו עֲצָב וְדָאגָה מִמִּילִי דְשָׁמִיָּא - בגלל ענייני הרוחניים, בְּשַׁעַת עֶסְקֵינוּ - בשעה שהוא מתעסק בענייני הגשמיים - בְּיָדוּעַ - ברור הדבר, שְׁהוּא תַּחְבּוּלַת הַיָּצָר, - המכניס אותו בעצבות כאילו בגלל עניינים רוחניים, וזאת כְּרִי לְהַפִּילוֹ אַחֲרֵי כָךְ

בְּתַאוּת חֶסֶד וְשְׁלֹם, בְּנוֹדָע, - כי, טבע הנפש

לחפש לעצמה "עונג", ולא להיות נתונה ברגש של עצבות, ולכן משתדל היצר הרע להכניס בבני ישראל נמיכות רוח, ולו בגלל עניינים רוחניים, כדי שלאחר מכן יוכל למשוך אותם לתאוות. שָׁאֵם לֹא בָן, - אם אין כאן השפעת היצר הרע, מֵאִין בָּאָה לוֹ עֲצָבוּת אֱמִיתִית מִחֲמַת אֱהָבַת ה' או יִרְאָתוֹ בְּאִמְצַע עֶסְקֵינוּ. - שכן, עצבות אמיתית היא התבטאות הבאה מחמת אהבת ה' ויראת ה'; האהבה והפחד מהקב"ה מביאות את

האדם לשברון רוח בגלל מצבו הרוחני, דבר המרחק אותו מהקב"ה. שברון רוח כזה בא לאדם כשהוא עוסק בעניינים רוחניים, כשהאהבה והיראה באות אצלו לידי התבטאות, ולא בשעה שהוא עוסק בעניינים גשמיים. הרי שהעצבות האמורה איננה אמיתית, כי אם תחבולת היצר הרע - ועליו להיפטר ממנה. וְהֵנָּה, בֵּין שְׁנִפְלָה לוֹ הַעֲצָבוּת בְּשַׁעַת עֲבוּדָה - בשעה שהוא עוסק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה או בְּתַפְלָה, וּבֵין שְׁנִפְלָה לוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה - אלא כשהוא עוסק בעניינים גשמיים, וזאת יָשִׁים אֵל לְבוֹ: כִּי אֵין הוֹמָן גִּרְמָא - אין הזמן מתאים, כֶּעֶת לְעֲצָבוּת אֱמִיתִית, אִפְּלוּ - לא, לְדָאגָה עֲוֹנוֹת חַמּוּרִים חֶסֶד וְשְׁלֹם, רק לזאת צָרִיךְ קְבִיעוּת עֵתִים וְשַׁעַת הַפֶּשֶׁר בִּישׁוּב הָרַע, לְהַתְּבוֹנֵן בְּגִדְלַת ה' אֲשֶׁר חָטָא לוֹ, כְּרִי שְׁעַל יָדֵי זֶה יִהְיֶה לְבוֹ נִשְׁכָּר בְּאִמְתָּה בְּמִרְיוֹת אֱמִיתִית, - וכפי שיוסבר להלן, מרירות היא רגש האוצרת בקרבה "חיות", ולא עצבון סתם; וּבְמִכְבָּר עֵת זוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְשֵׁם נִתְּבָר גַּם בָּן, כִּי מִיד אַחֲרֵי שְׁנִשְׁכָּר לְבוֹ בְּעֵתִים קְבִיעִים הָחֵם - אִין יִסִּיד

ליקוטי אמרים

ודרך ארץ אם נופל לו עצב ודאגה ממילי דשמיא בשעת עסקיו בידוע שהוא תחבולת היצר כדי להפילו אח"כ בתאוות ח"ו כנודע שאל"כ מאין באה לו עצבות אמיתית מחמת אהבת ה' או יראתו באמצע עסקיו. והנה בין שנפלה לו העצבות בשעת עבודה בת"ת או בתפלה ובין שנפלה לו שלא בשעת עבודה זאת ישים אל לבו כי אין הזמן גרמא כעת לעצבות אמיתית אפי' לדאגת עונות חמורים ח"ו. רק לזאת צריך קביעות עתים ושעת הכושר בישוב הדעת להתבונן בגדול ה' אשר חטא לו כדי שע"י זה יהיה לבו נשבר באמת במרירות אמיתית וכמבואר עת זו במ"א ושם נתבאר ג"כ כי מיד אחר שנשבר לבו בעתים קבועים ההם אזי יסיר העצב מלבו לגמרי ויאמין אמונה שלימה כי ה' העביר חטאתו ורב לסלוח וזו היא השמחה האמיתית בה' הבאה אחר העצב כנ"ל:

יום שישי ב' אדר א'

בשמחה - וגם אם העצבות שורה עליו שלא בשעת העבודה, אלא כשהוא עוסק בעניינים גשמיים - עליו להתבונן, שאין זה הזמן המתאים לעצבות, שכן, לכך נדרשת שעה קבועה ומתאימה. בפרק זה, שאנו מתחילים ללמוד, באה שורה של עצות לעצבות הנובעת מסיבות אחרות:

וְאֵם הַעֲצָבוּת אֵינָה מְדַאגַת עֲוֹנוֹת, אֲלָא מִתְּהוֹרִים רָעִים וְתַאוּת רָעוֹת שְׁנוּפְלוֹת בְּמַחְשָׁבָתוֹ, - ומאחר שלא מדובר כאן בעצבות שמחמת עבירות ממש - שעל כך נדרשת, כאמור לעיל,

פֶּרֶק כז, בפרק הקודם, הסביר רבנו חזקן ש"עצבות" יש בה משום הפריעה לעבודת ה', ושאין ביכולתו של האדם לנצח את היצר הרע בהיותו שקוע

בעצבות. בהתאם לזה באות בפרק האמור עצות כיצד להיפטר מהעצבות הנובעת מקשיים גשמיים, גם ביחס לעצבות הנובעת ממצבו הרוחני

שאינו כמו שצריך להיות - כמו הדאגה מעונות - הרי אם העצבות שורה עליו בשעה שהוא עובד את ה', כשהוא לומד או מתפלל, עליו בודאי להשתדל להיפטר ממנה, שהרי היא מפריעה לעבודת ה' הצריכה להיות

ליקוטי אמרים

פרק כז ואם העצבות אינה מדאגת עונות אלא מהרהורים רעים ותאוות רעות

דוחה אותם – הוא מקיים את ה"לא־תעשה" שבפסוק האמור. שכן, מדרגה כזו, שלא יעלו במחשבתו מלכתחילה הרהורים רעים, שייכת בצדיקים בלבד, שאין "רע" בנפשם שממנו ינבעו ההרהורים הרעים – והפסוק האמור הרי אינו דן בצדיקים. הפסוק מדבר במי שעולים במחשבתו הרהורים

כאלה – אלא שהתורה

מצוה עליו, לדחות מעליו מיד את ההרהורים; ועלידי שהוא מבצע צו זה – הוא מקיים את ה"לאו" האמור.

ובלשון ה"תניא": "ואין תכתוב מדבר בצדיקים לקראם 'זונים' חס ושלום, – כמו שנאמר: 'אשר אתם זונים אחריהם', אלא בבינונים פיוצא בו, שנופלים לו תרהורי נאוף במחשבתו, בין בתת –

גם אם ההרהורים הם באופן של היתר, כו', – וגם אם הם באופנים של איסור, ובשמיסין דעתו – מאותם ההרהורים, מקנים לאו זה, – של "ולא תתור". ואמרו רז"ל: "ישב ולא עבר עברה – נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה", ועל כן צריך – עליו, לשמח בקיום תלואו כמו בקיום מצות עשה ממש. – כך, שלא זו בלבד שאין דבר זה צריך לעורר בו עצבות – כי אם להיפך: זה צריך לעורר בו שמחה.

שעה מיוחדת ומתאימה לעורר בתוכו מרירות אמיתית – כי אם שבאותה שעה נופלים במחשבתו רעיונות רעים, הרי העצה לכך היא אחרת: הנה אם נופלות לו – אותן מחשבות רעות, שלא בשעת העבודה, – לא בשעה שהוא לומד או מתפלל, אלא בעת

עסקו בעסקיו ודרך ארץ וכהאי גוונא – וכדומה, הרי

אדרבה – לא זו בלבד שאין הוא צריך להיות עצוב, אלא להיפך: יש לו לשמח בקלקו, – במצבו הרחוק, וכל כך למה? – שאף שנופלות לו במחשבתו – המחשבות הרעות, הוא מסיח דעתו מהן, – שכן, אם אין הוא מסיח דעתו מהמחשבות הרעות, אלא ממשיך להגות בהן, זה נכלל אז בסוג של "דאגת עיונות"

– כי, גם המחשבה בהרהורים רעים ברצון היא עבירה – ועל דאגת עיונות, כבר למדנו בפרק הקודם. כאן מדובר על מי שמסיח דעתו מהמחשבות הרעות, ועצבות נובעת מעצם העובדה שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה – ובמקרה כזה, עליו להיות שמח על שהוא מצליח לשלוט בהרהורים אלה – לקנים מה שנגמרי: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", – הרי, דוקא עלידי כך שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה, והוא

שבת קודש ג' אדר א'

לכבש תיצר ותתרהור העולה מהלב למת, ולהסיח דעתו לגמרי ממנו, – מאותו הרהור, ולדחותו בשתי ידים, – שלא לרצות לחשוב בהם, בנזכר לעיל. – בפרק י"ב, שהרע של הנפש

הבהמית ב"בינוני" הוא עדיין בתוקף אצלו, אלא שאינו נותן ל"רע" לבוא לידי ביטוי, לחשוב ברצון בהרהורים הרעים, או לחטוא בדיבור ובמעשה – אך ה"רע" שבו, עדיין די חזק כדי להעלות במחשבתו הרהורים רעים, שעליו לדחותם ממחשבתו. ברם, אין הוא עדיין אדון על עצמו, שמלכתחילה לא יעלו במחשבתו הרהורים רעים אלה. דבר זה אמור בצדיקים בלבד, שאין בהם "רע" כלל, שממנו באים הרהורים אלו.

ליקוטי אמרים

ואדרבה

העצבות היא מגסות הרוח שאינו מכיר מקומו ועל כן ירע לבבו על שאינו במדרגת צדיק שלצדיקים בודאי אין נופלים להם הרהורי שטות כאלו כי אילו היה מכיר מקומו שהוא רחוק מאד ממדרגת צדיק והלואי היה בינוני ולא רשע כל ימיו אפי' שעה אחת הרי זאת היא מדת הבינונים ועבודתם לכבוש היצר וההרהור העולה מהלב למוח ולהסיח דעתו לגמרי ממנו ולדחותו בשתי ידים כנ"ל

ואדרבה, העצבות – הבאה ממה שנופלים בו הרהורים כאלה, היא מגסות הרוח, שאינו מכיר מקומו, – הוא לא מכיר את מדרגתו, ועל כן ירע לבבו על שאינו במדרגת צדיק,

שלצדיקים בודאי אין נופלים להם תרהורי שטות כאלו. – ומאחר

שבמחשבתו נופלים הרהורים כאלה – חורה לו על שאין הוא כמו הצדיקים; כי אלו הנה מכיר מקומו, שהוא רחוק מאד ממדרגת צדיק, והלואי הנה בינוני, ולא רשע כל ימיו אפילו שעה אחת – ואילו ידע את דרגתו, שהוא

עדיין רחוק מאד מלהיות צדיק, הלואי שיהיה "בינוני" ש"לזה צריך להשתוקק עתה" – הרי זאת היא מדת הבינונים ועבודתם,

יום שלישי	כז שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: משפטים, שלישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: והן בבחי' . . . עבודת הצדקה. אאמו"ר כותב באחד ממאמריו: חסידים הקודמים עשו הסכם בנפשם שכל דבר המותר, אך שיש לו איזה רצון וחמדת הלב לזה לא יעשנו, ועל ידי זה נעשה שבירת התאוה.		

יום ראשון

תהלים:

מפרק קכ
עד פרק קלד

יום רביעי	כח שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: משפטים, רביעי עם פירש"י. תהלים: קלה"קלט. תניא: וכיוצא . . . "לב" ב"ה כנ"ל. אחת מתורות הבעש"ט: כי תראה חמור – כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה – שונאך – שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלוקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא – רובץ תחת משאו – שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תומ"צ והגוף מתעצל בקיומם. ואולי יעלה בלבבך – וחדלת מעזוב לו – שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם – עזוב תעזוב עמו – לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים.		

יום שני

תהלים:

מפרק קלה
עד פרק קלט

יום חמישי	כט שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: משפטים, חמישי עם פירש"י. תהלים: קמ"קמד. תניא: ויחוד . . . "לב" כמ"ש במ"א. דער אלטער רבי האָט אַמאָל געזאָגט: [אדמו"ר הזקן אמר פעם:] פירש"י אויף [על] חומש איז [הוא] יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פירש"י אויף [על] גמרא איז [הוא] פותח המוח ומגלה שכל עצמי.		

יום שלישי

תהלים:

מפרק קמ
עד פרק קמד

יום ששי	ל שבט, ר"ח	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה"קנ. תניא: ובזה . . . שעה כנ"ל. כמה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה הי' ער כל אותו הלילה, ומכוון להניח תפילין בה בשעה אשר נכנס להצ"צ בפעם הראשונה.		

יום רביעי

תהלים:

מפרק קמה
עד פרק קנ

יום חמישי

תהלים:

מפרק א

עד פרק ט

שבת

א אדר א, שר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל.

תו"א ד"ה לא תהי' משכלה סעיף המתחיל והנה אחר: "במסירת נפש בפ"ע", פי' הר"ת הוא "בפנימית עצמותו".

כתיב: יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות. וזהו יצא אדם לפעלו, דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות, וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונה"ט והבהמית, הוא בשביל אדם לפעלו במלאכות הכלליות להגביר הצורה על החומר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה. ולעבודתו שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במוחין ובמדות כפי טבעה וענינה . . . עדי ערב בעוד יש זמן לעשות כמ"ש היום לעשותם. ובעומק הענין ביאור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העלי' שנעשה ע"י ירידת הנשמה למטה דיצא אדם, דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלובשת בגוף, לפעלו היא עוסקת בעוה"ב באופן התעסקותה בעוה"ז, ואם הי' קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה, ולעבודתו, אם עסק בעבודתו כראוי אז הנה עליתו עדי ערב שעולה בעילוי אחר עילוי עד הנועם והעריכות דעצמות א"ס ב"ה.

יום

ששי

תהלים:

מפרק י

עד פרק יז

יום ראשון

ב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: פרק כז. ואם . . . ילד עשה ממש.

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט [להפוך את העולם]. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי [מלה בתפלה כראוי] בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין [ללמוד הרבה ולהבין] – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

שבת

קודש

תהלים:

מפרק יח

עד פרק כב

יום שני

ג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: ואדרבה . . . ילד ידים כנ"ל.

רבינו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

יום ראשון

האם מותר בשבת למזוג תה לכוס רטובה?

חלק מפוסקי זמננו כתבו כי אין מקום לחשוש בדבר (אג"מ אור"ח ח"ד סי' עד. ועוד). והביאו לכך ראייה מקורית מדיני פרה אדומה:

כידוע, היו מטבילים את האזוב במי חטאת, ולאחר מכן היו טיפות על הטמא. ואולם, במקרה שלא נשאר עוד מים בכלי, אין לקנח מהטיפות שעל הדפנות (לעיל פ"י ה"י). למרות שעצם ההזייה היא בטיפות, בכל זאת אין 'שם' מים על הטיפות שבדפנות.

וכן בענייננו: ניתן לומר שטיפות המים אשר נותרו בדפנות הכוס, אינן נחשבות כמים, וממילא לא חל בהם איסור בישול. יצויין, כי האמור לא נכתב להלכה למעשה, שכן יש דעות נוספות בנידון.

[פרד"ס שלום, ח"א, עמוד 80]

הלכות פרה אדומה פרק יא, הלכה א: פִּיצַד מִתְּהֵרִין טָמֵא מֵת בְּמֵי נֶדֶה? . . . טוֹבֵל רֹאשִׁי וְגִעְוִלִין בְּמֵי נֶדֶה שֶׁבְּכֵלִי, וּמִתְכַּנֵּן וּמִזָּה עַל הָאֶרֶץ.

כתב אדמו"ר הזקן (אור"ח שיה, כ) שמותר בשבת לערות מים חמים לתוך כלי עם מים קרים, שכן הקור שמלמטה גובר על החום הבא מלמעלה ("תתאה גבר").

לאור זאת, היו שטענו כי אין צורך לנגב כוס היטב בטרם שמוזגים לתוכה מים מדוד המים החמים, שכן, הטיפות שבכוס אינן מתבשלות אלא גוברות ומצננות את זרם המים החמים. לכאורה ניתן לשאול: אמנם טיפות המים בתחתית הכוס מוגדרות כ'תתאה', אך הטיפות שעל גבי הדפנות אינם למטה, אדרבה, כאשר הכוס מתמלאת המים הרוותחים הם ה'תתאה'. מדוע, איפוא, לא נצריך לנגב לפחות את הדפנות?

יום שני

התורה מקבלת את דברי חכמים...

מצד שני, ניתן לומר כי התורה מתייחסת אף לדינים הבאים לאחר מכן מדרבנן (בכוח שניתן להם על ידי התורה), ועל כן הדישה להניח ב"מקום טהור" שוללת גם מקום טמא מדרבנן. מדברי הרמב"ם כאן עולה כי אכן דינים מדרבנן משליכים על דינים מהתורה, ומטעם זה נפסלים המים אף כשהונחו על מאכל טמא רק מדרבנן. דוגמה נוספת:

מותר לצאת בשבת בטלית עם ציציות, שכן חוטי הציצית אינם משא אלא המצוה מחשיבה אותם כחלק מהבגד. ולפי האמור ניתן לומר כי לדעת הרמב"ם מותר לצאת גם בטלית החייבת בציצית מדרבנן – כגון טלית שאולה – כי מצוה מדרבנן נחשבת כמצוה אף כלפי דין דאורייתא.

[ארצות החיים סד, ב-ד]

הלכות פרה אדומה פרק יד, הלכה א: הִנִּיחוּ עַל גְּבִי אֶכֶל שְׁנִי, וְכִיצַא בּוֹ מִדְּבָרֵיהֶם . . . – נִטְמָא הָאֶפֶר, שְׁנֵאמַר: "בְּמִקּוֹם טָהוֹר", שֶׁלֹּא יִהְיֶה עַל גְּבִי שֵׁם טָמֵא בְּעוֹלָם.

הנושא המדובר כאן, נוגע בהבנת הקשר שבין דיני התורה לגזירות חכמים. ראשיתו של דבר בציווי התורה, בו נאמר כי יש להניח את כלי האפר "במקום טהור", קרי: לא על גבי שום טומאה.

לאור זאת עלתה שאלה: כאשר מאכל נוגע בטומאה, מן התורה הוא נותר טהור, ואולם חכמים גזרו שהמאכל נטמא. האם מותר להניח את הכלי עם אפר הפרה על גבי מאכל כזה? מצד אחד, היות שמן התורה המאכל טהור, זו הנחה על מקום טהור, והטומאה שמדרבנן אין בכוחה להחשיב את מקום ההנחה כטמא כלפי דין תורה;

יום שלישי

הרמב"ם והמתיבתא

העולם – "ממלא כל עלמין". גם לטומאה ולטהרה יש משמעות פנימית: טומאה מבטאת הרגשת ישות, וטהרה מבטאת התבטלות מוחלטת. וכאן התעורר דיון: מה הדין כאשר יש ספק האם ישות האדם יש בה כדי לטמאו?

"מתיבתא דרקיעא" אמרו טמא, שכן מצד האור המתלבש בעולמות יש נתינת מקום לישות; ואילו "הקדוש ברוך הוא" אמר טהור, כי האור שלמעלה מהעולמות אינו נותן שום מקום לישות, ולכן כל עוד לא נודע בבירור שהאדם נטמא – הוא טהור.

וכיון שתורה "לא בשמים היא", אין לפסוק שטהור מפני שהקב"ה אומר טהור. כך יובן כיצד יכל הרמב"ם לפסוק שטמא.

[נע"ף לקוטי תורה פרשת תזריע, כב, ג, לקוטי ישיחות, כד, י"ב, עמוד 64]

הלכות טומאת צרעת פרק ב, הלכה ט: סָפַק שֶׁעַר לָנֶן קָדַם, סָפַק הַפִּתְרֶת קָדָמָה – הֲרֵי זֶה טָמֵא.

מעשה נורא הוד קשור עם הלכה זו. דנו בשמים בדיוק באותו מקרה, "קוב"ה אמר טהור, וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא". שאלו את רבה בר נחמני בעת יציאת נשמתו, והוא הכריע כדעת הקב"ה (ב"מ פו).

והתמיהה עצומה: איך שייך ש"מתיבתא דרקיעא" תחלוק על הקב"ה?

תורת החסידות שופכת אור בהיר על המאורע.

מתברר, שמדובר בשתי דרגות אלוקיות: "הקדוש ברוך הוא" זו דרגת האלוקות המקודשת ומובדלת מהעולם – "סובב כל עלמין"; ואילו ב"מתיבתא דרקיעא" מאירה האלוקות שבערך

יום רביעי

שמירת הלשון

יתכן שיער לבן (פיה"מ נגעים פ"י מ"ז).

כשם שנגעי הצרעת מתחלקים לשני סוגים – בעור ובראש – אף סיבות הנגעים מתחלקים לשניים: יש דברי ליצנות ולשון הרע, והם מביאים נגעים על עור הבשר. כשם שכוח הדיבור חיצוני הוא בנפש, כן העור חיצוני הוא בגוף; ויש מצב חמור יותר, בו אנשים נגררים "לדבר באלוקים וכופרים בעיקר". מצב כזה מלמד על בעיה פנימית בדעות האדם, ובעקבות זאת הנגעים פוגעים בראשו. ההוראה בעבודת ה': שיגו ושיחו של יהודי צריך להיות אך ורק בדברי תורה וחכמה, ואז הקב"ה עוזר על ידו ומזכה אותו בתורה.

[נ"פ לקוטי שיחות, כרך כ"ז, עמוד 92]

הלכות טומאת צרעת פרק ה, הלכה ט: הקרחת והנפחת - מטמאות בשני סימניו, במחיה ובפשייון. . ולפי שאין בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן.

לא הרי צרעת בעור כהרי צרעת בראש. בצרעת העור יש שלושה סימני טומאה (כמבואר לעיל בפ"ב ה"י): שיער לבן שצמח בבהרת; בשר חי ("מחיה") בבהרת; התפשטות הנגע ("פשייון") לאחר ההסגר. בנגעי הראש, לעומת זאת, שיער לבן אינו מהווה סימן טומאה.

מקור הדברים בדרשת ה'תורת כהנים' על הפסוק (ויקרא יג, מב) "צרעת פורחת היא": "צרעת" – מלמד שמטמאת ב'מחיה'; "פורחת" – מלמד שמטמאת ב'פשייון'; "היא" – שאינה מטמאת בשער לבן. הסיבה לכך: היות שהשער נשור, לא

יום חמישי

גילוח שדוחה עשה ולא תעשה

אותו, הכיצד הדבר מותר? והביאור:

מהפסוק "והתגלח" לומדים שפעולת הגילוח מותרת בכל אופן, ללא התחשבות באיסורים אחרים. ולכן, אף כאשר המגלח הוא מי שאין עליו כל מצוה, יכול הוא לגלח ללא חשש מאיסור "לא תקיפו". וזה גם ההסבר להמשך ההלכה – "ואפילו היה נזיר הרי זה מגלח": למרות שזויר שגילח עובר הן על עשה ("גדל פרע שער ראשו"), והן על לא תעשה ("תער לא יעבור על ראשו"), ולכאורה "אין עשה (של תגלחת הנתק) דוחה לא תעשה ועשה" – בכל זאת מותר לו להתגלח, שכן גילוח הנתק מותר בכל אופן.

[אפי"ק ים, חלק ב' סימן ל"ד, ד"ה אולם]

הלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ג: ותגלחתו בשער ככל אדם, שנאמר "והתגלח". . ואפילו היה נזיר, הרי זה מגלח. התורה מצוה על בעל הנתק להתגלח, אך המצוה מתבטאת בתוצאה ולא בפעולה, כלומר, בעובדה שהאדם יהא ללא שערות ולא במעשה הגילוח כשלעצמו. על כן "תגלחתו כשרה בכל אדם", אפילו גוי. וצריך להבין:

הרי ישנו איסור לגלח את כל שער הראש שנאמר "לא תקיפו פאת ראשכם". ואם כן, מילא כאשר בעל הנתק מגלח את עצמו מובן שהעשה ("והתגלח") דוחה את הלא תעשה ("לא תקיפו"); ואולם כאשר אדם זר – שאינו מצווה לגלח – מספר

יום שישי

טהרת מצורע בימינו

יכול להיטהר; אבל אם הדגש על בידודו, טהרתו אפשרית למרות שאין 'מחנה'.

שאלה זו יכולה להיות מעשית אף בזמננו. שכן, מחד טהרת מצורע נוהגת אף לאחר החורבן (רמב"ם כאן), ומאידך ישנה דעה שקדושת ירושלים אינה קיימת כעת (ראב"ד הל' ביהמ"ח ו, יד). וכאן ניתן לחקור האם בזמן הזה יכול המצורע לשוב לטהרתו:

אם העיקר שהמצורע "בדד יושב" – הדבר אפשרי גם בימינו; אבל אם דין טהרת המצורע מחייב שהמצורע ישהה "מחוץ למחנה" – טהרת המצורע אינה שייכת בזמנינו, כשאין דין 'מחנה'.

[לקוטי שיחות, כרך י"ח, עמוד 136]

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ו: קהרת מצרע זו - נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושללא בפני הבית. אודות טהרת מצורע קיימת חקירה מעניינת בעלת השלכות מעשיות. בתהליך טהרתו של המצורע נאמר: "בדד יושב מחוץ למחנה מושבו". ויש לחקור האם העיקר שהמצורע "יושב בדד", כלומר שהדגש הוא על השליטה – שלא יהא יחד עם אנשי המחנה – או שהחיוב הוא שהמצורע יהיה מחוץ למחנה.

ו"נפקא מינה" כאשר אין אפשרות להוציא את המצורע אל "מחוץ למחנה", שכן אין מציאות של 'מחנה', אבל ניתן לבודד אותו מהסביבה: אם עליו להיות דווקא מחוץ למחנה, אין הוא

שבת-קודש

לא לחלוקת ירושלים

חלוקת עולם הבא [ימות המשיח, שבהם] אין לך כל אחד ואחד מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובעמק". מכאן שלעתיד לבוא אף ירושלים תתחלק ל"ב השבטים.

ואילו לדעת האברבנאל ירושלים תיוותר בייחודה, ולא תחולק. ומקורו מהפסוק (ירמיהו לא, לו): "ונבנתה העיר לה", היינו שלא תחולק לאחד מן השבטים, אלא תהיה כולה לה', וכמו שיתבאר ביחזקאל שירושלים תהיה תרומה לה'.

הלכות טומאת צרעת פרק יד, הלכה יא: ירושלים וחוצה לארץ, אין מטמאין בנגעים - שנאמר: "בבית ארץ אחזתכם", וירושלים לא נתחלקה לשבטים.

דברי הרמב"ם אמורים על ירושלים בימי בית המקדש הראשון והשני. ולמי תהיה שייכת ירושלים לעתיד לבוא? הדבר שנוי במחלוקת:

הרמ"ה סבור שלעתיד ירושלים כן תתחלק ל"ב שבטים. ומקורו מדברי הגמרא (ב"ב קכב): "לא כחלוקה של עולם הזה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ז שבט-ג' אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות פרה אדמה פרק יא

א. כיצד מטהרין טמא מת במי נדה? לוקח אדם טהור שלשה קלחין [בדיס] של אזור, ואוגדן אגדה אחת, ובכל בד וכד - גבעול אחד. וטובל ראשי גבעולין במי נדה שפכלי, ומתבונן ומזה על האדם או על הכלים, ביום השלישי וביום השביעי, אחר שתנץ החמה; ואם היה משעלה עמוד השחר, בשר. ואחר שיזה עליו ביום השביעי, טובל ביום; ומעריב שמשו, והרי הוא טהור לערב. טבל את האזור בלילה, והזה ביום, או שטבל את האזור ביום, והזה בלילה - הציטו פסולה. והמים מטמאין משום מי חטאת, כמו שיתבאר, עד שתהיה טבילת האזור במים והציטו ממנו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתנץ החמה; ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר, בשר כמו שבארנו.

ב. מי שנטמא במת, ושהה כמה ימים בלא הזה - פשיבוא להזות, מונה בפניו שלשה ימים; ומזין עליו בשלישי ובשביעי, וטובל בשביעי ומעריב שמשו. כמה דברים אמורים? בעם הארץ שבא להזות, שאפלו אמר 'היום השלישי שלי' - אינו נאמן, שמא היום נטמא; לפיכך צריך למנות בפניו. אבל חביר [תלמיד חכם] שבא להזות, מזין עליו או על כליו מיד. מי שהזה עליו בשלישי, ולא הזה עליו בשביעי, ושהה כמה ימים - טובל בכל עת שירצה אחר השביעי, בין ביום בין בלילה, ומזין עליו ביום, בין קדם טבילה בין אחר טבילה; ואפלו טבל כליל תשיעי, או כליל עשירי - מזין עליו למחר אחר הגין. ג. כל הטמאין מקבלין הזה. כיצד? זבים וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת - מזין עליהן בשלישי ובשביעי, והרי הן טהורין מטמאת מת, ואף על פי שהן טמאין בטמאה אחרת, שנאמר: "והזה הטור על הטמא" - הנה למדת, שההזה מועלת לו, אף על פי שהוא טמא. וכן הערל מקבל הזה. כיצד? ערל שנטמא במת, והזה עליו שלישי ובשביעי - הרי זה טהור מטמאת מת; ובשימול - טובל, ואוכל בפקדשים לערב.

ד. מצות אזור - שלשה קלחין, ובכל קלח וקלח גבעול אחד; נמצאו שלשה גבעולין. ושיירי שנים [אם אבד בד אחד אחר שאגדס כשר]; ואם לקח שנים בתחלה, ואגדן - בשר. נתפרדו הגבעולין ונשרו העליון, אפלו לא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל שהוא - בשר; ושיירי [שארית] האזור, כל שהוא. קלח שיש בו שלשה בדין - מפסקן [מפרידים], ואחר כך אוגד שלשתן; שמצותו להיות אגדה, אף על פי שלא נחפרש בתורה שיהיה אגדה. פסקו ולא אגדו, או שאגדו ולא פסקו, או שלא פסקו ולא אגדו, והזה בו - בשר. האזור הקצר - אגדו [קושרו] בחוט על הכוש [מקל] וכיוצא בו, וטובל במים ומעלה, ואוחז

באזור ומזה; נסתפק לו אם מן החוט הזה, או מן הכוש, או מן הגבעול - הציטו פסולה.

ה. אין מזין לא ביונקות האזור, ולא בתמרות, אלא בגבעולין. אלו הן היונקות? גבעולין שלא גמלו [- לא בשלד]. ומי שהזה עליו ביונקות, ונכנס למקדש - פטור. ומאימתי מזין באזור? משינץ [הפרח]. ואזור שהזה בו מי נדה, כשר לטהר בו את המצרע. כל אזור שיש לו שם לוי [- נוסף], פסול; והאזור שקוראין אותו 'אזור' ביחוד [- בלבד] - הוא הפשר, והוא האזור שאוכלין אותו בעלי בתים. אבל זה שקוראין אותו 'אזובין', ואזור פחלית, ואזור מדבר, ואזור רומי - פסול.

ו. אזור של אשה [עץ שניטע לעבודה זרה], ושל עיר הנדחת, ושל עבודה זרה, ושל תרומה טמאה - פסול. של תרומה טהורה, לא יזה; ואם הזה, בשר.

ז. אזור שלקטו לעצים [- להסקה], ונפלו עליו משקין - מנגבו, והוא כשר להזה. לקטו לאכלין [- לאכילה], ונפלו עליו משקין - אף על פי שנגבו, פסול; שהרי נטמא להזה - שכל המשקין וכל האכלין וכל הכלים, הרי הם בטמאין לענין חטאת, כמו שיתבאר. לקטו לחטאת, הרי זה נלקט לעצים; ואם נפלו עליו משקין, מנגבו ומזה בו.

הלכות פרה אדמה פרק יב

א. אדם שנטמא במת, והזה עליו - ביון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא - עלתה לו הזה; אפלו נפלה הזה על ראש אצבעו, או על ראש שפתו [- שפתיו]. אבל אם נגעה בלשונו, אינה כלום; אף על פי שהלשון באברים שבגלוי לענין טמאה, כמו שבארנו, אינו באברים שבגלוי לענין הזה וטבילה. וכן כלי שנטמא במת, והזה עליו - ביון שהגיע לגופו של כלי כל שהוא ממי נדה, עלתה לו הזה.

ב. שני כלים או שני בני אדם, שנתבונן להזות על שניהן כאחד, והזה על אחד מהן, ונטפו המים מעל הראשון על השני - הרי השני בטמאתו; עד שיפלו המים עליו מהזית המזה, לא מן התמצית [- שנתמצו ממקום אחר]. הזה על שני כלים, ונסתפק לו אם הזה על שניהן כאחד, או מחברו נמצה עליו - הציטו פסולה.

ג. מחט שהיא נתונה על החרש, והזה עליה, ספק על המחט הזה, ספק מן החרש נמצה עליה - הציטו פסולה. ד. כלים המפצלין [- מורכבים מחלקים] שהן מחברין זה לזה במסמריהן, כגון מספרת [- מספריים] של פרקין [- חלקים] ואומל של רהיטני וכיוצא בהן - בשעת מלאכה, חבור לטמאה ולהזה; ושלא בשעת מלאכה, אינן חבור לא לטמאה ולא להזה. כיצד הן חבור לטמאה ולהזה? שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה, נטמא השני; ואם הזה על אחד מהן בשעת מלאכה - עלתה לשניהן הזה,

יא. עור של צריסה [שבתחתית עריסת התינוק] שהוא מחבר לפקות [- כפתורים] - חבור לטמאה ולהזה; המלכך [של עץ] של מטות - אינו חבור לא לטמאה ולא להזה. **יב.** כל ידות הפלים הקדוחות, כגון נצב [קת] הספין וכיוצא בו, שהנצב נקוב והפרזל נכנס בו - חבור לטמאה ולהזה; אבל הידות הקדוחות [- רפופות], כגון עץ התנית שהעץ נכנס בפרזל - אינו חבור להזה.

הלכות פרה אדמה פרק יג

א. מעלות [- חומרות] יתרות עשו בטהרת החטאת [- פרה אדומה]: שהאדם הטהור, אפלו טבל לקדש, ועומד ומשמש על גבי המזבח - אינו טהור לחטאת, ולא לשרפתה, ולא למלוי המים, ולא לקדשן [נתינת האפר לתוכן], ולא להזות, עד שיטבל לשם חטאת, ואחר כך יהיה טהור לחטאת. וכן הפלים - אפלו מזרק שבעזרה - אינו טהור לחטאת, עד שיטבילוהו לשם חטאת. וכן כל האכלין והמשקין - אף על פי שהן טהורים, הרי הן לענין החטאת כאכלין ומשקין הטמאים.

ב. כל כלי הראוי למשכב או למושב - אף על פי שהוא טהור לגבי הקדש - הרי הוא כמדרס הזב [משכב מושב מרכב ומדרס שנשמאו באופנים שונים ע"י הזב], עד שיטבילוהו לשם חטאת. [הנא -] יותכן בן גודגדה היה אוכל [חולין] בטהרת הקדש כל ימיו, והיתה מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת.

ג. כל וילד [- נולד מן -] הטמאות - אף על פי שאינו מטמא אדם ולא פלים אפלו לקדש, כמו שבארנו - הרי הוא מטמא אדם וכלים לחטאת. לפיכך אמרו: 'המקדש מי חטאת, לא ינעל את הסנדל' - שמה יפלו משקין על הסנדל, ונמצא הסנדל טמא; שכל המשקין טמאין הן לגבי החטאת, ויתטמא זה המקדש בנגיעתו בסנדל, ונמצאו מי חטאת טמאים.

ד. מי שנטמא ידיו בלבד בדברים המטמאים את הידים, כגון שנגע באכלין או במשקין וכיוצא בהן - אף על פי שהוא טהור לקדש, ואינו צריך אלא טבילת ידיו בלבד, כמו שיתבאר - הרי נטמא כל גופו לענין חטאת, וצריך טבילה; אפלו לא נטמא אלא ידו אחת - נטמא בלו, והרי הוא ראשון לטמאה.

ה. כל הטעון טבילה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - מטמא את החטאת ואת אפר החטאת ואת המזה מי חטאת, במגע ובמשא. וכן מטמא את האזוב המכשר, ואת המים שנתמלאו ועדין לא נתקדשו, ואת הפלי הריקן הטהור לחטאת; מטמא כל אחד מאלו במגע, אבל לא במשא. וטמא שנגע במקצת אפר החטאת, פסל את בלו. **ו.** אין מונין לחטאת ראשון שני ושלישי, כדרך שמונין לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה שטבלו לשם חטאת, ונטמא אחד מהם, אפלו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד, כגון שנטמא ידו בלבד, ונגע בחברו, וחברו בחברו, אפלו הם מאה - פלם טמאין לחטאת. וכן פלים

וכאלו הן גוף אחד. וכיצד אינן חבור לטמאה ולהזה? שאם נטמא אחד מהם שלא בשעת מלאכה, לא נטמא חברו; ואם נטמאו שניהם, והזה על אחד מהם שלא בשעת מלאכה - לא טהר חברו, אף על פי שהם מחברין. וזה הוא דין תורה. אבל מדברי סופרים גזרו שיהיה חבור לטמאה אפלו שלא בשעת מלאכה - גזרה משום שעת מלאכה; ולעולם אם נגעה טמאה באחד מהם, נטמא חברו. וכן גזרו עליהם שלא יהיו חבור להזה, אפלו בשעת מלאכה - גזרה משום שלא בשעת מלאכה; ולעולם אם הזה על אחד מהם, לא טהר חברו עד שיזה גם עליו. הנה למדת, שכל מקום שאמה שומע 'חבור לטמאה, ואינו חבור להזה' - אין זה אלא גזרה מדבריהם, על הדרך שבארנו.

ה. שני כלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון שתפר שני בגדים או שתי יריעות - הרי אלו חבור לטמאה ולהזה, מפני שהן ככלי אחד.

ו. שלל [- תפירה חלשה] הכובסין, והכגד שהוא תפפור בכלאים - הואיל והן עומדין להתייר, אינן חבור להזה, והרי הן חבור לטמאה. וכן הפלים שבקנתל [שקשורים ומונחים מצידי החמור], והמטה של טרפל [- כלי המסייע לדישו], [קרן] [- רגל] של פליכה [- מיטת מתים], [קרנים] [- כלי שתיה] של יוצאי דרכים, ושלשלת [שתלויים בה] - המפתחות - חבור לטמאה, ואינן חבור להזה, אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל קורה וקורה ממטה זו המפצלת.

ז. המחבר שלש פסות [- שמיכות] של צמר, ושש של פשתן, או שלשה סדינין, או שתיים עשרה מטפחות - הרי אלו חבור לטמאה ולהזה; יתר על כן - חבור לטמאה, ואינן חבור להזה. חלוק אחד, וטלית אחת, וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה ולהזה; אפלו היו ארפין ביותר, או רחבין ביותר, כל שהן. ואיזה הוא קלובקרין? זה שני בגדים שפניחין צמר גפן ביניהן, ותופרין אותן כאחת, ועושין מהן חלוק לימות הגשמים.

ח. כסוי המחס [- דוד] שהוא מחבר [למיחם] בשלשלתו - הזה על המחס, טהר הכל; הזה על הכסוי - לא טהר המחס, עד שיזה עליו.

ט. הווג והענבל [- הפעמון ולשונית שלו], חבור לטמאה ולהזה; ואם הזה על אחד מהן, טהרו שניהן.

י. הטוו [- כלי טוויה] שטוין בו הפשתן, או שזרין בו החבלים - שלשה גופין יש בו; העץ שמלפפין עליו הטוין [- החוט], הוא הנקרא 'פוש' [- מקל]; והנחשת או הפרזל שבראש העץ הזה, הוא הנקרא 'צנירה', שבה פותלין וטווין; והרחים שבאמצע הכוש, והיא הנקראת 'פקה'. הכוש שפותלין בו החבלים שנטמא - לא יזה לא על הפקה שלו, ולא על הכוש, אלא על הצנירה; ואם הזה על אחד משלשתן, טהר הכל. ושל פשתן - מזה על אחת משלשתן לכתחלה, ששלשתן חבור.

שלא נטמא הפלי, הרי האפר טמא, שנאמר: "והניח מחוץ למחנה במקום טהור", ואין זה מקום טהור. ולא על גבי השרץ בלבד, אלא אפלו הניחו על גבי אכל שני - לטומאה, וכיוצא בו מדברים שטמאתן טמאה קלה, והן מדברי סופרים - הרי נטמא האפר, שנאמר: "במקום טהור", שלא יהיה על גבי שם טמאה בעולם. וכן פלי חרש שהיה בו אפר חטאת, ונתון על ארבה שבבית טמא - אם היה הפלי משלשל לבית [לחלק הארובה שבבית] - נטמא האפר, אף על פי שאין בארבה פותח [חלל] טפה. ואם לא היה משלשל - אם היה בארבה פותח טפה, טמא. ב. היה הפלי של אבן - בין שיש בה פותח טפה בין שאין בה, האפר טהור.

ג. וכן פלי חרש שיש בו אפר, או מים מקדשין, ומקף צמיד פתיל [- כיסוי מהודק], ונתון באהל המת - הרי האפר והמים טמאים, שאין החטאת נצלת בצמיד פתיל, שנאמר: "במקום טהור", ואין זה מקום טהור.

ד. וכן אכלין ומשקין של קדש, אינם נצולין בצמיד פתיל; אכל מים שאינן מקדשין, וכלי ריקן הטהור לחטאת - נצל בצמיד פתיל. במה דברים אמורים? בשהיו הבצלים טהורים; אבל אם נטמאו הבצלים, נפסלו המים בכל מקום שהם. ביצד? היו מימיו מקפין צמיד פתיל, והוא והם באהל המת - שניהם טמאים; הוא מבחוץ, והמים שאינם מקדשין מבפנים - שניהם טהורין; הוא בפנים, והמים בחוץ - כשם שהוא טמא, כך מימיו פסולין.

ה. הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור, וכיוצא בו מפלים שאינם טהורים לחטאת, ופשט ידו חוץ לתנור, וכלי שיש בו מי חטאת בידו, וכן קנה המטל על גבי התנור, ושני כלים שיש בהם מי חטאת תלוין בו, אחד מכאן ואחד מכאן - הרי אלו טמאין, לפי שאינן במקום הטהור לחטאת; והואיל והן נשענן על התנור, הרי הן כאלו מנחין על גביו. אבל אם היה עומד על התנור, ובידו פלי ריקן הטהור לחטאת, או מים שאינם מקדשין - הרי אלו טהורין כמות שהיו; היה עומד חוץ לתנור, ופשט יד לחלוץ, ונטל פלי שיש בו מי חטאת, והעבירו על גבי התנור - הרי זה טהור. וכן הדין שעברה על גבי טמאה, כגון משכב ומושב [של זב] וכיוצא בהן - הרי זו טהורה. ו. פלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה - הרי נטמא פלי של חטאת וכל שיש בו; אבל פלי הקדש, טהור כשהיה. וכן אם נגע הטהור לחטאת בשניהם בשתי ידיו כשהם מנחין על הארץ - הרי נטמא של חטאת; שהרי הטהור לחטאת נטמא בנגיעת הפלי שאינו טהור לחטאת, כמו שבארנו, וחסר וטמא את מי חטאת. ז. הגביה שני הפלים בשתי ידיו, שניהם טמאין; זה של חטאת נטמא מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת, ושל קדש נטמא מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה, שהם מטמאין במשא, מפני שנטמאו מחמת הפלי של קדש. לפיכך, אם היה הפלי של קדש פרוץ בנר, והגביהו בנר ולא נגע בו, והגביה החטאת

הטהורים לחטאת, שנטמא פלי מהן, אפלו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת, כגון שנגעו משקין באחוריו, ונגע פלי זה בכלי שני, ושני בשלישי - נטמאו הפלים בלן לגבי חטאת, ואפלו הן מאה.

ז. כל הראוי להתטמא במדרס הזב, אף על פי שהוא טהור לקדש, אם הנידו [- היזון] הטהור לחטאת - נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת, או שהניד את רקו, או את מימי רגליו של אדם זה - נטמא, אף על פי שלא נגע בו. אבל פלי שאינו ראוי למדרס - אינו מטמא את הטהור לחטאת, אלא אם כן נגע בו.

ח. פלי הטמא טמא [טומאת] מת, אם הנידו הטהור לחטאת - נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי שאין טמא מת מטמא במשא, כמו שבארנו. ביצד? מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת, וסגר הטהור לחטאת את הדלת - הואיל והניד את המפתח הטמא, נטמא. וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע - הרי זה טמא לחטאת, אף על פי שאין אלו מטמאין במשא, כמו שיתבאר.

ט. הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב וכיוצא בו, והם הנקראין 'מדרף' - אף על פי שהוא טהור לקדש, נטמא לחטאת; וכן פלי הטהור לחטאת שנגע במדרף, נטמא לחטאת.

י. הטהור לחטאת שנגע באכלין ומשקין - בין טמאין בין טהורין, שפל אכלין ומשקין לגבי חטאת אינם טהורין - אם נגע בהם בידו, נטמא כל גופו, כמו שבארנו. נגע בהם ברגלו או בשאר גופו, או שהסיטן בידו ולא נגע בהם - טהור. וכן אם נגע בידו בתנור, וכיוצא בו משאר כלים שאינם טהורין לחטאת - נטמא פלו; אבל אם נגע ברגלו בהם, הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה.

יא. הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורבו לתוך מים שנתמלאו לחטאת - נטמא; מפני שהם שאובין, ומדברי סופרים, שהבא ראשו ורבו במים שאובין - נטמא, כמו שיתבאר.

יב. הכל נאמנין על טהרת החטאת, ואפלו עמי הארץ; מפני חמרתה ומעלות אלו שנעשו בה, הכל נזהרין בה; והרי נאמר בתורה: "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת", כל ישראל ראויין למשמר. לפיכך, עם הארץ שהביא פלי מביתו, אפלו פלי חרש, ואמר: 'פלי זה טהור לחטאת' - הרי זה טהור; ומקדשין בו ומזין מננו, ואף על פי שאותו פלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: 'טהור אני לחטאת', או שהיו מי חטאת אצלו, ואמר: 'טהורין הן' - נאמן, שאין אדם מ ישראל מולול בה.

יום שני

הלכות פרה אדמה פרק יד

א. פלי חרש שהיה בו אפר חטאת [- פרה אדמה], ונגע בו שרץ מצדו - טהורין; שאין פלי חרש מטמא מגבו, אפלו לגבי חטאת. הניח הפלי על גבי השרץ - אף על פי

חטאת, לפי שלא עשו מצותם - שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טמאה.

ב. אין מי חטאת מטמאין את הכל, קדם שיעשו מצותם - עד שיהיו טהורין וכשרין להזיה. אבל מי חטאת שנפסלו - כגון שנתערב בהם מים, או ששתת מהם בהמה, וכיוצא בהן מדברים הפוסלין אותם - אם נגע בהם הטהור לתרומה, נטמא; בין שנגע בידיו, בין שנגע בשאר גופו. נגע בהן אדם הטהור לחטאת, ואפלו בידיו - הרי הוא טהור כמות שהיה.

ג. מי חטאת שננטמאו, ונגע בהם אחר שננטמאו אדם הטהור לתרומה - בין בידיו, בין בגופו - נטמא. נגע בהם הטהור לחטאת בידיו, נטמא; נגע בשאר גופו, הרי הוא טהור כמות שהיה.

ד. מי חטאת שנפלו לתוכם מי מעז, או מי מקנה, או מי פרות - אם רב מי חטאת, מטמאין במשא; ואם רב מי פרות, אין מטמאין; מחצה למחצה, מטמאין. אפר פרה שנתערב באפר מקלה [- שריפה], וקדש בכלן - אם היה הרב אפר פרה, מטמאין כמי נדה; ואם היה הרב אפר מקלה - אין מטמאין במגע, אבל מטמאין במשא.

ה. אפר פשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדש, ונגע בהם הטהור לתרומה - בין בידיו, בין בגופו - נטמא; נגע בהם הטהור לחטאת, אפלו בידיו - הרי זה טהור כמות שהיה.

ו. מי חטאת שנפסלו, לא יגבלם [- יערבבם] בטיט - שלא יעשם תקלה לאחרים, שמא יגע בטיט ונטמא; שמי חטאת אינם בטלין בטיט, שנאמר: "חטאת היא".

ז. מי חטאת ששתאמת פרה - אף על פי שנשחטה בתוך עשרים וארבע שעות [- מהשתיה], בשרה טהור, שנאמר: "למשמרת למי נדה" - בזמן שהם שמוירין, אינם בטלין; אבל בזמן ששתאמת אותן פרה - בטלו [מהיות מי נידה], שהרי אינן שמוירין.

ח. המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים [הטמאים], והזה עליו, ונכנס למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולי - הרי זה פטור; שחזקת המים שמזין מהם על הרבים, שהם כשרין, והרי זה כאנוס. אבל אם הזה עליו מחלון של יחיד, ונכנס למקדש, ונמצאו המים פסולי - חזיב בקרן עולה ויורד; מפני שהיה לו לבדק על המים, ואחר כך יכנס למקדש. מחליקים היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים [שהוזהו שם], ודורסים אותם, ונכנסים למקדש; ולא היו חוששין להם שמא פסולי הם.

ט. המזה באזוב הטמא לחטאת - אם יש בו כביצה - המים פסולי, והזיתו פסולה; אין בו כביצה - המים כשרים, והזיתו פסולה. ואזוב זה מטמא חבירו, וחבירו לחבירו, אפלו הם מאה; שאין מוזין [דרגות טומאה] לחטאת. י. המגביה פלי שהזה עליו, והרי עליו מים כדי הזיה - טהור; שהמים שעשו מצותן אינם מטמאין, כמו שבארנו.

בידו שניה - שניהם טהורין; שהרי לא נגע בפלי, ולא נטמא לחטאת. אבל אם היה פלי הקדש - אפלו היה של חטאת בנדר, שניהם טמאין.

ח. הסיט [- היזין] את שני הכלים בידו, ולא נגע בהם - שניהם טהורין; שאין הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא את הטהור לחטאת, עד שיגע בו בידו, אלא אם כן היה ראוי למדרס, כמו שבארנו.

ט. כל ספק הטמאות שהוא טהור לגבי תרומה, כמו שיתבאר - הרי הוא טהור לחטאת. וכל הספקות שתולין עליהן את התרומה [- מטמאים מספק] - אם נולדו בחטאת, הרי אלו נשפכין; ואם נעשו טהרות על גבי אותם כלים, ואדם שנולדו להם ספקות אלו שהחטאת נשפכין עליהם - הרי אותן הטהרות תלויות. והרפפות [- רשות מנסרים] אינן ככלים, והרי הן טהורות לתרומה ולקדש ולחטאת. י. דבילה [- גוש תאנים] של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת, ונטלה ואכלה - אם יש בה כביצה, המים טמאין, בין שהיתה הדבילה טמאה, בין שהיתה טהורה; שכל האכלין, אפלו אכל קדש, אינו טהור לחטאת. והאוכלת חזיב מיתה - מפני שאכל תרומה, והוא כבר נטמא במי נדה. ואם אין בה כביצה, המים בטהרה; שאין האכל מטמא את אחרים, עד שיהיה בו כביצה - בין לתרומה בין לקדש בין לחטאת.

הלכות פרה אדמה פרק טו

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הנאה, בין אדם בין כלים - טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו, שנאמר: "והנגע במי הנדה, יטמא עד הערב"; הנה למדת, שמי הנדה - אב מאבות הטמאות של תורה, וטמאת מגעם בכל שהוא. ואם היה בהם כדי הנאה, מטמאין במגע ובמשא; והנוגע בהן או הנושאן שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו, עד שיפירש ממטמאיו, שנאמר: "ומזה מי הנדה, יכבס בגדיו"; אינו מדבר במזה על הטמא - אם טהר את הטמא, קל וחמר שיהיה הוא טהור. מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר: "ומזה מי הנדה", לא נאמר אלא לשעור [טומאה] - שהנוגע או הנושא מי הנדה שיש בהם כדי הנאה, שלא לצורך הנדה - טמא ומטמא בגדים, דין תורה. וכמה הוא שעור הנאה? כדי שיטבל ראשי גבעולין של אזוב במים. במה דברים אמורים, שמי חטאת מטמאין? בזמן שנגע בהם או נשאם שלא לצורך, קדם שיעשו מצותם; אבל אחר שעשו מצותם, אינם מטמאין כלל. כיצד? הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הכלים, והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנתזין בשעת הזיה על הארץ או על הטהור - הרי אותם המים טהורים, והנוגע בהם והנושאם טהור. הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טמאה - הרי המים המנטפין כשרין להזות מהם, כמו שבארנו; לפיכך מטמאין טמאת מי

הלכות טמאת צרעת

יש בכללן שמונה מצוות - שש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להורות בצרעת אדם בדינה הכתוב בתורה; (ב) שלא יקץ סימני טמאה; (ג) שלא יגלח הנחשק; (ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו וצטיה על שפם; (ה) טהרת צרעת; (ו) שיגלח המצרע את כל שערו כשיטהר; (ז) דין צרעת הבגד; (ח) דין צרעת הבית. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות טמאת צרעת פרק א

א. צרעת עור הבשר - הוא שילבין מקום מן העור, ותהיה הלכנונית פקרום ביצה ומקרום ביצה ולמעלה - לבן יותר; ואכל לבנונית שהיא דהה [כחה] מקרום הביצה ולמטה - אינה צרעת, אלא בהק [פריחה] הוא.

ב. וארבע מראות יש בצרעת עור הבשר, ואלו הן: לכן עז ביותר שאין למעלה ממנו, שהוא נראה בעור הבשר פשולג; הוא הנקרא 'בהרת'. ולכן שהוא דהה [כחה] מזה מעט, שנקרא כצמר נקי של כבש בן יומו; הוא הנקרא 'שאת'. ולכן שדהה מן השאת מעט, שנקרא כסיד ההיכל [בבית המקדש]; הוא תולדת הבהרת, ונקראת 'ספחת' - נספח וטפול. ולכן שדהה מסיד ההיכל מעט, והרי הוא פקרום ביצה; הוא תולדת השאת, וגם זה נקרא 'ספחת'. הנה למדת, שהמראה שהוא כסיד ההיכל, הוא ספחת הבהרת, והמראה שהוא פקרום ביצה, הוא ספחת השאת; שאין לשון ספחת, אלא טפלה. מכאן אמרו חכמים: 'מראות נגעים - שנים [המפורשים בתורה] שהן ארבעה: בהרת וספחתה, שאת וספחתה'.

ג. ארבע מראות נגעים אלו - כלן מצטרפין זה עם זה, בין להקל בין להחמיר, בין בתחלת ראית הנגע, בין בסוף השבעה [של ההסגר], בין לאחר שפטר [נסתר] המצרע או נחלט - [נסמא]. כיצד? אחד נגע שהיה פלו לכן פשולג, או כסיד ההיכל, או כצמר נקי, או פקרום ביצה, ואחד נגע שהיה מקצת הלכן במראה הבהרת, ומקצתו במראה השאת, ומקצתו בספחת - הכל במראה אחד הוא חשוב. אם בן למה מנאום חכמים, ואמרו 'מראות הנגעים שנים שהן ארבעה'? כדי להבין במראות; שכל כהן שאינו מכיר במראות ושמותיהם כשמלמדין אותו ומודיעין אותו - לא יראה הנגע, עד שייבין ויפיר ויאמר: 'זו היא הבהרת, וזו היא ספחתה'; 'זו היא השאת, וזו היא ספחתה'.

ד. היה במראה הלכן מארבעה מראות אלו, מקצת אדמיות מערכת בו - גם זה נגע צרעת הוא, שנאמר: "או בהרת לבנה אדמדמת"; והוא הדין לשאת, ולספחת של שאת ולספחת הבהרת. והמראה הזה המערב מלכנונית ומעט אדם, הוא הנקרא 'פתוך' - [מעורב]. וכיצד מראה הפתוך בארבעה מראות אלו? רואין באלו הן ארבעה כוסות מלאות חלב, ונתערב בכוס הראשון שני טפי דם, ובשני ארבעה טפין, ובשלישי שמונה טפין,

וברביעי שש עשרה טפין. הפתוך שבבהרת, הוא כמראה הכוס הרביעי; והפתוך שבשאת, כמראה כוס שלישי; והפתוך שבספחת הבהרת, כמראה כוס שני; והפתוך שבספחת השאת, כמראה הכוס הראשון.

ה. כל המראות, בין הלכן בין הפתוך - מצטרפין זה עם זה, וכמראה אחד הן חשובין; ובין שהיה הנגע פלו לכן, או מקצתו לכן ומקצתו אדמדם - הכל כמראה אחד הוא, בין להקל בין להחמיר.

ו. כל מראה צרעת עור הבשר - אינה קרויה 'נגע' ולא מטמאה, עד שיהיה מראה הנגע עמק מעור הבשר; לא עמק במשישתו [- שניתן למשוש], אלא במראית העין - כמראה החמה הנראית לעין עמקה מן הצל; אבל אם היה מראה הלכן או הפתוך בשנה עם שאר העור, או גבוה מן העור - אינו נגע, אלא כמו צמח מן הצמחים [- פריחה] העולים בגוף.

ז. שיעור כל נגעי צרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בגדים - כגרים [פול] הקלקי [שם מקום] שהוא מרבע; והוא מקום מרבע מעור הבשר, כדי צמיחת שלשים ושש שערות, שש שערות ארץ ושש שערות רחב. וכל הפחות מזה, אינו נגע צרעת.

ח. נגע שהיה רחבו כדי צמיחת חמש שערות - אפלו היה ארכו אמה, הרי זה טהור; ואינו נגע צרעת, עד שיהיה בו רבוע כגרים. וכל השעורין, הקלכה למשה מסיני.

ט. כל מקום שנאמר 'בהרת', הוא הדין לשאר ארבעה מראות של לכן או של פתוך; והוא - שיהיה הנגע כגרים או יתר, ויהיה עמק מעור הבשר; וזה הוא שאנו קוראין אותו 'בהרת' סתם. בהרת שהיא עזה פשולג, נראית באדם שהוא לכן פקה; ובהרת שהיא פקה, נראית בפשוט עזה; לפיכך, אין משעורין הכל אלא בכינוי, שאינו לא לכן ולא שחר.

י. שלשה סימני טמאה הן בצרעת עור הבשר: שער לכן, והמחיה [- בשר בריא באמצעה], והפשיון [- התפשטות הצרעת]; ושלששתן מפרשין בתורה. כיצד? מי שנולדה בו בהרת, ובה שער לכן או מחית בשר חי - כשיראהו הפהן, יחליטו ויאמרו 'טמא'. לא היה בה שער לכן ולא מחיה - יסגיר שבעת ימים, ובשביעי רואהו: אם נולד בבהרת שער לכן, או מחיה, או שפשתה [- פשטה] והוסיפה - הרי זה מחלט; לא נולד בה לא מחיה ולא שער לכן, ולא פשתה בעור - יסגיר שבוע שני. אם נולד בה אחד משלששתן, מחליטו. ואם לאו - הרי זה טהור ויפטרנו, אותו, שאין בנגעי עור הבשר הסגר יתר על שני שבועות; ואם לאחר שפטרנו וטהר, פשה הנגע, או נולד בו שער לכן, או מחיה - הרי זה מחלט לטמאה.

יא. בהרת שהיתה עזה פשולג, ולאחר ההסגר נעשת פקה פקרום ביצה, או שהיתה בתחלה פקרום ביצה, ונעשת פשולג - הרי היא כמות שהיתה; שאין עזות המראה סימן טמאה, ולא כהיתו [- חולשתו] סימן טהרה; אלא אם נתמעט מארבע מראות, ונעשת פקה מקרום ביצה - שהרי נעשת בהק [- פריחה], ולפיכך טהור. אם בן, מה הוא זה שנאמר בתורה: "והנה פקה הנגע, ולא פשה הנגע בעור

ז. היתה בו בהרת, ובה שער לכן, והחלט בו [נהיה טמא], ואחר כך הלכה בהרת, והניחה שער לכן במקומו, וטהר, ואחר כך חזרה בהרת אחרת במקום בהרת הראשונה, והרי השער הלכן בתוכה - זה הוא הנקרא 'שער פקדה' - [פקדון] מהבהרת הראשונה], ואינו סימן טמאה, שנאמר: "והיא הפכה שער לכן" - שהפכתו היא, לא שהפכתו חביתה.

ח. היתה בו בהרת כגריס, ובה שתי שערות, והחלט, והלך ממנה פחצי גריס, וטהר, ונשארו שתי השערות פחצי גריס הנשארו, וחזר פחצי גריס במקום זה שהלך, והרי שתי שערות לבנות בבהרת כגריס - אינן סימן טמאה; עד שיהפך שתי השערות בבהרת אחת.

ט. בהרת פחצי גריס, ואין בה כלום, ונולדה בצדה בהרת פחצי גריס, ובה שער אחת - הרי זו להסגיר; בהרת פחצי גריס, ובה שער אחת, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות, ונולדה לה בהרת פחצי גריס, ובה שער אחת - הרי זו להסגיר. בהרת פחצי גריס, ואין בה כלום, ונולדה לו בהרת פחצי גריס, ובה שתי שערות - הרי זו להחליט; שהרי קדמה בהרת לשתי השערות הלכות. ספק שער לכן קדם, ספק בהרת קדמה - הרי זה טמא; ויראה לי, שטמאתו בספק.

הלכות טמאת צרעת פרק ג

א. אין המחיה [בשר בריא באמצע הנגע] סימן טמאה, עד שתהיה בעדשה מרבעת או יתר על זה; וכמה שערות? כדי צמיחת ארבע שערות, שמים ארץ ושמים רחב; והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מכל צד, והיא [הבהרת] תהיה על המחיה רחב שתי שערות מכל צד או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת, אינה סימן טמאה; היתה מפורת, כגון שהיה בשר חי בחרדל [שיעור קטן] במקום זה ובשר חי בחרדל במקום אחר - אף על פי שהכל באמצע הבהרת, אינן מצטרפין לכעדשה, עד שיהיה במקום אחד באמצע הבהרת, בעדשה מרבעת או יתר.

ב. המחיה מטמאה בכל מראה - בין שהיה מראה המחיה אדם, או שחר, או לכן; והוא, שלא יהיה הלכן מארבע מראות שבארנו.

ג. אין המחיה סימן טמאה, עד שתהיה בגופה של בהרת. כיצד? בהרת שהיה באמצע שחין [מכה] או מכה [כוויה] או מחיתן [קרום שעליהם] או בהק [פריחה], והמחיה בתוך השחין או בתוך המכה או בתוך מחיתן או בתוך הבהק - אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת, אינה סימן טמאה; מפני שהיא בתוך השחין או המכה או מחיתן, או בתוך הבהק. וכן אם הקיף השחין את מחיתו, והמכה את מחיתו, והבהק את המחיה, או שנסמך [נצמד] אחד מהם למחיה מצדה, או שחלק אחד מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמאה; והרי זו בבהרת שאין בה סימן, ויסגיר [שבעה ימים]. הלכו להן

- וטהרו הפה? שאם כהה מארבע מראות, טהור; וכן אם לא כהה, ולא פשה, ולא נולדה בו לא שער לכן ולא מחיה - הרי זה טהור.

יום שלישי

הלכות טמאת צרעת פרק ב

א. שער לכן, שהוא סימן טמאה בצרעת - אין פחות משתי שערות; וכמה יהיה ארכן? כדי שיהיו נטלות בזוג [מספריים]. היתה אחת ארכה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחרה ואחת לבנה, או אחת מלמטה [בשורשה] ונחלקה מלמעלה ונראת פשתים, או שהיה עקרון [שורש] משחיר וראשן מלבין - הרי זה טהור; הנה עקרון מלבין וראשן משחיר - אף על פי שהלכן כל שהוא, טמא.

ב. שתי שערות לבנות שהן בתוף הנגע - אף על פי שיש שער שחר ביניהן, והן מפורות אחת הנה ואחת הנה - הרי אלו סימן טמאה; אפלו היה הנגע כגריס מצמצם [בדיוק], אין מקום שער השחר ממעט. ובין שהיו שתי השערות בתוף הבהרת והיא מקפתן, ובין שהיו בסוף הבהרת - הרי זה טמא; אבל אם היו בצד הבהרת מבחוץ - הרי זה טהור, עד שיהיה העור שצומחות בו שתי השערות הלכות לכן. היו שתי שערות בתוף הנגע, ושוככות חוצה לו - טמא; היו חוצה לנגע, ושוככות בתוכו - אינן סימן טמאה.

ג. לכן השערות, מטמא בכל מראה; בין שהיו לבנות פשולג, בין שהיו לבנות לכן דקה [כחה] ביותר - הואיל ומראהיהן לכן, טמא.

ד. אין שער לכן סימן טמאה, עד שיהיה בגופה של בהרת. כיצד? בהרת ותוכה שחין [מכה] או מכה [כוויה] או בהק [פריחה] או מחית [קרום] השחין או מחית המכה, ושתי שערות לבנות בתוף השחין או המכה או הבהק שבתוף הנגע - אינו סימן טמאה; והרי זו בבהרת שאין בה שער לכן, ויסגיר - אף על פי שהבהרת מקפת את השחין או את המכה או את מחיתן או את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכה או מחיתן או בהק מקיף את שתי השערות הלכות, או סמוך להן בצדן, או שהיה חולק בין שתי השערות - הרי אלו אינן סימן טמאה; והרי הבהרת בבהרת שאין בה שער לכן, ויסגיר [שבעה ימים].

ה. הלכו להן השחין והבהק והמכה שהיו מקיפין את השערות הלכות, או נסמכין להן, או חולקין אותן, ונמצאו שתי השערות בתוף הבהרת בגופה, בסוף השבוע הראשון, או בסוף השבוע השני - הרי זה מחלט [טמא]; ואם לא הלכו להן, יפטר אותו [הכהן].

ו. אין שער לכן סימן טמאה, עד שתקדם הבהרת את השער הלכן - שנאמר: "והיא הפכה שער לכן", שתהפך אותו הבהרת [את השער לכן]; אבל אם קדם שער לכן את הבהרת - הרי היא בבהרת שאין בה סימן טמאה, ויסגיר.

שִׁהְיָהּ הפִּשְׁיוֹן מֵאֶחָד מִפְּרָאֵת הַנִּגְעִים; אֲכָל אִם הִיא
הַפִּשְׁיוֹן מִרְאָה בְּהֶק [פְּרִיחָה], אִינוּ פִּשְׁיוֹן. וְאֵין הַפִּשְׁיוֹן
סִימָן טְמָאָה, עַד שִׁפְשָׁה חוּץ לִנְגַע; אֲכָל אִם פֶּשֶׁה לְתוֹךְ
הַנְּגַע, הָרִי הוּא כְּמוֹת שִׁהְיָה. כִּיצַד? בְּהֶרֶת וּבְתוֹכָהּ בֶּשֶׁר
חַי [בְּרִיא] פְּחוֹת מִכְעֶדְשָׁה, וְהַסְגִּירָה [הַכּוֹהֵן שֶׁבַע יָמִים],
וּבִסּוֹף הַשְּׂבוּעָה נִתְמַעֵטָה הַמַּחְיָה מִמָּה שִׁהְיָהּ, אוֹ שֶׁהִלֵּךְ
הַבֶּשֶׂר הַחַי כָּל - אֵין זֶה פִּשְׁיוֹן; שְׂאִין הַבְּהֶרֶת פּוֹשָׁה
לְתוֹכָהּ, אֲלֹא לְחוּצָה לָהּ.

ב. אֵין הַפִּשְׁיוֹן סִימָן טְמָאָה, עַד שִׁהְיָה אַחֵר הַסָּגֵר; אֲכָל
אִם בָּא בְּתַחֲלָה, וְרָאָה הַכּוֹהֵן אֶת הַנְּגַע שֶׁהוּא פּוֹשָׁה וְהִלֵּךְ -
אִינוּ מִחֲלִיט [- מִטְמָא]; אֲלֹא מִסְגִּירוֹ עַד סוֹף הַשְּׂבוּעָה, וְיִרְאָה.
ג. אֵין הַבְּהֶרֶת פּוֹשָׁה [- מֵהוּוֹה סִימָן לִפְסִיּוֹן] לְתוֹךְ הַשְּׁחִין
[- מַחֲה], וְלֹא לְתוֹךְ הַמְּכֹנָה [- כּוּוִיחָה], וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲיָה [-
קְרוֹם] הַשְּׁחִין, וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲיָה הַמְּכֹנָה; וְלֹא לְרֹאשׁ וְלֹא
לְזָקָן, אֲפִי עַל פִּי שְׁנִקְרָחוּ וְהִלֵּךְ הַשְּׂעִר מִקֵּד, שְׂנֵאמָר: "וְאִם
פֶּשֶׁה תִּפְשָׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר". אֲכָל הַבְּהֶרֶת שֶׁפִּשְׁתָּ לְתוֹךְ
הַבְּהֶק [פְּרִיחָה], הָרִי זֶה פִּשְׁיוֹן.

ד. הַשְּׁחִין וְהַמְּכֹנָה וְהַבְּהֶק וּמַחֲיָה הַשְּׁחִין וּמַחֲיָה הַמְּכֹנָה,
שֶׁהִיוּ חוֹלְקִין [מִפְּרִיזִים] בֵּין הָאֵם [- הַבְּהֶרֶת הַמְּקוּרִית]
לַפִּשְׁיוֹן [אַחֲרֵי הַסָּגֵר רֹאשׁוֹ] - אִינוּ סִימָן טְמָאָה; הַסְגִּירוֹ
[הַסָּגֵר שֵׁנִי], וְהִלְכּוּ לָהֶן עַד שְׂנֵאמָר הַפִּשְׁיוֹן סְמוּךְ לָאֵם -
הָרִי זֶה מִחֲלִיט.

ה. בְּהֶרֶת כְּגָרִיס, וּפְשָׁתָהּ כְּחִצֵּי גָרִיס וְעוֹד, וְהִלֵּךְ
[הַתְּרַפָּא] מִן הָאֵם כְּחִצֵּי גָרִיס - אֲפִי עַל פִּי שֶׁהִנּוּחַר מִן הָאֵם
עִם הַפִּשְׁיוֹן יִתֵּר מִכְּגָרִיס, הָרִי זֶה טְהוֹר; הִיתָה כְּגָרִיס,
וּפְשָׁתָה [הַתְּפֻשְׁתָּה] כְּגָרִיס וְעוֹד, וְהִלְכָה לָהּ הָאֵם - תִּרְאָה
פְּתִחָלָה [כַּבְּהֶרֶת חֲדָשָׁה], וְיִסְגִּיר שְׂבוּעָה אַחֵר שְׂבוּעָה. הִיתָה
בּוֹ בְּהֶרֶת וְהַסְגִּירוֹ, וְהִלְכָה הַבְּהֶרֶת בִּסּוֹף יָמֵי הַסָּגֵר, וְחִזְרָה
בְּהֶרֶת בְּמִקְוָמָה כְּמוֹת שִׁהְיָה - הָרִי הִיא כְּמוֹת שִׁהְיָה
[אִינָה כַּחֲדָשָׁה]; נִתְמַעֵטָה בְּתוֹךְ יָמֵי הַסָּגֵר, וּפְשָׁתָה וְחִזְרָה
כְּמוֹת שִׁהְיָה, אוֹ שֶׁפְּשָׁתָה וְנִתְמַעֵט הַפִּשְׁיוֹן, וְחִזְרָה כְּמוֹת
שִׁהְיָה - הָרִי זֶה יִסְגִּיר.

ו. בְּהֶרֶת כְּגָרִיס, וּפְשָׁתָה כְּגָרִיס, וְנוֹלַד בַּפִּשְׁיוֹן מַחְיָה
[בֶּשֶׂר בְּרִיא בְּאֻמְצָעוֹ] אוֹ שֶׁעָר לָכֵן, וְהִלְכָה לָהּ הָאֵם - תִּרְאָה
פְּתִחָלָה [כַּבְּהֶרֶת חֲדָשָׁה]. הִיתָה בּוֹ בְּהֶרֶת כְּגָרִיס וְהַסְגִּירוֹ,
וּבִסּוֹף הַשְּׂבוּעָה וְהָרִי הִיא כְּסָלַע - סָפֵק שֶׁהִיא הִיא, סָפֵק
שֶׁאַחֲרֵת בָּאָה תַּחֲתֶיהָ - הָרִי זֶה טְמָא.

ז. בְּהֶרֶת כְּגָרִיס, וְחוּט [קִטְעַן דֶּק נִגּוּעַ] יוֹצֵא מִמֶּנָּה - אִם
יֵשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זֻקָּקָה [זֻקָּקָה כְּדִי לְהִיטְמָאוֹת] -
לְשַׁעַר לָכֵן וּלְפִשְׁיוֹן, אֲכָל לֹא לְמַחְיָה; שְׂאִין הַמַּחְיָה סִימָן
טְמָאָה - עַד שֶׁתִּקְרָא אוֹתָהּ הַבְּהֶרֶת, וְהִיא בֵּין סוֹף הַמַּחְיָה
וְסוֹף הַבְּהֶרֶת רֹחֵב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. הִיוּ שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת,
וְחוּט יוֹצֵא מִזֹּו - אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, מְצָרְפֵן;
וְאִם לֹא, אִינוּ מְצָרְפֵן. הַסְגִּירוֹ שְׂבוּעָה אַחֵר שְׂבוּעָה, וְלֹא
נוֹלַד לוֹ סִימָן טְמָאָה וּפְטָרוֹ, וְלֹא אַחֲרֵי הַפְּטָר פֶּשֶׁה הַנְּגַע כָּל
שֶׁהוּא - הָרִי זֶה מִחֲלִיט.

ח. בְּהֶרֶת שֶׁתִּהְיֶה מִתּוֹךְ הַסָּגֵר אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלִט שֶׁהִלְכּוּ
מִמֶּנָּה סִימָנֵי הַטְּמָאָה - אֵין מִסְגִּירִין בָּהּ לְעוֹלָם.

הַשְּׁחִין אוֹ הַמְּכֹנָה אוֹ הַבְּהֶק שֶׁהִיא תַּחַת הַמַּחְיָה, אוֹ שֶׁהִיוּ
בְּצִדָּהּ, אוֹ שֶׁהִיוּ מְקִיפִין אוֹתָהּ, אוֹ שֶׁהִיוּ נִכְנָסִין לְתוֹכָהּ,
וְנִמְצְאוּ הַמַּחְיָה לְבִדָּה בְּתוֹךְ הַבְּהֶרֶת בִּסּוֹף שְׂבוּעָה רִאשׁוֹן,
אוֹ בִּסּוֹף שְׂבוּעָה שֵׁנִי - הָרִי זֶה יִחֲלִיט [- יִטְמָאוּהוּ הַכּוֹהֵן];
וְאִם לֹא הִלְכּוּ לָהֶן, יִפְטָר.

ד. הַמַּחְיָה - סִימָן טְמָאָה לְעוֹלָם, בֵּין שֶׁקָּדְמָה מַחְיָה אֶת
הַבְּהֶרֶת, בֵּין שֶׁקָּדְמָה בְּהֶרֶת אֶת הַמַּחְיָה; לְפִי שֶׁלֹּא נֵאמָר
בָּהּ: "וְהִיא הַפְּכָה". זֶה שְׂנֵאמָר בְּתוֹרָה: "וְהִיא הַפְּכָה שֶׁעָר
לָכֵן, וּמַחֲיָה בֶּשֶׂר חַי בְּשֵׁאֵת" - אִינוּ צָרִיף לְשִׁנְיָהּ, לְשַׁעַר
וּלְמַחְיָה; אֲלֹא כָּל אֶחָד מֵהֶן סִימָן טְמָאָה. וְלֹא נֵאמָר שֶׁעָר
לָכֵן עִם הַמַּחְיָה, אֲלֹא לְתֵן שְׁעוֹר לְמַחְיָה - שֶׁתִּהְיֶה
[בְּגוֹדֵלָה] כְּדִי לְקַבֵּל שְׁעָר לָכֵן, שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת.

ה. בְּהֶרֶת כְּגָרִיס מְצַמֵּץ [- בְּדִיּוּק], וּבְאֻמְצָעָה מַחְיָה
כְּעֶדְשָׁה מְצַמֵּמָה - הָרִי זֶה מִחֲלִיט. נִתְמַעֵטָה הַבְּהֶרֶת, אוֹ
שְׂנֵאמָר מְצַמֵּמָה הַמַּחְיָה, וְכֵן אִם רִבְחָה הַמַּחְיָה שְׁבִיתוֹךְ בְּהֶרֶת זֹו
- טְהוֹר; שְׂאִין הַבְּהֶרֶת מִטְמָאָה בְּמַחְיָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה יִתְרָה
עַל הַמַּחְיָה רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת מִכָּל צֶדֶד. הִיתָה הַמַּחְיָה פְּחוֹתָהּ
מִכְעֶדְשָׁה, וְרִבְחָה [- גְּדִלָה] הַמַּחְיָה עַד שְׂנֵעֵשֶׂת כְּעֶדְשָׁה - הָרִי
זֶה מִחֲלִיט; נִתְמַעֵטָה הַמַּחְיָה מִמָּה שִׁהְיָהּ, אוֹ שֶׁהִלְכָה לָהּ
- הָרִי זֶה כְּמוֹת שִׁהְיָה, וְאֵין בָּאֵן סִימָן טְמָאָה.

ו. בְּהֶרֶת יִתְרָה מִכְּגָרִיס, וְכֵן מַחְיָה יִתְרָה מִכְעֶדְשָׁה, וְכֵן אוֹ
שְׂנֵאמָר מְצַמֵּמָה - טְמָא; וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא תִתְמַעֵט בְּהֶרֶת מִכְּגָרִיס, וְלֹא
תִתְמַעֵט הַמַּחְיָה מִכְעֶדְשָׁה, וְלֹא תִקְרַב הַמַּחְיָה לְסוֹף [- קִצָּה]
הַבְּהֶרֶת בְּפָחוֹת מִכְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ז. בְּהֶרֶת כְּגָרִיס, וּבֶשֶׂר חַי כְּעֶדְשָׁה אוֹ יִתֵּר מִקְרִי אוֹתָהּ
מִבְּחוּץ, וּבְהֶרֶת שִׁנְיָה מִקְפָּת אֶת הַבֶּשֶׂר הַחַי - הָרִי הַבְּהֶרֶת
הַפְּנִימִית לְהַסְגִּיר, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ סִימָן טְמָאָה; וּבְהֶרֶת
הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט, שֶׁהָרִי הַמַּחְיָה בְּאֻמְצָעָה. נִתְמַעֵט הַבֶּשֶׂר
הַחַי שֶׁבִּינְיָהּ, אוֹ שֶׁהִלֵּךְ כָּל - בֵּין שֶׁהִיא מִתְמַעֵט וְכֵלָהּ
מִכְּפָנִים, בֵּין שֶׁהִיא מִתְמַעֵט מִבְּחוּץ - הָרִי שֶׁתִּיָּהֵן בְּבְהֶרֶת
אַחַת שְׂאִין בָּהּ סִימָן טְמָאָה.

ח. בְּהֶרֶת שֶׁהִיא בְּרֹאשׁ אֶבֶר מִן הָאֲבָרִים, וְהַמַּחְיָה
בְּאֻמְצָע הַבְּהֶרֶת בְּרֹאשׁ הָאֶבֶר - אִינָה סִימָן טְמָאָה; מִפְּנֵי
שֶׁהַמַּחְיָה חוֹלְקָתָה אֶת הַנְּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹרֵד
מִכָּאֵן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיֹרֵד מִכָּאֵן; וְנֵאמָר בְּנִגְעִים: "וְרָאָהוּ
הַכּוֹהֵן", עַד שִׁהְיָה רוֹאָה הַנְּגַע כָּל כֹּחַת. וְאִלוּ הֵן רֹאשֵׁי
אֲבָרִים שְׂאִינָן מִטְמָאִין בְּמַחְיָה: רֹאשֵׁי אֲצָבָעוֹת יָדִים
וְרִגְלִים, וְרֹאשֵׁי אֲזָנוֹת, וְרֹאשׁ הַחֲטָם, וְרֹאשׁ הַעֲטָרָה, וְרֹאשֵׁי
הַדָּדִין שֶׁל אִשָּׁה; אֲכָל רֹאשֵׁי הַדָּדִין שֶׁל אִישׁ, וְהִזְבִּילָתָה [-
יְבִלָתָה], וְהִזְדִּילוּלָהּ [גִּידוּל בְּעוֹר] - מִטְמָאִין בְּמַחְיָה.

ט. וְכָל רֹאשֵׁי אֲבָרִים אֵלוּ, שֶׁהִיא מְקוּמָן יוֹשֵׁב [- שְׁטוּחַ]
כְּגָרִיס - מִטְמָאִין בְּנִגְעִים; אֲכָל אִם הִיוּ עֲגָלִין כְּרֹב בְּרִית
[- טַבַּע] בְּגֵי אָדָם, טְהוֹרִין. כִּיצַד? בְּהֶרֶת כְּגָרִיס בְּרֹאשׁ
חֲטָמוֹ, אוֹ בְּרֹאשׁ אֲצָבָעוֹ, שׁוֹפֵעַת אֵילָף וְאֵילָף - טְהוֹר,
שְׂנֵאמָר: "וְרָאָהוּ הַכּוֹהֵן", עַד שִׁירָאוּהוּ כָּל כֹּחַת.

הַלְכוֹת טְמָאוֹת צְרִיעַת פָּרָק ד

א. הַפִּשְׁיוֹן [- הַתְּפֻשְׁתוֹת הַנְּגַע] מִטְמָא בְּכָל שֶׁהוּא - וְהוּא,

לא היה בה שער לכן - יסגיר שבוע אחד, ויראה בסוף השבוע: אם נולד בה שער לכן, או פשת - יחליט. ואם לא נולד בה כלום, יפטר; פשת לאחר הפטר, או נולד בה שער לכן - יחליט.

ה. השחין והמכה אין מצטרפין זה עם זה; לפיכך חלקן הפתוב, לומר שאין מצטרפין זה עם זה, ואין פושין זה לזה, ואין פושין לעור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. כיצד? היה שחין בצד המכה, ובהרת בגריס בשתייהן [יחד] - הרי זה טהור; היתה באחת מהן, ופשת לשניה, או שפשת לעור הבשר - טהור. היתה בהרת בעור הבשר, ופשת לאחת מהן - אינו פשוין. היה בתוך פפו - כף ידו צרבת שחין בגריס, ובהרת בגריס - יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לכן ולא לפשוין - שמא יולד לו שחין אחר בצדה, ותפשה לתוכו.

ו. שחין שנעשה מכה, בטלה מכה את השחין; ומכה שנעשת שחין, בטל שחין את המכה. אם אין ידוע אם שחין היו או מכה - אין בכך כלום; ששניהם סימן אחד, וטמאה אחת; ולא חלקן הפתוב, אלא לומר שאינן מצטרפין.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין, ובסוף השבוע נעשה עור הבשר [- התרפא], או שהסגירו בעור הבשר, ובסוף השבוע נעשה שחין - יראה בתחלה [כחדש].

ח. מי שנשר כל שער ראשו - בין מחמת חלי, בין מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שער, בין שאכל דברים המשרין את השער, או סף דברים שהשירו שער - אף על פי שראוי לגדל לאחר זמן, הואיל ואבד כל שער ראשו עתה, הרי זה נקרא 'קרס', או 'גבס'; אם נשר שער מן הקדקד [גובה הראש] ולמטה שופע לאחריו, עד פקה [חוליה] של צואר - נקרא 'קרס'; ואם נשר מן הקדקד ולמטה שופע לפניו, עד כנגד פדחתו [מצחו] - נקרא 'גבס'.

ט. הקרחת והגפחת - מטמאות בשני סימנים, במחיה ובפשיון, ויש בהן הסגר שני שבועות, שנאמר בהן: "כמראה צרעת, עור בשר". ולפי שאין בהן שער, אין השער הלכן סימן טמאה בהן. וכיצד מטמאין בשני סימנים ובשני שבועות? שאם היתה בהרת בקרחתו או בגפחתו - אם היתה בה מחיה, יחליט. לא היתה בה מחיה, יסגיר ויראה בסוף השבוע: אם נולדה בה מחיה או פשוין - יחליט. לא נולד בה כלום, יסגיר שבוע שני; פשת או שנולד בה מחיה, יחליט. לא נולד בה כלום, יפטר; ואם פשת או נולד בה מחיה לאחר הפטר, יחליט. י. הקרחת והגפחת, אינן מצטרפות זו עם זו, שנאמר: "בקרחתו או בגפחתו" - מלמד שזה שפטים, ואין פשוות מזו לזו, ולא לשאר עור הבשר, ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן.

יא. הקרחת או הגפחת או הזקן שנקרא, ונעשה בהן שחין או מכה - מטמאין בשחין ובמכה בעור הבשר; שהראש או הזקן שנקרחו - בעור הבשר לכל דבר, אלא שאין מטמאין בשער לכן. הראש והזקן, קדם שיצמח בהן השער ועדין לא העלו שער מעולם, וכן הדלדולין

ט. בהרת שפנסה [התמעטה] אחר הפטר [- טהרה], ופשתה לכמות שהיתה, או שפשתה, וחזרה לכמות שהיתה - הרי הוא בטהרתו.

י. בהרת בגריס, ובה מחיה בעדשה, ושער לכן בתוך המחיה, והחליטו, ולאחר החלט הלכה המחיה - טמא מפני שער לכן; הלף השער הלכן - טמא מפני המחיה. היה השער הלכן בתוך הבהרת, והלף השער הלכן - טמא מפני המחיה; הלכה המחיה - טמא מפני שער לכן.

יא. בהרת, ובה מחיה ופשיון - הלכה המחיה - טמא מפני הפשוין; הלף הפשוין - טמא מפני המחיה. וכן בשער לכן ובפשיון. החליטו בשער לכן, והלף השער, וחזר בו שער לכן אחר, או שנולדה לו מחיה, או פשוין; או שהחליטו במחיה, והלכה המחיה, ונולדה לו מחיה אחרת, או שער לכן, או פשוין; או שהחליטו בפשוין, והלף הפשוין, וחזר בו פשוין אחר, או שנולדה בו מחיה, או שער לכן - הרי זה בטמאתו כמות שהיה. אחד הטמא שהחלט בתחלה, או שהחלט בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או אחר הפטר - הואיל והחלט מכל מקום - אינו טהור, עד שלא ישאר בו סימן טמאה; לא סימן שהחלט בו, ולא סימן אחר.

יום רביעי

הלכות טמאת צרעת פרק ה

א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו, ונפשט העור מחמת המכה - אם היתה המכה מחמת האש, כגון שנכנה בגחלת או ברמץ [- אפר] או בכרזל שלבנו פאש ויבאבן שלבנה פאש וכיוצא בהן - הרי זו נקראת 'מכה'. ואם היתה המכה שלא מחמת האש - בין שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן, בין שהיתה המכה מחמת חלי הגוף, כגון גרב או חזזית [- מיני פריחות] שהפסיד העור, או שחפת וקדחת או דלקת וכיוצא בהן שהשחיתו העור - הרי זה נקרא 'שחין'.

ב. לכן שפור והפה בו - אם היה ראשו מכרז [מעוגל], הרי זו מכה; ואם היה ראשו חד, הרי זה ספק אם היא מכה או שחין. לכה במי טבריה, או בגפת [פסולת זיתים], וכיוצא בהן - הרי זה שחין.

ג. השחין והמכה - כל זמן שהן מכות טריות - הן הנקראין 'מורדין', ואינם מטמאים בנגעים כלל. היו השחין והמכה, ונתרפאו רפוי גמור - אף על פי שהמקום צלקת, ואינו דומה לשאר העור - הרי הן בעור הבשר לכל דבר, ומתטמאין בשלשה סימנים [שער לבן, מחיה ופשיון], ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו.

ד. התחילו השחין והמכה לחיות ולהתרפאות, ונעשת עליהן קלפה [- קרום] כקלפת השום - זו היא "צרבת השחין" האמורה בתורה, ו"מחית מכה" האמור שם; ומטמאות בשני סימנים: בשער לכן או בפשוין, ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד. כיצד? בהרת שהיתה בצרבת השחין או במחית המכה - אם היה בה שער לכן, יחליט.

בְּזֶה כְּסֻלַּע וּבְזֶה כְּסֻלַּע, וְאֵין יֹדֵעַ בְּאִיזָה מֵהֶם פְּשָׁתָהּ - בֵּין בְּשָׁנֵי אָנָשִׁים, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁאֵף עַל פִּי שְׂוֹדָאֵי פֶשֶׁה הִנָּגַע בְּזֶה - הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִיזוֹ הִיא הַבְּהֵרֶת שְׁפֻשָּׁתָהּ - הָרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיִּגְדַּע בְּאִיזָה נִגַּע טְמָא.

ו. מִשְׁנֻנֶּקֶת לְטֻמְאָה, סִפְקוֹ טְמָא. בִּיצֵד? שְׁנַיִם שְׂבָאוֹ אֵצֶל כֹּהֵן, בְּזֶה בְּהֵרֶת כְּגָרִים וּבְזֶה בְּהֵרֶת כְּסֻלַּע, וְהִסְגִּירָן, וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ וְהָרִי בְּזֶה כְּסֻלַּע וְעוֹד וּבְזֶה כְּסֻלַּע וְעוֹד - שְׁנֵיהֶם טְמָאִין; חֲזוּרָה שְׁנֵיהֶם לִהְיוֹת כְּסֻלַּע, שֶׁהָרִי הֵלֵךְ הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֶחָד מֵהֶן - הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִיזָה הוּא - שְׁנֵיהֶם בְּטֻמְאָתָן, עַד שֶׁיִּחְזְרוּ שְׁנֵיהֶם לִהְיוֹת כְּגָרִים. וְזֶה הוּא שְׁאֵמְרוּ: 'מִשְׁנֻנֶּקֶת לְטֻמְאָה, סִפְקוֹ טְמָא'. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת, וּבָהּ שָׁעַר לְבָן שְׂקָדָם אֶת הַבְּהֵרֶת, וְשָׁעַר לְבָן שֶׁהִפְכָּתוּ (שְׁנַעֲשֶׂה ע"י) - הַבְּהֵרֶת, וְאִינוּ יוֹדֵעַ זֶה שְׂקָדָם מִזֶּה שְׁנֵיהֶם - אִם מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר נִסְתַּפֵּק לוֹ, הָרִי זֶה טְהוֹר. וְאִם אַחֵר הִחְלֹט, הָרִי זֶה טְמָא, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ שָׁעַר אֶחָד מֵהֶן, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִיזָה הֵלֵךְ - אִם הַשָּׁעַר שֶׁהָיָה סִמֵּן טְמָאָה, אוֹ הַשָּׁעַר הָאֲחֵר.

ז. מִי שְׂבָא אֵצֶל כֹּהֵן, וְרָאָהוּ שֶׁהוּא צָרִיף הַסֵּגֶר אוֹ שֶׁהוּא פְּטוֹר, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ עַד שֶׁלֹּא פְּטָרוֹ, נִזְלָדוּ לוֹ סִמְנֵי טְמָאָה - הָרִי זֶה יִחְלֹט; וְכֵן אִם רָאָהוּ שֵׁשׁ בּוֹ סִמְנֵי טְמָאָה, וְקָדָם שֶׁיִּחְלִיטוּ וְיֹאמְרוּ לוֹ 'טְמָא אַתָּה', הִלְכוּ לָהֶם סִמְנֵי טְמָאָה - אִם הָיָה בְּתַחֲלָה אוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, יִסְגִּיר; וְאִם הָיָה בְּסוֹף שָׁבוּעַ שְׁנִי אוֹ אַחֲרֵי הַפְּטָר, יִפְטֹר אוֹתוֹ.

הַלְכוֹת טְמָאָה צִרְעַת פָּרָק ז

א. מִי שֶׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת וְהִחְלֹט בְּאֶחָד מִסִּמְנֵי טְמָאָה בֵּין בְּתַחֲלָה [כַּשְׂרָאָהוּ הַכֹּהֵן] בֵּין אַחֵר הַסֵּגֶר, אוֹ שֶׁהִסְגִּיר, וְאַחֵר כִּף פְּרִיחָה הִצְרַעַת בְּכָלּוֹ וְנִהְפָּךְ לְבָן, בֵּין שְׁנֵיהֶם מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר בֵּין מִתּוֹךְ הִחְלֹט - הָרִי זֶה טְהוֹר; אָבָל אִם הִסְגִּיר, וְלֹא נִזְלָד לוֹ סִמֵּן טְמָאָה, וְנִפְטָר, וְלֹא אַחֲרֵי הַפְּטָר פְּרִיחָה הִצְרַעַת בְּכָלּוֹ - הָרִי זֶה טְמָא מִחְלֹט.

ב. הֵבֵא בְּתַחֲלָה, וְהוּא כָּלּוֹ הֵפֵךְ לְבָן - אִם הִיתָה בּוֹ מַחֲזִיגָה [בְּשֶׁר בְּרִיא] אוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת, מִחְלִיטִין [מִטְמְאִין] אוֹתוֹ. אִם אֵין שֵׁם סִמְנֵי טְמָאָה, מִסְגִּירִין אוֹתוֹ שָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן: נִזְלָד בּוֹ שָׁעַר לְבָן, אוֹ מַחֲזִיגָה - מִחְלִיטוֹ. לֹא נִזְלָד בּוֹ כְּלוֹם, מִסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שְׁנִי: לֹא נִזְלָד סִמֵּן טְמָאָה - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁדִין בְּהֵרֶת זֶה הִגְדֹּלָה, כְּדִין בְּהֵרֶת קִטְנָה. הִחְלִיטוּ בְּשָׁעַר לְבָן שְׁנִי, וְהַשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶחָת מֵהֶן, [או -] וְהִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶחָת מֵהֶן, וְנִסְמָךְ [נִצְמַד] הַשְּׁחִין [מִכָּה] לְשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאֶחָת מֵהֶן, הִקְצִיר הַשְּׁחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אֶת אֶחָת מֵהֶן, אוֹ שֶׁחֲלָקוֹ הַשְּׁחִין וּמַחֲזִיגָה [קְרוֹם] הַשְּׁחִין וְהַמְכָּנָה [כְּוִיחָה] וּמַחֲזִיגָה הַמְכָּנָה וְהַבְּהֵק [פְּרִיחָה] - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִזְלָד לוֹ שָׁעַר לְבָן אַחֵר, אוֹ מַחֲזִיגָה - הָרִי זֶה טְמָא, מִפְּנֵי שְׂבָא כָּלּוֹ לְבָן בְּתַחֲלָה. אֶחָד שֶׁפְּרִיחָה הִצְרַעַת בְּכָלּוֹ כְּאַחַת, וְאֶחָד שְׁפֻשָּׁתָהּ וּפְרִיחָה מְעַט מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין כָּלּוֹ - אִם מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר אוֹ מִתּוֹךְ הִחְלֹט, טְהוֹר; וְאִם אַחֲרֵי הַפְּטָר, טְמָא; וְאִם בְּתַחֲלָה, יִסְגִּיר. אֶחָד שֶׁהָיָה כָּלּוֹ מְרָאָה אֶחָד, אוֹ שֶׁהָיָה כָּלּוֹ בְּאַרְבָּעָה מְרָאוֹת

[גִּידוּלִים] שְׂבָרָשׁ וְשִׁבְזָק - הָרִי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר, וּמִתְטַמְּאִין בְּשֻׁלְשָׁה סִמְנֵי וּשְׁנֵי שָׁבוּעוֹת. וְכֵן זֶקֶן הָאִשָּׁה וְהַפְּרִיס - עַד שֶׁלֹּא הָעֵלּוּ שָׁעַר, הָרִי הֵן כְּעוֹר הַבָּשָׂר; וְאִם הָעֵלּוּ שָׁעַר, הָרִי הֵן כְּזֶקֶן הָאִישׁ - שְׁמִתְטַמְּא בְּנִתְקִים [קְרוֹת] כְּמוֹ שֶׁיִּתְחַבֵּר, וְאִינוּ מִטְמָא בְּבִהֲרֶת.

הַלְכוֹת טְמָאָה צִרְעַת פָּרָק ו

א. אֵלּוּ מְקוֹמוֹת בְּאֶדָם שְׂאִין מִתְטַמְּאִין בְּבִהֲרֶת: תּוֹךְ הָעֵין, וְתוֹךְ הָאָזֶן, וְתוֹךְ הַחֹטֶם, וְתוֹךְ הַפֶּה, וְהַקֶּמֶטִין שֶׁבִּפְטָן, וְהַקֶּמֶטִין שֶׁבְּצוּאָר, וְתַחַת הַדָּד, וּבֵית הַשְּׁחִי, וְכַף הָרִגֵּל, וְהַצְּפָרֶן, וְהָרָשׁ וְהַזֶּקֶן שֵׁשׁ בָּהֶם שָׁעַר, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכָּנָה הַמּוֹרְדִין [- הַטְּרִיִּים]. כָּל אֵלּוּ הַמְקוֹמוֹת - אֵין מִתְטַמְּאִין בְּנִגְעִים, וְאֵין מִצְטַרְפִּין [לְשִׁיעוּר] בְּנִגְעִים, וְלֹא הִנָּגַע פּוֹשֶׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מִטְמָאִין מִשּׁוֹם מַחֲזִיגָה, וְאֵין מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כָּלּוֹ לְבָן [מְלִיטָה], שְׁנֵיהֶם: "כְּעוֹר בָּשָׂר", וְכָל אֵלּוֹ אֵינוּ עוֹר גָּלוּי, אֲבָל מֵהֵן שְׂאִינוּ עוֹר, וּמֵהֵן שֶׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינוּ גָּלוּי. וְאֶדָם הַשְּׁפִתִים נִדוֹן כְּבֵית הַסֵּתִרִים [אֲבָרִים פְּנִימִיִּים], וְאִינוּ מִטְמָא בְּנִגְעִים.

ב. הָרָשׁ וְהַזֶּקֶן שֶׁנֶּשֶׂר כָּל שָׁעָרָן, וְהַשְּׁחִין וְהַמְכָּנָה שֶׁהָעֵלּוּ צִרְעַת [קְרוֹם] - מִתְטַמְּאִין בְּבִהֲרֶת כְּמוֹ שְׂבָאָנוּ, וְאֵין מִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה [לְשִׁיעוּר נִגַּע], וְאֵין נִגַּע עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֶׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מִטְמָאִין מִשּׁוֹם מַחֲזִיגָה; אָבָל מְעַכְבִּין אֶת הַהוֹפֵךְ כָּלּוֹ לְבָן [מְלִיטָה].

ג. בְּהֵרֶת הַסְּמוּכָה [- צְמוּדָה] לְרָשׁ אוֹ לְעֵין וְלֹאֲזֵן וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אוֹ לְשָׁחִין אוֹ לְמַכָּה - טְהוֹרָה, שְׁנֵיהֶם: "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנִּגַּע כְּעוֹר הַבָּשָׂר" - שֶׁהִיתָה כָּל שְׁחִיחָה לְנִגַּע כְּעוֹר הַבָּשָׂר, וְרָאִי לְפִשְׁיוֹן [לְהַתְפַּשֵּׁט בְּעוֹר הַבְּשָׂר].

ד. אֵלּוּ בְּהֵרוֹת טְהוֹרוֹת: גוֹי שֶׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת, וְנִתְגַּיֵּר, הִיתָה בְּעֶבֶר, וְנִזְלָד, בְּקֶמֶט, וְנִגְלָה [נִפְשָׁט], בְּרָשׁ וּבִזְזָן כְּשֶׁהָיָה בָּהֶן שָׁעַר, וְנִקְרָחוּ וְנֶשֶׂר כָּל הַשָּׁעַר וְנִתְגַּלְתָּה הַבְּהֵרֶת, הִיתָה בְּשָׁחִין וּבַמְכָּנָה כְּשֶׁהֵן מוֹרְדִין [טְרִיִּים], וְהָעֵלּוּ צִרְעַת - הָרִי כָּל אֵלּוֹ טְהוֹרוֹת. וְכֵן אִם הִיתָה הַבְּהֵרֶת בְּרָשׁ אוֹ בִּזְזָן קֹדֶם שֶׁיָּעֵלּוּ שָׁעַר מְעוֹלָם, וְהָעֵלּוּ שָׁעַר וְהִלָּךְ הַשָּׁעַר, אוֹ שֶׁהִיתָה הַבְּהֵרֶת כְּעוֹר, וְנִעְשָׂה מְקוֹמָה שְׁחִין אוֹ מַכָּה וְחִי וְהָרִי הִיא כְּעוֹר הַבָּשָׂר - אֵף עַל פִּי שֶׁתְּחַלְתָּה וְסוּפָה טְמָא - הוֹאִיל וְהִיתָה טְהוֹרָה בִּינְתִּים, הָרִי זֶה טְהוֹרָה. נִשְׁתַּנּוּ מְרָאִיהֶן [אַחֲרֵי הַשִּׁנּוּיִים הָאֲמוּרִים] - בֵּין שְׁחִיחָה [הַלְבִּינוּ יוֹתֵר] בֵּין שְׂכָהוּ, יִרְאוּ בְּתַחֲלָה [כַּבְּהֵרֶת חֲדָשָׁה]. בִּיצֵד? גוֹי שֶׁהִיתָה בּוֹ בְּהֵרֶת כְּקְרוֹם בִּיצָה, וְלֹא אַחֲרֵי שְׁנֵיהֶם נִעְשָׂה בִּיצָה, אוֹ שֶׁהִיתָה בִּשְׂלֵג, וְלֹא אַחֲרֵי שְׁנֵיהֶם נִעְשָׂה כְּקְרוֹם בִּיצָה - תִּרְאֶה בְּתַחֲלָה. וְכֵן בְּקֶטֶן שְׁנִי, וּבְקֶמֶט שְׁנִי, וּבְרָשׁ וּבִזְזָן שֶׁנִּקְרָחוּ, וּבְשָׁחִין וּבַמְכָּנָה שְׁחִי - אִם נִשְׁתַּנּוּ מְרָאֵיהֶן אֶתְּן הַבְּהֵרֶת, יִרְאוּ בְּתַחֲלָה; וְאִם לֹא נִשְׁתַּנּוּ, הָרִי הֵן טְהוֹרוֹת.

ה. כָּל סִפְּק נִגְעִים, חוּץ מִשְׁנֵי הַסִּפְּקוֹת שְׁמִינִי כֶּכֶר - טְהוֹר, עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטְמָאָה [- לֹא נִטְמָא בְּוֹדָאוֹת]; אָבָל מִשְׁנֻנֶּקֶת לְטְמָאָה, סִפְקוֹ טְמָא. בִּיצֵד? שְׁנַיִם שְׂבָאוֹ אֵצֶל כֹּהֵן, בְּזֶה בְּהֵרֶת כְּגָרִים וּבְזֶה כְּסֻלַּע, הִסְגִּירָן, וּבְסוֹף הַשָּׁבוּעַ וְהָרִי

בשפלתו התחתונה [בשתי שפתי], או בשפתי אצבעותיו, או בשני ריסי עיניו, וכשהן נדבקין זה לזה נראין שתי הבהרות כבהרת אחת - הואיל ופרחה בכלו, טהור. ז. יש מראה נגוע לכהן, ונשכר מפני שהקדים להראותו ולא נתאחר, ויש מראה ומפסיד. כיצד? מי שהיה מחלט, והלכו להם סימני טמאה, ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה בכלו - טהור; ואלו קדם והראה לכהן, ופטר קדם שיהפך, ונהפך אחר הפטר - היה מחלט, כמו שבארנו. היתה בו בהרת, ואין בה כלום, ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה בכלו - הרי זה טמא, וצריך הסגר; ואלו קדם והראה לכהן, והסגירו קדם שיהפך, ונהפך מתוך הסגר - היה טהור, כמו שבארנו.

יום חמישי

הלכות טמאת צרעת פרק ח

א. נגעי הראש והזקן - הוא שיפיל השער שבהן מעקרו, וישאר מקום השער פנוי; וזה הוא הנקרא 'נתק'. ואין נתק פחות מנגרים [=חצי פול] המרפע - בין שהיה מראהו עמק, בין שלא היה עמק; ולא נאמר "עמק" בנתקין, אלא לומר לך: מה מראה עמק [הוא] בידי שמים, אף נתק המטמא בידי שמים; להוציא שנתקו אדם, שהוא טהור. והאשה והסריס שהעלה זקנם שער, הרי זה מטמא בנתקים. ב. הנתקים מטמאין בשני סימנים - בשער צהב דק, ובפשיון [- התפשטות הנתק]; ויש בהן הסגר שני שבועות. וכל זה מפרש בתורה. כיצד? מי שנולד לו נתק בראשו או בזקנו - אם היה בו שתי שערות צהבין דקין או יתר, ואין שם בנתק שער שחר כלל - יחליט [יטמאהו הכהן]. לא היה בו שער, לא שחר ולא צהב - יסגיר שבוע אחד, ובשביעי רואהו: אם נולד בו שער צהב דק, או שפשה הנתק - יחליט; נולדו בו שתי שערות שחרות, יפטר אותו. לא פשה, ולא נולד בו שער שחר ולא שער צהב - יגלח סביבות הנתק, ולא יגלח הנתק [- רצועה סביב הנתק], ויסגיר שבוע שני. וחוזר רואהו בסוף שבוע שני: אם פשה הנתק, או נולד בו שער צהב דק - יחליט; לא נולד בו כלום, יפטר; שאין בנתקין הסגר יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטר נולד בו שער צהב, או פשה - יחליט. ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו, ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפר הפשיון. ותגלחתו כשירה בכל אדם, שנאמר "והתגלח", וכן כשירה בכל דבר. ואפילו היה נזיר, הרי זה מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר. ד. "שער צהב" האמור בתורה, הוא שיהיה כתבנית [- כדוגמת] הזקב. וזה שנאמר "דק", הוא שיהיה קצר [משאר] השערות; אבל אם היה ארוך - אף על פי שהוא צהב כתבנית הזקב, אינו סימן טמאה. ה. שתי שערות הצהבות הדקות - סימן טמאה. בין שהיו זו בצד זו, בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק, בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק את השער הצהב, בין שקדם השער הצהב את הנתק - הרי הן סימן

שבלבן ובארבעה שבפחותו [מעורבין באדמומיות] - הכל מצטרפין, בין לטהרו בין לטמאו, כמו שבארנו.

ג. היתה בו בהרת כגריס, ובה מחיה פעדשה, והחלט במחיה [- נטמא משום המחיה], ופרחה הצרעת בכלו, ואחר כך הלכה המחיה, או שהלכה המחיה תחלה, ואחר כך פרחה בכלו - הרי זה טהור, ואפילו נולד לו שער לכן. נולדה בו מחיה - טמא, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי, יטמא"; והוא, שתהיה פעדשה מרבעת או יתר. היתה בו בהרת, ובה שער לכן, והחלט בשער [- משום השיער], ואחר כך פרחה בכלו - אף על פי ששער לכן במקומו עומד, טהור, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי, יטמא" - במחיה מתטמא זה שנהפך בלו לכן אחר החלט או אחר הסגר, ואינו מטמא בשער לכן. החליטו בפשיון [- משום התפשטות הבהרת], ואחר כך פשתה ופרחה בכלו - טהור; ואם נראית בו מחיה, טמא.

ד. אף ראשי אברים שאינן מטמאין משום מחיה שבתוך הבהרת, מטמאין ומעכבין את הנהפך בלו לכן. כיצד? מחלט או מסגר שהלכין בלו בצרעת, חוץ מפעדשה בשר חי - אפילו בראש אצבעו, או בראש חטמו, וכיוצא בהן - הרי הוא בטמאתו. וכן זה שנהפך בלו לכן, וטהר - אם חזר בו פעדשה בשר חי, אפילו בראש אחד מן האברים - הרי זה מחלט. נהפך בלו למראה צרעת חוץ מפעדשה, אפילו בראש אחד מן האברים שנהפך לבהק [- פריחה] - הרי זה טמא מחלט, שנאמר: "והנה כסתה הצרעת", לא הבהק. אפילו היה מקצת העדשה בשר חי, ומקצתה בהק - הרי זה סימן טמאה. נהפך בלו למראה צרעת וטהר, ואחר כך חזר בו בשר כמראה הבהק - הרי זה טהור, עד שיראה בו פעדשה בשר חי, שנאמר: "וביום הראות בו בשר חי", לא בהק. חזר בו פעדשה, מקצתה בשר חי ומקצתה בהק - אינו סימן טמאה, והרי הוא בטמאתו. ה. כל טמא שפרחה הצרעת בכלו, טהר; ותגלה ממנו פעדשה בשר חי, ונטמא; חזר ונתכסה בצרעת, טהר; חזר ונתגלה, ונטמא; אפילו מאה פעמים. התחיל הבשר החי להתגלות, והרי הוא מוסיף והולך, והצרעת מתמעטת - הרי זה בטמאתו, עד שתתמעט הבהרת מנגרים.

ו. כל [מקום] הראוי לטמא בנגע הבהרת, מעכב את ההופך בלו לכן [מליטה], אם במקומו לא נהפך; וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת, אינו מעכב. כיצד? פרחה בכלו, אבל לא בראש ובזקן, בשחין ובמכה המורדין [סריס], או שנשאר פחות מפעדשה בשר חי סמוך לשחין ולמכה המורדין, ולראש ולזקן - הרי זה טהור. חזר הראש והזקן ונקרחו, וכן אם חיו השחין והמכה והעלו צרבת [קרום] - הרי זה טמא, עד שתפרח הצרעת בהן; שהרי הן ראויין לבהרת. היו בו שתי בהרות, אחת יש בה סימן טמאה ואחת טהורה, ופרחה הטהורה לטמאה, ואחר כך פרחה בכלו - הרי זה טהור; מפני שהיה מחלט בטמאה, אף על פי שהטהורה היא שפרחה. ולא עוד, אלא אפילו היו אחת בשפתו העליונה ואחת

יא. נתק שְׁהִיָּה חוט [שערה] יוצא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נִתְקִין שְׁהִיָּה חוט יוצא מִזֶּה לָזֶה - אִם יֵשׁ בְּרֹחֵב הַחוּט הַנִּתְּוֶק [הנגוע בנתק] כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זֶקֶן לְטָמָא בְּשַׁעַר צָהָב דֶּק וּכְפִשְׁיוֹן [אִם נִהִיָּה בּוֹ נִטְמָא], וּמִצִּילָן בְּצוּמַת בּוֹ [שער שחור]; אֲבָל שַׁעַר שָׁחַר הַנִּשְׁאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מִצִּיל, עַד שְׁהִיָּה רֹחֵב הַחוּט כְּגָרִיס.

יב. מִי שְׁהִיָּה בְּרֹאשׁוֹ נִתְק כְּגָרִיס, וּפְשָׁה וְנִתְק כָּל רֹאשׁוֹ, וְלֹא נִשְׁאָר שָׁם שַׁעַר כָּלָל, אֲלֹא פָחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - הָרִי זֶה טָהוֹר, בֵּין שְׁנֵי נִתְק כָּלָל מִתּוֹךְ הַסָּגֵר אוֹ מִתּוֹךְ הַחֲלֹט אוֹ אַחֵר הַפְּטוּר, שְׁנֵי אֲמָר: "קָרַח הוּא, טָהוֹר הוּא". וְכֵן אִם הִיָּה הַנִּתְק בְּזָקֵנוּ, וְנִתְק כָּל זָקֵנוּ - הָרִי זֶה טָהוֹר. וְאִם עַל פִּי שְׁאֵין זֶה מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב, קִבְּלָהּ הִיא [מִמְּשָׁה רַבִּינוּ], שְׁאֵם הַלֵּף כָּל שַׁעַר הַזָּקֵן - טָהוֹר, וְיִתְטַמָּא עוֹר הַזָּקֵן שְׁנִקְרַח בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יג. הֵבֵא בַּתְּחִלָּה וְכָל רֹאשׁוֹ נִתּוֹק, אוֹ כָּל זָקֵנוֹ נִתּוֹק - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ אֶחָד: אִם נִוְלַד בּוֹ שַׁעַר צָהָב, יִחְלִיט. לֹא נִוְלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב, יִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי: אִם נִוְלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב דֶּק, טָמֵא. לֹא נִוְלַד לוֹ, יִפְטֹר; נִוְלַד לוֹ אַחֵר הַפְּטוּר שַׁעַר צָהָב, הָרִי זֶה מְחֻלָּט. נִוְלַד לוֹ שַׁעַר שָׁחַר, הָרִי זֶה טָהוֹר. הֵבֵא כָּל נִתּוֹק רֹאשׁ אוֹ זָקֵן, וְנִוְלַד לוֹ שַׁעַר שָׁחַר - טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; הַלֵּף הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר - טָמֵא מִשּׁוּם פְּשִׁיּוֹן. **יד.** הִרָאשׁ וְהַזָּקֵן - אֵין מַעֲבִיבִין זֶה אֶת זֶה, וְאֵין מַצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשְׁטִין מִזֶּה לָזֶה, שְׁנֵי אֲמָר: "צִרְעַת הִרָאשׁ אוֹ הַזָּקֵן הוּא", מִלְּמַד שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין שְׁנֵים. וְאִיזֵה הוּא זָקֵן? מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לְחֵי הַעֲלִיּוֹן עַד פֶּקֶה [חוליה] שֶׁל גְּרָגְרַת [גרון]. מוֹתֵת אֶת הַחוּט מֵאֲזֵן לְאֲזֵן - כָּל שֶׁמֶן הַחוּט וְלִמְעַלָּה, הָרִי הוּא מְכַלָּל הִרָאשׁ; וּמִן הַחוּט וְלִמַּטָּה, מְכַלָּל הַזָּקֵן.

הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעַת פֶּרֶק ט

א. הַכֹּל מִתְטַמָּאִין בְּנִגְעִים, אֲפֹלוּ קָטָן כֵּן יוֹמוֹ וְהַעֲבָדִים; אֲבָל לֹא גוֹיִם, וְלֹא גֵר תּוֹשֵׁב [גוי שקיבל ד' מצוות]. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין לְרֹאוֹת [לבדוק] אֶת הַנִּגְעִים; וְכָל הַנִּגְעִים אֲדָם רֹאֶה, חוּץ מִנִּגְעֵי עֲצָמוֹ.

ב. אִם עַל פִּי שֶׁהַכֹּל כְּשֵׁרִין לְרֹאוֹת נִגְעִים, הִטְמָאָה וְהִטְהָרָה תְּלוּיָה בַּכֹּהֵן. כִּיצַד? כֹּהֵן שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְרֹאוֹת [אֵינוֹ בָּקִי] - הִחֲכֵם רֹאֵהוּ, וְאֹמַר לוֹ: 'אָמַר טָמֵא', וְהַכֹּהֵן אֹמַר: 'טָמֵא'; 'אָמַר טָהוֹר', וְהַכֹּהֵן אֹמַר: 'טָהוֹר'; 'הִסְגִּירוֹ', וְהוּא מִסְגִּירוֹ - שְׁנֵי אֲמָר: "וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגְע". אֲפֹלוּ הִיָּה הַכֹּהֵן קָטָן אוֹ שׁוֹטָה - הִחֲכֵם אֹמַר לוֹ, וְהוּא מְחֻלָּט אוֹ מְסֻגֵּר אוֹ פּוֹטֵר. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיָה הַכֹּהֵן סוֹמֵךְ עַל דְּבָרֵי הַחֲכָם; אֲבָל אִם הִיָּה הַכֹּהֵן רֹאֵה, וְסוֹמֵךְ עַל עֲצָמוֹ - אֲסוּר לוֹ לְרֹאוֹת נִגְע מִן הַנִּגְעִים, עַד שִׁיּוּרָנוּ רַבּוֹ, וְיִהְיֶה בָּקִי בְּכָל הַנִּגְעִים וּבְשׁוֹמְרֵיהֶן, בְּנִגְעֵי אָדָם כָּלָן, וּבְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבְנִגְעֵי בְּתִים.

ג. כֹּהֵן שֶׁטָמֵא אֶת הַטָּהוֹר, אוֹ טָהוֹר אֶת הַטָּמֵא - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שְׁנֵי אֲמָר: "טָמֵא הוּא, וְטָמֵא הַכֹּהֵן", "טָהוֹר הוּא, וְטָהוֹר הַכֹּהֵן". וּמִצַּרְעַת שְׁנִיפָא - בֵּין מִתּוֹךְ הַסָּגֵר בֵּין מִתּוֹךְ

טָמְאָה; וְהוּא, שְׁהִיָּה וְנִטְלוֹת בְּזוּג [מספריים], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּשַׁעַר הַלֵּךְ.

ו. הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר הַמִּצִּיל [- מִטְהַר] בְּנִתְקִים, אֵין פָּחוֹת מִשְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. וְאֵינֶן מִצִּילוֹת, עַד שְׁהִיָּה אֲרָפֵן כְּדֵי לִכְף רֹאשָׁן לְעִקְרָן - בֵּין שְׁהִיָּה זֶה בְּצַד זֶה, בֵּין שְׁהִיָּה מִפְּזָרוֹת; וְהוּא, שְׁהִיָּה בְּאִמְצַע הַנִּתְק, וְיִשְׁאָר מִן הַנִּתְק פְּנוּי בֵּין הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר שֶׁבְּתוֹכוֹ וּבֵין הַשַּׁעַר שֶׁחוּצָה לוֹ, כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. אֲבָל אִם נִשְׁאָרוּ הַשְּׁתֵּי שְׁעֵרוֹת הַשָּׁחַר בְּצַד הַנִּתְק בְּסוּפוֹ [- בְּקִצְחוֹ] - אֵינֶן מִצִּילוֹת. כִּיצַד מִצִּילוֹת? שְׁאֵם נִשְׁאָר בְּתוֹךְ הַנִּתְק שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שָׁחַר - אִם עַל פִּי שְׁנוֹלַד בְּנִתְק שַׁעַר צָהָב דֶּק אוֹ שֶׁפְּשָׁה, הָרִי זֶה טָהוֹר. הַחֲלִיטוֹ בְּשַׁעַר צָהָב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן, וְצִמַּח בְּנִתְק שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שָׁחַר - טָהוֹר הַנִּתְק. וּמִצִּילוֹת מִדֵּי הַפִּשְׁיוֹן וּמִדֵּי הַשַּׁעַר הַצָּהָב - בֵּין שְׁצִמְחוֹ בְּאִמְצַע הַנִּתְק, בֵּין שְׁצִמְחוֹ בְּסוּפוֹ; שֶׁהִצְמִיחַ [אֲחֵר הַחֲלִיט] מִצִּיל בְּכָל מְקוֹם, וְהַנִּשְׁאָר [- שְׁלֹא נִשְׁרַח] אֵינוֹ מִצִּיל עַד שְׁהִיָּה רֹחֹק מִן הַקָּמָה [- שַׁעַר הַבְּרִיא] שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת.

ז. שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שְׁצִמְחוֹ אַחַת שְׁחָרָה וְאַחַת לִכְנָה אוֹ צָהָבָה, אַחַת אֲרָפָה וְאַחַת קִצְרָה - אֵינֶן מִצִּילוֹת.

ח. נִתְק שֶׁהֲחִלַּט [נִטְמָא] בְּשַׁעַר צָהָב אוֹ בְּפִשְׁיוֹן, וְנִוְלַד בּוֹ שַׁעַר שָׁחַר וְטָהוֹר - אִם עַל פִּי שֶׁהַלֵּף הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁיּוּלַד בּוֹ שַׁעַר צָהָב אַחֵר, אוֹ יִפְשָׁה פְּשִׁיּוֹן אַחֵר מֵאַחֵר שֶׁהַלֵּף הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר, שְׁנֵי אֲמָר: "נִרְפָּא הַנִּתְק - טָהוֹר הוּא" - בֵּינָן שְׁנִיפָא הַנִּתְק - טָהוֹר, אִם עַל פִּי שִׁסְמִיגֵי טָמְאָה [שִׁמְחַמְתָּם נִטְמָא] בְּמִקְוֵא.

ט. הַחֲלִיטוֹ בְּשַׁעַר צָהָב - בֵּין שֶׁהֲחִלִּיטוֹ בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁהֲחִלִּיטוֹ בְּסוּף שְׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, אוֹ בְּסוּף שְׁבוּעַ שְׁנִי, אוֹ שֶׁהֲחִלִּיטוֹ אַחֵר הַפְּטוּר - וְהַלֵּף הַשַּׁעַר הַצָּהָב, וְנִוְלַד בּוֹ שַׁעַר צָהָב אַחֵר, אוֹ שְׁנוֹלַד לוֹ פְּשִׁיּוֹן - הָרִי זֶה מְחֻלָּט כְּשִׁהְיָה. וְכֵן אִם הַחֲלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן - בֵּין בְּסוּף שְׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, אוֹ בְּסוּף שְׁבוּעַ שְׁנִי, אוֹ אַחֵר הַפְּטֹר - וְהַלֵּף הַפְּשִׁיּוֹן, וְחֹזֵר פְּשִׁיּוֹן אַחֵר, אוֹ שְׁנוֹלַד לוֹ שַׁעַר צָהָב - הָרִי זֶה מְחֻלָּט כְּשִׁהְיָה; עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר סִימֵן טָמְאָה, אוֹ עַד שִׁיִּצְמַח בּוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שָׁחַר.

י. שְׁנֵי נִתְקִים זֶה בְּצַד זֶה, וְשִׁטָּה [שורה] שֶׁל שַׁעַר שָׁחַר מִפְּסָקַת בִּינְיָהֵן, וְנִפְרָץ הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר, וְנִתְק מִמְּקוֹם אֶחָד - הָרִי הוּא כְּמוֹת שְׁהִיָּה; שֶׁהַשַּׁעַר הַשָּׁחַר הַנִּשְׁאָר בִּינְיָהֵן, הָרִי הוּא בְּצַד [בְּקִצְחוֹ] הַנִּתְק. נִפְרָצָה הַשִּׁטָּה מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, שֶׁהָרִי הַנִּשְׁאָר מִן הַשִּׁטָּה [הָרִי הוּא] בְּאִמְצַע הַנִּתְק. וְכִמְהָ יִהְיֶה בְּכָל פֶּרֶצָה מִהֵן? אֵין פָּחוֹת מִמְּקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת; וְאִם הִיָּה פֶּרֶצָה מִמְּקוֹם אֶחָד כְּגָרִיס - הָרִי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפֶּרֶצָה עֲצָמָה נִתְק אַחֵר, וְהָרִי שַׁעַר שָׁחַר בְּצִדוֹ, וְאֵינוֹ בְּנוֹס לְתוֹכוֹ. נִתְק שֶׁהַשַּׁעַר הַשָּׁחַר מְקִיפוֹ, וְנִתְק אַחֵר מְקִיף אֶת הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר - נִפְרָץ הַשַּׁעַר שֶׁבִּינְיָהֶם מִמְּקוֹם אֶחָד, טָמֵא; שֶׁהַנִּתְק הַפְּנוּי לֹא נִצּוֹל - שְׁהִיָּה הַשַּׁעַר הַשָּׁחַר בְּצִדוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרָץ הַשַּׁעַר מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, וְאֲפֹלוּ הִיָּה פֶּרֶצָה כְּגָרִיס; שֶׁהָרִי הַנִּתְק הַפְּנוּי מִתְחַצֵּץ נִעֲשֶׂה נִתְק אֶחָד, וְשַׁעַר שָׁחַר בְּאִמְצַע - וְהוּא, שֶׁהִיָּה הַפֶּרֶצָה כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אוֹ יָתֵר.

שבוע שני; ואין רואין שני נגעים באחת, בין בשני אנשים בין באיש אחד - שנאמר: "וראה הכהן את הנגע".

יא. נגוע שקבא לכהן לראותו - לא יאמר לו: 'לך ושוב', אלא נזקק לו מיד. באו לפני שנים - ראה את הראשון, מסגירו או פוטרו או מחליטו, וחזור וראה את השני.

יב. אין הכהן זקוק לבקש [לחפש] תחת אצילי [זרועות] ידיו של נגוע [בית השחי], או בין פחדיו [אשכיו], או בתוף הקמטים, שמא יש שם נגע, שנאמר: "לכל מראה עיני הכהן". וכן בהופך בלו לכן. וכיצד נעמד לפני הכהן? אם איש הוא - נראה ערם, ועומד כעורך וכמוסק זיתים; ואם אשה היא - נראית ערומה, ויושבת כעורכת, [או -] וכמניקה את בנה, [או -] וכאורגת בעומדים [כאריגה בעמידה], שמגבהת את ידה הימנית עד שיגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהם בזמן שהם ערמים כף, הרי זה טמא; ואם אינו נראה בהם כשהם ערמים כף, אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו, כך הוא נראה לתגלחתו [כשיטהר]; שאם לא יראה שער בכל פשרו כשיעמד ערם כעורך וכמוסק, או כשתשב האשה כמו שבארנו - הרי זה תגלחת כשרה; ואין הכהן זקוק לחפש בשאר מקומות, שמא נשאר בהן שער - אף על פי שהוא צריך לגלח הכל, כמו שיתבאר.

הלכות טמאת צרעת פרק י

א. התולש סימני טמא, בין בלן בין מקצתו, או הכוה את המחיה בלה או מקצתה, או הקוצץ הנגע בלו מבשרו או מן הפגד או מן הבית - בין קדם שיבוא לכהן, בין בתוף הסגר או בתוף החלט או אחר הפטר - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "השמר בנגע הצרעת לשמר מאד, ולעשות, ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים, באשר צויתם - תשמרו", ולא שיתלש או יקץ. אבל אינו לוקה עד שיועילו [ישפיעו] מעשיו; ואם לא הועילו, אינו לוקה. כיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות, ותלש אחת, כוה קצת המחיה, ונשאר ממנה כערשה - אינו לוקה, שהרי הוא טמא כשהיה. וכן כל פיוצא כוה. ומפני אותו מפת מרדות [מלקות מדברנו]. וכן המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: "ואת הנתק לא יגלח"; ואינו חיב עד שיגלח כל הנתק בתער. ומתיר למצרע לשא במוט על כתפו שיש בה הצרעת, ולקשר הסיב על רגלו, ואם הלכו סימני טמא, הלכו; והוא, שלא יתבון לכהן.

ב. התולש סימני טמא, או שכוה את המחיה, עד שלא בא אצל כהן - הרי זה טהור; וכן אם עשה בן בימי הסגר, הרי זה טהור לאחר ימי הסגר. ואם תלשן אחר שהחלט בהן, הרי זה מחלט כשהיה; ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכלו, או עד שתתמעט בהרתו מכגריס.

ג. מי שנקצצה בהרתו בלה שלא בכונה, טהור; קצצה בכונה - אם קצץ כל הבשר החי המקיף אותה, אפלו כחוט השערה - אין לו טהרה עולמית; קצצה בצמצום [בדיוק רק אותה] - אין לו טהרה עולמית, עד שתפרח בכלו.

החלט, אפלו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו, עד שיאמר לו הכהן: 'טהור אתה'.

ד. אין הכהן רשאי לטמא את הטמא, עד שיהיה עיניו בנגע ובעור הבשר שחוצה לו; ואינו רשאי לטהרו, עד שיהיה עיניו במקום הנגע ובעור הבשר שחוצה לו. וכהן שראה את הנגע בתחלה - הוא שרואה בסוף שבוע ראשון, ובסוף שבוע שני; והוא שמסגירו, או מחליטו, או פוטרו. מת הכהן שראה תחלה, או שקלה - רואה כהן אחר; ואין השני יכול לטמאו בפשיון - שאין יודע אם פשה או לא פשה, אלא ראשון. ונאמן כהן לומר: 'נגע זה פשה', ונגע זה לא פשה, וישער לכן זה קדם את הבהרת, או 'בהרת זו קדמה את שער לכן'.

ה. חלל [כהן פסול] פסול לראית נגעים - שנאמר: "אחד מבניו הכהנים", בכהונם. אבל בעלי מומין כשרים לראית נגעים - ובלבד שלא יהא סומה [עיוור], ואפלו באחת מעיניו. ואפלו כהן שכהן [נחלש] מאור עיניו, לא יראה את הנגעים, שנאמר: "לכל מראה עיני הכהן".

ו. אין רואין את הנגעים אלא ביום - בין להסגיר, בין להחליט, בין לפטר; שהרי בכל הענין הוא אומר: "ביום", "וביום". ואין רואין לא בשחרית, ולא בין הערבים, ולא בתוף הבית, ולא ביום המענן - לפי שכהן נראית עזה; ולא בצהריים - לפי שעזה נראית בכהן ואימתי רואין? בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית, בין בנגעי אדם, בין בנגעי בגדים ובתים.

ז. בכל יום רואין את הנגעים, חוץ משבת ויום טוב. חל יום שביעי להיות בשבת או ביום טוב, מעבירין [דוחים] לאחוריו; ויש בדבר להקל ולהחמיר: שאפשר שיהיה ביום השבת זה, שהוא יום הראוי להראות, טמא, ולמחר ילכו להם סימני טמא; ואפשר שיהיה טהור, ולמחר יגלדו לו סימני טמא. ואין דנין אותו, אלא בשעת ראיתו לאחר השבת.

ח. חתן שנראה בו נגע, נותנין לו שבעת ימי המשתה; וכן אם נראה בבגדיו או בביתו, אין רואין אותו עד אחר המשתה. וכן ברגל, נותנין לו כל ימות הרגל - שנאמר: "וצנה הכהן, ופנו את הבית"; אם המתנה תורה לדברי הרשות, שלא יטמאו פליו - קל וחמר לדבר מצוה.

ט. אין מסגירין ולא מחליטין [מטמאין] ולא פוטרינן אלא ביום שראה בו בתחלה [לראשונה לפני הכהן], או בשביעי, או ביום שלשה עשר בנגעים שמסגירין בהן שני שבועות - מפני שיום שביעי עולה למנין שבוע ראשון ולמנין שבוע שני בכל הנגעים, בין נגעי אדם, בין נגעי בגדים ובתים.

י. אין מסגירין בתוף ימי הסגר, ולא מחליטין בתוף ימי הסגר אם נולד לו סימן החלט, ולא מחליטין את המחלט אם נולד לו נגע אחר, ולא מסגירין אותו בתוף ימי חלוטו אם נולד לו נגע אחר שראוי להסגיר. אבל אם היו בו שני נגעים, וראה זה וחזר וראה זה - הרי זה מתיר לומר לו: 'הרי אתה מסגר כוה ומחלט כוה', או 'מחלט כוה ומסגר כוה', בין בתחלה, בין בסוף שבוע ראשון, בין בסוף

היה הטהור עומד תחת האילן, ועבר המצרע תחתיו - לא טמאהו; ואם עמד - נטמא, שהרי נעשה לו מושב; ספק עמד, ספק לא עמד - טהור. הכניס המצרע ראשו ורבו לבית, נטמא כל שיש בתוכו. נכנס לבית הכנסת - עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, ורחקה ארבע אמות על ארבע אמות, ונכנס ראשון ויוצא אחרון; כדי שיהיה מושבו לבדו, ולא יעמד עם העם בערבוּב ויטמא אותם.

יום שישי

הלכות טמאת צרעת פרק יא

א. טהרת מצרע, מצות עשה; ותגלחתו כשיטהר, מצות עשה. וכיצד מטהרין את המצרע? מביא מזרק [ספול] של חרש חדש - וקבלה היא [ממשה רבינו] שיהיה חדש - ונותן לתוכו רביעית מים חיים הראויין לקדש אותן מי חטאת; ושעור זה, מדברי סופרים. ומביא שתי צפרים דרור טהורות, לשם טהרת צרעת - שנאמר: "ולקח למטהר". ושוחט את הברורה [הבריא] שבשתיהן על המים שבבלי חרש, וממצה עד שיהיה הדם נכר במים. וחופר וקובר הצפור השחוטה, בפניו; ודבר זה, קבלה מפי השמועה. ונוטל עץ ארז - ומצותו שיהיה ארכו אמה, ועביו כרביע פרע [רגל] מפרעי המטה; ואזוב שאין לו שם לוי [ו-] ונוטל, כמו שבארנו - אין פחות מטפח; ושני תולעת [צמר צבוע], משקלו שקל - ואם טעמו [טבל צמר אחר בצבע], פסלו, כצביעת התכלת [של ציצית]. וכל השעורין, הלכה. ולקח עם שלשון הצפור החיה. וארבעת מינין אלו, מעכבין זה את זה. ועץ ארז ואזוב שנתקלפו, פסולין. וכורף האזוב עם הארז בלשון של זהורית, ומקיף [מצמיד] להן ראשי אגפים וראש הזנב של צפור החיה, וטובל ארבעתן במים שבבלי ובהם שעליהן, ומזה שבע פעמים על אחר ידו של מצרע, ומשלח את הצפור. וכיצד משלחה? עומד בעיר וזורקה חוץ לחומה, ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר - שנאמר: "מחוץ לעיר, אל פני השדה"; שלחה וחררה - חוזר ומשלחה, אפלו מאה פעמים. ואחר כך מגלח הבהן את המצרע. כיצד מגלחו? מעביר תער על כל פשרו הנראה, אפלו בית השחי ובית הערנה, ושאר כל בשר הגוף - עד שיעשה [קרח] כדלעת, שנאמר: "את כל שער". אם פן למה נאמר "ראשו וזקנו וגבות עיניו"? לרבות כל פיוצא בהם, ולמצט שער שבתוף החטם לפי שאינו נראה. ואחר כך מכבס בגדיו, וטובל, ויטהר מלטמא בביאה [בכניסה לבית], ומלטמא משקב ומושב. ויכנס לפניו מן החומה [של העיר], ומזה שבעת ימים. והוא אסור בשבעת הימים בתשמיש המטה - שנאמר: "מחוץ לאהל", מלמד שאסור בתשמיש המטה; והמצרעת, מתרת בתשמיש המטה.

ב. כל שבעת הימים האלו, עדין הוא אב הטמאה, מטמא אדם וכלים במגע, ואינו מטמא במשא; שהרי הוא אומר: "והיה ביום השביעי... וכבס את בגדיו וגו'", מלמד שהיה מטמא בגדים; וכשם שהיה מטמא בגדים במגע, כך

ד. התולש שערה לכנה אחת, ונשרה השניה - הרי זה טהור; היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - הרי זה בטמאתו. היתה בו מחיה [בשר חי] פעדשה - פנה חציה והלך חציה, הרי זה טהור. היתה יתרה מפעדשה - פנה המותר והלך פעדשה, הרי זה טהור; פנה פעדשה והלך המותר, הרי זה טמא.

ה. מי שהיתה בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה; שמצות עשה [של מילה] דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל, והלך בעור הערלה סימן שהיה מחלט בו - הרי זה חייב בקרבן מצרע.

ו. מצות עשה להיות המצרע המחלט מכסה ראש כל ימי חלוטו [טומאתו], ועוטה על שפם כאבל, ופורם [קורע] בגדיו, ומודיע העוברין עליו שהוא טמא - שנאמר: "והצורע אשר בו הנגע וגו'"; אפלו כהן גדול שנוצטע - פורם ופורע, שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל - שנאמר: "ועל שפם יעטה", שיהיו שפתיו דבוקות; אבל קורא ושונה ודורש [בתורה]. ואסור לכבס ולספור כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, וזוקף את מטהו כשאר העם [ולא הופכה].

ז. דין המצרע, שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר - שנאמר: "מחוץ למחנה מושבו"; ודבר זה - בעירות המקפות חומה בארץ ישראל בלבד.

ח. המצרעת אינה פורעת, ואינה פורמת, ולא עוטה על שפם; אבל יושבת היא חוץ לעיר, ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצרעין בלבד, אלא כל המטמאין את האדם חבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפראשו מהן - שנאמר: "וטמא טמא, יקרא", הטמא מודיע שהוא טמא. **ט.** וטמאים ואנדרוניגוס [ספקי זכר או נקבה] פורע ופורם ועוטה על שפם, מפני שהוא ספק.

י. אחד מצרע מסגר ואחד מצרע מחלט [שווים הם] לענין טמאה; ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפרים - שהטהור מתוף הסגר, פטור מן התגלחת ומן הצפרים, והטהור מתוף החלט, חייב בתגלחת וצפרים. אבל טמאת שניהם שוה לכל דבר.

יא. המצרע - אב מאבות הטמאות; מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרש באויר, ומטמא אדם במשא, ומטמא משקב ומושב אפלו [אם מונחים הם] תחת האבן [שעליה הוא דורך] כזב וכזבה - שנאמר: "וכבס בגדיו וטהר"; מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שטהר מלטמא משקב ומושב. ואחד המחלט ואחד המסגר בכל אלו.

יב. חמרה יתרה יש במצרע - שהוא מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר. כיצד? נכנס לבית - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין בלים, אף על פי שלא נגע בהם, ונעשו ראשון לטמאה, שנאמר: "מחוץ למחנה מושבו" - מה הוא טמא, אף מושבו טמא. היה עומד תחת האילן, ועבר אדם טהור תחת האילן - נטמא

הלכות טמאת צרעת פרק יב

- א. צרעת בגדים - בגדים [=חצי, של פול], כצרעת אדם; אבל פחות מכגריס, טהור. ושלשה סימני טמאה יש בהן - ירקרק, ואדמדם, והפשיון [התפשטות הצרעת]; וישלשם מפרשין בתורה. ירקרק - הוא הירק שבירקין, שהוא ירק הרבה ככנף הטוס וכהוצי [ענפי] דקל; ואדמדם - הוא האדם שבאדמים, שהוא אדם הרבה כזהורית [צמר אדום] יפה. ושני מראות אלו, מצטרפין זה עם זה [לשיעור]. במראה ירקרק או אדמדם, מסגירין את הבגד. ואם עמד במראה זה שני שבועות, מחליטין ושוֹרְפִין; וכן אם פשה, מחליטין ושוֹרְפִין. כיצד? בגד שנראה בו נגע ירקרק או אדמדם - מסגירו שכעת ימים, ובשביעי רואה: אם פשה - מחליטו, ושוֹרְף את כל הבגד. ואם לא פשה ועמד במראהו, או שפשה וכהה [נחלש] משני המראות שהסגר בהן, או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא פשה - יכבס מקום הנגע, ויסגיר שכעת ימים שנית. ובסוף שבוע שני, שהוא יום שלשה עשר, רואה: אם כהה למראה שלישי - הרי זה טעון כבוס, וטהור. ואם נשתנה הנגע ממה שהיה - כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם, או אדמדם ונעשה ירקרק - קורע מקום הנגע, ושוֹרְף מה שקרע, ותופר מטלית במקום שקרע, ופוסט שאר הבגד; ומכבסו כלו כבוס שני, ומטבילו וטהר. ואם עמד במראה שהסגר בו בתחלה - יחליטו, וישורף את כלו.
- ב. נגע שהיה ירקרק, ופשה אדמדם, או אדמדם, ופשה ירקרק - הרי זה פשוט.
- ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע, ופשה לו הנגע - אינו פשוט, עד שיפשה לחוץ; שאין פשית הנגע לתוכו פשוט, בין באדם בין בבגדים ובתים.
- ד. הפשיון הסמוך [לנגע] בנגעי בגדים, כל שהוא [הוי סימן טומאה]; והרחוק או החוזר, כגריס. כיצד? בגד שהסגר, ונולד בו נגע אחר כגריס רחוק מן הנגע שהסגר בו - הרי זה פשוט וישרף; ואם היה פחות מכגריס, אין משגיחין בו. וכן בגד שקרע ממנו הנגע בסוף שבוע שני כמו שבארנו, וחזר בו נגע כגריס - ישרף. וכן בגד שפשה בו הנגע אחר שפטר, ישרף.
- ה. כשמכבס את מקום הנגע בשבוע ראשון, כמו שבארנו - צריך לכבס מעט מן הבגד שחוץ לו, שנאמר: "את אשר בו הנגע"; וכל נגעי בגדים, כשמכבסין אותן, מעבירין עליהן שכעת סממנין [חומרי כביסה] שמעבירין על הכתם [של ידיו], כמו שבארנו בענין גדה.
- ו. בגד שקרע ממנו מקום הנגע, ותפר מטלית כמו שבארנו, וחזר נגע כגריס על הבגד - מתיר את המטלית ומצילה, ושוֹרְף שאר הבגד; חזר הנגע על המטלית, שורף את הכל.
- ז. הטולה מן המסגר [עושה סלאי מבגד מוסגר] על הטהור [בבגד טהור], וחזר נגע על הבגד [הראשון] - שורף את המטלית [- הסלאי]. חזר על המטלית - הבגד הראשון המסגר ישרף, והמטלית תשמש את הבגד שהיא תפורה

- מטמא אדם במגע - שכל המטמא בגדים, מטמא אדם. וביום השביעי מגלחו הפה תגלחת שניה, כתגלחת ראשונה; ומכבס בגדיו, וטובל, ויטהר מטמא אחרים. והרי הוא ככל טבולי יום, ואוכל במעשר; העריב שמשו, אוכל בתרומה; הכיא כפרתו, אוכל בקדשים כמו שבארנו.
- ג. כשהוא מגלח בשתי התגלחות, אינו מגלח אלא בתער; ואם גלח שלא בתער, או שהניח שתי שערות - לא עשה כלום. ואינו מגלחו אלא כהן. ואם שר שתי שערות בתגלחת ראשונה, וגלחן בשניה - לא עלתה לו אלא תגלחת אחת בלבד, והרי היא ראשונה. וכל היום כשר לטהרת המצרע.
- ד. תגלחות המצרע וטבילתו והזאתו, אינן מעכבות זו את זו; ושאר כל מעשיו, מעכבים.
- ה. שחיטת הצפור והתגלחת וההזיה, ביום; ושאר כל מעשיו, בין ביום בין בלילה. [מעשים] - אלו, באנשים; ושאר כל מעשיו, בין באנשים בין בנשים. אלו, בכהנים; ושאר כל מעשיו, בין בכהנים בין בישראל.
- ו. טהרת מצרע זו - נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושללא בפני הבית; וכהן שטמאו, מצוה לטהרו - שנאמר: "לטהרו או לטמאו". והכל כשרין לטהר את המצרע - אפלו זב, ואפלו טמא מת; ואין מצרע מטהר מצרע. ואין מטהרין שני מצרעין כאחת, שאין עושין מצוות חבילות חבילות [- בבת אחת].
- ז. עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצרע זה, מטהר בהן מצרעים אחרים. וכן צפור המשפלת, מטהר לטהר בה מצרעים אחרים מאחר שנשפלה; ומתרת באכילה. אבל הצפור השחוט, אסורה בהנאה; ומאימתי תאסר? משעת שחיטתה. שחטה, ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני תולעת - הרי זו אסורה בהנאה; ששחיטה שאינה ראויה, שמה שחיטה. והאוכל פזית מצפור השחוט - עובר על עשה ועל לא תעשה, שנאמר: "וזה אשר לא תאכלו מהם" - מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה לרבות הצפור השחוט; ונאמר: "טהורה תאכלו" - הא אחרת, לא תאכלו; ולא הבא מפלל עשה, עשה.
- ח. אין לוקחין שתי הצפרים מצפורי עיר הנדחת, ולא מצפורים שהחליפן בעבודה זרה, ולא מצפורים שהרגו את הנפש. ומצותן שיהיו שתייהן שוות במראה ובקומה ובדמים, ולקייחן [- קנייתם] כאחת. אף על פי שאינן שוות, או שלקח אחת מהן היום ואחת למחר - כשרות. לקח שתי צפרים לשם איש, כשרות לטהר בהן אשה; לשם אשה, כשרות לטהר בהן איש; לקחן לטהר בהן בית מנגע, כשרות לטהר אדם; לקחן לאדם, כשרות לבית המנגע, שנאמר: "ולקח למטהר".
- ט. שחט אחת מהן, ונמצאת שלא דרור - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת באכילה; שחט האחת, ונמצאת טרפה - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת בהנאה.
- י. נשפך הדם, מניחין את המשפלת עד שתמות; מתה המשפלת - ישפך הדם, ויקח שתיים אחרות.

והשאָר נוצָה שֶׁל עֲזִים וְכִיזָא כָּה - אִינוּ מְטַמֵּא בְּנִגְעִים.
ד. הָעוֹר שֶׁאִינוּ מַעֲבֵד, אִינוּ מְטַמֵּא בְּנִגְעִים. וְכֵן הָעוֹר
כְּשֶׁהוּא גֵלִם, קָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ כָּלִים - אִינוּ מְטַמֵּא
בְּנִגְעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּלִי הָעוֹר"; וְכָל כָּלִי הָעוֹר, בֵּין
פְּשׁוּטִיתָּהּ [- ללא בית קיבול] בֵּין מְקַבְּלֶיהָ [- עִם בֵּית
קיבול], כָּל שֶׁהֵן - מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים.

ה. עוֹרוֹת חִיָּה שֶׁבִּסִּים, אֵין מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים; חֵבֶר לָהֶם מִן
הַגָּדֵל בְּאַרְץ, אֶפְלוּ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה [רצועה] שֶׁל צֶמֶר אוֹ
פִּשְׁתִּים, אוֹ עוֹר בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה מַעֲבֵדִין כָּל שֶׁהֵן, וַעֲשֶׂה
מֵהֶן כָּלִים - מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים; וְהוּא, שֶׁיַּחֲבִרְנוּ לוֹ כֶּדֶרֶף
חֲבוּרֵי כְּגָדִים לְטַמְּאָה [שְׁתֵּי תַּפְרוּרוֹת].

ו. כָּל כָּלִי הָרְאוּי לְהִתְטַמֵּא בִּשְׂאֵר הַטְּמָאוֹת - אֵף עַל פִּי
שֶׁאִינוּ מְטַמֵּא בְּמִדְרַס הַזֶּבֶב, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְמַשְׁכָּב אוֹ
לְמוֹשָׁב - הֵרִי זֶה מְטַמֵּא בְּנִגְעִים; כְּגוֹן קֶלַע [מַפְרָשׁ] שֶׁל
סְפִינָה, וְהַפְּרָכָת, וְשִׁבְסִים [צַעֲרִיף] שֶׁל שִׁבְכָה [כִּיסוּי רֹאשׁ],
וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, וְהַאֲבָנִט, וְרִצּוּעוֹת מִנְעֵל וְסִנְדֵּל שֵׁישׁ
בֵּהֶן רַחֵב כְּגָרִים - הֵרִי אֵלוּ וְכִיזָא בֵּהֶן מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים;
וְאֵין צָרִיף לומר שֶׂאֵר הַכָּלִים, כְּגוֹן פָּרִים וְכִסְתוֹת. הַחֲמַת
[נִוֵּד] וְהַתְרָמֶל [יִלְקוּט], נִרְאִין כֶּדֶרֶף; וּפּוֹשֶׁה הַנֶּגַע מִתּוֹכָן
לְאַחֲרֵיהֶן, וּמֵאַחֲרֵיהֶן לְתוֹכָן. וְכֵן כָּל כִּיזָא בֵּהֶן מְכָלִי
הָעוֹר הַכְּפוּלִין.

ז. סִדִּין הַמְקַמֵּט - מִפְּשִׁיטִין אֶת הַקֶּמֶט, וְרוֹאִין אֶת נִגְעוֹ.
ח. הַשְּׁתִּי וְהָעֶרֶב [חֲוִטִּים הַמִּיּוּחָדִים לַשְּׁתֵּי וְעֶרֶב], בֵּין שֶׁל
צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתֵּן - מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים מִדֵּי מְשִׁיטוֹ [הוֹכֵנוּ
לַתַּפְרִיחַ], אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא לָבֵן הַפִּשְׁתֵּן וְלֹא שֶׁלֶק [הַשְּׂרָה]
הַצֶּמֶר. וְכֵמָה יִהְיֶה בִּפְקַעַת [- כְּדוֹר חֲוִטִּים] שֶׁל טוֹי, וְתַטְמֵא
בְּנִגְעִים? כְּדֵי לֵאמֹר מִמֶּנָּה שֶׁלֹּשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ שְׁתֵּי וְעֶרֶב, בֵּין
שֶׁהִיתָה כְּלָה שְׁתִּי, בֵּין שֶׁהִיתָה כְּלָה עֶרֶב; הִיתָה הַפְּקַעַת
מְקַבְּצַת מַחוּטִים פְּסוּקִין [חֲתוּכִים], אֵינָה מְטַמְּאָה בְּנִגְעִים.
ט. שְׁתֵּי פְקַעִיּוֹת שֶׁהֵן מְעוֹרוֹת [מַחוּבְּרוֹת] זוֹ כְּזוֹ בַּחוּט, וְכֵן
הַשְּׁתִּי שֶׁמְקַצָּתָהּ לְפוֹף עַל הַכְּבֵד [קָרֵשׁ הָאֲרִיגָה] הַעֲלִינָה
וּמְקַצָּתָהּ לְפוֹף עַל הַכְּבֵד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דַפֵּי [חֲלָקִין]
חֲלוּקִים שֶׁהֵן מְעוֹרוֹת בַּחוּט אֶחָד, וְנִרְאֶה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֶן -
הַשְּׁנֵי טְהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁחוּט אֶחָד מִחֲבֵר בִּינֵיהֶן; נִרְאֶה
הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמְּסַכֶּת [חוּט הָעֶרֶב], וּבִשְׁתֵּי הָעוֹמֵד [לֹאֲרִיגָה]
- אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַצָּת הַנֶּגַע בְּכָד וּמְקַצָּתוֹ בִּשְׁתֵּי, הֵרִי זֶה
טָמֵא. נִרְאֶה הַנֶּגַע בִּשְׁתֵּי הָעוֹמֵד לְבָדוֹ, הָאֲרִיג טְהוֹר; נִרְאֶה
בְּאֲרִיג לְבָדוֹ, הַשְּׁתִּי הָעוֹמֵד טְהוֹר. נִרְאֶה בְּסִדִּין, שׁוֹרֵף אֶת
הַנִּימִין [חֲוִטִּים הַיּוֹצֵאִים]; נִרְאֶה בַּנִּימִין, הַסִּדִּין טְהוֹר; פִּשְׁה
[הַתַּפְּשׁוּט] מִן הַנִּימִין לְסִדִּין, הַסִּדִּין טָמֵא.

י. חֲלוּק שֶׁנִּרְאֶה בּוֹ נֶגַע, מַצִּיל אֶת הָאֲמָרִיּוֹת [בַּד שֶׁבִּשְׁפֹּת
הַבַּד] שָׁבוּ; אֶפְלוּ הִיתָה הָאֲמָרָה צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים -
מַצִּילָה, וְאֵינָה נִשְׁרָפֶת.

יא. כְּגֵד מְסֻר שֶׁצָּבְעוּ, אוֹ מְכָר לְגוֹי - טְהוֹר; וְכֵן אִם
נִתְעַרַּב בְּאַחֲרִים, כָּלָן טְהוֹרִין. קִצְצוּ וַעֲשֶׂה מוֹכִין [-
חֲתִיכוֹת דְּקוֹת] פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ - טְהוֹר, וּמִתַּר
בְּהִנְיָתוֹ; הִיתָה בֵּהֶן אַחַת שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וְנִרְאֶה כָּה נֶגַע
- הִיא לְכַדָּה טָמְאָה.

בּוֹ בְּסִימָנִין [יִטְמֵא בְּסִימְנֵי הַמַּטְלִית]; אִם עָמַד בְּעִינוֹ שְׁנֵי
שָׁבוּעוֹת, אוֹ פֶּשֶׁה - שׁוֹרֵפִין הַכָּל.

ח. כְּגֵד שֶׁבֵּא כָּלוּ בַּתְּחִלָּה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדִם, מְסֻגִּירוֹ
שָׁבוּעַ אַחֵר שָׁבוּעַ; אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, יִשְׂרָף. אָכֵל
כְּגֵד שֶׁהִסְגִּירוֹ, וּפֶשֶׁה הַנֶּגַע כָּכֵל וְנַעֲשֶׂה יִרְקַק וְאֲדָמָדִם,
אוֹ שִׁפְטָרוֹ, וְאַחֵר שִׁפְטָרוֹ כֹּא כָלוּ יִרְקַק וְאֲדָמָדִם - הֵרִי
זֶה טְהוֹר. כִּנֵּס וּפֶשֶׁה, יִשְׂרָף.

ט. כְּגֵד שֶׁהָיוּ מוֹכִין [חֲוִטִּין] יוֹצְאִין עַל פְּנֵיו מִן הָאֲרִיג,
כְּגוֹן סָגוֹס שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאֶה בּוֹ נֶגַע - אִינוּ מְטַמֵּא עַד
שֶׁיִּנְרָאֶה הַנֶּגַע בְּמוֹכִין וּבְאֲרִיג עֲצָמוֹ [בַּשְּׁנִיחָם]. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר
בְּכָגָדִים: "בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ" - קִרְחָתוֹ, אֵלוּ הַשְּׁחָקִים
[- יִשְׁנִים]; גִּבְחָתוֹ, אֵלוּ הַתְּדָשִׁים.

י. הַכְּגָדִים הַצָּבוּעִין, אֵין מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים, בֵּין שֶׁהָיוּ
צָבוּעִין בִּידֵי אָדָם, בֵּין בִּידֵי שָׂמִים - עַד שֶׁהָיוּ לְבָנִים. כְּגֵד
שֶׁשְׁתִּיו [- שְׁתִּי] צָבוּעַ וְעָרְבוּ [- עֶרֶב] לָבֵן, עָרְבוּ צָבוּעַ וְשְׁתִּיו
לָבֵן - הַכָּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנִּרְאָה [- הַבּוֹלֵט לַעֲיֹן]. פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ
אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת מִן הָאֲרִיג, אִינוּ מְטַמֵּא בְּנִגְעִים.
יא. כְּגֵד שֶׁאֲרָג בּוֹ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שְׁלֹשׁ,
וְנִרְאֶה בּוֹ נֶגַע, וְאַחֵר כָּף הַשְּׁלִימֹו לְשֹׁלֵשׁ עַל שְׁלֹשׁ - טְהוֹר.
יב. הַתּוֹפֵר מְטָלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן שְׁלֹשׁ עַל
שְׁלֹשׁ, וַעֲשֶׂה מֵהֶם כְּגֵד - הֵרִי זֶה מְטַמֵּא בְּנִגְעִים; שֶׁהַתּוֹפֵר
כְּאֲרוֹג, וְכָלוּ כְּגֵד אֶחָד הוּא.

יג. כְּגֵד שֶׁהוּא מְטָלִיּוֹת מְטָלִיּוֹת, מֵהֶן צָבוּעִין וּמֵהֶן
לְבָנִים, וְנִרְאֶה נֶגַע בְּלָבֵן שָׁלוּ - מְסֻגִּרִין אוֹתוֹ: אִם עָמַד
שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נְטָמֵא כָּלוּ, וְשׁוֹרֵף כָּלוּ; וְכֵן אִם פֶּשֶׁה
[הַתַּפְּשׁוּט] הַנֶּגַע בְּמַטְלֵת לְבָנָה אַחֶרֶת - הֵרִי זֶה פִּשְׁיוֹן, אֵף
עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בִּינֵיהֶם צָבוּעַ. הִיָּה כָלוּ צָבוּעַ, וְכּוּ פֶס אֶחָד
לָבֵן אֶפְלוּ כְּגָרִים, וְנִרְאֶה בּוֹ נֶגַע - יִסְגִּיר; שֶׁאִם עָמַד
בְּעִינוֹ, וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא פָּהָה [נַחֲלַשׁ] שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשְׂרָף.

הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעַת פָּרֶק יג

א. אֵין מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים אֶלֶּא בְּכָדִי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים [פִּשְׁתֵּן]
בְּלָבָד, אוֹ הַשְּׁתִּי אוֹ הָעֶרֶב שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְכָל כָּלִי
הָעוֹר, בֵּין רֹף בֵּין קָשָׁה; אֵף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי שָׂמִים
[בַּטְּבָעוֹ] מְטַמֵּא בְּנִגְעִים. וְהַלְכָּדִים [בַּגֵּד צֶמֶר שֶׁנִּתְחַבֵּר
בַּכְּתִישָׁה] כְּכָגָדִים, וּמְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים. וְהָאֵהֱלִים מְטַמֵּאִין
בְּנִגְעִים - בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.
ב. כָּל הַכְּגָדִים שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים מְטַמֵּאִין בְּנִגְעִים, חוּץ
מִכְּגָדֵי גוֹיִם; הַלּוֹקֵחַ כְּגָדִים מִן הַגּוֹיִם [וְיֵשׁ בָּהֶם נֶגַע], יִרְאוּ
[לַכַּהֵן] בַּתְּחִלָּה. כְּגֵד שֶׁהוּא כְּלָאִים מִן הַצֶּמֶר וְהַפִּשְׁתִּים,
מְטַמֵּא בְּנִגְעִים.

ג. צֶמֶר גְּמָלִים וְצֶמֶר רַחֲלִים שֶׁטָּרְפָן זֶה כְּזֶה - אִם רַב מִן
הַגְּמָלִים, אִינוּ מְטַמֵּא בְּנִגְעִים; וְאִם רַב מִן הָרַחֲלִים, מְטַמֵּא
בְּנִגְעִים; מִחֲצָה לְמִחֲצָה, מְטַמֵּא בְּנִגְעִים. וְהוּא הַדִּין
בְּפִשְׁתֵּן וּבְנֶפֶס [צֶמֶח דּוּמָה לַפִּשְׁתֵּן] שֶׁטָּרְפָן זֶה כְּזֶה. וְרַחֲל
בַּת עוֹ, אֵין צֶמֶר שֶׁלֶּה מְטַמֵּא בְּנִגְעִים. כְּגֵד שֶׁהָיָה שְׁתִּיו
פִּשְׁתֵּן וְעָרְבוּ קֶנֶפֶס, אוֹ שְׁתִּיו קֶנֶפֶס וְעָרְבוּ פִּשְׁתֵּן - אִינוּ
מְטַמֵּא בְּנִגְעִים; וְכֵן אִם הָיָה שְׁתִּיו אוֹ עָרְבוּ פִּשְׁתֵּן אוֹ צֶמֶר,

ויסגיר או יחליט או יפטר, שנאמר: "ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית, והסגיר" - לא שישגיר והוא בתוך ביתו [של], או בתוך בית המנוגע, או תחת המשקוף, אלא בצד פתחו. ואם צמד תחת המשקוף או שהלך לביתו, והסגיר - הרי זה מסגר.

ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יותר, ויהיה לו ארבעה כותלים; והוא בנוי בארץ באבנים ועפר ועצים, שנאמר: "את אבניו ואת עפרו, ואת כל עפרו". אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות, או שהיה עגל, או בעל שלשה כותלים, או בעל חמשה, או שהיה בנוי בספינה, או תלוי על ארבע קורות [שבחורה] - אינו מטמא בנגעים; היה בנוי על ארבעה עמודים, מטמא בנגעים.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה - שתי אבנים בכל כותל, כדי שיהיה כל כותל ראוי לנגע; שאין הבית מטמא בנגעים, עד שיראה בו פשני גריסין על שתי אבנים - שנאמר: "את האבנים אשר בהן הנגע". וכמה עצים יהיו בו? כדי לתן תחת המשקוף [לעכב הדלת]; ועפר - כדי לתת בין פצים לחברו [בין שורות אבנים]. אבל אם היה בו פחות משעורין אלו, אינו מטמא בנגעים.

ח. הלכנים והשליש, אינם חשוכין באבנים. בית שאחד מצדיו מחפה בשליש, ואחד בסלע, ואחד באבנים, ואחד בעפר - אינו מטמא בנגעים.

ט. בית שלא היה בו אבנים ועצים ועפר פשעור, ונראה בו נגע, ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר - הרי זה טהור. י. בית שספכו בנרעים, בשלן [מדין אוכל]; הואיל ומשמישין תשמיש עץ, הרי הם כעץ, ואם נטמא הבית, נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

יא. וירושלים וחוצה לארץ, אין מטמאין בנגעים - שנאמר: "בבית ארץ אחותכם", וירושלים לא נתחלקה לשבטים; ובתי הגוים שבארץ ישראל, אין מטמאין בנגעים.

יב. הלוקח בתים מן הגוים [ויש בהם נגע], יראה [לכהן] בתחלה.

יג. בית שצדו אחד גוי וצדו אחד ישראל, צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ - אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים, בין צבועין בידי אדם, בין צבועין בידי שמים.

יד. בית האשה, בית השתפין, בית הכנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחזנין או לתלמידים - מטמאין בנגעים.

טו. קירות [בהם תולים] האבוס וקירות המחיצה [- סככה לבהמה] שבבית - אין מטמאין בנגעים.

הלכות טמאת צרעת פרק טו

א. נגעי בתים - יש בהם הסגר שלשה שבועות, שהן תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן, ויום שלשה עשר עולה לכאן ולכאן; נמצאת אתה למד, שאם צרך [צריך] לשלשה שבועות - רואהו בשביעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה

יב. בגד מחלט שנתערב באחרים - כלם טמאין, וישרפו; אפלו אחד בכמה אלפים. וכן אם קצצו, ועשהו מוכין - הרי הם טמאין, ואסור בהנחתן.

יג. אחד בגד או כלי עור או שתי או ערב, המסגר או המחלט לענין טמאה - הרי הוא אב מאבות הטמאות באדם מצרע, לכל דבר: מטמא במגע ובמשא ובביאה [- בכניסה לבית], ועושה משקב ומושב אפלו מתחת האבן. פיצד? בגד מנוגע, או שתי או ערב או כלי עור המנוגעין, שהכניס מהן אפלו בבית לבית טהור - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין כלים, ונעשו כלן ראשון לטמאה. וכן משקב או מושב שהיה מנח תחת האבן, והניח בבית מהן למעלה מן האבן - נטמא המשקב או המושב.

יד. מטלית שיש בה שלש על שלש [אצבעות] - אף על פי שאין בה פזית - ביון שונכנס רפה לבית טהור, טמאתו; היה בה כמה זיתים - ביון שונכנס ממנה פזית לבית טהור, נטמא. אף על פי שכל השעורין, הלכה למשה מסיני - הרי הוא אומר: "לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הבגד ולבית", הקיש נגעי אדם לנגעי בגדים ובתים, והשוה המצרע למת, שנאמר: "אל נא תהי כמת": מה המת בכזית, אף אלו בכזית.

טו. בגדים המנוגעין - משלחין אותן חוץ לעיר, בין שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת; וזה חמר בבגדים מבאדם [שמשתלח רק מעיר מוקפת].

שבת קודש

הלכות טמאת צרעת פרק יד

א. צרעת בתים, [שיעורה] פשני גריסין [חצאי פולין] זה בצד זה; נמצא רחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שערות בגוף, וארכו כשתיים עשרה שערות ברבוע; והפחות משעור זה בבתים, טהור. וכל השעורין, הלכה [למשה מסיני].

ב. שלשה סימני טמאה יש בבתים - מראה ירקרק, ומראה אדמדם, והפשיון; וכלן מפרשין בתורה. ושיני המראות מצטרפין זה עם זה. ופשיון הסמוך [צמוד לנגע], כל שהוא; והרחוק, כגריס; אבל החוזר אחרי הטוח [בעפר כדלקמן], כשני גריסין.

ג. אין נגעי בתים מטמאין, עד שיהיה מראה הנגע שפל [עמוק] מן הקיר - שנאמר: "שקעוררת", שיהיו שוקעות בקירות. ובשני המראות [ירקרק ואדמדם] מסגירין או מחליטין [מטמאין]. ובפשיון נותצין; ואם פשה אחרי הטוח, נותצין את כל הבית, כמו שיתבאר.

ד. כשיראה נגע בבית - אפלו חכם שהוא יודע שזה נגע ודאי, לא יגזר ויאמר: "נגע נראה לי בבית", אלא אומר לפניה: "כנגע נראה לי". ויצוה הכהן ופנו את הבית - אפלו חבילי עצים וחבילי קנים; ואחר כך יבוא הכהן, ויכנס ויראה את הנגע.

ה. ובית אפל, אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו; אלא אם אין הנגע נראה בו, הרי זה טהור. ואחר שיראה הכהן את הנגע, יצא, ונעמד על פתח הבית בצד המשקוף,

ז. הלוקח אבנים מבית מסגר, ויבנה אותן בבית טהור - [אם] חזר הנגע למסגר, חולץ את האבנים שבטהור. נראה נגע על האבנים שבבנה, המסגר ינתץ; והבית השני - מסגירין אותו בנגע זה, כדין כל בית שנראה בו נגע בפתח.

ח. כיצד מטהרין את הבית המנגע אחר החליצה והטיחה? מביא מים חיים בכלי חרש, ושתי צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, כטהרת אדם שבאנו לכל דבר, אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף של בית מבחוץ; ושאר כל מעשיהן שוין.

הלכות טמאת צרעת פרק טז

א. בית המנגע, אב מאבות הטמאות: כל הנוגע בו, יטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר, או אבנים ועצים ועפר של בית כשנחצין אותו - כלן אבות הטמאות; וכל פזית מהן, מטמא אדם וכלים בנגע ובמשא ובביאה. כיצד? אם נכנס מהן פזית לבית טהור, נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים - שכלן מטמאין בביאה, כאדם מצרע. וכלן אסורין בהנאה; ואם שרפם, ועשה מהם סיד - הרי זה אסור בהנאה, שנאמר: "צרעת ממארת" - תן בו מארה [- קללה], ואל תהנה בו. וכלן - משלחין אותם חוץ לעיר, אף על פי שאינה מקפת חומה.

ב. בית מסגר [- לצורך בדיקה] - אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: "והבא אל הבית כל ימי הסגר אתו, וטמא עד הערב". אבל המחלט [- שנטמא] - מטמא מתוכו ומאחוריו; שהנוגע בו מאחוריו - טמא, שנאמר: "צרעת ממארת... בבית, טמא הוא" - וכי טהור היה? אלא הוסיף לו טמאה על טמאתו, שיהיה פלו טמא, ויטמא מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן נגע במסגר, מטמאין מאחוריהן.

ג. אחד המסגר והמחלט, לטמא בביאה. כיצד? בית שהיה מסך [- מכסה] על גבי בית מנגע, בין מחלט בין מסגר, או אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת האילן, או הנכנס לבית החיצון - טמא; שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד. וכן אבן מנגעת הנכנסת לאהל, והנחה שם - נטמא כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן, והטהור עובר - נטמא; היה הטהור עומד תחת האילן, ועבר אדם באבן מנגעת - לא טמאה; ואם הניחה שם, טמאה; שמושב המנגע - כמוהו, בין אדם בין כלים, בין אבנים ועציו ועפרו.

ד. המאהיל בידו על אבן מנגעת, או שהאהילה עליו - טהור, עד שיגע.

ה. טהור שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס פלו חוץ מחטמו - טהור, שנאמר: "והבא אל הבית"; דרך ביאה טמאה תורה.

ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא, נטמא. וכן טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא, נטמאת. וכן כלי חרש שהכניס אורו לבית טמא, נטמא. אבל שאר כלים, עד שיכניס רב הכלי; ומשיכניס רב

שבועות, אינו מפרש בתורה; וכן רב דיני נגעי בתים, דברי קבלה הן [ממשה רבינו].

ב. וכל הדינין המפרשין בהם בתורה ובדברי קבלה, כן הם: כשיבוא הפה ויראה הנגע שוקע ירקרק או אדמדם, כמו שבארנו - יסגיר שבעת ימים; ואפלו מצאו פלו בפתח ירקרק או אדמדם, יסגיר. ובשביעי רואהו: אם כהה [נחלש] הנגע, ואין צריך לומר אם הלך לו הנגע - קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור; מצאו שעמד בעיניו, ולא פשה [- התפשט] - מסגיר שבוע שני. וכיום שלשה עשר, רואהו: אם כהה הנגע, או הלך לו - קולף מקום הנגע, ומטהר את הבית בצפרים. ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני, או עמד בעיניו - חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, ומקצה [מקרקע] את העפר אל מחוץ לעיר, וטח את כל הבית, ומסגירו שבוע שלישי. וכיום תשעה עשר, רואהו: אם חזר בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטח, ונותץ את כל הבית; ואם לא חזר בו הנגע, מטהרו בצפרים. וכל זמן שיחזור בו הנגע קדם שטיהרו בצפרים - הרי זה ינתץ; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים, יראה בפתח: וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, וקוצה העפר חוץ לעיר, וטח את כל הבית, ומסגירו שבוע שני, ורואהו: אם מצא בו נגע כשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטח, ונותץ את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע, מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו נגע קדם טהרה בצפרין - ינתץ; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים, יראה בפתח.

ג. כשהוא חולץ את האבנים אשר בהן הנגע, אינו חולץ פחות משתי אבנים, ואינו נוטל אבנים מצד זה [של הבית], ומביא לצד זה - שנאמר: "ולקחו אבנים אחרות"; ולא עפר מצד זה, ומביא לצד זה - שנאמר: "ועפר אחר יקח". ואינו טח בסיד, אלא בעפר - שנאמר: "ועפר אחר יקח, וטח את הבית". ואינו מביא אבן אחת תחת שתיים שחלץ, ולא שתיים תחת אבן אחת חלוצה, אלא מביא שתיים תחת שתיים; ויש לו להביא שתיים תחת שלש.

ד. היה הפתח בינו לבין חבירו - שניהן חולצין, ושניהן קוצין את העפר, ושניהן מביאין אבנים אחרות; אבל בעל הבית [שבו הנגע] לבדו מביא את העפר [לטוח] - שנאמר: "ועפר אחר יקח, וטח את הבית", אין חבירו מטפל עמו בטיחה.

ה. אבן שבגוית [חלקה בבית המנוגע וחלקה בבית אחר] - בזמן שהוא חולץ, חולץ את פלה; ובזמן שהוא נותץ, נותץ את שלו ומניח את של חבירו. ויש בדבר ספק, אם תהיה זו של חבירו, כמו יד [- בית יד] לאבן שלו.

ו. בית שנראה בו נגע, והיתה עליה על גביו - נותן [מחשיב] את הקורות [של התקרה] לעליה [וטהורות]; נראה בעליה, נותן את הקורות לבית. לא היתה עליה על גביו - אבניו ועציו ועפרו, כלן נותצין עמו; ומציל את המלבנין ואת סריגי [שבכות שמניחים על -] החלונות.

שהתן הפית - משתנין כלי העור שבביתו, שהוא יושב ושוכב עליהם. אם חזר בו, יטהר; ואם עמד ברשעו עד שישרפו, משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו, יטהר; ואם עמד ברשעו עד שישרפו - משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו, עד שלא יתעסק בשיתת רשעים, שהיא הלצות ולשון הרע. ועל ענין זה הוא מזהיר בתורה ואומר: "השמר בנגע הצרעת... וכו' את אשר עשה ה' אלהיך למרים, בדרך; הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע למרים הנביאה, שדברה באחיה שהיא גדולה ממנו בשנים, וגדלתו על ברפיה, וסכנה בעצמה להצילו מן הכים; והיא לא דברה בגנותו, אלא טעת, שהשניתו לשאר נביאים. והוא לא הקפיד על כל אלו הדברים, שנאמר: "והאיש משה ענו מאד". ואף על פי כן, מיד נענשה בצרעת. קל וחמור לבני אדם הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך, ראוי למי שרצה לבנות ארחותיו, להתרחק משיבתם ומלדבר עמהם, כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכנותם. וזה הוא דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחלה מרבין בדברי הבאי, כענין שנאמר: "וקול פסיל, ברב דברים"; ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים, כענין שנאמר: "תאלמנה שפתי שקר, הדברות על צדיק עתק"; ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם, כענין שנאמר: "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובזים דבריו, ומתעצבים בנביאיו"; ומתוך כך באין לדבר באלהים וכו' כענין שנאמר: "ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם". והרי הוא אומר בהם: "שתו בשמים פיהם, ולשונם תהלך בארץ". מי גרם להם לשית בשמים פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להם ישיבת קרנות, וישיבת כנסיות של עמי הארץ, וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת פשרי ישראל וצדיקיהם אינה אלא בדברי תורה ודברי חכמה; ולפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידם, ומנפה אותם בה - שנאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, ויקשב ה', וישמע, ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ה' ולחושבי שמו".

ברוך רחמנא דסייענן

הפלי, נטמא מיד. במה דברים אמורים? בכלים [בגדים] שנקנסו חלוצין [- אינם לבושים האדם]. אבל אדם מישראל שנקנס לבית מנגע, והוא לבוש בגדיו, וסנדליו ברגליו, וטבעותיו בידיו - הרי האדם טמא מיד; ובגדיו טהורים, עד שישקה שם כדי שייטב אדם ויאכל כשילש ביצים פת חטים בלפתן, שנאמר: "והשכב בפית, יכבס את בגדיו; והאכל בפית, יכבס את בגדיו" - וכי תעלה על דעתך, שאין בגדיו מתטמאין, עד שיאכל שם? ! אלא לתן שעור לשוכב פאוכל. ואחד השוכב, או היושב, או העומד - אם שקה כדי לאכל שעור האכילה האמורה, נטמאו בגדיו. ז. מי שנקנס לבית מנגע, וכליו על כתפו, וסנדליו וטבעותיו בכפיו - הוא והם טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד, אלא כלים שהוא לבוש בהם. וכן הגוי והבהמה שהיו לבושים בכלים, ונקנסו לבית המנגע - נטמאו הכלים מיד; אבל הגוי אינו מקבל טמאה, בבחמה. ח. מי שהיה עומד בבית מנגע, ופשט ידיו חוץ לפית, וטבעותיו בידיו - אם שקה כדי אכילת השעור - נטמאו הטבעות, אף על פי שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ, ופשט ידו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם שהו שם כדי אכילת השעור, נטמאו טבעותיו; ואם לא שהו, טהורות. ט. כל המציל בצמיד פתיל [- כיסוי מהודק] באהל המת, מציל מקסה [- כיסוי כל שהוא] בבית מנגע; וכל המציל מקסה באהל המת - אפלו היה מגלה בבית המנגע, הרי זה טהור. ביצד? כלי חרש או כלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בהם, שהיו אוכלין ומשקין וכלים בתוכם, והיו מקסין בבית המנגע - אף על פי שאינם מקפין צמיד פתיל, הם וכל מה שבתוכם טהורין. הבור והחדות [- בור בנוי ע"ג הקרע] שבבית המנגע - אף על פי שהן מגלין, כלים שבתוכם טהורין.

י. הצרעת - הוא שם האמור בשתפות, כולל ענינים הרבה שאין דומין זה לזה; שהרי לכן עור האדם, קרוי 'צרעת'; ונפילת מקצת שער הראש או הזקן, קרוי 'צרעת'; ושנוי עין הבגדים או הבתים, קרוי 'צרעת'. וזה השנוי האמור בבגדים ובבתים שנקראתו תורה 'צרעת' בשתפות השם - אינו ממנהגו של עולם, אלא אות ופלא היה בישראל, כדי להזהירם מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע, משתנות קירות ביתו. אם חזר בו, יטהר הבית; ואם עמד ברשעו עד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ז שבט-ג' אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות קרבן פסח פרק י

א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה, שנאמר: "ועצם לא תשברו בו"; וכן נאמר בפסח שני: "ועצם לא ישברו בו". אבל פסח שפא בטמאה - אם שבר בו עצם, אינו לוקה; מפני השמיעה [מסורת ממושה רבינו] למדו: "לא תשברו בו" - בטהור, ולא בטמא. אחד השובר את העצם בלילי חמשה עשר, או ששבר בו עצם מבוער יום, או

ב. לפיכך, שורפין עצמות הפסח בכלל הנוטר מבשרו, כדי שלא יבואו בהן לידי תכלה.

ג. אין חזקין אלא על שבירת עצם שיש עליו פזית בשר, או שיש בו מח; אבל עצם שאין בו מח, ושאינו עליו פזית בשר - אינו חזק על שבירתו. הנה עליו פזית בשר, ושבר העצם שלא במקום הבשר - חזק, אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשר.

יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות, ואינה חובה; והיא נאכלת לשני ימים ולילה אחד, ככל זבחי שלמים. ואסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי, שנאמר: "ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון - לבקר"; מפי השמיעה למדו, שזו אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר - שנאמר: "לבקר", עד בקר של יום השני. והמותיר, אינו לוקה; אלא ישרף הנותר ממנה, בפאר הנותרים.

יד. בשר חגיגה שפעלה עם הפסח על השלחן, וכל התבשילין העולים עמו על השלחן - מתבשרין עמו, ואינם נאכלים אלא עד תצות כפסח עצמו: גזרה, מפני התערבות. טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני? הראשון - אסור בחמץ בבל יראה' ויב'ל ימצא', ואינו נשחט על חמץ - כשיש חמץ ברשות הבעלים, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון [אמירת] הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבוא בטמאה אם נטמא רב הקהל טמאת מת, כמו שבארנו. אבל פסח שני - חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו, ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטמאה. ושניהם דוחין את השבת, וטעונין הלל בעשייתם, ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהם, ואין שוכרין בהם את העצם. ולמה לא ישנה השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר: "ככל חקת הפסח יעשו אותו"? לפי שפרש בו מקצת חקי הפסח, ללמד שאינו שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו; והן המצוות שבגופו, והם "חקת הפסח". שכלל זה שנאמר במצרים, שילקח הפסח מבצעו, ושהוא טעון הגעת דם באגדת אזוב למשקוף ולשתי המזוזות, ושיאכל בחפזון - אין אותם הדברים נוהגים לדורות, ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד.

בריה רחמנא דסייען

יום שני

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצוות - ארבע מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להראות את פני ה'; (ב) לחג בשלש רגלים; (ג) לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם; (ה) שלא יעזב הלוי מלשמחו ולתן לו מתנותיו ברגלים; (ו) להקהיל את העם בחג הסוכות במוצאי שמטה. ובאור מצוות אלו - בפירקם אלו.

הלכות חגיגה פרק א

א. שלש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלשה רגלים, ואלו הן: הראיה, שנאמר: "יראה כל זכורך"; והחגיגה, שנאמר: "תחג לה' אלהיך"; והשמחה, שנאמר: "ושמחת בחגך". הראיה האמורה בתורה - היא שיראה פניו בעצרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף בין מן בהמה. ומי שפא לעצרה ביום

ד. והשובר אחר השובר בעצם אחד, לוקה. ה. השורף עצמות והמתוך גידים, אינו חייב משום שבירת עצם.

ו. פסח שהוא נא [צלוי מעט] או מבשל, ושבר בו את העצם - לוקה. אפלו נפסל בטמאה ויציאה - שיצא ממקום אכילת החבורה [וכיוצא בהם, יש בו אסור שבירת העצם. במה דברים אמורים? בשהיתה לו שעת הכשר [זמן שהיה כשר], ונפסל; אבל אם לא היתה לו שעת הכשר, כגון שנתפגל [נפסל בהקרבה] במחשבת הזמן [שחשב לאוכלו אחר זמנו] או במחשבת שנוי השם - כגון שלא לשם בעליו] - אין בו משום שבירת העצם.

ז. שבר עצם האליה [הזנב] - אינו לוקה, שהרי אינה ראויה לאכילה.

ח. הסחוסתים, שהם כמו עצמים רכים, הרי אלו מתרין לאכלם.

ט. היה גדי קטן ורף, ששעמותיו רכים - לא יאכל אותם, שנה שובר עצם; ואם אכל, לוקה - שאחד השובר עצם קשה, או השובר עצם רף. זה הכלל: כל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל - הוא שמתר לאכל כנגדו מן הגדי הרף אחר צליתו, כגון ראשי כנפים - [עצמות] וסחוסתים. י. גידין הרפין שסופן להקשות - אף על פי שהן ראויין לאכילה עתה, ונאכלין בפסח - אין נמנין [מחשבים] עליהם - [משתתפים נוספים]. ונמנין על מח שבראש, מפני שיכול להוציאו בלא שבירת עצם; ואין נמנין על מח שבקולית, והוא העצם הסתום משני ראשיו - שהרי אינו יכול להוציאו, אלא בשבירת העצם.

יא. כשאדם אוכל את הפסח - חותך את הבשר ואוכל, וחותך את העצמות מן הפרק, ומפרקן אם רצה; וכשיגיע לגיד הנשה, מוציאו, ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוציאין בשעת אכילה - שאין מנקין אותו בפאר הבשר, ואין מחתכין אותו, אלא צולין אותו שלם. ואם חתכו חתיכות חתיכות - כשר; והוא, שלא יחסר אבר. צריך אדם להשתדל שלא ישאר מבשר הפסח עד בקר, שנאמר: "[ו] לא תותרו ממנו עד בקר"; וכן בשני נאמר: "לא ישאירו ממנו עד בקר". ואם השאיר ממנו, בין בראשון בין בשני - עובר בלא תעשה; ואינו לוקה על לאו זה - שהרי נתק לעשה, שנאמר: "והנותר ממנו... באש תשרפו".

יב. כשמקריבין את הפסח בראשון, מקריבין עמו שלמים ביום ארבעה עשר - מן הבקר או מן הצאן, גדולים או קטנים, זכרים או נקבות, ככל זבחי השלמים. וזו היא הנקראת חגיגת ארבעה עשר; ועל זה נאמר בתורה: "וזהבחת פסח לה' אלהיך, צאן ובקר". אימתי מביאין עמו חגיגה זו? בזמן שהוא בא בחל [שחל י"ד בחול] ובטירה ויבמעט [כשרבים השתתפו באותו קרבן פסח, ולא ישבעו ממנו]. אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או שבא הפסח בטמאה, או שהיו הפסחים מרבים - אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד.

שְׂעוּשָׁה בְּשָׂאָר הַיָּמִים; אֵף עַל פִּי שְׂסָמִיכָה אֵינָה מַעֲבֶכֶת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, לֹא גָזְרוּ עָלֶיהָ מִשּׁוֹם שְׁבוּת [- אִיסוּר חֲכָמִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבִהמָה בַּחֲגִל].

י. הַמִּפְרִישׁ עוֹלָת רֵאִיתוֹ וְמָת, יוֹרְשֵׁיו חֲזִיבִין לְהִבְיָאָה. מִתֵּר לְהַקְרִיב בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד נְדָרִים וּנְדָבוֹת - שְׁנֵאמַר: "אַלֶּה תַעֲשׂוּ לָהּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם, לְבַד מִנְדְּרֵיכֶם וּנְדָבְתֵיכֶם", מִכָּלֵל - שֶׁקְרִבִּין בְּרָגֵל. "לְעֻלְתֵיכֶם", כְּגוֹן עוֹלַת מִצְרַע וְעוֹלַת יוֹלָדָת; "וְלִמְנַחְתֵיכֶם", לְהִבְיָא [- מִלְמַד עַל] מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוֹת [שֶׁל סוּסָה]; "וְלִשְׁלֵמֵיכֶם", לְרִבּוֹת שְׁלָמִי נְזִיר. הַכֹּל קְרִבִּין בְּמוֹעֵד [חֹל הַמוֹעֵד], וְאֵין קְרִבִּין בְּיוֹם טוֹב.

יא. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אוֹכְלִין [- מִשְׁפּוּחַתוֹ] מִרְבִּין וּנְכָסִים מְעֻטִּין - מִבִּיא שְׁלָמִי חֲגִיגָה [שֶׁהֵם לֹאכִילֵה] מִרְבִּין, וְעוֹלַת רֵאִיָּה [שֶׁקוֹרְבָנִים לְגִמְרִין] מְעֻטִּין; הָיוּ לוֹ אוֹכְלִין מְעֻטִּין וּנְכָסִים מִרְבִּין - מִבִּיא עוֹלַת רֵאִיָּה מִרְבּוֹת, וְשְׁלָמִי חֲגִיגָה מְעֻטוֹת. זֶה וְזֶה מְעֻט - עַל זֶה אָמְרוּ: "לֹא יִפְחוֹת מִמֶּעַה לְעוֹלָה, וְשִׁתִּי כֶסֶף לְשְׁלָמִים"; זֶה וְזֶה מִרְבָּה - עַל זֶה נֵאמַר: "כִּכְרַפְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ".

יום שלישי

הלכות חגיגה פרק ב

א. נָשִׁים וְעַבְדִּים, פְּטוּרִין מִן הָרֵאִיָּה; וְכָל הָאֲנָשִׁים, חֲזִיבִים בְּרֵאִיָּה - חוּץ מִחֲרֹשׁ וְאֵלֶם וְשׁוּטָה וְקָטָן וְסוּמָא וְחֹגֵר וְטָמֵא וְעֶרֶל, וְכֵן הִזְקֵן וְהַחֹלֶה וְהַרֹף וְהַעֲנָג מֵאֵד שְׂאִינָן יְכוּלִין לַעֲלוֹת עַל רִגְלֵיהֶן. כָּל אֵלֶּה הָאֲחֵד עֲשֶׂר, פְּטוּרִין; וְשָׂאָר כָּל הָאֲנָשִׁים, חֲזִיבִין בְּרֵאִיָּה. הַחֲרֹשׁ - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר, אֲפִלּוּ חֲרֹשׁ בְּאִזְנוֹ אַחַת - פְּטוּר מִן הָרֵאִיָּה. וְכֵן הַסּוּמָא בְּעֵינוֹ אַחַת, אוֹ חֹגֵר בְּרִגְלוֹ אַחַת - פְּטוּר. הָאֵלֶם - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ, פְּטוּר. טְמֵטוֹם [לֹא יָדוּעַ מִיָּינוּ] וְאֶנְדְּרִיגִינָס [יֵשׁ בוֹ טִימֵינָא זָכַר וְנִקְבָּה] - פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סָפֵק אֲשֶׁה. מִי שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן חוֹרִין - פְּטוּר, מִפְּנֵי צַד עֲבֻדָּת שָׂבוֹ. וּמִנֵּין שֶׁכָּל אֵלֶּה פְּטוּרִין מִן הָרֵאִיָּה? הֵרִי הוּא אוֹמֵר: "וְרָאָה כָּל וְכוּרָךְ", לְהוֹצִיא אֶת הַנְּשִׁים. וּמִצּוֹת עֲשֵׂה שְׂאִין הַנְּשִׁים חֲזִיבוֹת בָּהּ, אֵין הַעֲבָדִים חֲזִיבִין בָּהּ; וְעוֹד הֵרִי נֵאמַר: "כִּבּוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל", לְהוֹצִיא הַעֲבָדִים. וְנֵאמַר: "כִּבּוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת" - כָּשֶׁם שֶׁהֵם בָּאִין לְהֵרָאוֹת לִפְנֵי ה', כִּף הֵם בָּאִים לְרֵאוֹת הַדֵּר קָדְשׁ וּבֵית שְׁכִינָתוֹ - לְהוֹצִיא סוּמָא שְׂאִינוֹ רוֹאֶה, אֲפִלּוּ נִסְמִית עֵינוֹ אַחַת, שֶׁהֵרִי אֵין רֵאִיתוֹ שְׁלָמָה, גְּמוּיָה. וְשֶׁם נֵאמַר: "לְמַעַן לְשַׁמְעוּ" - לְהוֹצִיא מִי שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ שְׁמִיעָה גְּמוּיָה. וְלִמְעַן יִלְמְדוּ - לְהוֹצִיא מִי שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הַמִּצְוָה לְלַמֵּד מִצְוָה לְלַמֵּד. וְנֵאמַר: "בַּעֲלֹתְךָ לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי ה'" - מִי שֶׁיְכוּל לַעֲלוֹת בְּרִגְלָיו, לְהוֹצִיא חֹגֵר וְחֹלֶה וְזָקֵן וְעָנִי. וְכִכֵּר בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׂאִין הַטָּמֵא רָאוּי לְבִיָּאָה [לְמִקְדָּשׁ]; וְכֵן הָעֶרֶל, מָאוּס בְּטָמָא.

ב. הַמִּקְמָץ, וְהוּא שֶׁמֶלֶאכְתּוֹ לְקַבֵּץ צוֹאֵת הַכִּלְבִּים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְעַבּוֹד הָעוֹרוֹת אוֹ לְרִפּוּאָה, וְכֵן הַמִּצְרָף נִחֲשֶׁת בְּמַחֲצָב שָׁלוֹ, וְהַעֲבָדִין [מַעֲבָדֵי עוֹרוֹת] - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן

רֵאוּשׁוֹן, וְלֹא הִבִּיא עוֹלָה - לֹא דִּיּוֹ שְׁלֹא עֲשֵׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲלֵא שֶׁעֲבַר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יֵרָאוּ פְּנֵי רִיקָם". וְאֵינוֹ לוֹקָה עַל לֹא זֶה, שֶׁהֵרִי לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה. הַחֲגִיגָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - הִיא שִׁיקְרִיב שְׁלָמִים בְּיוֹם טוֹב הָרֵאוּשׁוֹן שֶׁל חֹג, כְּשִׁיבֹא לְהֵרָאוֹת; וְהַדְּבָר יָדוּעַ, שְׂאִין הַשְׁלָמִים בָּאִים אֲלֵא מִן הַבְּהֵמָה. וְשִׁתִּי מִצּוֹת אֵלֶּה, שֶׁהֵן הָרֵאִיָּה וְהַחֲגִיגָה - אֵין הַנְּשִׁים חֲזִיבוֹת בָּהֶן. הַשְׁמִיטָה הָאֲמוּרָה בְּרָגִלִים - הִיא שִׁיקְרִיב שְׁלָמִים יָתֵר [בְּנוֹסָף] עַל שְׁלָמִי חֲגִיגָה, וְאֵלֶּה הֵן הַנִּקְרָאִין "שְׁלָמִי שְׁמִיחָה", שְׁנֵאמַר: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים, וְאָכַלְתָּ שֶׁם; וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". וְנָשִׁים חֲזִיבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

ב. הָרֵאִיָּה וְהַחֲגִיגָה - אֵין לָהֶן שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ וְגו'"; אֲבָל מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים [- חֲכָמִים], שְׁלֹא יָהֵא קְרִבִּין עוֹלַת רֵאִיָּה פָחוֹת מִשּׁוֹה מְעַה כֶּסֶף, וְלֹא שְׁלָמִי חֲגִיגָה פָחוֹת מִשּׁוֹה שְׁתֵּי כֶסֶף. וּמִצְוָה לְהִבְיָא כְּפִי עֲשֶׂרוֹ, שְׁנֵאמַר: "כְּמִתְנַת יָדוֹ, כִּכְרַפְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ".

ג. שְׁלָמִי שְׁמִיחָה, לֹא נָתַנוּ בָּהֶם חֲכָמִים שְׁעוֹר. בַּעַת שִׁיעֲלָה אָדָם לִירוּשָׁלַיִם לַחֹג - אִם הָיוּ בִּידוֹ קְרָבָנוֹת הָרֵאִיָּה, אוֹ יַעֲלָה עִמּוֹ כֶסֶף לְקָנוֹת בּוֹ הַקְּרָבָן. וְאִם אֵין בִּידוֹ כֶּסֶף, לֹא יָבִיא שְׁוֶה כֶּסֶף; אֲפִלּוּ הָיָה בִּידוֹ שְׁוֶה כֶּמָּה וְהוֹבִים, אֲסוּר לוֹ לַעֲלוֹת רִיקָם בְּלֹא כֶסֶף וְלֹא קְרָבָן. וְלִמָּה אֲסוּר שִׁיעֲלָה בִּידוֹ שְׁוֶה כֶּסֶף? גְּזָרָה, שְׁמָא לֹא יִמָּצֵא לְמַכֵּר, אוֹ שְׁמָא יִמָּצֵאוּ הַמְּעוֹת סִיגִים [לֹא טוֹבִים].

ד. מִי שְׁלֹא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרֵאוּשׁוֹן עוֹלַת רֵאִיתוֹ וְשְׁלָמִי חֲגִיגָתוֹ, הֵרִי זֶה מִקְרִיבֵן בְּשָׂאָר יָמוֹת הַרְגֵל, שְׁנֵאמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגַג לָהּ אֱלֹהֶיךָ" - מִלְּמַד שֶׁכָּלֶם רָאוּיִין לְחֲגִיגָה, וְכָלֶם תַּשְׁלוּמִי רֵאוּשׁוֹן הֵם.

ה. וּמִצְוָה לְהַקְדִּים, וְלְהַקְרִיב בְּרֵאוּשׁוֹן. לֹא הִקְרִיב בְּרֵאוּשׁוֹן, בֵּין שׁוּגֵג בֵּין מוֹזֵד - יִקְרִיב בְּשִׁנִּי. וְכָל הַמֵּאֲחֵר - הֵרִי זֶה מִגְּנָה, וְעָלָיו נֵאמַר: "נוֹגִי מִמוֹעֵד אֶסְפְּתִי".

ו. עֲבַר הָרָגֵל וְלֹא חֹג [לֹא הַקְרִיב], אֵינוֹ חֲזִיב בְּאַחֲרֵיוֹתוֹ [אֵינוֹ חֲזִיב לְהַקְרִיב אִם אֲבָד קוֹרְבָנִין]; וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֵאמַר: "מִצְוֹת, לֹא יוּכַל לְתַקֵּן".

ז. מִי שְׁלֹא חֹג בְּיוֹם טוֹב הָרֵאוּשׁוֹן שֶׁל חֹג הַסְּפּוֹת - חוּגָג אֶת כָּל הָרָגֵל, וּבְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן, שֶׁהוּא שְׁמִינִי; וְאֵף הַשְׁמִינִי, תַּשְׁלוּמִי רֵאוּשׁוֹן הוּא. וְכֵן מִי שְׁלֹא חֹג בְּיוֹם חֹג הַשְּׁבוּעוֹת - חוּגָג כָּל שְׁבָעָה, וְיֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין כָּל שְׁשַׁת הַיָּמִים שֶׁלֹּאֲחֵר חֹג הַשְּׁבוּעוֹת; וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוּרַת מִמִּשְׁה רַבִּינוֹן] נֵאמַר, שֶׁחֹג הַשְּׁבוּעוֹת (יֵשׁ לוֹ יָמִים) כְּחֹג הַמִּצְוֹת לְתַשְׁלוּמִין.

ח. עוֹלַת רֵאִיָּה וְשְׁלָמִי חֲגִיגָה, אֵינֶם דוֹחִין לֹא אֶת הַשְּׁבִיט וְלֹא אֶת הַטָּמָא, לְפִי שְׂאִין לָהֶם זְמַן קָבוֹעַ בְּקְרָבָנוֹת הַצִּבּוּר; שְׁאֵם אֵינוֹ חוּגָג הַיּוֹם, חוּגָג לְמַחֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. אֲבָל דוֹחִין אֶת יוֹם טוֹב; אֵף עַל פִּי שְׂאִין מִקְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב נְדָרִים וּנְדָבוֹת, מִקְרִיבִין עוֹלַת רֵאִיָּה וְשְׁלָמִי חֲגִיגָה וְשְׁלָמִי שְׁמִיחָה, שְׂאִין אֵלֶּה נְדָרִים וּנְדָבוֹת, אֲלֵא חוֹבוֹת.

ט. כְּשִׁמְקִרִיב הַמִּקְרִיב עוֹלַת רֵאִיתוֹ וְשְׁלָמִי חֲגִיגָתוֹ וְשִׁמַּחְתּוֹ בְּיוֹם טוֹב, סוּמָךְ [יָדִיו] עָלֵיהֶם כָּכַל כַּחוֹ כְּדָרְךָ

טוב - אף על פי שאכלם ביום טוב - אינו יוצא בהם ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החלין; אבל יוצא בהן ידי חובת שמחה.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל - הואיל ואכל מהם ברגל, יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יג. לא יביא אדם [קרוב] תודה ביום ארבעה עשר, מפני [לחמין] החמץ שבה [שמביאין עמה]; שאין מביאין קדשים לבית הפסול. ואם הביא - יוצא בה ידי חובת שמחה, כמו שבארנו.

יד. האומר: 'הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה' - חייב להביא תודה, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החלין. כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד, וידמה שעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים, שנאמר: "והלוי והגר והיתום והאלמנה" - מאכיל הכל, ומשקם כפי עשרו. ומי שאכל זבחי, ולא שמח אלו עמו - עליו נאמר: "וזכיהם כלחם אונים להם, כל אכליו ישמאו, כי לחמם לנפשם". ומצוה בלוי יתר מן הכל - לפי שאין לו לא חלק, ולא נחלה, ואין לו מתנות בפשר; לפיכך, צריך לזמן לזמן על שלחנו לשמחם, או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלחם, כדי שימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו, ושיהיה ממנו מעשרותיו ברגלים - עובר בלא תעשה, שנאמר: "השמר לך, פן תעזב את הלוי".

יום רביעי

הלכות חגיגה פרק ג

א. מצות עשה להקהיל את כל ישראל, אנשים ונשים וטף, בכל מוצאי שמיטה כשיצילו לרגל, ולקרוא באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותם במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת - שנאמר: "מקץ שבע שנים, במעד שנת השמיטה - בחג הספות, בבוא כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם, האנשים והנשים והטף, ויגידו אשר בשעריך...".

ב. כל הפטור מן הראיה, פטור ממצות הקהל - חוץ מן הנשים והטף והערל; אבל הטמא פטור ממצות הקהל - שנאמר: "בבוא כל ישראל", וזה אינו ראוי לביאה [למקדש]. והדבר ברור, שהטמאים [לא יכרו בו מין] והאנדורגינים [יש בו סימני זכר ונקבה] חייבין, שהרי הנשים חייבות.

ג. אימתי היו קוראין? במוצאי יום טוב הראשון של חג הספות, שהוא תחלת ימי חלו של מועד של שנה שמיתת. והמלך, הוא שיקרא באזניהם. ובצורת הנשים היו קוראין. וקורא כשהוא יושב; ואם קרא מעמד - הרי זה משבח. מאיכן הוא קורא? מתחלת חמש 'אלה הדברים', עד סוף פרשת 'שמע'; ומדלג ל'והיה אם שמע', וגומר אותה; ומדלג ל'עשר תעשר', וקורא מ'עשר תעשר' על הסדר עד סוף ברכות וקללות, עד 'מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב', ופוסק.

מאוסין מפני מלאכתן - הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן, ועולין בכלל ישראל להראות.

ג. כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית - אביו חייב להעלותו ולהראות בו, כדי לחנכו במצוות, שנאמר: "יראה כל זכורך". ואם היה הקטן חגר או סומא או חרש אפלו באחת - אינו חייב לחנכו, אף על פי שהוא ראוי לרפואה; שאלו היה גדול כף - היה פטור, כמו שבארנו.

ד. כל החייב בראיה, חייב בחגיגה [קרוב חגיגה]; וכל הפטור מן הראיה, פטור מן החגיגה. וכל חייב בשמחה - חוץ מחרש שאינו שומע ואינו מדבר, ושוטה וקטן וערל וטמא. חרש שוטה וקטן - מפני שאינם בני חיוב, הרי הם פטורין מכל מצוות האמורות בתורה; וערל וטמא - מפני שאינם אוכלים בקדשים ואינם ראויין לביאה, כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש ובהלכות מעשה הקרפנות.

ה. מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון, ונתרפא בשני - פטור מן הראיה ומן החגיגה; שביום חובתו היה פטור - שכל ימות החג תשלומי ראשון הם, כמו שבארנו. וכן אם נטמא בליל יום טוב הראשון - אף על פי שטעה למחר, פטור; אבל אם נטמא ביום ראשון - הרי זה חייב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל, כשיטהר.

ו. מי שבא לעזרה בכל ימי החג, אינו חייב להביא עולה בידו בכל עת שיפנס - שנה שנאמר: "ולא יראו פני ריקם", אינו אלא בעקר הרגל בלבד, שהוא יום ראשון, או תשלומי ראשון. ואם הביא בכל עת שיבוא - מקבלין ממנו, ומקריבין אותה לשם עולת ראיה; שהראיה, אין לה שעור.

ז. הפריש עשר בהמות לחגיגתו, והקריב מהן מקצתן בראשון, ופסק - שוב אינו חוזר ומקריב השאר, שהרי שיר אותן; ואם לא פסק, אלא דחקו היום, ולא יכול להקריבן היום - מקריב השאר למחר.

ח. עולת ראיה אינה באה בלא אלא מן החלין, כשאר הקרפנות שאדם חייב בהן. אבל שלמי חגיגה, באות ממעות מעשר שני המערכות עם מעות חלין - לוקח מן התערכת בהמה, ומקריבה שלמי חגיגה; והוא, שיהיה שעור אכילה ראשונה מן החלין - מפני ששלמי חגיגה חובה, וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החלין.

ט. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה, במעשר בהמה; ואין מביאין אותו ביום טוב - גזירה, שמא יעשר ביום טוב. י. יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה, והפלהים - בחטאת ובאשם ובכבדור ובחזה ושוק; שמצוה זו היא לשמח באכילת בשר לפני ה', והרי אכלו. אבל אין יוצאין ידי חובתם, לא בעופות ולא במנחות - שאינם בשר המשמח. כבר בארנו בפסחים, שחגיגת [קרוב חגיגה של] ארבעה עשר [בניסן] רשות; לפיכך, אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה, אבל יוצא בה ידי חובת שמחה.

יא. מי שהיה לו שלמים נדר או נדבה, ושחטם מערב יום

הלכות בכורות פֿרק א

א. מצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, בין באדם בין בהמה טהורה בין במין החמור, בין שהיו שלמים בין שהיו טרפות [נוטות למות] - שְׁנָאָמֵר: "קֹדֶשׁ לִי כָל בְּכוֹר, פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל, בְּאָדָם וּבְהֵמָה"; וְכֵן לִכְהֻנָּה. ב. בכור אדם ובכור חמור - נפדין, ופדיונו לכהן; ובכור בהמה טהורה - נשחט בעזרה כשאר קדשים קלים, וזרקו דמו ומקטירין אמוניו, כמו שבארנו במעשה הקרבנות, ושאר הכשר נאכל לכהנים, שְׁנָאָמֵר: "אף פדה תפדה את בכור האדם, ואת בכור בהמה הטמאה תפדה... אף בכור שור... לא תפדה - קדש הם... ובשרם יהיה לך".

ג. בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום, בין שנולד במומו בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים - הרי הוא לכהן. אם רצה - אוכלו בכל מקום, או מוכרו, או מאכילו למי שיִרְצֶה, אפלו לגוי; מפני שהוא חלי, שְׁנָאָמֵר: "וכי יהיה בו מום, פסח או עור וגו' הטמא והטהור יקדו יאכלנו, כצבי וכאיל"; והרי הוא נכסי כהן.

ד. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר: 'הרי זה קדש' - שְׁנָאָמֵר: "תקדיש לה' אלהיך"; ואם לא הקדישו - הרי זה מתקדש מאלי, וקדשתו מרחם היא.

ה. מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ לארץ. ואין מביאין בכורות מחוץ לארץ לארץ, שְׁנָאָמֵר: "ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגןך תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך" - במקום שאִתָּה מביא מעשר דגן, אִתָּה מביא בכור בקר וצאן; ומקום שאין אִתָּה מביא מעשר דגן, אי אִתָּה מביא בכור בקר וצאן, אלא יאכל במומו. ואם הביא - אין מקבלין ממנו, ולא יקרב; אלא יאכל במומו. [ו] מצוה זו נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, כמו מעשר דגן; ואינה נוהגת במקדשין, כשהן בקדשתן קדם שיפדו, בין קדשי מזבח, בין קדשי בֶּדֶק הבית.

ז. הכל חייבין בבכור בהמה טהורה, כהנים לויים וישראלים. ואף על פי שהבכור לכהן - אם נולד בכור - מקריב דמו ואמוניו כמו שבארנו, ואוכל שאר הכשר בתורת בכור, שְׁנָאָמֵר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך וגו'". אכל בכור אדם ובכור בהמה טמאה - כהנים ולויים פטורין, כמו שבארנו בהלכות מתנות כהונה.

ח. הבכור [מצוה שיהיה] נאכל בתוך שנתו, בין תמים בין בעל מום - שְׁנָאָמֵר: "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה... וכי יהיה בו מום... בשעריך תאכלנו". ומאימתי מונה לו [לתחילת שנתו]? אם תם [שלם] הוא - מונה לו מיום שמיני, שהוא ראוי להקרבה. ואם נולד בעל מום - מונה לו מיום שנולד; והוא, שפלו לו חֲדָשִׁי [שהיה בהריון מלא], שהרי נראה [ראוי] לאכילה ביום לדתו; אבל אם לא ידע בנדיאי שפלו לו חֲדָשִׁי, מונה לו מיום שמיני. ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חֲדָשׁ; נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא מתאחר לאחר שנתו. כיצד? כגון שנפל בו מום בחמשה

ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים, כדי להקהיל את העם; ומביאין בימה גדולה, ושל עץ היתה, ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים. והמלך עולה ויושב עליה, כדי שישמעו קריאתו; וכל ישראל העולים לחג, מתקבצין סביביו. וחנו [שמח] הפנסט נוטל ספר תורה, ונותנו לראש הפנסט, וראש הפנסט נותנו לסגן [של כהן גדול], והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול נותנו למלך - כדי להדרו ברב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד; ואם רצה, ישב. ופותח ומברך בדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הפנסט, וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר, וגולל ומברך לאחריה בדרך שמברכין בכתי פגסיות. ומוסיף שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אלהינו בעמך ישראל', 'מודים אנחנו לך', 'אתה בחרתנו מכל העמים' עד 'מקדש ישראל והזמנים', בדרך שמברכין בתפלה; הרי שלש ברכות כמטבען [כלשונם הרגיל]. רביעית - מתפלל על המקדש שיעמד, וחותרם בה: 'השוכן בציון'; חמישית - מתפלל על ישראל שתעמד מלכותם, וחותרם בה: 'הבוחר בישראל'; ששית - מתפלל על הכהנים שירצה האל עבודתם, וחותרם בה: 'מקדש הכהנים'; שביעית - מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול לפי צחות לשונו, וחותרם בה: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך צריכין להנשע, ברוך אתה ה' שומע תפלה'.

ה. הקריאה והברכות בלשון הקדש, שְׁנָאָמֵר: "תקרא את התורה הזאת" - בלשונה, אף על פי שיש שם לעזות [אנשים שאינם מבינים לשון הקודש] (ו). וגרים שאינם מפירים, חייבין להקין לבם ולהקשיב אָזְנָם לשמע באימה ויראה וגילה ברעדה, פיוס שנתנה בו בסיני. אפלו חכמים גדולים שיודעים כל התורה בלה, חייבין לשמע בכונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמע - מכון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת; ויראה עצמו כאלו עתה נצטווה בה, ומפי הגבורה שומעה - שהמלך שליח הוא, להשמיע דברי האל.

ז. יום הקהל שחל להיות בשבת, מאחרין אותו לאחר השבת, מפני תקיעת החצוצרות והתחנות, שאינן דוחין את השבת.

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי

הלכות בכורות

יש בכללן חמש מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם הבכור - לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו, שְׁנָאָמֵר: "וְאֵת דָּמָם תִּזְרֹק" - מפי השמועה למדו, שנה דם מעשר ודם בכור. ובאור מצוות אלו - בפירקים אלו.

יח. בכור בעל מום - יש לפנה לזכרו בכל זמן, בין בפני [בזמן] הפית בין שלא בפני הפית, בין חי בין שחוט; וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום - מוכרו בפית, אבל לא בשוק [שלא ימכרו קדשים בזול], כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אבל בשר בכור תמים אינו נמכר, מפני שהוא בשר קדש; וכהנים שנמנו [ששוחטים] על הבכור, מתרין לשקל מנה כנגד מנה [חולקים ע"פ משקל חלק מול חלק].

יט. המפשיט בכור בעל מום, הרי זה מתר להפשיטו באיזה דרך שירצה: אם רצה להרגיל [דרך רגליו], מרגיל. וכן שאר פסולי המקדשין - אם רצה להפשיטו מן הרגל, מפשיט.

יום שישי

הלכות בכורות פרק ב

א. כל המומין הקבועין [שאינם עוברים] הפוסלין את הקדשים, ונפדין עליהן [-אותם לחולין] - אם נפל אחד מהן בבכור, הרי זה נשחט עליו בכל מקום; וכבר בארנו אותן המומין בהלכות אסורי מזבח, ושהראוי מהן להיות בזכר - שבעה ושישים.

ב. וכל הדברים שמנינו שם [שאינם מומין אך -] שאין הקרבן מהן מן המבחר, ואין הקדשים קרבין בהן, ולא נפדין עליהן - כף אין הבכור נשחט עליהם, ולא קרב, אלא יהיה עומד עד שיגלד לו מום קבוע. וכן אם נולד בבכור מום עובר - הרי זה אינו נשחט בכל מקום, ולא קרב, אלא יהיה רועה עד שיפיל בו מום קבוע, וישחט עליו.

ג. וכן אם נעברה בו עברה [שבא אדם על הבהמה], או שהרג בעד אחד, או על פי [עדות] הבעלים [- ואינו נהרג], או שהקצה [יועד לעבודה זרה], או נעבד [כע"ז] - ירעה עד שיפיל בו מום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח.

ד. יוצא דפן [נולד בניחוח קטיר], והבא אחריו - שניהן אינן בכור: הראשון, מפני שאינו פטר רחם; והאחרון, מפני שקדמו אחר. אפלו יצאת נקבה דרך דפן, וזכר דרך רחם - אינו בכור.

ה. בכור שהוא אנדרגניס [יש בו סימני זכר ונקבה] - אין בו קדשה כלל, והרי הוא כנקה; שאין לפנה בו כלום, ועובדין בו וגוזזין אותו כשאר החלין. נולד טמטום [לא ניכר מינו] - הרי זה ספק בכור, ואכל במומו לבדליו, בין שהטיל מים ממקום זכרות, בין שהטיל ממקום נקבות.

ו. רחל שילדה כמין עז, או עז שילדה כמין רחל - פטור מן הבכורה, שנאמר: "אף בכור שור", עד שיהיה שור, ובכורו שור. ואם היה בו מקצת סימני אמו - הרי זה בכור, והוא בעל מום קבוע; שאין לה מום גדול משנוי ברייתו, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אפלו פרה שילדה כמין חמור, ויש בו מקצת סימני פרה - הרי זה בכור לפנה, הואיל ומין החמור יש בו דין בכורה. אבל אם ילדה כמין סוס או גמל - אף על פי שיש בו מקצת סימני אמו, הרי הוא ספק בכור; לפיכך, יאכל לבדליו. ואם תפסו כהן, אין מוציאין מידו.

עשר יום לפני גמר שנתו, משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו. נולד לו מום אחר שנתו - אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום, ואכל.

י. הבכור בזמן הזה - מניחו עד שיפיל בו מום, ואכל. **יא.** ועד שלא נראה [בו מום] להראותו לחכם, רשאי לקימו שתים ושלש שנים. ומשנראה להראותו לחכם - אם נולד בו מום בתוך שנתו, רשאי לקימו כל שנים עשר חדש; נולד [המום] אחר שנתו, מקימו שלשים יום.

יב. שנה של בכור - היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום; ואם היתה שנה מעברת - נתעברה לו, ומונה שלשה עשר חדש. נולדו לו שני טלאים, אחד בחמשה עשר של אדר הראשון, ואחד בראש חדש אדר שני - זה שנולד בראש חדש אדר שני - ביון שהגיע יום ראשון באדר של שנה הבאה, עלתה לו שנה. וזה שנולד בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה, עד חצי אדר של שנה הבאה; הואיל ונולד בחודש העבור, מונין אותו לו. **יג.** עבר ואחר הבכור לאחר שנתו - אף על פי שהוא עובר בלא תעשה, אם היה תם - הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום, שוחטו בכל מקום, שנאמר: "מעשר דגנך ותרומתך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך", מקיש בכור למעשר - מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

יד. אין נותנין את הבכור לפנה כשיגלד, שאין זו גדלה לפנה, אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט, ויתנונו לפנה. ועד כמה ישראל חביב להטפל בבכור? בהמה דקה, שלשים יום; ובגסה, חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: 'תנהו לי בתוך זמן זה, ואני אטפל לעצמי' - אינו רשאי לתנו לו; שזה כמו מסייע על מתנותיו [- כדי שיתנו לו], וכבר בארנו בתרומות, שהכהנים המסייעין בבית הגרנות ובבית המטבחים ובתוך הרועים - אין נותנין להן מתנותיהן בשכרן.

טו. היה הבכור בעל מום, ואמר לו בתוך זמן זה: 'תנהו לי שאכלנו', או שהיה תמים, ואמר לו: 'תנהו לי בתוך זמן זה, שאקריבנו עתה' - הרי זה נותנו לו. וראה לי, שהבכור נתן לכל כהן שירצה.

טז. כהן שאכל פזית מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך ותרומתך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך". וכן שאל כל פזית מבכור, בין לפני זריקה [זריקת הדם] בין לאחר זריקה - לוקה; מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

יז. הבכור - אין פודין אותו, שנאמר: "אף בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עז, לא תפדה". וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם - שפיון שהוא עומד לקרבן, אין לפנה בו זכות כדי למכרו; ובזמן הזה שאין בית [מקדש], הואיל והוא עומד לאכילה, הרי הוא מתר למכרו, ואף על פי שהוא תמים - בין לכהן, בין לישראל.

יח. בכור שהיה ביד כהן, ונפל בו מום, והעיד עליו עד אחד שזה המום מאליהו נפל, ואין אנו יודעים אם מום זה שוחטין עליו את הבכור או אין שוחטין עליו, וכא הבהן שהוא בידו, ואמר: ה'ראיתי מום זה לממחה, והתירו לשחיטה' - הרי זה נאמן; ואין חוששין, שמא לא הראהו, ושמא בכור תם [שלם] הוא - שלא נחשדו לשחט קדשים בחוץ, מפני שהוא עון כרת, כמו שבארנו.

יט. וכן נאמן הבהן לומר על בכור בעל מום: 'בכור זה נתנו לי ישראל במומו, ולא נפל ברשותי' - כדי לחשו לו, שמא הוא הטילו; שהדבר עשוי להגלות, והוא מתירא שמא ישאלו בעליו, ויאמרו: 'תמים היה בעת שנתנוהו לו'.

שבת קודש

הלכות בכורות פרק ג

א. אין שוחטין את הבכור אלא על פי ממחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות, ואמר לו: 'התר בכורות במומן'; אפלו היה מום גדול וגלוי לכל, לא יתירו אלא ממחה שנטל רשות. וכל הבכורות אדם [מומחה] רואה, חוץ מבכור עצמו.

ב. אם אין שם ממחה, והיה המום מן המומין הגלויין המבדקין, כגון שנסתמית עינו, או נקטעה ידו, או נשברה רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הפנסת [חכמים שאינם בקיאים]; וכן בכור שיצא לחוצה לארץ, ונפל בו מום מבדק - הרי זה נתר על פי שלשה בני הפנסת.

ג. אין רואין את הבכור לישראל, עד שיהיה כהן עמו - שמא יאמר לו הממחה: 'מום הוא, ומתר לשחט עליו', וילך וישחטנו לעצמו, ולא יתנונו לכהן; שאף על פי שאינו חשוד לאכל קדשים בחוץ, חשוד הוא לגלול מתנות כהונה. לפיכך, אם היה חכם, וידוע שהוא מדקדק על עצמו - רואין לו. היה המום גלוי לכל, כגון שנקטעה ידו או רגלו - הואיל והביאו לחכם הממחה, הרי זה בחזקת מדקדק על עצמו; לפיכך רואין לו, אף על פי שאין עמו כהן.

ד. השוחט את הבכור, ואחר כך הראה את מומו - אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנחתכה ידו או רגלו - הואיל ונשחט שלא על פי ממחה, הרי זה אסור; ויגבר בכור שמת.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני פיסין, ובדקו הממחה, והשיבוהו על הרגליו [סוף השדרה] ומעכו, ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה, ונשחט, ונמצאת השניה דבוקה בפסלים [מעיים] - הרי זה מתר, הואיל ומעכו; אבל אם לא נמעך - אף על פי שנשחט על פי ממחה, הרי זה יגבר.

ו. מי שאינו ממחה, וראה את הבכור, ונשחט על פיו - הרי זה יגבר, וישלם מבייתו; וכמה משלם? רביע לדקה, ומחצה לגסה. ומפני מה לא ישלם [המומחה] כל דמיו? מפני שקנסו את בעל הבמה [הגסה], כדי שלא ישקה אותה [מלהקריבה טרם יפול בה מום], ובדקה - נקנס עוד יותר ומקבל פיצוי של רבע בלבד, כדי שלא יעבור על הוראת חז"ל [ולא יגדל בהמה דקה בארץ ישראל].

ז. המטיל מום בבכור - הואיל ועשה עברה, קונסין אותו, ואינו נשחט על מום זה, עד שיפיל בו מום אחר מאליהו. ואם מת זה החוטא - מתר לבנו לשחט אותו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו אחריו.

ח. הרגיל [גרס] לבכור שיפיל בו מום - כגון שנתן דבילה [תאנה] על אָנו עד שבא כלב ונטלה וחתך אָנו, או שהלך בין כרזל ועששיות של זכוכית כדי שתקטע ידו ונקטעה, או שאמר לגוי להטיל בו מום - הרי זה לא ישחט עליו. זה הכלל: כל מום שנעשה לדעתו, אסור לו לשחט עליו; ואם נעשה שלא לדעתו, הרי זה שוחט עליו. ט. אמר: 'אלו נפל בבכור זה מום, הייתי שוחטו', ושמע הגוי, ועשה בו מום - הרי זה שוחט עליו, שהרי לא נעשה בדעתו.

י. ראינוהו שעשה מעשה המרגיל להטיל מום, ונפל בו מום, ואין אנו יודעין אם נתפנו למום או לא נתפנו - הרי זה לא ישחט עליו. כיצד? כגון שנתן לו שעורים במקום דחוק מסרג בעצים, וכיון שאכל נחלקה [נחתכה] שפתו - אפלו היה חבר [תלמיד חכם], הרי זה לא ישחט עליו; וכן כל כיוצא בזה.

יא. היה בכור רודף את האדם, ובצעטו כדי לטרונו, ואפלו בעט בו מפני שרדפו מקדם, ונעשה בו מום בבעיטה זו - הרי זה ישחט עליו.

יב. קטנים שהטילו מום בבכור דרך שחוק, וכן הגוי שעשה לדעתו - הרי זה שוחט עליו; ואם עשו כדי להתירו, לא ישחט עליו.

יג. בכור שאָתו דם [חלה] - יקני [דם], ויכלבד שלא יתפנו לעשות בו מום; ואם נעשה בו מום בהקזה זו, הרי זה נשחט עליו.

יד. מתר להטיל מום בבכור קדם שיצא לאויר העולם, וישחט עליו. במה דברים אמורים? בזמן הזה שאין שם בית [מקדש], מפני שסופו להאכל במומו; אבל בזמן שהמקדש קים, אסור.

טו. עד שהעיד מפי עד אחד, שמום זה נפל שלא לדעת - נאמן; אפלו אשה נאמנת לומר: 'בפני נפל מום זה מאליהו', וישחט עליו.

טז. כל המומין הראויין לבוא בידי אדם - נאמן הרועה עליהן לומר: 'מאליהן נפלו, ולא נעשו בכונה'; וישחט עליהן. במה דברים אמורים? בשהיה הרועה ישראלי, והבכור ביד [של] הכהן. אבל אם היה הרועה כהן, והבכור עדין הוא ביד בעליו הישראליים - הרי זה אינו נאמן; וחושדין אותו, שמא הוא הטיל בו מום כדי שיתנונו לו.

יז. כהן שהעיד לכהן אחר, שמום זה מאליהו נפל - נאמן, ואין חוששין להם, שמא הם גומלים זה את זה [משקר, בכדי שיעיד לו חברו כשיצטרך]; שכל הכהנים חשודין להטיל מום בבכור כדי לאכלו בחוץ, ולפיכך אין נאמנין על ידי עצמם; אבל חברו מעיד לו, שאין אדם חוטא לאחר. אפלו בנזיר ובני ביתו של כהן, מעידין לו על הבכור; אבל לא אשתו, מפני שהיא כגופו.

במומו נשחט - הפֿשר יִקְבֵּר, וְיֵאוּתוּ [יֵהוּנָה] הַפְּהָנִים בְּעוֹרוֹ; והוא, שְׁנִשְׁחַט על פי מַמְחָה.

יא. הַבְּכוֹר שֶׁנֶּאֱכַל בְּשָׂרוֹ בְּהִלָּכָה, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוֹם - כְּשֶׁם שֶׁמֵּתֵר לִהְיוֹת בְּעוֹרוֹ, כִּף נִהְיִין בְּגִזְתּוֹ [צמור]; אֲבָל כָּל צֶמֶר שֶׁנִּגְזַז מִמֶּנּוּ כִּשְׁהוּא חֵי, אֶפְלוּ נֶשֶׁר - הָרִי הוא אֲסוּר בַּהֲנִיָּה, אֶפְלוּ נֶשֶׁר מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנִּפְל בּוֹ מוֹם. וְאֶפְלוּ אַחֵר שֶׁחִטְּתּוֹ, וְאִין צָרִיף לומר אַחֵר מִיתָתוֹ - הָרִי אוֹתוֹ הַצֶּמֶר שֶׁנֶּשֶׁר מִמֶּנּוּ מַחִיִּים, בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד. וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה. וְכֵן בְּאִרְנוֹ בְּהִלָּכוֹת מַעֲלָה, שֶׁלֹּא גִזְרוּ גִזְרָה זֹאת אֲלֵא עַל הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר בַּלְבָּד, מִפְּנֵי שֶׁאִין בְּאִין לַכֹּפֶרָה - שֶׁמָּא יִשְׁהָה אוֹתָן אֲצִלוֹ, כִּדִּי לִקַּח כָּל הַצֶּמֶר שֶׁיִּנְשֵׁר מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּאִרְנוֹ, שֶׁמַּצְנָה לְאֲכֹלוֹ בִּשְׁנֵיתוֹ, בֵּין תָּמִים בֵּין בַּעַל מוֹם.

יב. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בּוֹ צֶמֶר מְדַבְּלָל [תלוש ומעורב במחורב], וְשִׁחַטוֹ - אֵת שֶׁהוּא נִרְאָה עִמּוֹ מִן הַגִּזָּה -] שֶׁלֹּא נִיכַר שֶׁהָיָה תלוש], מֵתֵר בַּהֲנִיָּה; וְאֵת שֶׁאִינוֹ נִרְאָה עִמּוֹ, וְהוּא הַצֶּמֶר שֶׁעָקְרוּ הַפּוֹף כְּלָפִי רֹאשׁוֹ [שֶׁב' קצותיו כלפי חוץ] - אֲסוּר, שֶׁזֶה כְּמִי שֶׁנֶּשֶׁר מַחִיִּים.

יג. גִּזְתָּ בְּכוֹר, אֶפְלוּ בַּעַל מוֹם - שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּגִזֵּי חֲלִין, אֶפְלוּ אַחַת בְּכֶמָּה אֲלָפִים - הַכֹּל אֲסוּרִים; הָרִי הוּא דָּבָר חָשׁוּב, וּמִקְדָּשׁ כָּכֵל שֶׁהוּא. הָאוֹרֵג מֵלֹא הִסִּית [שיעור אריגה] מִצֶּמֶר הַבְּכוֹר בְּכִנּוֹ, יִדְלַק; מִצֶּמֶר הַמִּקְדָּשִׁין, מִקְדָּשׁ כָּכֵל שֶׁהוּא.

ז. הַנוֹטֵל שֶׁכָּרוּ לִהְיוֹת רוֹאֵה בְּכוֹרוֹת - אִין שׁוֹחֲטִין עַל פִּי, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מַמְחָה גְּדוֹל, וְיִדְעוּ בּוֹ חֲכָמִים שֶׁאִין כְּמוֹתוֹ, וּפְסָקוֹ לוֹ שֶׁכָּר עַל הָרִאִיָּה וְהַבְּקוֹר, בֵּין שֶׁנִּמְצָא בַּעַל מוֹם בֵּין שֶׁנִּמְצָא תָּמִים. וְלֹא יִטַּל שֶׁכָּר עַל בְּהֶמָּה זֹאת, חוּץ מִפַּעַם אַחַת; וְרוֹאֵה אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁמִּבְיֵאִין אוֹתָהּ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי חֲשָׁד.

ח. הַחֲשׂוֹד עַל הַבְּכוֹרוֹת לִמְכּוֹר אוֹתָן לְשֵׁם חֲלִין - אִין לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ בְּשָׂר צְבָאִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דוֹמָה לְבֶשֶׂר הָעֶגְל. וְאִין לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שֶׁאִין עֲבוּדִין [לא מעובדים], אֶפְלוּ שֶׁל נֶקֶבָה, שֶׁמָּא יִתְחַדַּךְ וְכִרְוֹתוֹ, וְיֹאמַר: 'עוֹר נֶקֶבָה הוּא'. וְאִין לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר, אֶפְלוּ מִלֶּבֶן; וְאִין צָרִיף לומר, צוּאִי [מלוכלך]. אֲבָל לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ טוֹוִי, וְלִבְדִּין [יריעות מחתיכות צמר], וְעוֹרוֹת עֲבוּדִין - שֶׁאִינוֹ מַעֲבֵד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּחָד לְשִׁהוּתוֹ אֲצִלוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁמְעוּ הַדִּינִים, וְיִקְנְסוּ אוֹתוֹ כְּפִי רִשְׁעוֹ.

ט. הַשּׁוֹחֵט אֵת הַבְּכוֹר וּמִכָּרוֹ, וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הָרִאִיָּה לְמַמְחָה - מֵהָ שֶׁאֲכָלוּ - אֲכָלוּ, וְיִתְחַדַּךְ לָהֶם אֵת הַדָּמִים; וּמֵהָ שֶׁלֹּא נֶאֱכַל - יִקְבֵּר, וְיִתְחַדַּךְ אֵת הַדָּמִים. וְכֵן הַדִּין בְּמִאֲכִיל אֵת הַטְּרֵפָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלָּכוֹת מִקַּח וּמִמְכָּר.

י. בְּכוֹר שֶׁנִּמְצָא טְרֵפָה - אִם תָּמִים הוּא [ונשחט במקדש לקרבן], וְנִמְצָא טְרֵפָה אַחֵר שֶׁהִפְשֵׁט - הָעוֹר יִשְׂרָף, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנוֹ בְּהִלָּכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, וְהַפֿשר יִקְבֵּר. וְאִם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"ז שבט-ג' אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה קח.

"זֹאת תִּהְיֶה" וּבִפְרָשֶׁת "וַיִּקַּח אֵלָיךְ פָּרָה אֲדָמָה"; וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוּ כּוֹלְלוֹת כָּל-הַמִּקְרָאוֹת שֶׁבָּאוּ בְּטִמְאוֹת אֵלוּ. אֲבָל דִּינֵי כָל-הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהִלָּכוֹת כָּל-מִין מֵהֶם — הָרִי סֵדֵר טְהוֹרוֹת כּוֹלֵל כָּל-זֶה. מֵהֶם מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מִסְכָּתוֹת — מִהֵן מִסְכַּת טְהוֹרוֹת וּמִסְכַּת מִכְשִׁירִין וּמִסְכַּת עֲקָצִים, שֶׁשְׁלֹשׁ מִסְכָּתוֹת אֵלוּ כּוֹלְלוֹת טִמְאַת אֲכָלִין בַּלְבָּד, וּבִשְׂבִילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אִךְ אִם נִזְדַּמְּן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי שֶׁאֵר הַטִּמְאוֹת, הָרִי לֹא בָּאוּ שָׁם אֲלֵא בְּמִקְרָה. בְּדוּמָה לָכֵף כּוֹלֵלֶת מִסְכַּת נִדָּה כָּל-דִּינֵי מִצְוֹת טִמְאַת נִדָּה וְזָבָה וְטִמְאַת יוֹלָדֶת, וּבְמִסְכַּת פְּרִיָּה וְשֶׁגִּם-כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טִמְאַת יוֹלָדֶת. מִסְכַּת נִגְעִים כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמִסְכַּת זָבִים כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי זָב וְזָבָה וְשִׁכְבַּת זָרָע; וּמִסְכַּת אֶהְלוֹת כּוֹלֵלֶת כָּל-דִּינֵי טִמְאַת מַת; וּמִסְכַּת פָּרָה כּוֹלֵלֶת דִּינֵי מִי נִדָּה

הַמִּצְוָה הַקָּ"ח — שֶׁצִּוְנוּ בְּדִינֵי מִי נִדָּה (מִי הַזֶּה, שֶׁמַּעֲרִיבִים בָּהֶן אֶת אִפְרָה הָאֲדוּמָה וּמוֹזִים עַל טִמְאָת מַת — אָדָם אוֹ כְּלִי — לַטְהוֹרָה), הַמִּטְהַרִּים בְּאִפְן מִסִּים וּמִטְמָאִים בְּאִפְן אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלָּכוֹת מִצְוָה זֹאת (הִלָּכוֹת פָּרָה אֲדוּמָה). דַּע, שֶׁשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִינֵי הַטִּמְאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדֵם מִנִּינָם, וְהֵם: טִמְאַת נִבְלָה וְטִמְאַת שְׂרָצִים וְטִמְאַת אֲכָלִים וְטִמְאַת נִדָּה וְטִמְאַת יוֹלָדֶת וְטִמְאַת צִרְעַת אָדָם וְטִמְאַת צִרְעַת הַבֶּגֶד וְטִמְאַת צִרְעַת הַבֵּית וְטִמְאַת הַזָּב וְטִמְאַת הַזָּבָה וְטִמְאַת שִׁכְבַּת זָרָע וְטִמְאַת מַת וְטִמְאַת מִי נִדָּה וְטְהוֹרָתָם — כָּל-אַחַד מֵהֶם מִפְּרָשׁ בַּתוֹרָה, וּבְכָל-מִצְוָה מֵאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה וְדִינִים וְתִנְאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בִּפְרָשֶׁת "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וּבִפְרָשֶׁת "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ" וּבִפְרָשֶׁת

הַכֹּהֵן בַּמִּצְוָה כְּדִי שִׁיפְרוּשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהִצְרוּעַ אֲשֶׁר-בּוֹ הִנֵּנִי בְּגִדֵּי יְהוָה פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ וְעַל-שָׁפָם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא" (ויקרא יג, מה). וְהִרְאִיָּה שְׂזוּזֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה הִיא אֲמָרָם בְּסִפְרָא (תזריע): "לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר (בכח גדול) "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרוּם" (שם כא, י), יְכוּל אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְנַגֵּעַ? וּמָה אֲנִי מְקִים: "בְּגִדָיו יִהְיוּ פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ" בְּכָל-אָדָם חוּץ מִכֹּהֵן גָּדוֹל, תִּלְמוּד לֹמַר: "אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּנִי" — אֶף כֹּהֵן גָּדוֹל יִהְיֶה פָּרוּעַ, יִגְדֵּל פָּרַע (כך נקרא שַׁעַר הַגְּדֵל פְּרֵא). בְּרוּר, אִם כֵּן, שִׁפְרוּמָהּ אוֹ פְּרִיעָה שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, וְהַפְּלֵל הוּא אֲצִלָּנוּ: "כָּל-מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, אִם אֵתָּה יְכוּל לָקִים אֶת-שְׁנֵיהֶם מוֹטָב; וְאִם לֹא יָבוֹא עֲשֵׂה וְיִדְחָה אֶת-לֹא-תַעֲשֶׂה". וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְוָנוּ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כִּי כֹהֵן גָּדוֹל אִם נִצְטָרַע פּוֹרֵעַ וּפּוֹרֵם, הָרִי רֹאִיָּה שְׂזוּז מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְכִכֵּר נִמְסַר לָנוּ בַּקְּבֻלָּה, שֶׁגַּם שָׂאָר טָמְאִים צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת לַעֲצָמָם הַכֹּהֵן, כְּדִי שִׁיפְרוּשׁוּ בְּנֵי אָדָם מֵהֶם. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "טָמֵא מֵת וּבֹעֵל נִדָּה וְכָל-הַמִּטְמָאִין אֶת-הָאָדָם מִנֵּין? תִּלְמוּד לֹמַר: יְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא". עֲנִינוּ: כָּל-טָמֵא (שֶׁאִינוּ פּוֹרֵם) צְרִיךְ לְהַכְרִיז עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא: (שְׁצִרִיכִין הֵיכֵר כְּלוּמָר, אוֹ שִׁיכְרִיז בְּפֶה מֵלֵא, וְהִינוּ בְּשֹׂאֵר טְמֵאִים וּבְמִצְוֹרֵת, אוֹ כְּבִמְצוּרֵת שֶׁ"יִכְרִיז" בִּאֲמִצְעוֹת סִימְנֵי פְרִיעָה וּפְרִימָה שֶׁאֵין אֵלָּא צוֹרֵךְ לְהַכְרִיז מִמֶּשׁ בְּפֶה) שִׁישִׁים לַעֲצָמוֹ הַכֹּהֵן הַמְּרָאָה שֶׁהוּא טָמֵא וְשֶׁהִנּוּגֵעַ בּוֹ נְטָמָא, כְּדִי שִׁיפְדִּלוּ מִמֶּנּוּ. וְכִכֵּר נִתְבָּאָר שֶׁהַכֹּהֵן זֶה שֶׁל מִצְוָה אֵין כָּלוּ (כָּל סִימְנֵי הַהִיכָרוֹת) חוֹכָה לְנִשְׁיָם, וְהוּא אֲמָרָם (סוּטָה כג.): "הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפּוֹרֵם וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרְמָת" אֲכָל עוֹטָה (מִכְסָה בְּגִידִיהָ) עַל שָׁפָם וּמוֹדִיעָה עַל עֲצָמָה (בְּהַכְרִיזָה מִמֶּשׁ בְּפֶה) כְּשֶׁאָר הַטְּמָאִים (וּבִהֲלִי טוֹמֵאֵת צִרְעַת פֶּרֶק וְהַלְכָהּ פֶּסֶק דְּאִינָה עוֹטָה).

יום חמישי

מצות עשה קי.

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וְעֶשֶׂר — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ שֶׁתִּהְיֶה הַטְּהָרָה מִן-הַצִּרְעַת עַל יְדֵי

לְטָמֵא וּלְטָהָר. אֲכָל טָמֵאֵת נִכְלָה וְטָמֵאֵת שְׂרָץ לֹא יִחַדּוּ לָהֶן מִסְכָּתוֹת, אֲלֹא דִינִיָּהֶן מִפְּזוּרִים בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּסִדֵּר זֶה, רַבָּם בְּמִסְכָּת כָּלִים וְטָהָרוֹת. וְכֵן דִּבְרוּ עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת מִסּוּג זֶה בְּמִסְכָּת עֲדִיּוֹת. וְכִכֵּר פֶּרֶשְׁנוּ אֲנִי סִדֵּר זֶה כָּלוּ, כְּלוּמָר: סִדֵּר טָהָרוֹת, פְּרוּשׁ שֶׁאֵין צְרִיךְ לַעֲנֹן בְּסִפְרָא אַחֵר עֲמוֹ בְּשׁוּם דְּבָר מִעֲנִיָּה הַטְּמָאָה וְהַטְּהָרָה.

יום שני

מצות עשה קח. קא.

הַמִּצְוָה הַק"ח נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם.

הַמִּצְוָה הַק"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְהִיּוֹת אָדָם מִצְוָה (שְׁנִרְאָתָהּ לְבִנּוּיָהּ בַּעֲוֹנוֹ) טָמֵא [מִטְמָא]. וּמִצְוָה זוֹ כוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי צִרְעַת אָדָם: מֵה מִמֶּנָּה טָמֵא וּמֵה מִמֶּנָּה טָהוֹר, מֵה מִמֶּנָּה צְרִיךְ הַסֵּגֵר (שְׁבַעַת יָמִים), וּמֵה שֶׁאִינוּ צְרִיךְ, וּמֵה שֶׁצְּרִיךְ עִם הַסֵּגֵר — גְּלוּת, כְּלוּמָר: תְּגַלְחֶת (מִסְבִּיב) הַנֶּתֶק (שְׁמוֹ שֶׁל נֶגַע כִּשְׁהוּא בְּמִקּוֹם שַׁעַר) — וְזוֹלָתָהּ זֶה מִפְּרִטֵי דִינֵיהָ וְאִיכּוֹת טְמָאָתָהּ.

יום שלישי

מצות לא תעשה שח. שז.

הַמִּצְוָה הַש"ח — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְתָּלוֹשׁ סִימְנֵי צִרְעַת אוֹ לְכוֹתָם (בֹּאשׁ) כְּדִי שִׁישְׁתַּנֶּה מְרָאָהּ, וְהוּא אָמְרוּ: "הַשְּׁמֵר בְּנִגְעֵי-הַצִּרְעַת" (דְּבָרִים כד, ח). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁתַּת תַּצֵּא שֶׁם): "הַשְּׁמֵר בְּנִגְעֵי הַצִּרְעַת" (דְּבָרִים כד, ח) — בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נִגְעִים פֶּרֶק ז' מִשְׁנָה ד'): "הַתּוֹלֵשׁ סִימְנֵי טָמֵאָה וְהַכֹּהֵן אֶת-הַמִּחִיָּה (הַבִּשְׂרָה הַחִי שְׁבַנְגַע) — עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה" וְלֹקָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.

הַמִּצְוָה הַש"ז — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְגַּלֵּחַ שַׁעַר הַנֶּתֶק (נֶגַע בְּשַׁעַר), וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח" (ויקרא יג, לג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁתַּת תִּזְרִיעַ): "מִנֵּין לְתוֹלֵשׁ סִימְנֵי טָמֵאָה מִתּוֹךְ נֶתֶקוֹ שֶׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת-הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח".

יום רביעי

מצות עשה קיב.

הַמִּצְוָה הַק"ב — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לַעֲשׂוֹת

טְהַרְתּוּ תְלוּיָהּ בַּתְּגַלְחָתוֹ: אם גִּלַּח הַמִּצְרָע וְנִשְׁלַמָּה תְּגַלְחָתוֹ הַשְּׁנִיָּה — טָהָר מִלְטָמָא פְּשָׁרָן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוֹף נִגְעִים, וְיִשְׁאָר מִחֹסֶר כְּפוּרִים עַד שֶׁיָּבִיא קִרְבָּנוֹתָיו כְּשֶׁאֵר מִחֹסְרֵי כְּפוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם. לָכֵן, תְּכִלִּית תְּגַלְחָתוֹ הִיא טְהַרְתּוֹ מִלְטָמָא פְּשָׁרָן, בֵּין שֶׁיָּבִיא קִרְבָּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הָבִיא; וְאֵלּוֹ תְּכִלִּית הַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו הִיא לְהַשְׁלִים כְּפָרְתּוֹ כְּשֶׁאֵר מִחֹסְרֵי כְּפָרָה, כְּלוּמָר: זָב וְזָכָה וְיוֹלָדָת (שֶׁאֵר שֶׁנִּתְהַרְוּ אֵין מוֹשַׁלְמַת כְּפָרְתּוֹ לֹאכּוֹל בְּקֹדֶשִׁים וּכְדוּמָה, עַד שֶׁיָּבִיאוּ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם). וְכִבְרֵי הַזְכָּרָנוּ קֹדֶם לָכֵן (מִצְוַת עֲשֵׂה עַד) אֶת־דְּבָרֵיהֶם: "אֲרַבְּעָה מִחֹסְרֵי כְּפָרָה", וְשָׁם נִתְבָּאָר, שֶׁאֵין הַנְּזִיר מִחֹסֶר כְּפָרָה, אֲלֹא אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכָל־לוֹתָם (בִּיחָד), כְּלוּמָר: הַתְּגַלְחָת וְהַבָּאָת קִרְבָּן — מִתִּירִים לוֹ לְשִׁתּוֹת זֵין. וְאֵין אֶחָד מֵהֶם מְסַפִּיק בְּלַעֲדֵי הַשְּׁנִי, אֲלֹא הַתְּגַלְחָת קְשׁוּרָה בְּקִרְבָּן וְהַקִּרְבָּן קְשׁוּר בַּתְּגַלְחָת, וּבְכָל־סֵד יַחַד תִּשְׁגַּה הַתְּכִלִּית הָאֲחֻת, וְהִיא: שֶׁיִּתְּרוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהֵיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי נְזִירוֹתוֹ. וּבִפְרָק ו' מִנְזִירוֹת (מו). אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזִּבְחַ וְנִמְצָא פְּסוּל — תְּגַלְחָתוֹ פְּסוּלָה וְזִבְחִיו לֹא עָלוּ לוֹ". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁהַתְּגַלְחָת הִיא מִתְּנָאֵי הַזִּבְחַ וְהַזִּבְחַ מִתְּנָאֵיהָ. וְנִתְבָּאָר עוֹד בַּתּוֹסֵפֶתָא (נזיר טו): "שֶׁנְּזִיר שֶׁכָּלוּ (שֶׁהִסְתַּיִּמוּ) יָמָיו אֲסוּר לְגַלַּח וּלְשִׁתּוֹת זֵין וְלַהֲטָמָא לְמֵתִים" עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הַקִּרְבָּנוֹת, נִקְרָאִים) תְּגַלְחָת טְהוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפָרָק ו' מִנְזִירוֹת, וְהוּא שֶׁיִּגְלַח פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד וַיִּזְרוֹק שָׁעָרוֹ פֶּתַח הַדֹּד וַיִּקְרִיב אֶת־הַקִּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפָתוּב. וְאַתָּה תִּמְצָאֻם (שְׁחו"ל) בְּרֹב הַמִּקְוֹמוֹת קוֹרָאִים לְהַבָּאָת הַקִּרְבָּנוֹת 'תְּגַלְחָת'. וּבִפְרֹשׁ אָמְרוּ בַּמִּקְוֹמוֹת בְּמִשְׁנָה (נזיר פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ה — יא): (מִי שֶׁמִּתְבַּטֵּא בַּלְשׁוֹן) "הִרְיֵנִי נְזִיר וְעָלִי לְגַלַּח נְזִיר (אֲחֵר)", הַפְּנוּהָ בְּזֶה: שֶׁיָּבִיא קִרְבָּנוֹת נְזִיר וַיִּקְרִיבָם בְּעָדוֹ (הַנְּזִיר הָאֲחֵר). הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַתְּגַלְחָת הִיא בְּטוֹי לְהַבָּאָת הַקִּרְבָּנוֹת. וְהַשְּׁעָם בְּכָף, שֶׁהֵם חֵלֶק מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְעַל־יָדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלַּק דִּין הַנְּזִירוֹת וְיִשְׁתָּה הַנְּזִיר זֵין. אֲבָל תְּגַלְחָת טְמֵאָה הִרִי הִיא מֵהַלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ לְעִיל (מִצְוַת עֲשֵׂה צֹא).

הַמַּעֲשֶׂה הַמִּפְרָשׁ בַּמִּקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֲרָז וְאֵזוֹב וְשְׁנֵי תוֹלַעַת (פִּיסַת צִמְרָה צְבוּעָה בְּמִיץ אֲדוּם — הַיּוֹצֵא מִגִּרְיִים הַמִּתְאַפִּיִּינִים בַּתּוֹפֵעָה שֶׁתּוֹלַעַת זַעִירָה מְצוּיָה בְּכָל אֶחָד —) וְשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים חַיִּים, וְשִׁיעֲשֶׂה בָּהֶם כָּל מַה־שֶּׁנִּזְכָּר. וּבְמַעֲשֶׂה הַזֶּה עֲצָמוֹ יִטְהַר הָאָדָם וְהַבֵּית. כְּמוֹ שֶׁבְּאַר הַכְּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁמִּיָּגִי הַדְּבָרִים הַמִּטְהָרִים מִן־הַטְּמֵאָה לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים: אֶחָד כָּלְלִי וְשְׁנֵים הַמִּיָּחֲדִים לְשְׁנֵי מִיָּנִים מִמִּיָּגִי הַטְּמֵאָה. הַכָּלְלִי — הוּא הַטְּהָרָה בְּמִים, שְׁכָל־טָמֵא לֹא תִשָּׁג לוֹ הַטְּהָרָה אֲלֹא אַחֵר שִׁיטְהַר בְּמִים; וְהַמִּין הַשְּׁנִי — מִי נִדָּה (מִי הִזָּאָה עִם אִפְרַיִם הַפְּרָה), וְהוּא דְּבָר מִיָּחָד לְטְמֵאָת מֵת; וְהַמִּין הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֲרָז וְאֵזוֹב וְשְׁנֵי תוֹלַעַת וְשְׁתֵּי צִפְרִים וּמִים חַיִּים. וְהוּא דְּבָר מִיָּחָד לְצִרְעָת. וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמָר: טְהַרְתּוּ מִצְרָע הַרְאֻשׁוֹנָה — בְּמַסַּכַת נִגְעִים (פֶּרֶק יד).

יום שישי

מצות עשה קיא.

הַמִּצְוָה הַקִּי"א — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּהַ הַמִּצְרָע לְהַתְּגַלַּח, וְהִיא לוֹ הַטְּהָרָה הַשְּׁנִיָּה (שֶׁלֹּב שְׁנֵי אַחֲרֵי מַה שֶׁמְּבוֹאָר בַּמִּצְוָה קי — שִׁיעוֹר קטז), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסוֹף נִגְעִים (פֶּרֶק יד), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהִיָּה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִגְלַח" (ויקרא יד, ט). וְכִבְרֵי הַזְכָּרָנוּ מִקֶּדֶם (מִצְוַת עֲשֵׂה צֹא) אֶת־דְּבָרֵיהֶם (סִפְרָא וִיקְרָא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מַגְלַחִין וְתְּגַלְחָתָן מִצְוָה: הַנְּזִיר וְהַמִּצְרָע וְהַלּוֹיִם". וְכִבְרֵי נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף נִגְעִים. וְכֵאֵן אֲבָאָר לָךְ מֵאִיזָה טַעַם מְנִינּוּ תְּגַלְחָת מִצְרָע מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה (מִצְוַת עֲשֵׂה עֹז), וְלֹא עֲשִׂינוּ בֵּן בְּנְזִיר אֲלֹא קִבְעֵנוּ תְּגַלְחָתוֹ וְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו כְּמִצְוָה אֲחֻת (מִצְוַת עֲשֵׂה צֹא) — שֶׁהַמִּצְרָע, אֵין קָשֶׁר בֵּין תְּגַלְחָתוֹ לְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו, וְהַתְּכִלִּית הַמִּשְׁגָּת הַמִּתְגַּלְחָתוֹ אֵינָה הַתְּכִלִּית הַמִּשְׁגָּת מִהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמִּצְרָע, טְהַרְתּוֹ תְּלוּיָהּ בַּתְּגַלְחָתוֹ (וְהַבָּאָת קִרְבָּנוֹתָיו לַמִּטְרָה שׁוֹנָה — לֹאכּוֹל קְדוּשִׁים). וּבִפְרָק ו' מִנְזִירוֹת (מד): אָמְרוּ: "מַה בֵּין נְזִיר לְמִצְרָע? אֲלֹא שֶׁזֶה טְהַרְתּוֹ תְּלוּיָהּ בְּיָמָיו (בִּימֵי נִזְרוֹ), כְּלוּמָר: הַנְּזִיר, וְהַמִּצְרָע

שבת קודש

מצות עשה קב. קג.

וְטָהַרָה וְזוּלַת זֶה, מִכָּל מַה-שֶּׁנֶּאֱמַר בְּכַתוּב וּמִמָּה
שֶׁבָּא בְּקִבְלָהּ (מסכת נגעים פרק יא).

הַמִּצְוָה הַק"ב — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהִיטֵב בְּגָד
מִנְגַע טָמֵא [מְטֵמֵא]. וּמִצְוָה זֹאת כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי
צָרַעַת בְּגָדִים: אֵיךְ מְטֵמְאִים וְאֵיךְ מְטֵמְאִים, מִה
מִהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ קְרִיעָה אוֹ שְׂרָפָה אוֹ רְחִיצָה
הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהִיטֵב בֵּית
מִנְגַע טָמֵא [מְטֵמֵא] וּמִצְוָה זֹאת כּוֹלֶלֶת טָמְאָת
בְּתִים: אֵיזָה מִהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת
אוֹ נְתִיצַת כָּלֹ, בְּמָה מְטֵמֵא וְאֵיךְ מְטֵמֵא.

אגרות קודש

ב"ה אדר"ח אדר"ר תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב אודות חוסר השלוח הנפשית וכו',

והנה מבואר בכמה מקומות אשר ענינים אלו באים מצד הלעומת זה, זאת אומרת ג"כ שאין הם
בנפש האדם פנימה, אלא באים מחוצה לה, שמוזה מובן שביכולת האדם להפטר מהם ולבטלם כליל, אף,
שאינן כל האישיות ואין כל המצבים שוים, שלכן אין שוה גם כן הזמן הנדרש על זה. והדרך המתאימה
והצד השווה בכל דרכים אלו הוא ההתבוננות אשר כל אחד ואחד מאתנו חלק הוא מהחברה ומהסביבה
שלו, ומוכרח שיהי' לא רק מקבל אלא גם משפיע או יותר נכון שיהי' בעיקר משפיע ומקבל רק בבחי' טפל,
וכיון שעיקר האדם הוא הנפש והצורה שלו ולא הגוף והחומר, מובן גם כן שעיקר ההשפעה היא בהנוגע
לרוחניות הסביבה וצורתה על ידי שמחדירים אותה רוח חיים של תורתנו תורת חיים שהיא בבת אחת גם
תכלית הרוחניות גם נותנת חיים לגשם ולחומר אפילו במדריגות היותר תחתונות ושפלות, וכסיפור רז"ל
הידוע, אשר דוקא לאלו שיצר הרע יש בהם, למצרים ערות הארץ ירדו ניתנה תורה, ולא למלאכי השרת
(שבת פח, ב) וכיון שזהו עיקר תפקיד בריאת האדם, מובטח לו שיצליח בזה על ידי השתדלות המתאימה
ובלבד שלא ירפו ידיו אם נפגש בקישורים ואם אין ההצלחה במאה אחוז בפעם הראשונה שמנסה או אפילו
גם בפעם השני' והשלישית וסוף ההצלחה לבוא.

וכשתוקע מחשבתו בחוזק כלשון רבנו הזקן במילוי תפקיד זה מתגלים לפנינו אופקים רחבים של
פעולות נעלות ומתגדל פי כמה סיפוק הנפשי שלו בראותו מטרה כה נשגבה בחייו עלי אדמות, ולא עוד אלא
שנתוסף תוכן פנימי גם בעניניו הפרטים של ב"ב ואפילו שלו, שהרי דוקא ע"י צירוף כל זה יחד תתרבה
ההצלחה במילוי עיקר תפקידו ולראות שכרו בעמלו - ע"י הגברת הצורה על החומר, הרוח על הגשם, הנפש
על הגוף, הניצוץ אלקי שבתוכו על כל מה שמסביב לו.

יש להאריך בכל האמור כהנה וכהנה ובפרט בהתאם לסביבתו של כל אחד בהתאם לכשרונותיו
אופן חינוכו וכו', אבל כנ"ל האמור הוא צד השווה שבכל אחד, ותקותי אשר לדכוותי' ישמש האמור נקודה
אותה יפתח בהתאם לסביבתו ועניניו הוא, ואחכה לבשו"ט.

בברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

יז ה"ה זה של עשית אפותיקי או שימלה למשבון מועיל אף בשביל הבהמה היא של ישראל ומשפירה או משאילה לנכרי, רק שיפרסם שעשה דרך ה"ה:

יח במה דברים אמורים, בשמשפירה או משאילה לו לעשות מלאכת עצמו. אבל לעשות מלאכת ישראל בשבת אין ה"ה כלל אפילו אם מכרה לו במכירה גמורה, שמכל מקום הנכרי עושה מלאכה בשבת בשביל הישראל אם לא קצץ לו שכר על זה, וכן אם הוא שכירו לשנה לכל המלאכות שיצטרך, שדינו כאלו לא קצץ כמו שנתבאר בסמ"ק רמ"ג ורמ"ד*. אבל אם אינו שכור לו אלא למלאכה זו בלבד לעשותה לו בכל עת שיצטרך לה* בתוך משך זמן שכירותו, כגון מי שיש לו סוסים ועגלה ושכר לו נכרי לשנה שישע עם סוסים ועגלה שלו בכל עת שיצטרך להוליך בהם סחורה בתוך שנה זו, והנכרי נוסע גם בשבת מעצמו בלא אמירת הישראל, אינו צריך לומר לו שלא יסע בשבת אם נוסע מבית הישראל מבעוד יום מטעם שנתבאר בסמ"ק רמ"ד*, רק שיקנה לו הסוסים באחד מהדרכים שנתבארו ויפרסם שעשה דרך ה"ה.

והוא שיהיו קנוים לו גם בימות החל בתוך משך זמן נסיעתו, אבל אם אינו מקנה לו אלא לשבת בלבד אסור מפני מראית העין כמו שנתבאר למעלה³⁵. וכן אם הוא עצמו נוסע ג"כ עם הסוסים כל ימות החל ומזונותיהם עליו, הרי הם נקראים על שמו אע"פ שמכרם להנכרי במכירה גמורה אף לימות החל, כיון שהנכרי אינו אלא שכירו, ולפיכך צריך הוא למחות בידו שלא יסע בשבת מפני מראית העין:

יט כשם שאדם מצוה על שביתת בהמתו בשבת, כך הוא מצוה על שביתתה ביום טוב. לפיכך כל פרימי ההלכות שנתבארו לענין שאילה ושכירות בהמתו לנכרי ושתפות עמו גבי שבת הן נזהגים ג"כ גבי יום טוב, שאין בין יו"ט לשבת אלא מלאכות שהתירו בגלל אכל נפש, שנאמר³⁶*: "כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש" וגו'.

ויש אומרים שביום טוב אין אדם מצוה מן התורה על שביתת בהמתו, לפי שלא נצטוונו ביום טוב אלא שלא נעשה מלאכה, ומה שבהמתנו עושה אין זו נקראת מלאכה אצלנו אלא אצל הבהמה. ואף בשבת לא למדנו אסור זה ממה שנאמר "לא תעשה כל מלאכה", שאין זו מלאכה כלל אצלנו אלא מצוה אחרת היא, שנאמר*: "למען ינוח שורך וחסמך", ואינה נזהגת ביום טוב כלל. והוא הדין לשביתת עבדו שאינה נזהגת ביום טוב לפי דבריהם,

ביאורים

בסי' רמג ורמד - שם נתבאר³³ שמלאכה שהנכרי עושה בשבת לצורך הישראל אסורה, ולכן כשלא קצץ לו הישראל שכר, או שהישראל נהנה שהנכרי עובד בשבת (כגון ששכור לשנה לכל המלאכות, ושמה שיתפנה הנכרי במוצ"ש למלאכה אחרת) - אסור, מחמת שדעתו של הגוי בשעת המלאכה על הישראל ולא לצורך עצמו. ככל עת שיצטרך לה - עי' סי' רמג ס"ג ורמד ס"ט-יא. ומ"ש בהג"ה שם שלפי מה שחזר במהדורא בתרא, מותר אפילו שכרו לעשות מלאכה זו תמיד (לא רק בכל עת שירצה), ובאיזה אופנים מותר אפילו בשכרו לעשות כל

המלאכות³⁴.
 שנתבאר בסמ"ק רמד - סעיף ט: שאין לישראל ריוח במה שעושה בשבת; שאם לא יעשה בשבת - יעשה אחר השבת. שנאמר - לגבי יו"ט: (שמות יב, טז) "מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".
 שנאמר - (דברים ה, יג) "ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ועמך ושורך וחסמך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמךך כמון"³⁷.

מקורות

- (33) בסי' רמג סעיף ג ובסי' רמד סעיפים ט-יא.
 (34) הגה"ה שעל הגליון, בשילוב הביאור בציונים שבשוע"ר מהדורה החדשה. וראה סי' רמד אות לב.
 (35) סעיף יא.
 (36) ראה לעיל אות כב.
 (37) במהדו"ב לסי' רנב וסי' דש דן רבינו בענין הגדרת בן אמתך והגר.

לפי שאינה בכלל מלאכה אלא מצוה אחרת היא, שנאמר: "למען ינוח עבדך ואמתך במוך".* וילענן הלכה יש להחמיר בשל תורה בסברא הראשונה (עין סי' תצ"ה):

ביאורים

מרשות לרשות, שהרי אף האדם בעצמו מותר להוציא ביום טוב מרשות לרשות, אלא שחכמים אסרו להוציא משא על הבהמה ביום טוב משום זלזול יו"ט. . ועוד שאין משתמשין בבעלי חיים כל עיקר. ובסעיף יב: כשם שאסור להשתמש בבעלי חיים ובמחומר לקרקע בשבת. . כך אסור ביו"ט.

חלק ב' סימן רמו, דיני השאלה והשכרה לנכרי בשבת טעמים י"ז-ט

למען ינוח — דהיינו שהמלים "למען ינוח" לפני "עבדך ואמתך" מלמדות שזהו חידוש מיוחד, ולא מחמת איסור שבת גרידא.

עין סי' תצ"ה — סעיף יא: אין מוציאים משא על הבהמה ביו"ט, ואין הטעם משום שבינת בהמתו שמוציאה המשא

שולחן ערוך – הלכות תפילין

מו צריך לזהר לכתחלה להניח בין תבה לתבה כמלא אות קטנה שהיא יו"ד, ובדיעבד אין לפסל, אלא אם כן נראית כתבה אחת לחינוך שאינו לא חכם ולא טפש, כמו שנתבאר ביו"ד דעה סימן עד"ר בספר תורה.

וכן לכתחלה צריך לזהר שלא יהיה בין אות לאות אלא כחוט השערה, ובדיעבד אין לפסל, אלא אם כן נראית התבה חלוקה לשתיים לחינוך שאינו לא חכם ולא טפש, כמו שכתוב שם בספר תורה.

ויש אומרים שלכתחלה צריך להניח גם כן בין שיטה לשיטה כמלא שיטה, כמו בספר תורה.

ויש אומרים שאין צריך לדקדק בזה אלא בספר תורה. וכן נהגו הסופרים שאין מדקדקין בזה בתפילין ובמזוזות:

מז בין בספר תורה בין בתפילין ומזוזות — אין להניח חלק כלל בין פסוק לפסוק יותר מבין תבה לתבה בפסוק אחד, מפני שאין אנו בקיאים בהפסק הפסוקים שנפסקו למשה מסיני.

ומכל מקום אם הניח — לא פסל, אם לא הניח כשעור רוח שבין פרשה לפרשה, שהיא לכתחלה קולשלת תבות "אשר אשר אשר" מאותו הכתב, ובדיעבד כתשע אותיות קטנות שהן יו"דן של אותו הכתב, כמו שכתוב ביו"ד דעה סימן ערה:

מח לכתחלה יש לזהר לעשות כל השורות שוות, שלא תהא אחת נגנסת ואחת יוצאת, ואפלו אות אחת.

ומכל מקום אם נדמנה לו תבה בת חמש אותיות בסוף השיטה ואינו יכול לכתבה בתוך השיטה באותו כתב שהוא כתב בו — יכול לכתב שלש אותיות ממנה בתוך השיטה ושתיים חוץ לשיטה, אבל לא שתיים בתוך השיטה ושלש חוץ לשיטה.

ואפלו תבה בת שמונה אותיות — לא יכתב חמש ממנה בתוך השיטה ושלש חוץ לשיטה, אף על פי שרב התבה בתוך השיטה.

ואפלו שתי אותיות אם הן תבה אחת — לא יכתב אותן חוץ לשיטה.

וכל זה לכתחלה, אבל בדיעבד אפלו כתב תבה בת הרבה אותיות חוץ לשיטה — לא פסל:

מט אותיות השם, בין שם המיוחד בין שאר שמות שאינן

נמחקין, ואפלו הנטפל לשם מאחרי — צריך שיהיו כלם בתוך השיטה ולא יצא מהן כלל חוץ לשיטה לכתחלה. ובדיעבד — כשר בתפילין (שאי אפשר לתקן משום שלא כסדרין).

אבל בספר תורה — יכול למחק כל השורות העליונות, אם אין בהם שום שם משמות שאינן נמחקין, ואחר כך ימשיך אותן עד שתהינה שוות עם השם היוצא:

נ ארבע פרשיות של יד, הואיל והן נכתבות בקלף אחד ושני בהן פתוחה וסתומה, שכשמיניח מקום חלק בסוף שיטה אחרונה של פרשה ראשונה כדי תשע אותיות ומתחיל פרשה שלאחריה בראש השיטה בדף השני — הרי פרשה שלאחריה נקראת פתוחה, כמו שבספר תורה נקראת פרשה המתחלת בראש הדף פרשה פתוחה, כלשון רוח כדי תשע אותיות לפניו בסוף שיטה אחרונה שבדף הקודם.

לפיכך צריך לכתב בשל יד כל פרשה כמו שהיא בספר תורה, אם פתוחה — פתוחה, ואם סתומה — סתומה. דהיינו שצריך להניח מקום חלק כדי תשע אותיות בסוף שיטה אחרונה שבפרשת "קדש", כדי שפרשת "ויהי כי יבא" שמתחיל בראש השיטה הראשונה שבדף השני תהיה פרשה פתוחה כמו שהיא בתורה. ואם עשאה סתומה — פסולה.

אבל פרשת "קדש" — לא שיהיה פתוחה וסתומה, כיון שאין כתוב לפניו כלום בתפילין, ולכן מתחילין אותה בראש השיטה הראשונה ואין מניחין לפניו כלום, אף על פי שבתורה היא פתוחה, שפי' שאין כתובה לפניו כלום — אין לה פתוחה גדולה מזה שאין כתב אחר סותמה.

ובסוף שיטה אחרונה שבפרשת "ויהי כי יבא" — צריך להניח מקום חלק כדי תשע אותיות, כדי שפרשת "שמע" שמתחיל בראש שיטה הראשונה שבדף השלישי תהיה פתוחה כמו שהיא בתורה. ואם עשאה סתומה — פסולה.

אבל פרשת "ויהי אם שמע" שהיא סתומה בתורה — צריכה להיות גם כן סתומה בתפילין.

ואם עשאה פתוחה — יש מי שפוסל. ויש מכשירין בדיעבד, שאף שבתורה היא סתומה, מכל מקום כיון שבתורה אינה סמוכה כלל לפרשת "שמע" — אין זה נחשב שנוי מה שהרוח

בדף אחר, בין שהן בשני דפין והשיטה הפנויה היא בסוף דף הראשון או בראש דף השני:

נב והנה, בתפלין אי אפשר לעשות פרשת "והיה אם שמע" שתהא סתומה לדברי הכל, שהרי אין כותבין לפני כולם באותה שיטה שמתחילין אותה בה, שפרשת "שמע" מסתימת בדף בפני עצמו והיא בדף בפני עצמו, ואם יתחיל אותה בראש השיטה שבראש הדף ויניח רוח בסוף פרשת "שמע" כדי תשע אותיות — תהיה פתוחה לדברי הכל, ובתורה היא סתומה. ואם לא יניח רוח כדי תשע אותיות — כל שכן שאינה כמו שהיא בתורה, שאינה נקראת כלל פרשה בפני עצמה כשאין כדי תשע אותיות רוח לפני.

אלא אין לה תקנה, [אלא] או לעשותה סתומה להרא"ש ולא להרמב"ם, כגון שניי שיטה אחת פנויה ויתחילנה בשיטה השנייה, או לעשותה סתומה להרמב"ם ולא להרא"ש, כגון שלא יתחילנה בראש השיטה, אלא יניח לפני רוח כדי תשע אותיות בראש השיטה, שאז היא סתומה להרמב"ם.

(יב) ומכל מקום, יזהר שלא להניח רוח בסוף פרשת "שמע" כדי תשע אותיות. ואף על פי שבספר תורה אם ארע שנשאר בסוף השיטה כדי תשע אותיות ואין שם עוד מעט רוח לכתב תבה אחת מפרשה שלאחריה בשיטה זו — אף-על-פי-כן היא פרשה סתומה כשמיני מעט רוח בשיטה שלאחריה, שפרשה פתוחה היא לעולם בראש השיטה, וכשאינה בראש השיטה היא סתומה להרמב"ם, ומכל מקום כיון שהרוח שבסוף השיטה הוא סימן לפתוחה, שכשאין שם רוח אחר וולתו בשיטה שלאחריה — תהיה הפרשה שלאחריה פתוחה, וכשאין רוח כשעור בסוף השיטה — היא סימן שלאחריה תהיה סתומה, אם כן בתפלין שביד הסופר לעשות כמו שירצה — יש לו לסים פרשת "שמע" בסוף שיטה, או בפחות מכדי תשע אותיות מסוף השיטה, כדי להורות שפרשה שלאחריה היא סתומה.

ולא אמרן שאף אם מניח רוח כדי תשע אותיות בסוף השיטה — אף-על-פי-כן פרשה שלאחריה סתומה כשאינה מתחלת בראש השיטה, אלא אם ארע לו כן בספר תורה, שאינו רשאי להמשיך האותיות או לקצר בשביל רוח שבין פרשה לפרשה כמו שכתוב בורה דעה סימן רעג. ואם ארע לו שהניח בתפלין כדי תשע אותיות בסיום פרשת "שמע" — אין צריך להניח בתחלת פרשה שלאחריה כדי תשע אותיות, אלא מעט רוח.

אבל אם לא הניח כדי תשע אותיות בסיום פרשת שמע ולא בהתחלת פרשה שלאחריה, אף על פי שבצורו שניהם יחד זה כדי תשע אותיות ויותר — אין מצטרפין זה עם זה, והרי אין כאן (פתוחה) [פרשה] כלל, כיון שאין רוח תשע אותיות במקום אחר.

ויש מי שאומר שמצטרפין זה עם זה, ונעשה על ידי כן פרשה שלאחריה סתומה להרמב"ם, ואפשר גם להרא"ש. ולכן יש לעשות כן לכתחלה, כדי לצאת ידי שניהם לפי דבריו.

אבל יש לחוש לסבא הראשונה שלא להכניס את עצמו לספק תפלין פסולין, שהרי לפי סבא הראשונה, שאין כאן פרשה כלל — הן פסולין אליבא דכלי עלמא אפלו בדיעבד, מה שאין כן כשעשה פתוחה — העקר בהפכשירים בדיעבד:

שבינה לפרשת "שמע" הוא פתוח ולא סתום, כמו שסתום הרוח שלפניה בתורה, כיון שגם בתורה אין הרוח סתום בפרשת "שמע" שלפניה, ויש בינה לפרשת "שמע" שבתורה רוח הרבה פתוח. מה שאין כן פרשת "שמע", אף שאינה סמוכה בתורה לפרשת "והיה כי יבאך" — אין זה מועיל כלל לשלא יצטרף לעשות פתוחה. וכן עקר.

אבל אם אין לפני רוח כלל בינה לפרשת "שמע" באיזה שיטה משיטות הדפין שלהן, לא בדף שלה ולא בדף של פרשת "שמע", דהינו שהתחיל אותה בראש שיטה העליונה שבדף ולא הניח רוח כלל לפני באותה שיטה, ולא בסוף שיטה של פרשת "שמע", או שהניח רוח ואין בו כשעור רוח שבין פרשה לפרשה, דהינו כדי לכתב תשע אותיות — הרי זה נחשב (שנוי גמור) ממה שהיא כתובה בתורה, ופסולה אפלו בדיעבד. אלא צריך להיות לפני רוח סתום, כמו לפני כל פרשה סתומה שבתורה. אבל בסופה — אין צריך להניח שום רוח. וכן נהגין לסים "על הארץ" בסוף שיטה הפתוחה:

נא וסתומה שבתורה — יש לה ארבע צורות, אחת לדברי הכל, ושלש נחלקו בהן הרמב"ם והרא"ש. המכשיר בזו — פוסל בזו, והמכשיר בזו — פוסל בזו.

דהינו, שאם סים איזה פרשה בתחלת איזה שיטה וכתב אפלו תבה אחת מאותה פרשה בראש שיטה זו, ואחר-כך הניח מקום חלק כדי תשע אותיות בשיטה זו, ואחר-כך התחיל פרשה שלאחריה בשיטה זו עצמה וכתב אפלו תבה אחת בשיטה זו מפרשה שלאחריה — הרי פרשה שלאחריה נקראת סתומה לדברי הכל.

אבל אם סים איזו פרשה בסוף השיטה, או בפחות מכדי תשע אותיות מסוף השיטה, והניח חלק בשיטה שלאחריה כדי תשע אותיות, והתחיל פרשה שלאחריה — הרי פרשה זו שלאחריה נקראת פתוחה להרא"ש. אבל להרמב"ם גם זו סתומה היא, בין שהיא בשיטה שלאחריה באותו הדף, בין שהיא בראש דף השני רק שאין שיטה שלמה פנויה ביניהם לא בסוף דף הראשון ולא בראש דף השני, כמו שיתבאר לקמן.

והוא הדין אם סים איזה פרשה והניח חלק כדי תשע אותיות בסוף שיטה זו אחר שסים הפרשה, ולא התחיל פרשה שלאחריה מיד בראש שיטה שלאחריה, אלא הניח מעט רוח אפלו פחות מכדי תשע אותיות, ואחר-כך התחיל פרשה שלאחריה — הרי פרשה זו שלאחריה נקראת סתומה להרמב"ם, שכל שאין הפרשה מתחלת בראש השיטה ויש לפני רוח כדי תשע אותיות, בין באותה שיטה בין בשיטה שלפניה — היא סתומה להרמב"ם, אפלו היא בראש דף השני. אבל להרא"ש כל שיש רוח בכדי תשע אותיות בין בראש השיטה בין בסוף השיטה — הרי הפרשה שלאחריה נקראת פתוחה.

ואם סים איזה פרשה בסוף שיטה, או בפחות מכדי תשע אותיות מסוף השיטה, והניח שיטה אחת שלמה פנויה, והתחיל פרשה שלאחריה בראש שיטה שלישית, או בפחות מכדי תשע אותיות מראשה — להרא"ש נחשב מקום החלק של שיטה הפנויה שבין הפרשיות האלו כאלו הוא חלק באמצע שיטה בין שתי פרשיות, והרי הפרשה השנייה נקראת סתומה. אבל להרמב"ם היא פתוחה, בין שסים פרשה הראשונה והתחלת השנייה הכל

משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, ופירשו חז"ל ד"משל הקדמוני הוא התורה, שהיא משל הקב"ה [משלו של הקב"ה] שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלקים אינה לידו, במה הכתוב מדבר בשני בני אדם א' הרג שוגג וא' הרג מזיד כו' והקב"ה מזמנן לפונדק א' כו' זה שהרג בשוגג גולה וזה שהרג במזיד נהרג.

הרי שהתורה נקראת "משלו של הקב"ה", וכן שלמה המלך קורא לתורה בשם "משל", וכמו שאמר "להבין משל ומליצה גו'". ויש להבין מה שהתורה נקראת "משל", וכי כל התורה כולה היא משלים וחידות?

והענין כי פירוש הקדמוני היינו קדמונו של עולם, שהוא אור אין סוף ב"ה עצמו.

אלא הדיוק כאן הוא בתיבת "קדמוני", שהקב"ה נקרא כאן בשם "קדמון" דוקא, דפירוש תואר "קדמון" - היינו שהוא ית' קדם לכל דבר, כי הוא נמצא "מאז ומקדם", היינו שאין זמן שלא הי' נמצא ח"ו, דהוא יתברך "אין לו תחלה", שאין התחלה וראשית ומקור למציאותו, אלא הוא יתברך נמצא מצד עצמו, כי הוא "מחוייב המציאות", שהוא מציאות כזו שחייבת להיות מצד עצמה, ובמילא הוא "קדמון", שמציאותו היתה מעולם.

ומזה מובן בעומק יותר, שתואר "קדמון" בא להורות, באלקות גופא, על עצמותו ומהותו של הקב"ה בכבודו ובעצמו, "אור אין סוף ב"ה עצמו".

כי השפע האלקי, מה שהקב"ה משפיע אור וחיות מאתו יתברך להחיות את העולמות א"א לתאר בשם "קדמון", שהרי יש התחלה ומקור למציאות השפע, היינו, שהשפע "נמצא מן העצמות" וברצונו דוקא, וא"כ אי אפשר לומר על השפע האלקי שהוא "קדמון", שהוא תואר רק על מה שנמצא בעצם, מצד עצמו, ולכן "מהותו ועצמותו ית' לבד . . הוא לבדו הקדמון".

כי בחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין וזהו מה שנמשך ממנו ית' הארה לחיות חיות לעולמות.

בזהו הקדוש איתא שהוא יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, שהם שני מיני אור ושפע אלקי שנשפע מאתו יתברך:

"ממלא כל עלמין" הוא השפע המתלבש בעולמות

תוכן הפרק: הטעם שהתורה נקראת בשם "משל הקדמוני" שכל התורה כולה היא "משל" ל"קדמונו של עולם"

[בפרק זה יבאר מעלת התורה בהקדם ביאור הטעם שהתורה נקראת בשם "משל הקדמוני".]

להבנת תוכן פרק זה - נעתיק את תוכן דברי אדמו"ר הזקן בספר התניא פרק ד', בתוספת ביאור:

בתורה יש שני ענינים: **חכמת התורה**, ובלשון הכתוב "כי היא חכמתכם ובינתכם", שזהו ענין של לימוד בהבנה והשגה; **והאלקות שבתורה**, והוא מה דאיתא בזהר "אורייתא וקוב"ה כולא חד", שהתורה היא חד עם קוב"ה בכבודו ובעצמו (ולא רק שהיא **חכמתו** יתברך), ולפיכך, על ידי לימוד התורה מתדבק האדם עם הקב"ה בכבודו ובעצמו ("נותן התורה").

ליתר ביאור: אע"פ שגם הענין הראשון שבתורה (מה שהתורה היא חכמתו יתברך) יוצר קשר חזק עם קוב"ה, דלהיות התורה חכמתו של הקב"ה הרי כשאדם מבין ומשיג במוחו את חכמת התורה הרי חכמתו יתברך נתפסת במוחו ושכלו והרי זה קשר ויחוד בינו ובין הקב"ה - מכל מקום, הקשר הוא רק עם בחינת חכמה עילאה - כביכול ולא עם עצמותו של הקב"ה. וכמשל מרב ותלמיד להבדיל, דכאשר התלמיד מבין ענין מחכמת רבו הרי ההתאחדות בינו לבין רבו היא רק עם חכמתו, ולא עם עצמותו וכללות חיי רבו (שהרי סוף סוף חכמת הרב היא רק כח אחד של הנפש ורק פרט אחד מכללות החיים שלו).

אולם מצד זה שאורייתא וקוב"ה כולא חד, הרי הקב"ה הלביש את עצמותו בתורה, וכשנתן לנו את תורתו "הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול", ונמצא שחכמת התורה היא כמו לבוש ל"הקב"ה בכבודו ובעצמו", וכשאדם מבין ומשיג את חכמת התורה "הרי זה כמחבק את המלך דרך משל", כפי שהמלך לבוש בלבושים.

זוהי גם נקודת הפרק כאן בטעם שהתורה נקראת "משל הקדמוני", כפי שיבואר לפנינו].

אך הענין כי הנה התורה נק' משל הקדמוני, כמ"ש כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע.

והוא מ"ש והאלקים אנה לידו. וכן שלמה המלך ע"ה אמר להבין משל ומליצה כו'.

ביאור ענין מהותה של תורה יובן בהקדם זה שהתורה נקראת "משל הקדמוני", וכמ"ש כאשר יאמר

אל העולמות. ולפיכך רק על מהותו ועצמותו יתברך ניתן לומר התואר "קדמונו של עולם".

והתורה שנק' משל הקדמוני, היינו שהתורה היא משל לבחינת קדמונו של עולם. שכמו שע"י המשל יושג הנמשל.

ומעתה יובן מה שהתורה נקראת "משל הקדמוני", שהכוונה בזה שהתורה היא "משל" לבחינת "קדמונו של עולם", דכמו שענינו של משל הוא שעל ידו אפשר להשיג את הנמשל, דכאשר רוצים להסביר לתלמיד פשוט רעיון עמוק ביותר שקשה לו מאד להשיגו מחמת דקות הסברא, נותנים על זה משל, שהמשל הוא מדבר הנמצא ב"עולמו" של התלמיד, והרב מראה לתלמיד כיצד לראות ולהכיר בתוך פרטי המשל את אותו הרעיון העמוק והדק שבנמשל.

כך ע"י שתלמודו בידו יזכה לגלוי מבחינת זיו ואור מאור אין סוף ב"ה, מה שלמעלה מבחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, ואינו בגדר עלמין כלל. וזהו גם ענינה של תורה, שנקראת "משל הקדמוני", לפי שע"י התורה - "תלמודו בידו" - מגיעים לגילוי "קדמונו של עולם", שהוא זיו ואור מאור אין סוף ב"ה ממשי, שלמעלה מבחינת סובב כל עלמין וממלא כל עלמין.

כלומר: הקב"ה בכבודו ובעצמו ("קדמונו של עולם") הוא רם ונישא לגמרי מנבראים ואין להם מבוא ופתח להשיגו כי אם על ידי התורה שנתלבשה בשכל, וחכמת התורה ירדה ממדריגה למדריגה עד שנתלבשה בשכל האנושי שביכולתו של אדם נברא לתפוס ולהשיג. ולפי שעצמותו ומהותו של הקב"ה (שנקרא "קדמונו של עולם") מלוכש בחכמת התורה, לפיכך, על ידי שהאדם משיג את התורה הרי הוא "כמחבק את המלך", מעין ובדוגמא לנמשל המלוכש בתוך המשל. וזהו שכל התורה כולה נקראת בשם "משל", לפי שהיחס שבין התורה להקב"ה הוא כמו היחס בין משל לנמשל.

[להלן בהמשך הפרק יוסבר הטעם לכן שדוקא התורה היא "משל" לקדמונו של עולם, שלכן על ידי התורה זוכים לגילוי אין סוף ב"ה (כמו שע"י משל משיגים נמשל) - אבל לפני זה מוסיף עוד נקודה בענין זה (שהתורה נקראת משל), שמלבד זה שהתורה היא "משל" לבחינת "קדמונו של עולם", הנה בהשגת התורה גופא יש ריבוי מדריגות עד אין קץ, שכל אחת לגבי חבירתה היא בגדר משל].

להחיותם, כנפש המתלבשת בגוף להחיותו, כמאמר חז"ל מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, ושפע זה מתצמצם ומתלבש בכל נברא ונברא לפי מדריגתו ותכונתו, כמו כוחות הנפש המתלבשים באברי הגוף, שבכל אבר מתלבש כח אחר של הנפש המתאים לאבר זה, כמו כח הראי' בעין, כח השמיעה באוזן, השכל במוח שבראש וכו';

ואילו "סובב כל עלמין" הוא "קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו". מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחינת סובב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן", היינו שסובב כל עלמין הוא אור אלקי שאין לו גבול, ולהיותו אין סוף הרי הוא מרומם מכל העולמות ואינו יכול להיות נתפס בהם (שהרי נברא מוגבל אינו יכול להשיג ולתפוס בתוכו אור בלתי מוגבל), וכאילו סובב עליהם מלמעלה.

והם שני מיני אורות שעל ידם הקב"ה מחי' ומקיים את העולמות, וא"כ יש להם שייכות לעולמות, היינו שבאורות אלו יש איזה יחס וערך לעולמות, ובמילא אינם בבחינת "קדמון".

כי גם בחינת סובב הוא בחינה ששייך לעלמין, שהוא מה שמחיה העולמות רק שהוא בחינת אור מקיף. וממלא כל עלמין הוא בחינת אור פנימי.

כי אפילו בחינת "סובב כל עלמין", שהוא אור בלתי מוגבל שאינו נתפס בעולמות, מכל מקום הרי ענינו של אור זה הוא להחיות את העולמות, אלא שאופן פעולתו הוא בדרך "מקיף", דרך "ממלא כל עלמין" הוא "בחינת אור פנימי", היינו שהאור נקלט בנבראים, משא"כ אור הסובב כל עלמין אינו מתלבש בעולמות ונבראים באופן שיש להם איזו תפיסה באור זה אלא רק "מקיף" עליהם מלמעלה, אלא שאעפ"כ גם סובב כל עלמין הוא אור ש"שייך לעולמות".

אבל מהותו ועצמותו ית' אינו בגדר עלמין כלל ולא שייך לומר עליו סובב כל עלמין כו', ולכן נק' קדמונו של עולם.

אבל מהותו ועצמותו של הקב"ה אינו בגדר העולמות כלל, ולא שייך לומר עליו יתברך אפילו התואר של "סובב כל עלמין", אף שאור הסובב כל עלמין הוא אור בלתי מוגבל כנ"ל, לפי שזה גופא שנקרא "סובב כל עלמין" מורה שיש לו יחס ושייכות אל העולמות אלא שהוא למעלה מהם, ואילו עצמותו ומהותו של הקב"ה אינו בגדר העולמות כלל ובמילא אין לו שום ערך ויחס

משלים על ענינים שונים, אלא שעל כל דבר ודבר מדברי תורה הי' יכול להגיד שלשת אלפים משל.

[ומהי הגדלות והתועלת באמירת ג' אלפים משל על

ענין אחד?]

דהיינו שהדבר הזה מושג בגן עדן התחתון כך, ובגן עדן העליון דבר זה עצמו הוא בענין רוחני ונעלה יותר, עד שבחינה ראשונה הוא רק כמו משל לבד לבחינה זו, והשיג כך שלשת אלפים מדרגות על כל דבר מדברי תורה.

אלא הביאור בזה, שחכמת שלמה היתה עמוקה כל כך, עד שהוא עלה בהבנת כל ענין בתורה שלשת אלפים מדרגות, זו למעלה מזו, בהבנה יותר עמוקה ומופשטת, וה"מרחק" בין מדרגה למדרגה הי' גדול כל כך, עד שהמדרגה התחתונה היתה נחשבת רק כמו "משל" לגבי המדרגה שלמעלה ממנה (וכמו השגת ענין מסוים כפי שהיא בגן עדן התחתון אינה אלא משל לגבי השגת ענין זה עצמו כפי שהיא בגן עדן העליון).

ובאמת נאמר יהללוך סלה, בלי קץ בו, וזהו ולתבונתו אין מספר.

אע"פ שגבי שלמה נזכר המספר שלשת אלפים, הנה באמת אין קץ למדרגות שבהשגות התורה וכמ"ש "יהללוך סלה" כנ"ל. וכן נאמר "לתבונתו אין מספר", דלכאורה, מהו הקשר בין "מספר" ל"תבונה", אלא הפירוש בזה, שאין מספר למדרגות שישנן בהשגות התורה, דבכל ענין וענין יש מדרגות עד אין קץ.

[ועתה חוזר לענין ראשון - בהסברת הטעם שהתורה

נקראת "משל" ל"קדמונו של עולם", מצד זה שעל ידי התורה זוכים לגילוי אין סוף ב"ה ממש, שהוא עצמותו ומהותו יתברך שרק עליו אפשר לומר התואר "קדמון" כנ"ל].

והנה אורייתא מחכמה נפקת, והיא מקור ושרש לכל בחינות ההשגות הנ"ל.

בזה נאמר שהתורה מקורה מחכמה, היינו "חכמה עילאה" (ספירת החכמה של עולם האצילות, היינו חכמתו יתברך כפי שהיא מתגלה בעולם היותר עליון הנקרא עולם האצילות), והיא המקור הראשון של כל הבחינות והמדרגות שבהשגות התורה כנ"ל.

כמ"ש ונהר יוצא מעדן בו.

על זה נאמר "ונהר יוצא מעדן", ומבואר בכמה מקומות, דה"נהר" היוצא מעדן - הוא בחינת בינה, ו"עדן" עצמו הוא בחינת חכמה. דההבדל בין חכמה

כי הנה בהשגת התורה יש רבוי מדרגות אין קץ בעילוי אחר עילוי, כמו מהות ההשגות שבגן עדן התחתון אינן ערוך למחות ההשגה שמשגיגים בגן עדן העליון, ולכן ההשגות שבגן עדן התחתון לגבי השגה שבגן עדן העליון הוא רק כמו ערך המשל לגבי הנמשל.

יש ריבוי מדרגות עד אין קץ בהשגת התורה, והכוונה כאן למדרגות כאלו שכל אחת מהן היא למעלה שלא בערך ממדרגה שלמטה ממנה, וכמו החילוק בין ההשגות של הנשמה בגן עדן התחתון לגבי ההשגות שבגן עדן העליון, שההבדל ביניהן הוא באין ערוך, זאת אומרת שאין שום דמיון ביניהם, ולפיכך ההשגות שבגן עדן התחתון הן בבחינת "משל" לגבי ההשגות שבגן עדן העליון.

ועד"ז יש מדרגות אין קץ וגם למעלה מגן עדן העליון, וכמ"ש וקדושים בכל יום יהללוך סלה.

כמו ההבדל בין גן עדן התחתון לגן עדן העליון, עד"ז יש מדרגות עד אין קץ, גם למעלה מגן עדן העליון. שזהו מה שאומרים וקדושים בכל יום יהללוך סלה, דכל מקום שנאמר סלה אין לו הפסק, לפי שאין לו סוף, וגם כאן הכוונה שאין סוף להילולים שמהללים את הקב"ה, לפי שאין קץ למדרגות שבהשגת התורה.

וכמ"ש בלקוטי הש"ס להאריז"ל על מארז"ל צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל.

וכמו שפירש האריז"ל את מאמר רז"ל צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל - "כי בעולם שלאחר המיתה ת"ח עוסקים בתורה עולין ממדרגה למדרגה ומשיבה לשיבה . . כי כמו שהשי"ת אין לו סוף כך תורתו אין לה סוף".

וכל השנה לגבי מה שלמעלה ממנה נק' משל.

מאחר שכל מדרגה שבהשגת התורה היא למטה שלא בערך לגבי המדרגה שלמעלה ממנה, לכן, כל השגה ממדרגות אין קץ אלו שבהשגות התורה, היא בגדר "משל" לגבי המדרגה וההשגה שלמעלה ממנה.

וזהו שכתוב בשלמה וידבר שלשת אלפים משל, פירוש, על כל דבר מדברי תורה.

ובזה יובן מה שנאמר אצל שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל, שאין הגדלות בכך שידע הרבה

האדם, שהוא ענין חיצוני לגמרי, שהרי כל תועלת השם ונחיצותו היא רק בשביל הזולת, כדי שהזולת יוכל לקרותו, אבל האדם לעצמו אינו זקוק לשם, ונמצא שכל גדר השם אינו ענין הנוגע לעצמותו ומהותו של אדם (כפי שהוא לעצמו), אלא רק כפי שמתייחס עם זולת.

וכך כל גדר הספירות הוא רק כפי שהוא יתברך השפיל את עצמו לברוא את העולמות ולהנהיגם, ולא במהותו ועצמותו יתברך.

ולכן גם התורה (דמחכמה נפקת) נק' (רק) "שמותיו של הקב"ה", מחמת ריחוק הערך בין בחינת החכמה לעצמותו ית'.

[ומאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו מרומם לגמרי מגדר החכמה - איך אפשר לתפוס את הקב"ה ("קדמונו של עולם") ע"י התורה ד"מחכמה נפקת"?

הנה על זה ממשיך:]

מ"מ אור אין סוף ב"ה שורה ומתלבש בחכמה עלאה, כמ"ש הוי"ה בחכמה.

אבל מכל מקום, עם היות אור אין סוף ב"ה מרומם רוממות אין קץ מבחינת החכמה, הרי הוא שורה ומתלבש בחכמה עלאה, וכנרמז בלשון הכתוב "הוי" בחכמה", שהוא יתברך מתלבש בחכמה.

[הטעם לזה מבואר בהגהת הצמח צדק לקמן בהמאמר, ד"אור אין סוף ב"ה שורה בחכמה דוקא לפי שהיא בחינת ביטול, ["חכמה" אותיות] כח מ"ה - "מה" מורה על ביטול, כמו "ונחנו מה", וחכמה הוא "כח מ"ה", כח של ביטול. כלומר: מצד הביטול שבחכמה, אפשר לאור אין סוף ב"ה להתלבש בה. דאין סוף ב"ה א"א שיהי' נתפס באיזו מציאות, דכל מציאות היא מוגבלת וא"א לדבר בלתי מוגבל להתלבש בדבר מוגבל, אבל היות שחכמה ענינה ביטול והעדר המציאות, על כן היא כלי שבו שורה אין סוף ב"ה].

ולכן התורה, דמחכמה נפקת, נקראת משל הקדמוני. דכמו המשל אע"פ שאינו ממהות הנמשל כלל עם כל זה הנמשל מלוכש בתוך המשל, ובו ועל ידו דוקא ישיגו הנמשל, כך החכמה והתורה היא לבוש לאור אין סוף ב"ה.

ובזה יובן מה שהתורה נקראת "משל הקדמוני", שהיחס בין התורה להקב"ה הוא כיחס של משל ונמשל, דכמו שמשל הוא דבר זר ואינו ממהות הנמשל כלל אלא

לבינה הוא, דחכמה היא נקודת השכל כפי שהיא למעלה עדיין מהשגה ותפיסא, ובינה היא כשאדם משיג ותופס את השכל היטב ולאשורו עד שכל פרטי השכל ברורים אצלו, ונמצא שהחכמה (נקודת השכל) היא המקור לכל המדריגות שבהשגה (בינה), והוא כההבדל בין מעין ונהר, דהמעין הוא מקורו של הנהר, אבל המעין עצמו מכוסה עדיין מתחת לאדמה, והנהר הוא כשמימי המעין מתגלים מעל גבי האדמה בהתרחבות והתפשטות גדולה.

ובחינת חכמה עילאה עצמה היא בחינת משל לבחינת קדמונו של עולם ממש.

והתורה נקראת "משל הקדמוני", לפי שחכמה עילאה (שממנה "אורייתא נפקת") היא בחינת משל לבחינת קדמונו של עולם ממש, כלומר, אין סוף ב"ה ממש מאיר בחכמה עילאה (כמו נמשל המתגלה ע"י המשל).

[והולך ומבאר הטעם שחכמה עילאה היא כמו "משל"

לאור אין סוף ב"ה:]

כי הגם שאור אין סוף ב"ה מרומם ומתנשא לאין קץ מבחינת חכמה.

אע"פ שאין סוף ב"ה עצמו הרי כשמו כן הוא, שאין לו סוף, ובמילא לא שייך בו יתברך שום הגדרה וציוור של איזה כח שהוא, וכמ"ש המהר"ל מפראג שהקב"ה "לא יוגדר במה כו' ואין אנו יודעים הווייתו ומהותו כו' כי הוא ית' פשוט בתכלית הפשיטות", ובמילא לא שייך לתאר את הקב"ה אפילו בשם "חכם", כי להיותו אין סוף ופשוט בתכלית הפשיטות הרי הוא מרומם ומתנשא רוממות אין קץ מבחינת חכמה (וכמבואר בתניא שהחכמה נחשבת כעשי' גופנית אצלו יתברך).

וכל העשר ספירות, שראשיתן היא בחינת חכמה, נק' בזהר רוא דשמא קדישא.

מטעם זה נקראות עשר הספירות בזהר בשם "רוא דשמא קדישא" (סוד השם הקדוש), היינו דכל עשר כוחותיו של הקב"ה שבהם ברא את כל העולמות ומנהיג אותם, ואפילו ראשיתם שהיא חכמה [עשר הספירות הן: חכמה בינה דעת חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות] - כולם הם רק בגדר "שם".

כמו השם שקוראים לאדם שאינו נוגע לעצמותו ומהותו כלל.

מצד רוממות ופשיטות האין סוף ב"ה, החשיבות של ה"ספירות" לגבי הקב"ה עצמו אינה אלא כשם

תורה וכמ"ש ותורה אור, והתורה היא כמו לבוש ושלמה להקב"ה, שהוא יתברך מלוכב בתורה וחכמה.

לכן ע"י עסק התורה יוכל ליהנות מזיו אור אין סוף ב"ה ממש, מבחינת קדמונו של עולם.

מאחר שאין סוף ב"ה מלוכב בחכמה ובאורייתא (דמחכמה נפקת), על כן, ע"י עסק התורה יוכל האדם ליהנות מזיו אור אין סוף ב"ה ממש, מבחינת קדמונו של עולם.

ד"ה חייב אינש פרק ב

שמכל מקום בו ועל ידו אפשר להשיג את הנמשל לפי שהשכל של הנמשל מלוכב בתוך המשל, ככה גם הוא בענין יחס התורה להקב"ה, דמצד אחד הרי אין סוף ב"ה רם ומתנשא מגדר חכמה (וכנ"ל בארוכה, שכל העשר ספירות הן כמו "שם" בעלמא), וא"כ החכמה היא כמו דבר זר לגבי אין סוף ב"ה, אבל מכל מקום אין סוף ב"ה מלוכב בחכמה (כמו הנמשל המלוכב בתוך המשל).

וכמ"ש עוטה אור כשלמה.

וזהו שנאמר עוטה אור כשלמה, דאור קאי על

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

שלעצמותו ית' יש טעם לזה מ"מ אין הטו"ד מושג [ונתפס] בהשגת הנבראים בע"ג אפי' בחב"ד באצילות, והוא נעלם ועומד למע' מחב"ד בבחי' מקיף בבחי' כתר דאצי', למשל כמו הכתר מל' שהוא מקיף לראש וחב"ד המלך ואף שיצוה [המלך לעמו] לעשות דבר שאין לו טו"ד ישמעו לו, מפני שיש כתר מל' בראשו, רק אין המשל דומה לנמשל לגמרי, כי באדם הרצון שלמע' מחב"ד הוא [בדרך] עקשנות, שאף אם יאמרו לו למה תעשה כך שהטו"ד מראה בהיפוך לא ישמע להם, אבל לא זו הדרך ישכון בו אא"ס סט' דקדושה שהוא בחי' ביטול להיות נכנע ולשמוע למאן דהוא, אך הפי' רצון שלמעלה מחב"ד [למעלה] היינו שטעם רצונו ית' אינו נתפס בחב"ד שבנבראים כמו שאין נתפס טעם ורצון העקשנות באדם [בחב"ד], רק אינו דומה לגמרי כ"א [כמו] למשל אדם גדול בחכ' מאד, שאומר דבר שכל עמוק [מאד] לאיש הדיוט פתי אשר אין תבונות בו כלל, ורק מאמין הוא לכל דבר וחוזר על כל דבר החכם כמה פעמים עד שהוא שגור על לשונו, ואף שאינו מבין השכל העמוק כלל וכלל לא, אך דברי פי החכם הן יקרים אצלו מאד מאחר ש[הוא] יודע שאדם גדול הוא וכל דבריו מלאים שכליים עמוקים אף שלא נשאר אצלו כ"א דברים בעלמא אותיות פורחות, אבל עכ"פ יש בדבורו שכל עמוק אף שמדבר אותיות בעלמא שהאותיות אלו הם שוים לכל שארי האותיות שאין בהם שכל כלל. וכ"ה ממש ענין התומ"צ [רצון הוי'] שלעצמותו ית' יש טעם לרצונו, אך הוא ורצונו אחד וכשם שעצמותו ית' א"ס כך רצונו ית' א"ס, לכן אינו [יכול להיות] נתפס בשכל בע"ג כ"א עצם המצות כמו שהם בחי' אותיות בעלמא, [וישראל עמו] הנבראים [משיגים] מאמינים שרצונו ית' מלוכב במצות אלו [אף שאינם משיגים איך ומה הוא] והוא ית' מתענג מזה, והוא בחי' רצון שלמעלה מחב"ד למעלה וד"ל.

ד"ה להבין ענין לקיחת אנשי חז"ל

להבין ענין לקיחת אנשי חז"ל מישראל ביד נכרים. הנה כתיב כי רוצה ה' בעמו וכתוב רצון ה' ליראיו, רצון ה' היינו תומ"צ שהוא עיקר רצונו ית' כידוע שעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם [ועיקר רצונו ית' בבריאת העולמות] כדי להיות לו דירה בתחתונים שיקבלו ישראל עליהם ועל זרעם עול תומ"צ, והוא עיקר קיום העולם כמ"ש אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי כו', [וכמאמרם ז"ל ע"פ ויהי ערב ויהי בקר יום הששי תנאי התנה הקב"ה עם מע"ב אם יקבלו ישראל את התו' כו'], וכמאמר ז"ל ע"פ ארץ יראה ושקטה מתחלה יראה ואח"כ שקטה, והנה ידוע ששרש המצות הוא בכתר [עליון] דאצילות, וגם התורה (הגם דאורייתא מחכמה עילאה נפקת), פי' ששרש התורה הוא בחכמה דאצי', מ"מ הלא שרש החכמה הוא בכתר. וביאורו ד"ה הנה ידוע שיש ב' מיני רצון, הא' [נק'] רצון שלמעלה מהחכ' למשל אם רצונו לעשות או לאהוב או לשנוא איזה דבר ואין טעם לדבר, ואדרבה הטעם ודעת מלמדו להתנהג בהיפוך ואין רצונו כ"א בדרך עקשות, והב' נקרא רצון שלמטה מחב"ד, למשל אדם שרצונו לאהוב איזה דבר מאחר שמבין בחב"ד שאותו הדבר [הוא] טוב וראוי לאהוב אותו. ואם יתבונן שיוכל לבוא מאותו הדבר לידי קלקול, וראוי להתרחק מזה ולשנוא אותו אז נעשה רצונו לשנוא, כי כל רצונו הוא ע"פ טו"ד, וכאלו ב' עניני רצון ישנם ג"כ למעלה כמשי"ל. והנה [בענין] עלה ברצונו הפשוט לברוא כו' ולא נברא כ"א בשביל ישראל, שהוא ית' יקבל עונג מהתומ"צ שיעשו, ואין טו"ד לזה מושג בהשגת הנבראים כי הלא א"ס ית' הוא מובדל ומרומם מגדר עולמות בע"ג (כמ"ש קדוש כו') ואין שייך לומר שיכרא עולמות בע"ג ויקבל עונג מעשיית בע"ג רצונו ית', גם איך יהי רצונו בתרי"ג מצות ודקדוקי המצות דוקא, אשר כ"ז אף

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

אלא שמתלבש בע"ס הנק' אדם וז"ס אורות וכלים וסוד התלבשות אוא"ס ב"ס כדאי' בת"ז דאיהו וחיהו וגרמוהי חד, וכשאמרנו ששרש הנשמות מ"ס הנק' אדם הנה הענין שיש בהם ג"כ ב' הבחי' מצד בחי' פנימי' הכלים והתלבשות אוא"ס ב"ה שבהן שזהו החיות הפשוט שמחי' הנשמה וכמשנ"ת אצלנו בענין מצות עבודה ות"ת כו' וע"כ יש בהן ג"כ כח ההולדה והזיווג משא"כ במלאכים שנמשכים מחיצוניו' הכלים כנ"ל, וזהו ענין שרש מצות הזיווג והעונה ועונת ת"ח מליל שבת לליל שבת כי אז הוא יחוד היותר מעולה דהיינו יחוד ישראל ורחל שהוא בחי' תכלית גילוי א"ס ב"ה בעולמות כי בחי' ז"א הנק' ישראל הוא סוף עולמות הא"ס ונוק' היא מקור הנבראים והיחוד בהן הוא גילוי א"ס בנבראים שז"ס שני כרובים כו' ואז נמשכים הנשמות היותר מעולות: ואמנם באמת עיקר מ"ש רז"ל מצות צריכות כוונה (ברכות י"ג א') היינו לכוין שכך ציוהו בורא עולם וידע שמקיים במעשה זו מצותו ורצונו העליון ב"ה אשר רצון זה הוא מקור החיים והוא א"ס כו' הגם שאינו יודע מהו המכוין בזה כי לא מחשבותי מחשבותיכם ומה שמובן קצת ענינו ע"ד הנ"ל הוא באמת רמז וכטיפה מאוקיינוס בלבד ויותר מזה כי אין ערוך ממש שהרי אין האדם בעל חומר משיג רוחני' והרי מרע"ה זה ג' אלפים שנה בג"ע וכל שעה הוא הולך מחיל* בעומק ההשגה בטעמי המצות ועכ"ז נאמר עליו לכל תכלה ראיתי קץ והמצוה עצמה רחבה מאד (תלים קי"ט צ"ו) כי יש בה עילוי אחר עילוי כו' רק אעפ"כ מה טוב ומה נעים גם קצת ומקצת דמקצת ושמץ מיני' המובן וכי נחמד הוא להשכיל, וידע שהעיקר הוא קיום רצונו ית' שבו כמס טעמו וחכמתו ית' וישמח ויגיל מזה כעל כל הון:

ועיין בזהר פ' ויקרא דף ז' ע"א ואימתי איקרי בר נש שלים בשעתא דאזדווג בבת זוגי' כו' ויפיק מיניה ומנוקבי' בן ובת, וכדין הוא ב"נ שלים כגוונא דלעילא ואשלים הוא לתתא כגוונא דשמא קדישא עילאה וע' הפירוש במק"מ שם:

ואמנם הנה למעלה מעלה מאצי' לא יתכן לומר ענין הזיווג כנ"ל כדכתיב ואין אלקים עמדי כו' (דברים ל"ב ל"ט) להיות כי הרי השפעה זו הוא ממהות ועצמיות המשפיע שלכן הוא מוליד בדומה כנ"ל והוא הארה פנימי' גם מהשפעת הדיבור כו' וא"כ לא יתכן זה אלא מאצי' ואילך שיש שם בחי' כלים ושם יתכן ההשתלשלות ממדרגה למדרגה כמו הולדת זו"נ ע"י אור"א וכן נשמות דאצי' מזו"נ דאצי' משא"כ מן המאציל עצמו שהוא בחי' א"ס הרי אל מי תדמינוי ואשוה יאמר קדוש כתיב (ישעי' מ' כ"ה) שהוא קדוש ומובדל ואין כל הנמצאים ערוך לו כלל ושוה ומשוה קטן וגדול כנ"ל באריכות ומקרא מלא כתיב אני הוי' לא שניתי (מלאכי ג' ו') לומר שאין שנינו לפניו כלל בין קודם בריאת כל העולמות לאחר שנבראו והיינו משום שאין נמשכים ממנו בדרך השפעה והשתלשלות אלא בבחי' אור וזיווג גילוי מההעלם שאין העצמות מתפעל ומשתנה ע"י המשכת האור ואין המשכת האור או סילוקו גורם תוס' ומגרעת בהעצמות הנק' מאור כידוע ויכולים להבין קצת גם מחיות הנפש שבגוף שכת הראי' והשמיעה הוא בחי' הארה מעצמיות הנפש ולא שעצמיות הנפש ממש נחלקת לחלקים כי הנפש היא עצם פשוט רוחני וכשמסתים עינו יוכלל גילוי הכח בהעלמו וכשיפתח יתפשט בגלוי ואין הנפש משתנית עי"ז רק השינוי הוא בכח אשר בעין כידוע, וכמ"כ יובן שבחי' האור והחיות הנמשך מא"ס ב"ה ב"ס הוא רק הארה וזיו בלבד ולא יתכן לומר בחי' יחוד וזיווג ח"ו רק אחר התלבשות ההארה בכלים ד"ס אז יתכן בחי' הזיווג בכלים ד"ס ע"י האור אשר בתוכן ובכלל ידוע דפעמים כתיב כמראה אדם (יחזקאל א' כ"ו) מראה דמות כבוד ה' (יחזקאל א' כ"ח) ופעם כתיב כי לא אדם הוא כו' (שמואל א' ט"ו כ"ט) ובבחי' ע"ס דאורות וכלים שם נק' אדם ויתכן בחי' הזיווג, משא"כ למעלה כשהאורות מופשטים מכלים שנאמר כי לא אדם הוא כו' והנה בחי' האור והעצמות ד"ס דכלים הרי הוא הארת א"ס ב"ה שנאמר בו כי לא אדם

ספר המצוות – מצות פרי' ורבי'

(*) כ"ה בגוכי"ק, ואוצ"ל מחיל אל חיל.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

בתוך הים כו', והיינו ג"כ כנ"ל שלפי שהאיר מאוא"ס שלמעלה מהשתלשלו' לכן גם למטה הי' גילוי כלליות בחי' ההעלם. וזה הי' ע"י שהולך ה' ברוח קדים עזה, פי' רוח קדים היינו מבחי' קדמונו של עולם שלמעלה מגדר עלמין כלל שעש"ז אנו מכנים לקרוא בחי' זו בשם קדמונו ש"ע, שבכ"מ שנא' עולם בחי' זו הוא קדמונו, ועי"ז נעשה קרי"ס, פי' ים סוף הוא מה שהוא סוף כל דרגין דאצי' היינו בחי' מל' שמקבלת מבחי' ים החכ' דאצי', שהחכ' היא ראשית הגילוי, ובכלל אצי' היא בחי' חכ' כי אבא מקננא באצי' (וע' במ"א בהפרש המדרגות אצי' עצמו, ואבא מקננא באצי', ואצי' חכ' ⁶¹), ואכמ"ל בזה. וע' ג"כ בביאור לד"ה וכל העם רואים בענין קול שופר ובענין ב' שמות דמ"ץ פ"ץ ⁶²), וים סוף הוא סוף מדרגות האצי', שאצי' הוא מעולמות הא"ס, וע"י בחי' רוח קדים הנ"ל נתגלה העלם הכללי לידי גילוי גמור בסוף כל המדרגות, שהרי גם שפחה שהיא בחי' ומדרגת העשי' ⁶³ כמ"ש במ"א (וע' ג"כ בד"ה וכי ימכור איש את בתו לאמה) ראתה ג"כ על הים מה שלא ראה יחזקאל, ע' במכילתא פ' בשלח ע"פ זה אלי.

ד"ה כל הנחלים הולכים אל הים

המשך והחזרים תרל"א

[[מב]] **אמנם** הנה כ"ז הוא כשנמשך כסדר ההשתלשלו', אז הוא ההמשכה כסדר ההשתל' ים ויבשה עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, וכמשנ"ת שבכדי להיות בחי' ארץ שהיא מקור לנבראים בע"ג דבי"ע זהו ע"י שמתעלם תחלה בבחי' מל' הנק' ים סופא דכל דרגין, ולולא ההעלם לא הי' יכול להיות גילוי, וכמו כאשר כבר נתהווה נא' ג"כ ויהי ערב ויהי בקר, ערב תחלה, שארז"ל כברייתו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא, כ"ש במקור שיוכל להיות התהוות בחי' ארץ צ"ל העלם תחלה, וי"ל שמפני שבמקור בחי' התהוות הארץ הי' ע"י העלם הים תחלה כמשנ"ל, לכן גם אח"כ כשנתהווה מבחי' הנק' ארץ סדר ההשתל' נעשה ג"כ בחי' חשוכא ויהי נהורא. אך בשש"פ בעת קרי"ס האיר בחי' אוא"ס שלמעלה מהשתל' לגמרי שלגבי אצי' ועשי' שוים ממש, וכחשיכה כאורה בשני כפי"ן ⁶⁰ שגם האור שוה לחושך ולילה כיום יאיר, אז נתגלה העלם הים להיות יבשה, ולא די בהגילוי לבד כ"א עד שבניי' הלכו ביבשה בתוך הים שנתגלה להם כנ"ל בבחי' הרגשה וגילוי נפשותם עד שברגלם הלכו ביבשה

(60) וכחשיכה כאורה בשני כפי"ן: ראה לקו"ת צו יב, א נובהמ"מ

שם בהוצאת תשנ"ו ואילך. אזה"ת ויקרא (כרך ג) ע' תשלג.

(61) (וע' במ"א בהפרש המדרגות אצי' עצמו ואבא מקננא באצי' ואצי' חכ': ראה אזה"ת וואר ע' קנ ואילך. ויקרא (כרך ג) ע' תשלא ואילך. בלק ע' תתקפ. ביאור"ז להצ"צ (כרך א) ע' סד. שם (כרך ב) ע' תתקסג-ד.

(62) בביאור לד"ה וכל העם. ב' שמות דמ"ץ פ"ץ: אזה"ת יתרו ע' א"ב ואילך. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרלח ואילך.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

דער אופן העש"ה שלו איז מיט א פשיטות און תמימות, שמתפלל על דרך הפשוט על כל פנים ואומר תהלים הגם שאינו יודע פירושם, ושומע לימוד משניות ועין יעקב ופירקי אבות, ומה לו לעשות שאין מוחו תופס את השכלים, ובאמת הנה לבד מעלת התמימות והפשטות שיש באנשים פשוטים, שתפלתם ואמירת התהלים הגם שאינם יודעים פירושם הוא בתמימות ופשטות הפאה מצד האמונה פשוטה הקבועה בלב כל אחד מישראל בטבע תולדתו, הנה מצד מעלת העבודה בפעולת ה' הנה גם בזה

והנה מי שלומד תורה וגם עוסק בעבודה ולעת מן העתים הוא תועה בדרךיו והנהגותיו להצדיק את עצמו בספת הסביבה והזולת, הנה הוא גרוע יותר מאדם פשוט שאינו לומד תורה ואין לו שום מושג בעניני עבודה, שהרי על האיש הפשוט יש לימוד זכות על כל פנים, שהרי אינו פעל תורה, וגם הוא בעצמו לא קלקל את עצמו ובמה יאבד זכותו במה שגולד פך שפלי שכלו אינם מקבלים שכל התורה, ומה שהוא יכול הרי הוא עושה, און דאס וואס ער קען הן אין דבור און הן אין מעשה טוט ער, און

מה שאין בן איש הפשוט שאינו יודע גם פשוטי פירוש המלות, הנה לא זו בלבד שאין לו שום תענוג בזה, אלא אדרבא מצטער בצער גדול מזה עצמו שאינו יודע פירוש המלות ולבו נשבר בקרבו מגודל שפלותו בעיני עצמו, ער איז זייער אראפגעפאלען ביי זיך און נידערשלאגען פון דעם וואס ער איז אזוי אומוויסענד, ובושה תכסה פניו, ובפרט באשר טועה באיזה תפלה או באיזה פסוק ופזמון שהוא לסבת העדר ידיעתו בפירושם, ונמצאים אלו המביישים אותו, בכל זה הנה מתאמץ להתפלל ולומר תהלים בקול ובנעימה, דאין זה אלא מפני התמימות ויראת שמים שעושה הכל בקבלת עול מלכות שמים.

קיצור. מעלת אופן עבודת ה' של איש פשוט בדרך קבלת עול, על עבודתו של בן תורה, ובפרט העוסק בעבודה שכלב, שיש להם תענוג מדיעותיהם ובאים לידי דבקות, והאיש הפשוט לבד שהוא בצער על העדר ידיעתו הנה הוא מתבייש.

מאמר טו פרק ד

גדלה עבודתם של אנשים הפשוטים על עבודתם של לומדי תורה, ובפרט בעלי תורה ועוסקים בעבודה שכלב, והאיש הפשוט הנה מאחר שאינו מבין מה שהוא אומר בתפלתו ובמזמורי תהלים הרי זה אצלו בלי שום הנאה כלל, כי אם כל זה אצלו בדרך קבלת עול לבד, שהרי אינו מבין כלל שיהיה לו תענוג מהבנת פירוש המלות, ואינו דומה כלל לכן תורה היודע לא רק פירוש הדבורים שהוא מתפלל ושהוא אומר במזמורי תהלים, אלא שהוא מתענג על הבנת ההשכלה שבדבורי התפלה ומזמורי תהלים, ובפרט העוסק בעבודה שכלב בתפלה במתינות ומתבונן בהענינים בהעמקת הדעת, הרי הוא בא לכלל דבקות בעניני ההשכלה שהוא משיג, דכך היא המדה בבעלי השגה, דכשמתבונן בהעמקת הדעת בהשגתו אז בא לדבקות נפלאה בתענוג עצום, וחכמת אדם תאיר פניו, דרוחו טובה עליו במאוד על גודל ידיעתו, ותפארת לו מבני אדם שהכל משבחם אותו שהוא בן תורה ומשכיל בהשגות אלקות,

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

קיום התורה שהו"ע עשיית המצות, דעשיית וקיום המצות הוא קיומה של תורה, ולזאת הנה כל עבודתם של נשי שהם אלה שמות בני"י לחבר את אלה תולדות השוה"א עם אלה העדות החקים והמשפטים, דזהו סיבת הגלות כמ"ש⁴³ כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם בכדי להאיר את העולם באור תורה ומצוה ולפעול עי"ז הבירור והזיכרון בכל הענינים הגשמיים ושיהי' הגילוי דטעמי תורה ומצוה בהגילוי דלע"ל. דהנה⁴⁵ כתיב⁴⁶ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שמקיש הכתוב ענין גאולה האחרונה לגאולה ראשונה, והיינו דכל עיקר ענין גלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה⁴⁷ הי' בכדי לזכות לקבלת התורה, דבמ"ת הי' גילויים נעלים ביותר, שהי' התגלות עצמות אוא"ס ב"ה וכמ"ש⁴⁸ פנים בפנים דיבר הוי' עמכם, דבגילוי זה הרי נחקק הד' אותיות דשם הוי' בכאו"א מישראל שהו"ע גילוי שם הוי' שבנפש⁴⁹, דזהו"ע מתן תורה, שהתורה נתנה במתנה לכאו"א מישראל, והיינו

וביאור הענין הוא דהנה כתיב (ישעי' מ כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, ואי' במדרש תנחומא (סדר ויקהל סי' ד') שאו מרום עיניכם וראו בזכות מה עומדין אלה תולדות השמים³⁶, בזכות ואלה שמות³⁷, בזכות כל מה אלה עומדין בזכות אלה העדות והחקים והמשפטים³⁸. והיינו שיש ג' בחי' אלה, אלה תולדות השמים, אלה שמות בני"י, אלה העדות, דאלה שמות בני"י עבודתם הוא להמשיך מאלה העדות החקים והמשפטים שיהי' אלה תולדות השוה"א. דהנה קיום שו"א הוא ע"י התורה, דכשם דכללות ענין הבריאה דבריאת העולם הוא בשביל התורה וקיום המצות, כמ"ש³⁹ בראשית ברא וגו' בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית⁴⁰, וכתיב⁴¹ אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שו"א לא שמת, דבריתי יומם ולילה הוא ברית התורה דכתי' ⁴² בה והגית יומם ולילה ואמרז"ל (ע"ז ד"ה ע"א) תנאי התנה הקב"ה עם מע"ב אם מקבלין ישראל את התורה מוטב⁴³ וכו', וקבלת התורה הוא

(43) בהעתקה מוסיף: וא"ל וכו'.

(44) זכרי' ב, י.

(45) הבא לקמן הוא לשון התו"א שמות מט, א - עם הוספות כו'.

(46) מיכה ז, טו.

(47) ב"ר פצ"א, ב. במדב"ר פי"ג, יט. ובכ"מ.

(48) ואתחנן ה, ד.

(49) ראה לקו"ר ר"פ ראה. לקמן ע' שצח. ס"ע תג ואילך.

(36) בראשית ב, ד.

(37) שמות א, א.

(38) ואתחנן ד, מה.

(39) בראשית א, א.

(40) פרש"י ורמב"ן עה"פ.

(41) ירמ' לג, כה.

(42) יהושע א, ח (ושם: והגית בו).

בהרהורים רעים ח"ו הנה בעת שהאדם עוסק בעניני הרשות כמו בעסק מו"מ והדומה הנה אז אין נופלים לו מח"ז כלל, ורק בעת עבודתו בתפלה ותורה אז דוקא נופלים לו מח"ז ובלבולים שונים, וכן בענין ההרהורים רעים ר"ל ומדות רעות הנה הם מתגרים יותר בבני תורה ובעלי עבודה, וכאמרו"ל (ברכות ד"ו ע"א) הני מאני דרבנן דבלו מחופא דידהו, מאני דרבנן הם לבושי המח' ודיבור שבהם מתגרה המנגד יותר⁵⁴. וכן הי' במצרים שמאז בא לדבר בשם הוי' הי' התגברות הקלי' וסט"א. והיתה התשובה וארא כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם, ובמ"ת הוא שיהי' הגילוי דשם הוי', וכמ"ש⁵⁵ לכן אמור לבניי אני הוי', דבמ"ת הי' גילוי שם הוי', והיינו שיהי' העבודה דהוי' ואלקים כולא חד. ובכדי שיהי' גילוי זה הוא ע"י ההקדמה דגלות ושעבוד מצרים. הנה כמו"כ הוא עכשיו דכל אריכות הגלות המר הזה (השי"ת ישלח גואל צדק בב"א) הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לע"ל, כי במ"ת הי' קבלת התורה הנגלית בגלוי ופנימיות התורה בסתר, וגילוי טעמי תורה הי' לע"ל⁵⁶. וזהו העבודה עכשיו בגלות זה בפנימיות התורה שיהי' הגילוי דטעמי תורה.

ד"ה ואברהם זקן בא בימים

דבמ"ת ניתן אור וכח זה דאור התורה יהי' נקבע בפנימיות המוח והלב ושיפעול גם בעבודה בפועל, וכמ"ש⁵⁰ וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, דבמ"ת ניתן הכח להיות העבודה ביחוד הוי' ואלקים, דהוי' ואלקים כולא חד⁵¹, וזהו בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקי' כו', עם הם מדות⁵², בהוציאך את העם ממצרים, דכאשר מוציאין את המדות מן המיצר דדברים הגשמים שהם מלוכבים בהם, והיינו דכאשר הוא עוסק בעבודה שבלב בבירור וזיכרון המדות ופושט אותם מהלבשתם בענינים הגשמי', אז הנה נראה ברור דכל ההעלמות וההסתירים הם סיבת וטובת הגילוי, וזהו דעל טענת משה למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתי, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה וגו'⁵³, דטענת משה הי' דלכד זאת שהגלות הוא שעבוד קשה ביותר הנה עוד זאת כאשר התחיל להאיר אור הגאולה נעשה התגברות התעוררות הקלי' וסט"א, דכך היא המדה גם בעבודה הפרטית, דכאשר מתחילין בעבודת בירור המדות אז מתגבר המנגד ביותר, דזהו הטעם מה שאנו רואין במוחש בעניני מחשבות זרות ולפעמי' גם

(54) ראה תו"ח תרומה תנב, א (בהוצאה החדשה - ח"א ש, ד). מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' קיד. (55) וארא ו, ו. (56) ראה פרש"י שה"ש א, ב. לקו"ת צו יז, א. שה"ש מח, א. ובכ"מ.

(50) שמות ג, יב. (51) ראה זר ח"א יב, סע"א. ח"ב כו, ב. קסא, א. וראה ד"ה יודעת (הב') שנה זו (לקמן ע' שפד). וש"נ. (52) ראה גם קהלת יעקב ערך עם. (53) שמות ה, כב-כג (ושם: הרעותה).

לקוטי דיבורים

הוד כ"ק אאזמו"ר הרבי ה"צמח צדק" אמר: מי שיש לו חוש בצירור יכול להגיע בקלות יותר לתשובה, ויכולות להיות אצלו אהבה ויראה בהרגש בשר הלב הגשמי כמו ההרגש של אהבה ויראה גשמיות. בחסידות ישנן עצות לכמה ענינים, הן בעניני המוחין והן בעניני המדות, הן בענינים הטבעיים בטבעי בני אדם והן בעניני רגילות שהאדם מרגיל את עצמו, הרי על הכל ישנה עצה וסדר כיצד לפעול הרחבת המוחין, תיקון המדות ושינוי הטבעיות והרגילות. אחד הדברים שעל אנשי שלומנו ותלמידי התמימים יחיו להרגיל את עצמם - הוא: ציור. כל מי שלמד בשיבת "תומכי תמימים" בלויבאוויטש, זוכר בודאי התוועדות של שמחת תורה וי"ט כסלו. כל מי שהיה בלויבאוויטש, שמע מאמר, היה ב"יחידות", ביקר בציונים הקדושים של הוד כ"ק אבותינו, רבותינו הקדושים - צריך לצייר במוחו, בהתאם לזכרוננו,

א. כשהיה אבי אומר חסידות ומדבר בהשכלות עמוקות ביותר, כמו בענין של הפשטה, איך מושכל הוא מופשט - היה מתבטא כך: "כשהוא מבין את הענין, הרי לאחריו שהוא מבין אותו, הוא מתעכב להעמיק דעתו בענין, ומסתכל בצירור במוחו על ההשכלה כמי שמסתכל על ציור נאה". הרבה פעמים היה מתבטא בנוסח כזה: "כשאחד מתייגע ביגיעת בשר ויגיעת נפש בסוגיא בגליא שבתורה, או בהשכלה של פנימיות התורה, שעד שהוא מבין את הענין היטב, הענין אצלו בשקלא וטריא, אך אחרי שהענין "הונח" אצלו היטב, הוא מסתכל עליו כמי שמסתכל על דבר מצוייר, שכן, הענין השכלי נצטייר במוחו בדוגמת דבר כמו ציור הנראה לעינים". כבר דובר¹ בגודל מעלת הציור. מי שיש לו חוש הציור יכול לתאר לעצמו ענין ולחיות אותו, דבר המביא תועלת רבה בעבודה.

(1) עיין לקוטי דיבורים חג הפסח תרצ"ד חלק א. פרק ב.

מתוך נסוך על שפתיו, מחזה שליטף כל לב כואב וריכך כל לב מאובן, כמה ערב ומתוק היה לשמוע ולהאזין לשיחות הקודש.

ג. חסידים ותלמידי התמימים שהיו בלויבאוויטש בשעת התועדות או ב"יחידות", אוצרים בקרבם אוצרות בלתי מוגבלים. כל התועדות, כל "יחידות", היא אוצר של כל מיני טוב גשמי ורוחני.

כל מי שרק ניחון בחוש וברגש ומצייר במוחו את המחזה איך שהוא היה ב"יחידות", עובר במחשבתו במפורט על מה שסיפר ושאל אז, נזכר על התשובה ועל נוסח הברכה שקיבל - מעורר אותו מחזה זה מהתרדמה של שטות, ומתמלא בחיות מחודשת.

אין מלים להביע בהן כמה ניחומים ותקוות משרה זכרון כזה, זכרון כזה מקל את החיים הגשמיים, מכניס אור בחיי החולין ומביא לאומץ לב בעבודה החיה העתידה בחיים.

בישיבת "תומכי תמימים" בלויבאוויטש היה אחד המשפיעים הרב החסיד ר' מיכאל נ"ע. זקני תלמידי התמימים שיחיו זוכרים מי היה ר' מיכאל.

בהיותו אברך, חלה אצלו קשות - לא עלינו - אחד מילדיו. הרופאים התיאשו מחיו ואמרו שאין להם מה לעשות.

ר' מיכאל הלך אל חברת החסידים וסיפר על מצבו המר. החסידים חיזקו אותו שלא יפול ברוחו, השם יתברך בודאי ירחם, אלא שעליו ללכת מיד ללויבאוויטש. ר' מיכאל פרץ בבכי מר, הוא מאד היה רוצה ללכת אל הרבי, אך הרופאים הרי אומרים, שמדובר בשעות ר"ל, ולשם מה ילך?

אחד מזקני החסידים התרעם עליו קשות באמרו: הגמרא² אומרת "אל ימנע אדם עצמו מן הרחמים", ובודאי יפעלו מליצי היושר אצל השי"ת לחכות בהחלטה עד שהוא יבוא אל הרבי.

אחד מאברכי החסידים, בעל מלאכה, חייט, וחברו של ר' מיכאל, הצטרף להליכתו של ר' מיכאל ללויבאוויטש. בדרך הזדמן להם כמה פעמים נסיעות זולות כך שלא הצטרכו ללכת כל הדרך רגלי.

בבואם ללויבאוויטש, הצליח לו, לר' מיכאל, להתקבל מיד ב"יחידות".

כשנכנסתי אל הרבי - סיפר ר' מיכאל - ומסרתי את פדיון-הנפש עבור הילד, עבר בי בשעת מעשה הרעיון, מי יודע מה נעשה עם הילד, הרופאים הרי אמרו שזו שאלה של שעות - ופרצתי בבכי מר.

הרבי קרא את הפתק, ואמר לי: אל תבכה, חשוב טוב ויהיה טוב, אל נא תזעק, עוד תהיה בביר-המצוה של הנכדים.

את התמונה והמחזה הקדושים שראה ושחווה אז בהיותו בלויבאוויטש.

כשם שאין בכוח המחשבה שום הגבלות ומחיצות של מקום, כך אין בו שום הגבלות ומחיצות של זמן. בכוח הזכרון אצורים האירועים העתיקים ביותר שראו אותם בתקופת הילדות, בתקופת החיים נטולי הדאגות, כפי שהיו אז, ובשעה של העמקת הדעת, חיים מחדש את הקסם והרגש העתיקים.

ב. כשהייתי בן חמש-שש שנים (חורף תרמ"ו) שהייתי עם ההורים ביאלטה (קרים). בשעת הטיולים בין ההרים הייתי משחק בקרבתו של אבי. לעתים קרובות היה אבי שואל אותי, מה אני זוכר מתקופת קטנותי. סיפרתי לו על דברים שונים שזכרתי, והוא היה מסביר לי את אשר ראיתי בשעתו.

כך נחרתו במוחי הילדותי דברים שונים שראיתי בקטנותי, דבר שהביא לי תועלת רבה בבגרותי.

תודות להנהגה הטובה בה הדריכני אבי, להיזכר על מה שראיתי אי פעם, נחרת בזכרוני תואר פני קודש הקדשים הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נב"מ זי"ע, שראיתי בהיותי בן שנתיים ושלושה חדשים.

בשנת תר"ן - השנה הראשונה כמעט בה שהה אבי במשך כל השנה בבית (בשנים שלפניה היה שוהה רוב השנה בחוץ לארץ) - היה מביא אותי לעתים קרובות לספר לו מהדברים שאני זוכר, ממה שראיתי בשנות חיי הראשונות. כך נוצרה בי התכונה, שאירועים שונים, ובמיוחד התועדות חסידיות, נחרתו עמוק במוחי, ואהבתי להתעמק מזמן לזמן בזכרונות ימי קדם.

גם כעת, אחרי שעבר עלינו ב"ה כל כך הרבה בעשרים שנות הגלות והיותינו "נע ונד", מהווים זכרונות ימי הקדם של התועדות שונות ושיחות הקודש בזמנים ובמקומות שונים, המים החיים והמים הקרים המרעננים.

הטוב שהציור גורם לו, הוא דבר מוחשי, שכל אחד יכול לדעת ולהרגיש בחיים ממש.

כשמישהו יתעמק באמת בהעמקת הדעת במחזה של התועדות י"ט כסלו או שמחת תורה בימים עברו בלויבאוויטש, ויעורר את כוח הזכרון להיזכר היטב על כל הפרטים שראה אז, ציור פני קדש הקדשים של הרבי, התמסרותם של המשפיעים והמשגיחים, ביטולם והתרוממות רוחם של המסובים, הניגונים הלבביים, שיחות הקודש, פני החברים - הרי בלי ספק שבאותה שעה ישקע בטוב האמיתי של אז, ויתמלא באור ובטוב של אז.

כמה טוב היה בכותלי בית המדרש "תומכי תמימים", כמה נעים היה לראות את פני קדש הקדשים כשחיוך

חוש הציור הוא אחד מחשובי כוחות וחושי הנפש, המביאים לענינים גדולים, הן בענין של השכלה והן בענין של עבודה, והוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים הוקירו מאד את בעלי חוש הציור.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרבי ה"צמח צדק" סיפר סיפור ארוך מהרה"צ הרה"ק הר' לוי יצחק זצוקלה"ה מברדיצ'וב, ממנו רואים עד כמה הוקירו את מי שניחן בחוש של ציור.

חג השבועות תרצ"ד

בכל שעה קשה - אומר ר' מיכאל - (ובביתו סבלו מצער גידול בנים), הייתי מצויר לעצמי פניו הקדושים של הרבי, ומלות ה"יחידות" האמורות - ונהיה לי טוב על הלב.

זהו בגשמיות, ובמיוחד ברוחניות מהווים כל הזכרונות הטובים, עמוד האור ועמוד האש, המאירים את המוח ומחממים את הלב.

בכל דור ודור היתה התוועדות החסידים אחד מעמודי התווך בבנין החינוך והדרכת החסידים.

אגרות קודש - אדמו"ר מוהריי"צ

בי"ה, יום ד' י"ט שבט תרס"ו

כבוד ידידי עוז הג' הנכבד ומרומם מוהר"י

באס שיחי, נאוג"ס

אחדשה"ט

מה מאד אתפלא על כבודו על אשר עזבוהו רגשי הקדש בהנוגע לעניני אה"ק. אשר מי האיש שלא יתעורר בחיות וחובת הקדש, אשר נטע בנפשינו כ"ק רבינו הגדול זצוקלה"ה זי"ע ועכ"י ובפרט בזכרנו כי בגלל הצדקה הזאת שפך כ"ק רבינו הגדול זצוקלה"ה אמרי קה"ק כמים והוא הנחלה (חלק אגה"ק) אשר הנחילנו האור הגדול הזה היא הצדקה הזאת וכבודו עומד מרחוק כאלו הדבר איננו נוגע אליו כלל וקר בהמפעל הזה עד למאד.

אתפלא אתמהה. אבין בל אוכל, מה הי' לכבודו, אנחנו עבדי כ"ק רבינו הגדול זצוקלה"ה עלינו לעמוד על המשמר, להביא רצון קה"ק אל הפועל בע"ה. ואל להביט על הפאליטיקע הנכזבה, אשר מקומה לא תכיר במפעלים כאלו הבנויים על אהבת עבדים פשוטים אל אדונם הקדוש, ובכן ימחול נא כבודו לצאת ממחיצתו - היא הפאליטיקע - וילוו אליו עבדי כ"ק רבינו הג' זצוקלה"ה המוכנים לעשות הכל בקבלת עול כעבדים פשוטים המביאים אל הפועל, ולא כשרים ויועצים היושבים ראשונה כו' הזמן הראוי לדעת כי פועלים

דרושים לנו ואם כי ת"ל הרבה אנחנו מהאגודה הזאת המתיחסים רק בשם "עבדים" - כן ירבו וירבו - אבל מפני אהבתי האמיתית לכבודו הנני פונה אליו בהצעתי זאת מבלי בקשתו, וכי מה טוב יהי חלקו כאשר יתחשב על דגל האגודה הזאת ואחשוב כי יכיר את הצדק והאמת וימציאנו בדברי אלה הנאמרים גלוי בלתי מעוטף באדרת החנופה והדומה כ"א דברי אהבה אמיתית. וכאשר ישאל השאלה מה עלי לעשות? תשובתו בצדו, כי כאשר יוצא מכלל פאליטיקאנט לכלל פועל בהיולי ישתנו דעותיו והשקפותיו וימצא הרבה והרבה מה לעשות לטובת המפעל הקדוש הלוה וימצא כי כל מה שביטל בהיותו פאליטיקאנט ירומם על נס בהשתנו לעמוד בשורת הפועלים והעובדים

ובזה הנני ידידי עוז באמת ודו"ש באה"ר ומכבדו כרום ערכו הנעלה

יוסף יצחק

במכתבו מיום 14 ח"ו כתב אלי כי הקאמיטעט יומשך ב' שבועות ואתמול קבלתי מכתב מהרב ר' מאיר שמחה ש"י חן מנעויל שקיבל פריגלאשעניע מהר"ח על ההתוועדות על יום א' משפטים והוי סתירה, אשר הבנתה קשה לי לקבל לע"ע. להרב הנני כתב היום והגבלתי עת לא יאוחר מיום ב' משפטים הבע"ל.

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מליל עם בני ישראל ויפרשון
 קדמי אפרשותא מן כל גבר
 דיתרעה לבה תסבון ית
 אפרשותי: ג ודא אפרשותא
 דתסבון מנהון דהבא וכספא
 ונחשא: ד ותכלא וארגונא וצבע
 זהורי ובוץ ומעזי: ה ומשכי
 דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא
 ואעי שטין: ו משחא לאנהרותא
 בוסמיא למשחא דרבותא
 ולקטרת בוסמיא: ז אבני בורלא
 ואבני אשלמותא לשקעא
 באפודא ובחושנא: ח ויעבדון
 קדמי מקדשא ואשרי שכנתי
 פיניהון: ט ככל די אנא מחזי

כה א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר
 אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-
 איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי כס':
 ג וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב
 וכסף ונחשת כס': ד ותכלת וארגמן ותולעת
 שני ושש ועזים כס': ה ועלת אילם מאדמים
 וערת תחשים ועצי שטים כס': ו שמן
 למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת
 הסמים כס': ז אבני-שהם ואבני מלאים לאפד
 ולחשן כס': ח ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם כס': ט ככל אשר אני מראה אותך את

רש"י

צבועות היו אדם לאחר עבדון: תחשים. (שבת כח)
 מין חיה, ולא היתה אלא לשעצה, והרבה גונים היו
 לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונים
 שלו: ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר? פרש
 רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקדש
 שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא
 ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו לטלם עמהם
 כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית ון
 להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה.
 שנעשה למשח כלי המשכן והמשכן לקדשו,
 והוצרכו לו בשמים, כמו שמפרש ב"כ תשא:
 ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר,
 כמו שמפרש ב"ואתה תצוה". ולשון קטרת,
 העלאת קיטור ותמרות עשן: (ז) אבני-שהם.
 שמים הוצרכו שם לצרף האפוד, האמור ב"ואתה
 תצוה": מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב
 כמין גמא, ונותנין האבן שם למלאות הגמא,
 קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי
 משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפד ואבני
 המלאים לחשן. וחשן ואפוד מפרשים ב"ואתה
 תצוה", והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש.
 ועשו לשמי בית קדשה: (ט) ככל אשר אני

(ב) ויקחו-לי תרומה. לי, לשמי: תרומה.
 הפרשה. יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו.
 לשון נדבה והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט
 בלע"ז: תקחו את-תרומתי. אמרו רבותינו: ג'
 תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגלת,
 שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש ב"אלה
 פקודי", ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת
 לקפות, לקנות מהן קרפנות צבור, ואחת, תרומת
 המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים
 בענין, כלם הוצרכו למלאכת המשכן, או לכגדי
 כהנה, כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת
 וגו'. כלם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו,
 חוץ מן הכסף שבא בשוה, מחצית השקל לכל
 אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהצריך שם
 כסף יותר, שנאמר: (לקמן לח) "וכסף פקודי העדה
 וגו' בקע לגלגלת וגו'". ושאר הכסף הבא שם
 בנדבה, עשאוה לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר
 צבוע בדם חלזון וצבעו ירק (יבמות ד. מנחות מד):
 וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן:
 ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של עזים, לכך
 תרגם אונקלוס: ומעזי, הבא מן העזים ולא עזים
 עצמן, שתרגום של עזים עזיא: (ה) מאדמים.

תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תִּבְנִית כָּל־כְּלָיו וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ כִסִּי: ^(ישראל) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים
 אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה
 וַחֲצֵי קִמְתּוֹ כִסִּי: ^{יא} וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
 מִבַּיִת וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב
 סָבִיב כִסִּי: ^{יב} וְיִצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב
 וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וְשְׁתֵּי טַבַּעֲת
 עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ
 הַשֵּׁנִית כִסִּי: ^{יג} וְעָשִׂיתָ בִּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית
 אֹתָם זָהָב כִסִּי: ^{יד} וְהִבַּאתָ אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת
 עַל צִלְעַת הָאֲרוֹן לִשְׂאֵת אֶת־הָאֲרוֹן בָּהֶם:
 טו בְּטַבַּעֲת הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ

יִתֵּן יְת דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיִת דְּמוֹת
 כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבִדוּן:
 י וְיַעֲבִדוּן אֲרוֹנָא דְּעֵצֵי שִׁטִּין
 תְּרִתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אֲרַפָּה וְאִמָּתָא
 וּפְלָגָא פְתִינָה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא
 רוּמָה: ^{יא} וְתַחֲפִי יִתָּה דְּהַב דְּכִי
 מִגּוֹ וּמִבְּרָא תַחֲפִינָה וְתַעֲבִד עָלֵיהִי
 זִיר דְּדִהַב סָחוֹר סָחוֹר: ^{יב} וְתַחֲפִי
 לָה אַרְבַּע עֲזָקָן דְּדִהַב וְתַתֵּן עַל
 אַרְבַּע זְוִיָּתָה וְתַרְתִּין עֲזָקָן עַל
 סְטֵרָה חַד וְתַרְתִּין עֲזָקָן עַל סְטֵרָה
 תַּנִּיתָא: ^{יג} וְתַעֲבִד אֲרִיחֵי דְּעֵצֵי
 שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתָּהוֹן דְּהַבָּא:
 יד וְתַעֲלִי יְת אֲרִיחָיָא בְּעֲזָקָתָא עַל
 סְטֵרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יְת אֲרוֹנָא
 בָּהוֹן: ^{טו} בְּעֲזָקָתָא דְּאֲרוֹנָא יִהְיוּ

רש"י

זָהָב. כָּמִין פֶּתֶר מִקֵּץ לֹא סָבִיב לְמַעַלָּה מִשְׁכָּתוֹ,
 שְׁעֵשֶׂה הָאֲרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוּהָ מִן הַפְּנִימִי, עַד שְׁעֵלָה
 לְמוֹל עֲבֵי הַכִּפְּרֶת וּלְמַעַלָּה הִימָנוּ מִשְׁהוֹ.
 וְכִשְׁהַכִּפְּרֶת שׁוֹכֵב עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים, עוֹלָה הַזֶּר
 לְמַעַלָּה מִכָּל עֲבֵי הַכִּפְּרֶת כָּל שְׁהוּא, וְהוּא סִימָן
 לְכַתֵּר תּוֹרָה: ^(יב) וְיִצְקָתָ. לְשׁוֹן הַתְּכָה, כְּתָרְגוּמוֹ:
 פַּעֲמָתָיו. כְּתָרְגוּמוֹ: זְוִיָּתָה, וּבְזוּיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 סְמוּךְ לַכִּפְּרֶת, הָיוּ נְתוּנִים שְׁתֵּים מִכָּאן וּשְׁתֵּים
 מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בָּהֶם,
 וְאַרְכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים אֲמָתִים וַחֲצֵי
 בֵּין בֶּד לְבֶד, שִׁיְהִיו שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַנוֹשְׂאִים אֶת
 הָאֲרוֹן מִהֲלָכִין בֵּינֵיהֶם, וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּמִנְחוֹת בְּפָרָק
 "שְׁתֵּי הַלָּחִים": וְשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת. הֵן
 הֵן הַד' טַבַּעֲת שֶׁבְּתַחֲלֵל הַמִּקְרָא, וּפִרֵשׁ לָךְ הֵיכָן
 הָיוּ, וְהִנֵּי זֶה יִתְּרָה הִיא, וּפְתָרוֹנוֹ כְּמוֹ "שְׁתֵּי
 טַבַּעֲת", וַיֵּשׁ לָךְ לִישָׁבָה כֵּן: וְשְׁתֵּי מִן הַטַּבַּעֲת
 הָאלוֹ עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת: צִלְעוֹ. צִדּוֹ: ^(יג) בִּדֵּי.
 מוֹטוֹת: ^(טו) לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ. (יוֹמָא שֶׁם) לְעוֹלָם:

מִרְאָה אוֹתָךְ. (מִנְחוֹת כט) כָּאן אֶת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן.
 הַמִּקְרָא הַזֶּה מִחֲבֵר לְמִקְרָא שֶׁלְּמַעַלָּה הִימָנוּ:
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִרְאָה אוֹתָךְ": וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ. (סְנַהֲדִין טז. שְׁבוּעוֹת יד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד
 אֶחָד מִן הַכְּלִים, אוֹ כִּשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית עוֹלָמִים,
 כָּגוֹן שְׁלִחָנוֹת וּמְנוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמִכּוֹנוֹת שְׁעֵשֶׂה
 שְׁלָמָה, כְּתִבְנִית אֵלֹו תַעֲשׂוּ אוֹתָם. (תּוֹסֵפֶתא. שְׁבֹת
 צח) וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מִחֲבֵר לְמִקְרָא שֶׁלְּמַעַלָּה
 הִימָנוּ, לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", אֲלֵא 'כֵּן
 תַּעֲשׂוּ', וְהָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂית אֹהֶל מוֹעֵד וְכִלְיוֹ:
^(י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן. כָּמִין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׂים בְּלֹא
 רִגְלִים, עֲשׂוּיִים כָּמִין אֲרָגוֹ, שְׁקוֹרִין אִישְׁקִרִיין,
 יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ: ^(יא) מִבַּיִת וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ. (יוֹמָא
 עב) שְׁלִשָּׁה אֲרוֹנוֹת עָשָׂה בְּצִלְאֵל: ב' שֶׁל זָהָב וְא'
 שֶׁל עֵץ, וְד' כְּתָלִים וְשׁוּלִים לְכָל אֶחָד, וּפְתוּחוֹתִים
 מִלְּמַעַלָּה. נָתַן שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב וְשֶׁל זָהָב
 בְּתוֹךְ שֶׁל עֵץ, וְחִפָּה שְׁפָתוֹ הָעֲלִיּוֹנָה בְּזָהָב. נִמְצָא
 מִצָּפָה מִבַּיִת וּמִחוּץ (שֶׁם תַּנְחוּמָא. שְׁמוֹת רבּה): זֶר

אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִזֶּה: טז וְתַתְּן
בְּאַרְוֹנָא ית סְהֻדָּתָא דִּי אַתָּן לָךְ:
יז וְתַעֲבֹד כַּפְּרָתָא דְדִּהֲב דְּכִי
תַּתְּתִין אֲמִין וּפְלָגָא אֲרַפָּה וְאַמְתָּא
וּפְלָגָא פְּתִיחָ: יח וְתַעֲבֹד תְּרִין
כְּרוּבִין דְּדִּהֲב נְגִיד תַּעֲבֹד יִתְהוֹן
מִתְרִין סְטְרִי כַּפְּרָתָא: יט וְעַבֵּד
כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא
חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כַּפְּרָתָא
תַּעֲבֹדוּן ית כְּרוּבִיא עַל תְּרִין
סְטְרוּהִי: כ וִיהוֹן כְּרוּבִיא פְּרִיסָן
גְּדִפְיָהוֹן לַעֲלֹא מִטְלִין בְּגִדְפִיָּהוֹן
עַל כַּפְּרָתָא וְאַפִּיָּהוֹן חַד לְקַבֵּל
חַד לְקַבֵּל כַּפְּרָתָא יִהוֹן אֲפִי
כְּרוּבִיא: כא וְתַתְּן ית כַּפְּרָתָא עַל
אַרְוֹנָא מְלַעֲלֹא וּבְאַרְוֹנָא תַתְּן ית
סְהֻדָּתָא דִּי אַתָּן לָךְ: כב וְאַזְמִן
מִימְרֵי לָךְ תַּמָּן וְאַמְלִל עֲמָךְ
מַעֲלוֹי כַּפְּרָתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרוּבִיא

מִמֶּנּוּ כִּסִּי: טז וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
אַתָּן אֱלֹיךָ כִּסִּי: (ע"ב בחול) שְׁנֵי יז וְעָשִׂיתָ כַּפֹּרֶת זָהָב
טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְפֶּה וְאַמָּה וַחֲצִי
רֹחֶבָה כִּסִּי: יח וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרוּבִים זָהָב מְקֻשָּׁה
תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת כִּסִּי:
יט וְעָשִׂה כְּרוֹב אֶחָד מְקַצֶּה מִזֶּה וּכְרוֹב־אֶחָד
מְקַצֶּה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַּעֲשִׂוּ אֶת־הַכְּרוּבִים
עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו כִּסִּי: כ וְהָיוּ הַכְּרוּבִים פְּרָשֵׁי
כְּנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת
וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרוּבִים כִּסִּי: כא וְנָתַתְּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ
מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶץ תַּתְּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
אַתָּן אֱלֹיךָ כִּסִּי: כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי

רש"י

לְכֹף הַזָּרֵךְ לְפָרֹשׁ: "כְּרוֹב אֶחָד מְקַצֶּה מִזֶּה": מִן
הַכַּפֹּרֶת. עֲצָמָה תַּעֲשֶׂה אֶת הַכְּרוּבִים, זֶהוּ פְּרוּשׁוֹ
שֶׁל "מְקַשָּׁה תַּעֲשֶׂה אוֹתָם", שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂם בְּפָנֵי
עֲצָמָם וְתַחֲבֹרֵם לַכַּפֹּרֶת: (כ) פְּרָשֵׁי כְּנָפִים. שֶׁלֹּא
תַּעֲשֶׂה כְּנָפֵיהֶם שׁוֹכְכִים, אֲלָא פְּרוּשִׁים וּגְבֻהִים
לְמַעַלָּה אֲצֵל רִאשֵׁיהֶם, שֶׁיִּהְיֶה י' טַפְחִים בְּחָלָל
שְׁבִין הַכְּנָפִים לַכַּפֹּרֶת, כְּדֵאִיתָא בְּסֻכָּה (דף ה):
(כא) וְאֶל הָאָרֶץ תַּתְּן אֶת הָעֵדֻת. לֹא יַדְעָתִי לְמָה
נִכְפַּל, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֹאמַר: "וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶץ אֶת
הָעֵדֻת"? וַיֵּשׁ לוֹמַר שָׂבֵא לְלַמֵּד שְׁבַעֲדוֹ אֲרוֹן לְבָדוֹ
בְּלֹא כַּפֹּרֶת, יִתֵּן תַּחֲלָה אֶת הָעֵדֻת לְתוֹכוֹ, וְאַחֵר כֹּף
יִתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עָלָיו, וְכֵן מְצִינוּ: כִּשְׁהִקִּים אֶת
הַמִּשְׁכָּן נֹאמַר: (לִקְמֹן מ) "וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל
הָאָרוֹן", וְאַחֵר כֹּף: "וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרוֹן
מִלְּמַעַלָּה": (כב) וְנוֹעַדְתִּי. כִּשְׁאֲקִבַּע מוֹעֵד לָךְ
לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מְקוֹם אֲקִבַּע לְמוֹעֵד שְׂאֵבֵא שֵׁם
לְדַבֵּר אֵלֶיךָ: וְדַבַּרְתִּי אִתָּךְ מַעַל הַכַּפֹּרֶת. וּבְמָקוֹם

(טז) וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ. כְּמוֹ: בְּאַרְוֹן: הָעֵדֻת.
הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לַעֲדוּת בִּינִי וּבִינֵיכֶם, שְׁצוּיָתִי אֶתְכֶם
מִצְוֹת הַכְּתוּבוֹת בָּה: (יז) כַּפֹּרֶת. כְּסוּי עַל הָאָרוֹן,
שֶׁהִיא פְּתוּחַ מִלְּמַעַלָּה וּמִנִּיחוֹ עָלָיו כְּמִין דָּף:
אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְפֶּה. כְּאָרְפוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְרֹחֶבָה
כְּרֻחְבוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וּמִנְחַת עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים
אַרְבַּעַתָּם. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן שַׁעוֹר לַעֲבָיָה, פְּרָשׁוֹ
רְבוּתִינוּ שֶׁהִיא עֲבָיָה טַפַּח (סוכה ה): (יח) כְּרוּבִים.
דְּמוּת פְּרָצוֹף תִּינוֹק לָהֶם: מְקַשָּׁה תַּעֲשֶׂה. שֶׁלֹּא
תַּעֲשֶׂם בְּפָנֵי עֲצָמָם וְתַחֲבֹרֵם בְּרֹאשֵׁי הַכַּפֹּרֶת לְאַחֵר
עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֶׂה צוּרִפִּים, שְׁקוֹרִין שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלָא
הִטֵּל זָהָב הַרְבֵּה בְּתַחֲלַת עֲשִׂית הַכַּפֹּרֶת וְהִפָּה
בְּפִטְשִׁשׁ וּבְקִרְנָס בְּאַמְצַע, וְרֹאשֵׁין בּוֹלְטִין לְמַעַלָּה,
וְצִיר הַכְּרוּבִים בְּבִלִּיטַת קְצוֹתָיו: מְקַשָּׁה. בְּטִדִּי"ץ
בְּלַע"ז, כְּמוֹ (דניאל ה') "דָּא לְדָא נְקֻשׁוֹן": קְצוֹת
הַכַּפֹּרֶת. רֹאשֵׁי הַכַּפֹּרֶת: (יט) וְעָשִׂה כְּרוֹב אֶחָד
מְקַצֶּה. שֶׁלֹּא תֹאמַר שְׁנֵי כְּרוּבִים לְכָל קֶצֶה וְקֶצֶה.

די על ארונא דסֵהדותא ית כל די
אפקד יתך לות בני ישראל:
כג ותעבד פתורא דאעזי שטין
תרתין אמין ארבה ואמתא פתיה
ואמתא ופלגא רומה: כד ותחפי
יתה דהב דכי ותעבד לה זיר
דדהב סחור סחור: כה ותעבד
לה גִדנפא רומה פשפא סחור
סחור ותעבד זיר דדהב לגִדנפא
סחור סחור: כו ותעבד לה
ארבע עזקן דדהב ותתן ית
עזקתא על ארבע זוקתא די
לארבע רגלוי: כז לקבל גִדנפא
יהוון עזקתא לאתרא לאריחא
למשל ית פתורא: כח ותעבד ית
אריחא דאעזי שטין ותחפי יתהון
דקבא ויהון נטלין בהון ית
פתורא: כט ותעבד מגיסוהי
ובזכוהי וקסותה ומכילתה
דיתנפס בהון דהב דכי תעבד

אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר
על־ארון העדת את כל־אשר אצוה אותך
אל־בני ישראל כס"י: פ כג ועשית שלחן עצי
שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי
קמתו כס"י: כד וצפית אתו זהב טהור ועשית
לו זר זהב סביב כס"י: כה ועשית לו מסגרת
טפח סביב ועשית זר־זהב למסגרתו
סביב כס"י: כו ועשית לו ארבע טבעת זהב
ונתת את־הטבעת על ארבע הפאת אשר
לארבע רגליו: כז לעמדת המסגרת תהיון
הטבעת לבתים לבדים לשאת את־
השלחן כס"י: כח ועשית את־הבדים עצי שטים
וצפית אתם זהב ונשא־בם את־השלחן כס"י:
כט ועשית קערותיו וכפתיו וקשותיו ומנקיותיו

רש"י

כתרגומו: גִדנפא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר. יש
אומרים: למעלה היתה, סביב לשלחן, כמו
לכזבזין שבשפת שלחן שרים, ויש אומרים למטה
היתה תקועה מרגל לרגל, בארבע רוחות השלחן,
ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית
זר־זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופרש
לך פאן שעל המסגרת היתה: (כז) לעמדת
המסגרת תהיון הטבעת. ברגלים תקועות כנגד
ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו
בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצרף בתים:
לבדים. כתרגומו: לאתרא לאריחא: (כח) ונשא־
בם. לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן:
(כט) ועשית קערותיו וכפתיו. קערותיו, זה
הדפוס, שהיה עשוי בדפוס הלחם, והלחם היה
עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה. שולים לו

אחר הוא אומר: (ויקרא א) "וינדר ה' אליו מאהל
מועד לאמר", זה המשכן מחוץ לפרכת. נמצאו
שני פתובים מכחישים זה את זה. בא הפתוב
השלישי והכריע ביניהם: (במדבר ז) "ובבא משה
אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל
הכפרת וגו'", משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא
בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הפרוכים,
ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת
כל־אשר אצוה אותך אל־בני ישראל. הרי וי"ו
זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה
תפתר: "ואת אשר אדבר עמך שם", את כל אצוה
אותך אל בני ישראל, הוא: (כג) קמתו. גבה
רגליו עם עבי השלחן (פסחים קט): (כד) זר זהב.
סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עשר וגדולה,
כמו שאומרים: 'שלחן מלכים': (כה) מסגרת.

אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זֶהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּשִׁי: לִּנְתַת עַל־הַשְּׁלֶחַן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תָמִיד כִּשִׁי: פ' שלישי לא יַעֲשִׂית מְנַת זֶהָב טָהוֹר מִקֶּשֶׁה תִּיעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעִיָּה

רש"י

עליו כמין סכך וכסוי. וכן במקום אחר הוא אומר: (במדבר ד) "ואת קשות הנסך", וזה וזה, יסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם: (ל) לֶחֶם פָּנִים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפרשים ב"אמר אל הכהנים": (לא) מִקֶּשֶׁה תִּיעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה. שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה ונרותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם בדרך הצורפין שקורין שולדרי"ץ, אלא בלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותר בכלי האמנות ומפריד הקנים אילך ואילך: מִקֶּשֶׁה. תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. ולשון מִקֶּשֶׁה, מפת קרנס, בטדי"ץ בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לדא נקשן": תִּיעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה. (תנחומא) מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: השלך את הכפר לאור, והיא נעשית מאליה. לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות כט): יִרְכָּה. הוא הרגל של משה העשוי כמין תכה, ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה: וְקָנָה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הדרך, זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בון, לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גְּבִיעִיָּה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארפים וקצרים, וקורין להם מדינו"ס, ואלו עשוין מזָהָב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי: כַּפְתְּרִיָּה. כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי בדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פמל"ש, ומנין שלהם כתוב בפרשה: כֹּמָה כַּפְתְּרִים בולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: וּפְרָחִיָּה. ציורין עשוין בה כמין פרחים: מִמָּנָה יְהִיו. הכל מִקֶּשֶׁה,

למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הבית מזה ומזה, נותן ארפו לרחבו של שלחן וכתליו וקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור, נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפתייו: הן בזיכין שנותנין בהם לבונה. ושפתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר: (ויקרא כה) "ונתת על המערכת לבונה זפה": וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן. יוגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיתיו. תרגומו: ומכילתה, הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה, כנגד גבה מערכת הלחם, ומפצלים ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם, סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו. ולשון מכילתה, סבלותיו, כמו: "נלאיתי הכיל", אבל לשון מנקיות, איני יודע איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות צו): קשותיו, אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיתיו, אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם: מכילתה, היה שונה בדברי האומר: מנקיות הן סניפין: אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן. אֲשֶׁר יִכְסֶּה בָּהֶן, ועל קשותיו הוא אומר: "אֲשֶׁר יִסֹּף", שהיו

בַּפְתָּרְיָה וּפְרָחִיָּה מִמְּנָה יִהְיוּ כִּשְׁמֵי: לֵב וְשִׁשָּׁה
 קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה | קִנֵּי מְנֹרָה
 מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וְשִׁלְשָׁה קִנֵּי מְנֹרָה מִצְדֵּיהָ
 הַשֵּׁנִי כִּשְׁמֵי: לֵב שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בִּקְנָה
 הָאֶחָד בַּפְתָּר וּפְרָח וְשִׁלְשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים
 בִּקְנָה הָאֶחָד בַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשִׁשָּׁת הַקָּנִים
 הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה כִּשְׁמֵי: לֵב וּבִמְנֹרָה אַרְבָּעָה
 גִּבְעִים מְשֻׁקָּדִים בַּפְתָּרְיָה וּפְרָחִיָּה כִּשְׁמֵי:
 לֵב וּבַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וּבַפְתָּר
 תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה וּבַפְתָּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנָה לְשִׁשָּׁת

לב וּשְׁמֵי קִנֵּינָא נְפָקִין מִסְטֵרְהָא
 תַּלְתָּא קִנֵּי מְנִרְתָּא מִסְטֵרְהָא חַד
 וּתַלְתָּא קִנֵּי מְנִרְתָּא מִסְטֵרְהָא
 תַּנְיִנָא: לֵב תַּלְתָּא כְּלִידִין מִצְרִין
 בִּקְנִיָּא חַד חֲזוּר וְשׁוּשָׁן וּתַלְתָּא
 כְּלִידִין מִצְרִין בִּקְנִיָּא חַד חֲזוּר
 וְשׁוּשָׁן כֵּן לְשְׁמֵי קִנֵּינָא דְנִפְקִין מִן
 מְנִרְתָּא: לֵב וּבִמְנִרְתָּא אַרְבָּעָה
 כְּלִידִין מִצְרִין חֲזוּרְהָא
 וְשׁוּשָׁנָה: לֵב וְחֲזוּר תַּחֲתֵּי תַרְיִן
 קִנֵּינָא מִנָּה וְחֲזוּר תַּחֲתֵּי תַרְיִן קִנֵּינָא
 מִנָּה וְחֲזוּר תַּחֲתֵּי תַרְיִן קִנֵּינָא מִנָּה
 לְשְׁמֵי קִנֵּינָא דְנִפְקִין מִן מְנִרְתָּא:

רש"י

הַרְגִּלִּים וְהַפְּרָח ג' טַפְּחִים, הוּא הַפְּרָח הָאֶחָד
 בִּירָף, שְׁנֵי אֲמָרִים: (במדבר ח) "עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָה",
 וְטַפְּחִים חֶלֶק, וְטַפַּח שָׁבוּ גִבְעִי מִהָאֲרָבֶּעָה גִבְעִים
 וּבַפְתָּר וּפְרָח מִשְׁנֵי בַּפְתָּרִים וּשְׁנֵי פְרָחִים
 הָאֲמָרִים בַּמְּנֹרָה עֲצֻמָּה, שְׁנֵי אֲמָרִים: "מְשֻׁקָּדִים
 בַּפְתָּרְיָה וּפְרָחִיָּה". לְמַדְנֵה, שֶׁהֵיוּ בִּקְנָה שְׁנֵי
 בַּפְתָּרִים וּשְׁנֵי פְרָחִים, לְכַד מִן הַג' בַּפְתָּרִים
 שֶׁהָקָנִים נִמְשָׁכִין מִתּוֹכָן, שְׁנֵי אֲמָרִים: "וּבַפְתָּר תַּחַת
 שְׁנֵי הַקָּנִים וְגו'", וְטַפְּחִים חֶלֶק, וְטַפַּח בַּפְתָּר וּשְׁנֵי
 קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ אֵילָף וְאֵילָף, נִמְשָׁכִים וְעוֹלִים
 כִּנְגַד גִּבְעָה שֶׁל מְנֹרָה טַפַּח חֶלֶק וְטַפַּח בַּפְתָּר
 וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְטַפַּח חֶלֶק וְטַפַּח בַּפְתָּר
 וּשְׁנֵי קָנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְנִמְשָׁכִים וְעוֹלִין כִּנְגַד
 גִּבְעָה שֶׁל מְנֹרָה וְטַפְּחִים חֶלֶק. נִשְׁתַּדְּרוּ שֵׁם ג'
 טַפְּחִים שְׁבָהֶם ג' גִּבְעִים וּבַפְתָּר וּפְרָח. נִמְצָאוּ
 גִּבְעִים כ"ב: י"ח לְשִׁשָּׁה קָנִים, ג' לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,
 וְאַרְבָּעָה בְּגוּפָה שֶׁל מְנֹרָה, הֵרִי כ"ב, וְאֶחָד עֶשֶׂר
 בַּפְתָּרִים: ו' בְּשִׁשָּׁת הַקָּנִים וְג' בְּגוּפָה שֶׁל מְנֹרָה
 שֶׁהָקָנִים יוֹצְאִים מֵהֶם, וּשְׁנֵים עוֹד נִמְצָאוּ בַּמְּנֹרָה,
 שְׁנֵי אֲמָרִים: "מְשֻׁקָּדִים בַּפְתָּרְיָה", וּמַעֲוֹט בַּפְתָּרִים,
 שְׁנֵים: הָאֶחָד, לְמַטָּה אֶצֶל הַיִּרָף, וְהָאֶחָד, בְּג'

יוֹצֵא מִתּוֹךְ חֲתִיכַת הַעֲשֵׂת, וְלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדֶם
 וְיִדְבִּיקֶם: (לֵב) יוֹצְאִים מִצְדֵּיהָ. לְכָאן וּלְכָאן,
 בְּאַלְכֶסוֹן נִמְשָׁכִים וְעוֹלִין עַד כִּנְגַד גִּבְעָה שֶׁל
 מְנֹרָה, שֶׁהוּא קָנָה הָאֲמָצְעִי, וְיוֹצְאִין מִתּוֹךְ קָנָה
 הָאֲמָצְעִי, זֶה לְמַעַל מִזֶּה: הַתַּחֲתוֹן אֶרֶץ וְשֶׁל
 מַעַל קֶצֶר הֵימְנוּ וְהַעֲלִיזוּן קֶצֶר הֵימְנוּ, לְפִי שֶׁהִיָּה
 גִּבְעָה רְאשִׁיתָהּ שְׁוֶה לְגִבְעָה שֶׁל קָנָה הָאֲמָצְעִי
 הַשְּׂבִיעִי, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים הַשִּׁשָּׁה קָנִים:
 (לֵב) מְשֻׁקָּדִים. כְּתִירָגוּמוֹ: מִצְרִים הֵיוּ, כְּדִרְךְ
 שְׁעוֹשִׁין לְכָלִי כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁקוֹרִין נִיֵּאל"ר: וְשִׁלְשָׁה
 גִּבְעִים. בּוֹלְטִין מִכָּל קָנָה וְקָנָה: בַּפְתָּר וּפְרָח. הִיָּה
 לְכָל קָנָה וְקָנָה: (לֵב) וּבִמְנֹרָה אַרְבָּעָה גִבְעִים.
 בְּגוּפָה שֶׁל מְנֹרָה הֵיוּ אַרְבָּעָה גִבְעִים: אֶחָד בּוֹלֵט
 כֶּה לְמַטָּה מִן הַקָּנִים, וְהַג' לְמַעַל מִן יוֹצֵאת
 הַקָּנִים הַיּוֹצְאִים מִצְדֵּיהָ: מְשֻׁקָּדִים בַּפְתָּרְיָה
 וּפְרָחִיָּה. (יוֹמָא נב) זֶה אֶחָד מִחֲמִשָּׁה מִקְרָאוֹת שְׁאִין
 לָהֶם הַכְּרַע: אֵין יָדוּעַ אִם גִּבְעִים מְשֻׁקָּדִים, אוֹ
 מְשֻׁקָּדִים בַּפְתָּרְיָה וּפְרָחִיָּה: (לֵב) וּבַפְתָּר תַּחַת
 שְׁנֵי הַקָּנִים. מִתּוֹךְ הַבַּפְתָּר הֵיוּ הַקָּנִים נִמְשָׁכִים
 מִשְׁנֵי צִדֵּיהָ אֵילָף וְאֵילָף, כֶּף שְׁנֵינוּ בְּמִלְאֶכְתָּהּ
 הַמְשָׁכִין: (מִנְחוֹת כט) גִּבְעָה שֶׁל מְנֹרָה י"ח טַפְּחִים,

ציור מעשה המנורה לפי שיטת רש"י בפירושו כאן ובמסכת מנחות וכפי שביארו הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי בספרו "מעשה חושב" וכן הוא לפי ביאור הרמב"ם בפירושו למסכת מנחות

וזה לשון הרמב"ם ז"ל במסכת מנחות פרק ג' משנה ד',
ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור
אני אומר שמסורה בידינו שגובהה שמונה עשר טפחים.
ועמוד המנורה עצמה היו בו ארבעה גביעים ושני כפתורים
ושלשה פרחים. ונאמר בתורה ובמנורה ארבעה גביעים
משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט רבים שנים, לפיכך
התבאר שיש בה שני כפתורים ושני פרחים. והפרח השלישי
הוא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר עד יריכה עד
פרחה, רצה לומר היסוד שקרא אותו ירך והפרח הסמוך לו¹.
והיו לה שלש רגלים.

והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהוא מלמטה צר, ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא הוא כראש אסטונא שניטל ממנו דבר מועט מלמעלה, הכפתור היא דמות כדור שאינו עגול מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף². ופרח צורת שושן.

ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת שהגביעים צורת דבר משולש, והכפתור עגולה, והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר, שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הגביע על אמתתו לפי שכבר בארתי אותו לך, אבל הכוונה להודיע בה מספר הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה שאין בו שום דבר והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים, וכולה איך היתה.

וזו היא צורת כל זה, (ראה הציור ...) ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן. וכן הגביעים כולן שוין. והפרחים גם כן.

ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הגביעים עשרים ושנים, ומספר הפרחים תשעה. ומספר הכפתורים אחד עשר. אמרו, גביעים עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה מעכבין זה את זה. ואמרו בשיעור גובהה, גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה, וטפחיים חלק, וטפח שבו³ גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן⁴ ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה⁵, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים נמשכים ממנו ויוצאים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה. וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים שבהן גביעים כפתורים ופרחים⁶. ומאשר ציינו התבאר לך כל הענין הזה. ומה שנאמר בתורה משוקדים פירושו מעשה שקדים והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר. (עד כאן לשון הרמב"ם).

(וראה בטור וב"שלחן ערוך יורה דעה" סימן קמ"א ובקש"ע סימן קס"ח ה"ו על דבר איסור עשיית מנורה של שבעה קנים).

הכפתורים וכו' שיעור אחד לכולם. ולא יקשה איך יתכן שהכפתור היה טפח, ולעומת זאת היו בטפח אחד גביע וכפתור ופרח.

(4) כתב בספר "מעשה חושב" (הוצאת יפה נוף ירושלים תשכ"ה עמוד 123) וזה לשונו, מוכח שהקנים יוצאים על הכפתורים ולא באמצע (כמו שציירו המציירים) וכו', ומקרא נמי מסייענו דכתיב (שמות כה, לה) וכפתור תחת שני הקנים וגו', ולא כתב נגד שני הקנים וכו'.

5) ב"מעשה חושב" כתב, "ונמשכים בעיגול", אבל הרמב"ם צייר הציון בשיפועים, וכן כתב רש"י כאן בפסוק ל"ב "באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה".

6) וב"חנוכת הבית" (לרבי משה חפץ) הוכיח שהגביעים שבששת הקנים לא היו מפורזים באורך הקנים, אלא היו זה אצל זה למעלה, כולם בשווה עם האמצעי.

(1) ולשון רש"י, ירכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה.

(2) ובפרק ג' מהלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם, כביצה ששני ראשיה כדין. (עד כאן). ולפירוש מלת "כד", כתב רש"י במסכת חולין דף ס"ד, פלוט"א בלע"ז, שאינו חד אלא ככדור.

3) זה לשון רש"י במנחות דף כח, ב, וטפח שבו מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור (פומ"ל בלע"י), ומצד שלישי פרה. (עד כאן). וכתב עליו ב"מעשה חושב" זה לשונו, ולדבריו אלו אומר אני, שאף הגביע העליון מהשלושה גביעים והכפתור והפרח היו בטפח העליון בענין זה, והשני-גביעים האחרים היו בשני הטפחים האחרים זה למעלה מזה וכל אחד מהם מקיף את הקנה סביב.

וכאן מקום להעיר שלפי שיטת רש"י מתאים מה שכתב הרמב"ם שכל

הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה כִּסִּי': לו בַּפְתָּרִיהֶם
וּקְנִתֶם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כָּלָה מְקֻשָּׁה אַחַת זֶהב
טָהוֹר: לא וְעִשִׂיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ שְׁבַעַה וְהַעֲלֵהָ
אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ כִּסִּי':
לח וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתָתֶיהָ זֶהב טָהוֹר כִּסִּי': לט כָּכָר
זֶהב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים
הָאֵלֶּה כִּסִּי': מ וְרָאָה וְעִשִׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־
אֵתָה מְרָאָה בָּהֶר כִּסִּי': ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן
תַּעֲשֶׂה עֵשֶׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעַת שְׁנֵי כִּרְבִּים

רע"י

פחות ולא יותר, והכפר של חול ששים מנה, ושל
קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא
ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א, והם ק'
זהובים, כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:
(מ) ויראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני
מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה
של אש: אשר־אתה מראה. כתרגומו: 'דאת
מתחזי בטורא'. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה
פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף
קמץ, פתרונו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך
(שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת־
המשכן תעשה עשר יריעת. להיות לו לגג
ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות
מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן
ותלעת שני. הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט
וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט
כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד, כ"ד
כפלים לחוט (כרייתא דמלאכת המשכן): כרבים
מעשה חשב. כרובים היו מצירין בהם באריגתו,
ולא ברקימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה
בשני כתלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד
מכאן: ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין

לו תזוריהו וקניהו מנה מנה יהיו
כלה נגידיא חדא דדהב דכי:
לו ותעבד ית בוצינהא שבעא
ותדלק ית בוצינהא ויהו מנהרין
על קבל אפהא: לח וצבתהא
ומחתיתהא דדהב דכי: לט ככרא
דהב דכי ועבד יתה ית כל מניא
האלין: מ וחזי ועבד כדמותהו
דאת מתחזי בטורא: א וית
משכנא תעבד עשר יריעין דבויז
שזיר ותכלא וארגנא ועבד

טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים
היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: "בקנה האחד
כפתור ופרח", וג' למנורה, שנאמר: "משקדים
כפתריה ופרחיה", ומעוט פרחים, שנים, ואחד
האמור בפרשת "בהעלותך": "עד ירכה עד
פרחה". ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה,
תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (לז) את־
נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן
והפתילות: והאיר על־עבר פניה. עשה פי ששת
הנרות שבראשי הקנים היצאים מצדיה, מוסבים
כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות פשתדליקם
מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם אל צד פני
הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה:
(לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח
בהם הפתילה מתוך השמן, לישכן ולמשכן בפי
הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים,
וצביתתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טולייש
בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה
בהן את האפר שבגר בבקר בבקר, כשהוא מטיב
את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו,
ולשון מחתה, פוישדי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל)
"לחתות אש מיקוד": (לט) כפר זהב טהור.
שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא כפר, לא

מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב תַּעֲשֶׂה אִתָּם כִּסִּי: ב אַרְךָ |
 הִרְיַעַה הָאֶחָת שְׁמִנָּה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרַחֵב
 אַרְבַּע בָּאֲמָה הִרְיַעַה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת
 לְכָל־הִרְיַעַת: ג חֲמִשׁ הִרְיַעַת תִּהְיֶינָה חֲבֵרֹת
 אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמִשׁ יְרִיעַת חֲבֵרֹת אִשָּׁה
 אֶל־אֶחָתָהּ כִּסִּי: ד וְעָשִׂיתָ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל
 שַׁפְּת הִרְיַעַה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֹת וְכֵן
 תַּעֲשֶׂה בַשַּׁפְּת הִרְיַעַה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֵרֹת
 הַשְּׁנִיתִי כִסִּי: ה חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירְיַעַה
 הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בַּקֶּצֶה

זְהוּרֵי צוּרֹת פְּרוּבִין עוֹבֵד אֲמֵן
 תַּעֲבֹד יְתֵהוּן: ב אַרְכָּא דִּירִיעָתָא
 חָדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפּוֹתֵינָא
 אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא
 מִשְׁחָתָא חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא:
 ג חֲמִשׁ יְרִיעֵן יְהוּנִין מִלְּפָנֵן חָדָא
 עִם חָדָא וְחֲמִשׁ יְרִיעֵן מִלְּפָנֵן
 חָדָא עִם חָדָא: ד וְתַעֲבֹד עֲנוּבִין
 דְּתַכְלָא עַל שַׁפְּתָא דִּירִיעָתָא חָדָא
 מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבֹד
 בַּשַּׁפְּתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא דְּבֵית
 לֹפִי תַנְיָנָא: ה חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין
 תַּעֲבֹד בִּירִיעָתָא חָדָא וְחֲמִשִּׁין
 עֲנוּבִין תַּעֲבֹד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא
 דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא מְכוּנֵן עֲנוּבִינָא

רש"י

תגורות של משי, שקורין בלע"ז פיישיש"א:
 (ג) תהיין חבורת. תופרן במחט זו בצד זו, חמש
 לבד וחמש לבד: אשה אל-אחותה. כך דרך
 המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, ובדבר
 שהוא לשון זכר, אומר: "איש אל אחיו", כמו
 שנאמר בפרוכים: (לעיל כה) "ופניהם איש אל
 אחיו": (ד) ללאת. לצול"ש בלע"ז, וכן תרגם
 אונקלוס: ענובין, לשון עניבה: מקצה בחברת.
 באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת
 היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת
 היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה
 שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר: לסוף החוברת:
 (ה) מקבילת הללאת אשה אל אחותה. שמו
 שתעשה הללאת במדה אחת, מכונת הבדלתן זו
 מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה,
 כשתפרש חוברת אצל חוברת, יהיו הללאות של
 יריעה זו מכונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון
 מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד לקבל.
 היריעות ארפן כ"ח ורחפן ארבע, וכשחבר חמש
 יריעות יחד, נמצא רחפן כ' וכן החוברת השנית.
 והמשפן, ארפן שלשים מן המזרח למערב,

שנאמר: "עשרים קרשים לפאת נגב תימנה" וכן
 לצפון. וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים
 מן המזרח למערב. רחב המשפן מן הצפון לדרום
 עשר אמות, שנאמר: "ולירכתי המשפן ימה וגו'"
 ושני קרשים למקצעות, הרי עשר. ובמקומם
 אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות, ארפן
 לרחבו של משפן: עשר אמות אמצעיות לגג חלל
 רחב המשפן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעבי ראשי
 הקרשים, שעבים אמה. נשתירו ט"ז אמה: ח'
 לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן
 עשר. נמצאו שתי אמות הפחתונות מגלות. רחפן
 של יריעות ארבעים אמה, כשהן מחברות עשרים
 אמה לחוברת. שלשים מהן לגג חלל המשפן
 לארפן, ואמה כנגד עבי ראשי הקרשים שבמערב,
 ואמה לכסות עבי העמודים שבמזרח, שלא היו
 קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י ישן: חמשה)
 עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בוויין שבהן כמין
 וילון. נשתירו ח' אמות התלויין על אחורי המשפן
 שבמערב ושתי אמות הפחתונות מגלות. זו מצאתי
 בבריתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פרק
 הזורק): אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט'

חָדָא לְקַבֵּל חָדָא: ו וְתַעֲבַד
חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדִקְבָּ וּתְלַפֵּף יֵת
יִרְיעָתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפּוּרְפִיא
וְיַחֲי מִשְׁכָּנָא חָד: ז וְתַעֲבַד יִרְיעָן
מְעַזִּי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חָדָא
עֶסְרִי יִרְיעָן תַּעֲבַד יְתַהוּן:
ח אֲרָכָא דִּירְיעָתָא חָדָא תְּלַתִּין
אַמִּין וּפּוּתִיא אַרְבַּע אַמִּין
דִּירְיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא חָדָא
לְחָדָא עֶסְרִי יִרְיעָן: ט וּתְלַפֵּף יֵת
חֲמִשׁ יִרְיעָן לְחוּד וְיֵת שִׁית יִרְיעָן
לְחוּד וְתִיעוּף יֵת יִרְיעָתָא
שְׁתִּיתִיתָא לְקַבֵּל אִפִּי מִשְׁכָּנָא:
י וְתַעֲבַד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
שְׁפָתָא דִּירְיעָתָא חָדָא בְּסִטְרָא
בֵּית לּוּפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
שְׁפָתָא דִּירְיעָתָא דְּבֵית לּוּפִי
תְּנִיתָא: יא וְתַעֲבַד פּוּרְפִין
דְּנִחְשָׂא חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יֵת פּוּרְפִיא
בְּעֲנוּבִיא וּתְלַפֵּף יֵת מִשְׁכָּנָא וְיַחֲי
חָד: יב וְסִרְחָא דִּיתִירָא בִּירְיעָתָא
מִשְׁכָּנָא פְּלָגוֹת יִרְיעָתָא דִּיתִירָא

הִירְיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת
הַלְּלָאֵת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ כס"י: ו וְעָשִׂיתָ
חֲמִשִּׁים קָרְסִי זֶהב וְחִבַּרְתָּ אֶת־הִירְיעָתָא אִשָּׁה
אֶל־אֶחָתָהּ בְּקָרְסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד כס"י:
ו וְעָשִׂיתָ יִרְיעָתָא עֲזִים לְאַהֵל עַל־הַמִּשְׁכָּן
עֲשִׂיתִי־עֲשָׂרָה יִרְיעָתָא תַּעֲשֶׂה אֹתָם כס"י:
ח אֲרָךְ הִירְיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחֵב
אַרְבַּע בָּאַמָּה הִירְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת
לַעֲשִׂיתִי עֲשָׂרָה יִרְיעָתָא כס"י: ט וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמִשׁ
הִירְיעָתָא לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירְיעָתָא לְבָד וְכַפַּלְתָּ
אֶת־הִירְיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל כס"י:
י וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לְלָאֵת עַל שְׁפַת הִירְיעָה
הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלָאֵת עַל
שְׁפַת הִירְיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִית: יא וְעָשִׂיתָ
קָרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־הַקָּרְסִים
בְּלָלָאֵת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד: יב וְסִרְחָה הָעֵדוּף בִּירְיעָתָא הָאֹהֶל

רע"י

והאמה התחתונה של קרש, שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחובה בנזקב האדן, שהאדנים גבהן אמה: (ט) וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל-מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לבלה צנועה המכסה בצעיף על פניה: (יב) וסרח העדף ביריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרויים אהל, כמו שנאמר בהן: "לאהל על המשכן". וכל אהל האמור כאן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על

אמות תלויות אחורי המשכן. והכתוב בפרשה זו מסייענו: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים". ואם כדברי הברייתא הזאת, נמצאת פרכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה: (ו) קרסי זהב. פירמיל"ש בלע"ז, ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוכרת זו וראשן אחד בלולאות שבחוכרת זו, ומחברן בהן: (ז) יריעת עזים. מנוצה של עזים: לאהל על-המשכן. לפרש אותן על היריעות התחתונות: (ח) שלשים באמה. שמשנותן ארפן לרחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגלות מן הקרשים.

תסרח על אחרי משכנא:
 יג ואמתא מכא ואמתא מכא
 בדיתיא בארפא יריעתא
 דמשכנא יהי סריח על סטרי
 משכנא מכא ומכא לכסיותה:
 יד ותעבד חופאה לפרסא משכי
 דדכרי מסמקי וחופאה משכי
 דסגונא מלעלא: טו ותעבד ית
 דפיא למשכנא דאעי שטין
 קימין: טז עשר אמין ארפא
 דדפא ואמתא ופלגות אמתא
 פותיא דדפא חד: יז תרתין
 צירין לדפא חד משלבין חדא
 לקבל חדא בן תעבד לכל דפי

חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי
 המשכן כס"י: יג והאמה מזה והאמה מזה
 בעדף בארף יריעת האהל יהיה סרוח
 על-צדי המשכן מזה ומזה לכסותו כס"י:
 יד ועשית מכסה לאהל ערת אילם מאדמים
 ומכסה ערת תחשים מלמעלה כס"י: פ רביעי
 טו ועשית את-הקרשים למשכן עצי שטים
 עמדים כס"י: טז עשר אמות ארף הקרש ואמה
 וחצי האמה רחב הקרש האחד כס"י: יז שתי
 ידות לקרש האחד משלבת אשה אל-אחתה

רש"י

העומדין ומיחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים
 במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם
 כשיצאו ממצרים, ואמר להם, שעתידי הקדוש ברוך
 הוא לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי
 שטים: ראוי, שיהיו מזמנים בינכם! הוא שישד
 הבבלי פייט שלו: טס מטע מזרזים, קורות בתינו
 ארזים, שנודרזו להיות מוכנים בינם מקדם לכן:
 עצי שטים עמדים. אישטנבי"ש בלע"ז, שיהא
 ארף הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא
 תעשה הפתלים בקרשים שוכבים, להיות רחב
 הקרשים לגבה הפתלים, קרש על קרש:
 (טז) עשר אמות ארף הקרש. למדנו: גבהו של
 משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב.
 למדנו: ארפו של משכן לעשרים קרשים, שהיו
 בצפון ובדרום, מן המזרח למערב, לי אמה:
 (יז) שתי ידות לקרש האחד. הנה חורץ את
 הקרש מלמטה באמצעו בגבה אמה, ומניח רביע
 רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות.
 והחריץ, חצי רחב הקרש באמצע, (רוצה לומר:
 קרש, נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן,
 ואז נשאר רחב אמה. נמצא, חצי רחב הקרש

הפתחונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה
 אחת עשרה היתרה, הנה נכפל אל מול פני האהל.
 נשארו שתי אמות רחב חצייה עודף על רחב
 הפתחונות: תסרח על אחרי המשכן. לכסות שתי
 אמות שהיו מגלות בקרשים: אחרי המשכן. הוא
 צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, וצפון
 ודרום קרויין צדדין לזמין ולשמאל: (יג) והאמה
 מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף בארף
 יריעת האהל. שהן עודפות על ארף יריעות
 המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על-צדי המשכן.
 לצפון ולדרום, כמו שפרשתי למעלה. למדה תורה
 דרך ארץ: שיהא אדם חס על היפה:
 (יד) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים,
 עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים,
 ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן
 מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג: ארפן לי
 ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה, ולדברי רבי
 יהודה: מכסה אחד הנה. חציו של עורות אילים
 מאדמים וחציו של עורות תחשים: (טו) ועשית
 את-הקרשים. הנה לו לומר: ועשית קרשים, כמו
 שנאמר בכל דבר ודבר. מהו הקרשים? מאותן

מִשְׁכָּנָא: יח וְתַעֲבֹד ית דְּפִיָּא
לְמִשְׁכָּנָא עֲסָרִין דְּפִין לְרוּחַ עֶבֶר
דְּרוּמָא: יט וְאַרְבָּעִין סְמִכִין
דְּכֶסֶף תַּעֲבֹד תַּחֲת עֲסָרִין דְּפִין
תָּרִין סְמִכִין תַּחֲת דְּפָא חַד לְתָרִין
צִידוּהִי וְתָרִין סְמִכִין תַּחֲת דְּפָא
חַד לְתָרִין צִידוּהִי: כ וְלִסְטֵר
מִשְׁכָּנָא תַּנְיָתָא לְרוּחַ צְפוֹנָא
עֲסָרִין דְּפִין: כא וְאַרְבָּעִין
סְמִכִיהוּן דְּכֶסֶף תָּרִין סְמִכִין
תַּחֲת דְּפָא חַד וְתָרִין סְמִכִין
תַּחֲת דְּפָא חַד: כב וְלִסְנִפִי
מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבֹד שְׁתָּא
דְּפִין: כג וְתָרִין דְּפִין תַּעֲבֹד
לְזִוִּית מִשְׁכָּנָא בְּסוּפִיהוּן:
כד וַיהוֹן מְכוּנִין מְלָרַע וּבְחֻדָּא
יְהוֹן מְכוּנִין עַל רִישָׁא לְעֻזְקָתָא

בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: יח וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרָשׁ לַפֶּאֶת
נִגְבָּה תִּימָנָה כִּסִּי: יט וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף
תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו: כ וְלִצְלַע
הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשָׂרִים קְרָשׁ:
כא וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
הָאֶחָד: כב וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה
קְרָשִׁים כִּסִּי: כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת
הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו כִּסִּי: כד וַיְהִיו תְּאֻמֹּם מְלֻמָּטָה

רש"י

זו כְּמִדַּת זו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁתֵּי יָדוֹת זו מְשׁוּכָה
לְצַד פָּנִים וְזו מְשׁוּכָה לְצַד חוּץ בְּעֵבֶי הַקְּרָשׁ שֶׁהוּא
אִמָּה, וְתַגְנוּם שֶׁל יָדוֹת צִירִין, לְפִי שְׁדוּמוֹת לְצִירֵי
הַדָּלֶת הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן: (יח) לַפֶּאֶת נִגְבָּה
תִּימָנָה. אֵין פֶּאֶה זו לְשׁוֹן מְקֻצָּע, אֲלֹא כָּל הָרוּחַ
קְרוּיָה פֶּאֶה, כְּתַגְנוּמוֹ: 'לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא':
(כב) וְלִירְכָתִי. לְשׁוֹן סוּף, כְּתַגְנוּמוֹ: 'וְלִסְנִפִי'.
וּלְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמִּזְרָח, קְרוּי מִזְרָח פָּנִים וְהַמַּעֲרָב
אֲחוּרִים. וְזֶהוּ סוּף, שֶׁהַפָּנִים הוּא הָרֹאשׁ: תַּעֲשֶׂה
שְׁשֶׁה קְרָשִׁים. הָרִי ט' אֲמוֹת רָחֵב: (כג) וּשְׁנֵי
קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת. אֶחָד לְמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית
מַעֲרִבִית, וְאֶחָד לְמַעֲרִבִית דְּרוּמִית. כָּל שְׁמוֹנֶה
קְרָשִׁים בְּסֹדֶר אֶחָד הֵן, אֲלֹא שֶׁאֵלוֹ הַשְּׁתֵּים אֵינָן
בְּחֻלָּל הַמִּשְׁכָּן אֲלֹא חֲצֵי אִמָּה מִזֹּו וְחֲצֵי אִמָּה מִזֹּו
נִרְאוֹת בְּחֻלָּל לְהַשְׁלִים רָחֵבוֹ לְעֶשֶׂר, וְהָאִמָּה מִזֶּה
וְהָאִמָּה מִזֶּה בָּאוֹת כִּנְגֵּד אֲמוֹת עֶבֶי קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
הַצָּפוֹן וְהַדְּרוֹם, כְּדִי שִׁיְהֶא הַמִּקְצוֹעַ מִבְּחוּץ שָׁוֶה:
(כד) וַיְהִיו תְּאֻמֹּם מְלֻמָּטָה. כָּל הַקְּרָשִׁים תּוֹאֲמִים

שֶׁבְּאֻמָּצֵעַ הוּא חֲצִי אִמָּה. וְכֵן פֶּרֶשׁ רִשׁ"י בְּהִדְיָא
בְּפֶרֶק "הַזֹּרֶק", דָּף צ"ח, שֶׁהַחֲרִיץ בְּאֻמָּצֵעַ רָחֵב
חֲצִי אִמָּה, וְהָיָה חוּרֵץ רְבִיעִית אִמָּה מִכָּל צֶדֶד, וְכָל
יָד הָיָה רָחֵב רְבִיעִית אִמָּה, וְכֵן כָּל שְׁפֹת אֶדָּן הָיָה
רָחֵב רְבִיעִית אִמָּה, וְדוּק הֵיטֵב. וְאִזְ סָרָה תְּלוּנָת
הַרְמָבִין וְתַמִּיהֶתוֹ מְסֻלָּקָתוֹ. וְאוֹתָן הַיָּדוֹת, מְכַנִּים
בְּאֲדָנִים שֶׁהִיוּ חֲלוּלִים, וְהָאֲדָנִים גְּבָהֵן אִמָּה
וְיוֹשְׁבִים רְצוּפִים אַרְבָּעִים זֶה אֶצֶל זֶה, וְיָדוֹת הַקְּרָשׁ
הַנִּכְנָסוֹת בְּחֻלָּל הָאֲדָנִים, חֲרוּצוֹת מְשֻׁלוּשָׁה צִדִּיהֶן,
רָחֵב הַחֲרִיץ כְּעֵבֶי שְׁפֹת הָאֶדָּן, שִׁיכֶסֶה הַקְּרָשׁ אֶת
כָּל רֹאשׁ הָאֶדָּן, שְׂאֵם לֹא כֵּן, נִמְצָא רוּחַ בֵּין קְרָשׁ
לְקְרָשׁ כְּעֵבֶי שְׁפֹת שְׁנֵי הָאֲדָנִים שִׁיפְסִיקוּ בִּינֵיהֶם,
וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר: "וַיְהִיו תּוֹאֲמִים מְלֻמָּטָה" שִׁיחֲרֹץ אֶת
צִדֵּי הַיָּדוֹת, כְּדִי שִׁיִּתְחַבְּרוּ הַקְּרָשִׁים זֶה אֶצֶל זֶה:
מְשֻׁלָּבֶת. עֲשׂוּיוֹת כְּמִין שְׁלִיכוֹת סֶלֶם, מְכַדְלוֹת זו
מִזֹּו וּמִשְׁפִּין רֹאשֵׁיהֶם לְהַכְנִס בְּתוֹךְ חֻלָּל הָאֶדָּן,
כְּשִׁלְיָה הַנִּכְנָסֶת בְּנִקְבַּע עֲמוּדֵי הַסֶּלֶם: אִשָּׁה אֶל־
אֲחֻתָּה. מְכוּנוֹת זו כִּנְגֵּד זו, שִׁיְהִיו חֲרִיצֵיהֶם שְׁוִים

וַיַּחֲדוּ יֵהוּ תַּמִּים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת
הָאֶחָת בֶּן יֵהוּ לְשִׁנֵּיהֶם לְשִׁנֵּי הַמִּקְצָעַת
יֵהוּ כִּי: כֹּה יֵהוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדְנִיָּהֶם כֶּסֶף
שֶׁשָׁה עֶשְׂרֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד כִּי:
כֹּה וְעֵשִׂית בְּרִיחָם עֵצִי שְׁטִים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי

רש"י

חָדָא בִּן יְהִי לְתַרְוִיָּהוֹן לְתַרְוִין זִוְיָן
יְהוֹן: כֹּה וְיֵהוֹן תַּמְנִיָּא דַּפִּין
וּסְמִכִּיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתָּא עֶשְׂרִי
סְמִכִין תַּרְוִין סְמִכִין תַּחֲתֵי דַּפָּא
חַד וְתַרְוִין סְמִכִין תַּחֲתֵי דַּפָּא חַד:
כֹּה וְתַעֲבַד עֲבָרֵי דְעָצִי שְׁטִין
חֲמִשָּׁא לְדַפִּי סֵטֶר מְשַׁכְּנָא חַד:

זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני
האדנים ביניהם, להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי,
שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב
הקֶרֶשׁ בולט לצדיו, חוץ לידי הקֶרֶשׁ, לכסות את
שפת האדן, וכן הקֶרֶשׁ שאצלו, ונמצאו תואמים
זה לזה, וקֶרֶשׁ המקצוע שבסדר המערב חרוץ
לרחבו בעביו, כנגד חריץ של צד קֶרֶשׁ הצפוני
והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחֲדוּ
יֵהוּ תַּמִּים. כמו תאומים: על ראשו. של קֶרֶשׁ:
אל הטבעת האחת. כל קֶרֶשׁ וקֶרֶשׁ היה חרוץ
מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עבי
טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא, מתאים
לקֶרֶשׁ שאצלו, אבל אותן טבעות לא ידעתי, אם
קבועות הן, אם מטלטלות. ובקֶרֶשׁ שבמקצע היתה
טבעת בעבי הקֶרֶשׁ (נראה, כי מלות 'הדרומי
והצפוני' אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי
והצפוני וראש קֶרֶשׁ וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב
היתה טבעת בעבי קֶרֶשׁ, רוצה לומר בעבי קֶרֶשׁ
המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קֶרֶשׁ
המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני
הפתלים מחברים: בן יהיה לשניהם. לשני
הקֶרֶשִׁים שבמקצוע, לקֶרֶשׁ שבסוף צפון ולקֶרֶשׁ
המערבי וכן לשני המקצעות: (כה) והיו שמונה
קֶרֶשִׁים. הן האמורות למעלה: "תעשה ששה
קֶרֶשִׁים, ושני קֶרֶשִׁים תעשה למקצעת". נמצאו,
שמונה קֶרֶשִׁים בסדר מערב. כך שנויה במשנה,
'מעשה סדר הקֶרֶשִׁים במלאכת המשכן': היה
עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקֶרֶשׁ

מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו
באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי
נראה שהגרסא 'כמין שני חוקין'), כמין שני
שליכות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להכנס
בחלל האדן כשליכה הנכנסת בנקב עמודי הסלם,
והוא לשון "משלכות", עשויות כמין שליכה,
ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר: "שני אדנים,
שני אדנים", וחורץ את הקֶרֶשׁ מלמעלה אצבע
מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של
זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר:
"ויהיו תאמם מלמטה וגו'". כך היא המשנה,
והפרוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות:
(כו) בריחם. כתרגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש:
חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן. אלו ה', ג' הן, אלא
שהברית העליון והתחתון עשוי משתי תתיכות:
זה מכרית עד חצי הפתל, וזה מכרית עד חצי
הפתל, זה נכנס בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת
מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון
ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו
כנגד כל הפתל ומכרית מקצה הפתל ועד קצהו,
שנאמר: "והברית התיוכן וגו' מברית מן-הקצה
אל-הקצה". שהעליונים והתחתונים היו להן
טבעות בקֶרֶשִׁים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל
קֶרֶשׁ, משלשים בתוך עשר אמות של גבה הקֶרֶשׁ,
חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק
אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע
ארוך הקֶרֶשׁ, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי
שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו, אבל לברית

צִלַּע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד כִּסִּי: כו וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם
 לְקִרְשֵׁי צִלַּע־הַמִּשְ�כָּן הַשְּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם
 לְקִרְשֵׁי צִלַּע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָּה:
 כח וְהַבְּרִיחַ הַתֵּיכֵן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ
 מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה: כט וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה
 זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים
 לַבְּרִיחִם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב כִּסִּי:
 ל וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּטֹו אֲשֶׁר הָרְאִיתָ
 בְּהָר־כִּסִּי: ס חֲמִישִׁי לֹא וְעָשִׂיתָ פֹרֶכֶת תְּכֵלֶת
 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ

רש"י

הַמִּשְׁכָּן. לאחר שִׁיגְמַר, הִקְיִמָּהוּ: הָרְאִיתָ בְּהָר־
 קֹדֶם לָכֵן, שְׁאֵנִי עֲתִיד לְלַמֶּדְךָ וּלְהַרְאוֹתְךָ סֵדֶר
 הַקְּמַתוֹ: (לֹא) פֹּרֶכֶת. לְשׁוֹן מַחֲצָה הוּא, וּבִלְשׁוֹן
 חֻקִּים: 'פְּרָגוּד', דָּבָר הַמְּבַדִּיל בֵּין הַמָּלָךְ וּבֵין
 הָעָם: תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן. כָּל מִין וּמִין הֵיזָה כְּפֹוֹל, בְּכָל
 חוּט וְחוּט ו' חוּטִין: מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב. כָּכָר פְּרָשָׁתִי
 שֶׁזֶּה הִיא אֲרִיגָה שֶׁל שְׁתֵּי קִירוֹת, וְהַצִּיּוּרִין שֶׁמִּשְׁנֵי
 עֲבָרֶיהָ אֵינָן דּוֹמִין זֶה לַזֶּה: פְּרָכִים. צִיּוּרִין שֶׁל
 בְּרִיּוֹת יַעֲשֶׂה בָּהֶם: ד' עֲמוּדִים תְּקוּעִים בְּתוֹךְ ד'
 אֲדָנִים וְאוֹנֵקְלִיּוֹת קְבוּעִין בָּהֶן עֲקָמִין לְמַעְלָה,
 לְהוֹשִׁיב עֲלֵיהֶן כְּלוֹסֶס, שְׂרָאשׁ הַפֹּרֶכֶת כְּרוּף בָּהֶם,
 וְהַאוֹנֵקְלִיּוֹת הֵן הַנּוּיִן, שֶׁהָרִי כְּמִין וָוִין הֵן עֲשׂוּיִים,
 וְהַפֹּרֶכֶת אֲרֻכָּה י' אֲמוֹת לְרָחְבוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן, וְרָחְבָּהּ
 י' אֲמוֹת כְּגֹבְהֶן שֶׁל קִרְשִׁים, פְּרוּסָה בְּשִׁלִּישׁ שֶׁל
 מִשְׁכָּן, שֶׁיִּהְיֶה הִימָנָה וּלְפָנֶיהָ עֶשֶׂר אֲמוֹת וְהִימָנָה
 וּלְחוּץ כ' אֲמָה. נִמְצָא, בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים עֶשֶׂר
 עַל עֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתָּ אֶת הַפֹּרֶכֶת תַּחַת
 הַקִּרְשִׁים" הַמְּחַבְּרִים אֶת שְׁתֵּי חוֹבְרוֹת שֶׁל יָרִיעוֹת
 הַמִּשְׁכָּן וְרַחֵב הַחוֹבְרוֹת כ' אֲמָה, וְכִשְׁפָּרָשָׁם עַל גִּג
 הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לַמַּעְרָב, כִּלְתָּהּ בִּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי
 הַמִּשְׁכָּן, וְהַחוֹבְרֶת הַשְּׁנִית כִּסְתָּהּ שְׁלִישׁוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן

הַתֵּיכֵן אֵין טַבַּעוֹת, אֲלֹא הַקִּרְשִׁים נְקוּבִין בְּעֵבֶר, וְהוּא נִכְנָס בָּהֶם דְּרוֹךְ הַנִּקְבִּים שֶׁהֵם מְכַנְּוִין זֶה מוֹל
 זֶה וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים". הַבְּרִיחִים
 הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁבְּצִפּוֹן וּבְדֹרוֹם אֲרֻף כָּל
 אֶחָד ט"ו אֲמָה, וְהַתֵּיכֵן אֲרֻכוֹ ל' אֲמָה, וְזֶהוּ: "מִן
 הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה", מִן הַמְּזֻרָח וְעַד הַמַּעְרָב, וְזֶה
 בְּרִיחִים שֶׁבְּמַעְרָב, אֲרֻף הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים ו'
 אֲמוֹת, וְהַתֵּיכֵן אֲרֻכוֹ י"ב כְּנֶגֶד רַחֵב ח' קִרְשִׁים. כָּף
 הִיא מַפְרָשֶׁת בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן (שְׁכַת צח):
 (כט) בָּתִּים לַבְּרִיחִם. הַטַּבַּעוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּהֶן יִהְיוּ
 בָּתִּים לְהִכְנִיס בָּהֶן הַבְּרִיחִים: וְצִפִּית אֶת הַבְּרִיחִם
 זָהָב. לֹא שֶׁהִיזָה הַזָּהָב מִדְּבֶק עַל הַבְּרִיחִים, שֶׁאֵין
 עֲלֵיהֶם שׁוֹם צְפוּי, אֲלֹא בְּקִרְשׁ הֵיזָה קוֹבַע כְּמִין שְׁתֵּי
 פִּיפִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כְּמִין שְׁנֵי סִדְקֵי קִנָּה חֲלוּל וְקוֹבַעֵן
 אֲצֵל הַטַּבַּעוֹת לְכָאן וּלְכָאן, אֲרֻפֵּן מִמֶּלֶא אֶת רַחֵב
 הַקִּרְשׁ מִן הַטַּבַּעַת לְכָאן וּמִמָּנָה לְכָאן, וְהַבְּרִיחַ
 נִכְנָס לְתוֹכוֹ, וּמִמָּנָה לַטַּבַּעַת, וּמִן הַטַּבַּעַת לְפָה
 הַשְּׁנִי. נִמְצָאוּ הַבְּרִיחִים, מְצֻפִּים זָהָב כְּשֶׁהֵן תְּחוּבִין
 בְּקִרְשִׁים, וְהַבְּרִיחִים הִלְלוּ מִבְּחוּץ הָיוּ בּוֹלְטוֹת,
 וְהַטַּבַּעוֹת וְהַפִּיפִיּוֹת לֹא הָיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן,
 אֲלֹא כָּל הַכֶּתֶל חָלַק מִבְּפָנֶיהָ: (ל) וְהִקְמַתָּ אֶת

כָּרִבִּים כִּסִּי: לֵב וְנִתְּתָה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה
 עֲמוּדֵי שְׁטִיִּים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־
 אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף: לֵב וְנִתְּתָה אֶת־הַפְּרָכֶת
 תַּחַת הַקָּרְסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפְּרָכֶת
 אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפְּרָכֶת לָכֶם בֵּין
 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: לֵב וְנִתְּתָה אֶת־
 הַבִּפְּרֹת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:
 לֵב וְשִׁמַּתָּ אֶת־הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפְּרָכֶת וְאֶת־
 הַמִּנְרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה
 וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל־צֵלַע צָפוֹן כִּסִּי: לֵב וְעָשִׂיתָ
 מִסָּד לִפְתַּח הָאֹהֶל תְּכַלֶּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
 שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מַעֲשָׂה רֶקֶם כִּסִּי: לֵב וְעָשִׂיתָ
 לַמִּסָּד חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שְׁטִיִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב
 וְוִיהֶם זָהָב וְיִצְקָתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי
 נְחֹשֶׁת: ס שְ�שִׁי כֹז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי
 שִׁטִּים חֲמִשָּׁה אַמּוֹת אָרְךָ וְחֲמִשָּׁה אַמּוֹת רָחֵב
 רְבֹועַ יְהִי הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ כִּסִּי:

רש"י

כמו: (איוב א) "שָׁכַת בַּעֲדוֹ", לְשׁוֹן מִגִּין: מַעֲשָׂה
 רֶקֶם. הַצּוּרוֹת עֲשׂוּיֹת בּוֹ מַעֲשָׂה מַחֲט, כַּפְרָצוֹף
 שֶׁל עֶבֶר זֶה, כַּף פְּרָצוֹף שֶׁל עֶבֶר זֶה: רֶקֶם. שֵׁם
 הָאֶמֶן וְלֹא שֵׁם הָאֶמְנוּת, וְתַרְגּוּמוֹ: עוֹבֵד צִיר, וְלֹא
 עוֹבֵד צִיּוֹר. מִדַּת הַמִּסָּד כַּמִּדַּת הַפְּרָכֶת: י' אַמּוֹת
 עַל י' אַמּוֹת: (א) וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגו' וְשָׁלֹשׁ
 אַמּוֹת קָמָתוֹ. (זכח נט) דְּבָרִים כְּכַתְּבוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי
 יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאֵן רְבֹועַ וְנֶאֱמַר
 בַּפְּנִימִי רְבֹועַ. מֵה לְהֵלֶן גְּבָהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאָרְפוֹ, אֵף
 כָּאֵן גְּבָהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאָרְפוֹ, וְמֵה אֲנִי מְקִיִּים: "שָׁלֹשׁ

וְהַמּוֹתָר תְּלוּי לְאַחֲרָיו, לְכַסּוֹת אֶת הַקֹּרְשִׁים:
 (לֵב) וְשִׁמַּתָּ אֶת הַשְּׁלֶחָן. שְׁלֶחָן בַּצָּפוֹן, מְשֹׁר מִן
 הַכֶּתֶל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה, וּמִנְרָה בְּדָרוֹם,
 מְשׁוּכָה מִן הַכֶּתֶל הַדָּרוֹמִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמַחְצָה,
 וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב נִתּוֹן כְּנֶגֶד אֹרֵי שְׁבִין שְׁלֶחָן לְמִנְרָה,
 מְשֹׁר קִמְצָא כְּלָפֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְכֻלָּם נִתּוּנִים מִן חֲצִי
 הַמִּשְׁכָּן וּלְפָנִים, כִּיצַד? אָרְךְ הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח
 לַפְּרָכֶת עֶשְׂרִים אַמָּה. הַמִּזְבֵּחַ וְהַשְּׁלֶחָן וְהַמִּנְרָה
 מְשׁוּכִים מִן הַפֶּתַח לְצַד מַעְרָב עֶשְׂרֵי אַמּוֹת:
 (לֵב) וְעָשִׂיתָ מִסָּד. וְלֹאן שֶׁהוּא מִסָּד כְּנֶגֶד הַפֶּתַח,

ב וְעָשִׂיתָ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פִּנְתָּיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶינָה
קִרְנָתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת כִּסִּי: ג וְעָשִׂיתָ
סִירְתָּיו לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲיוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו
וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת כִּסִּי:
ד וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכָּבֶר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת
וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעַת נְחֹשֶׁת עַל
אַרְבַּע קְצוֹתָיו כִּסִּי: ה וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כָּרֶכֶב
הַמְּזֻבָּח מִלְמָטָה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

ב וּתַעֲבֹד קִרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע
זוֹיֵתָה מִנֶּה תִּהְיוּן קִרְנוֹהִי וְתַחֲפִי
יְתֵה נְחֹשֶׁא: ג וּתַעֲבֹד פִּסְכָּתְרוֹתָהּ
לְמִסְפִּי קִטְמָה וּמִגְרוֹפִיתָהּ
וּמִזְרָקָתָהּ וְצִנּוּרִיתָהּ וּמַחְתָּתָהּ
לְכָל מְנוּהִי תַעֲבֹד נְחֹשֶׁא:
ד וּתַעֲבֹד לָהּ סִרְדָּא עוֹבֵד
מִצְדָּתָא דְנְחֹשֶׁא וּתַעֲבֹד עַל
מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקָן דְנְחֹשֶׁא עַל
אַרְבַּע סְטְרוֹהִי: ה וְתַתֵּן יְתֵה
תַּחוֹת סוֹכְבִי מִדְּבָחָא מִלְרַע וְתִהִי
מִצְדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְּבָחָא:

רש"י

גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי
לקטרת, ועל שם תתינתן קרויים מחתות, כמו:
(ישעיה ל) "לחתת אש מיקוד", לשון שאיבת אש
ממקומה, וכן: (משלי ו) "היחלתה איש אש
בחקיו?": לְכָל כֵּלָיו. כמו: כָּל כֵּלָיו:
(ד) מִכָּבֶר. לשון כְּבִיר, שקורין קריבל"ש, כמין
לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין
רשת, ומקרא זה מסרס וזה פתרונו: וְעָשִׂיתָ לוֹ
מִכָּבֶר נְחֹשֶׁת מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת: (ה) כָּרֶכֶב הַמְּזֻבָּח.
סוכב. כָּל דָּבָר הַמְקִיף סָבִיב בְּעֻגוּל קְרוֹי כָּרֶכֶב,
כמו ששנינו ב"הכל שוחטין": 'אלו הן גלמי כלי
עץ: כָּל שֶׁעֵתִיד לְשׁוּף... וּלְכָרֶכֶב', והוא כמו
שעושין חריצין עגלין בקרשי דפני התבות וספסלי
העץ. אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו
אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ספרים אחרים
שש) אמות של גבהו, כדברי האומר: 'גבהו פי
שנים כָּאֶרְכוּ'. הא, מָה אֲנִי מְקִים: "וְשָׁלַשׁ אֲמוֹת
קִמְתּוֹ"? משפת סוכב ולמעלה, אבל סוכב להלוח
הפְּהָנִים לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו
לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים: 'אֵיזוֹהוּ
כָּרֶכֶב? בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן, וְהָיָה רַחֵב אֹמֶה, וְלִפְנֵים
מֵהֶן אֹמֶה שֶׁל הַלּוּף רִגְלֵי הַפְּהָנִים, וְשִׁתִּי אֲמוֹת
הָלָלוּ קְרוֹיִים כָּרֶכֶב. וְדָדָקְנוּ שֵׁם וְהִפְתִּיב: "תַּחַת
כָּרֶכֶב הַמְּזֻבָּח מִלְמָטָה" לְמַדְנוּ, שֶׁהַכָּרֶכֶב בְּדָפְנוּ

אמות קמתו? משפת סוכב ולמעלה: (ב) מִמֶּנּוּ
תִּהְיֶינָה קִרְנָתָיו. שלא יעשם לכדם ויחפרם בו:
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת. לכפר על עזות מצח, שגאמר:
(ישעיה מח) "וּמִצְחָךְ נְחוּשָׁה": (ג) סִירְתָּיו. כמין
יורות: לְדִשְׁנוֹ. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם
אונקלוס: לְמִסְפִּי קִטְמָה, לספות הדשן לתוכם, כי
יש מלות בלשון עברית - מֵלָה אחת מתחלפת
בפתרון לשמש בגין וסתירה, כמו: (תהלים פ)
"וּתְשָׁרֵשׁ שָׁרְשֶׁיָּהּ", (איוב ה) "אֵוִיל מִשְׁרִישִׁי",
וחלופו: (שם לא) "וּבְכָל־תְּבוּאָתִי תִשָּׁרֵשׁ". וכמוהו:
(ישעיה יז) "בְּסַעֲפִיָּה פְרִיָּה" וְחִלּוּפוֹ: (שם י) "מִסְעָף
פֶּאֶרָה", מִפְּשֵׁחַ סַעֲפִיָּה, וכמוהו: (ירמיה נ) "וְזֶה
הָאֲחֵרוֹן עֲצָמוֹ" שֶׁבֶר עֲצָמוֹתָיו, וכמוהו: (מלכים א
כא) "וַיִּסְקָלְהוּ בְּאַבְנִים" וְחִלּוּפוֹ: (ישעיה סב) "סִקְלוֹ
מֵאֲבָן", הִסִּירוּ אֲבָנֶיהָ, וכן: (שם ה) "וַיַּעֲזֹקְהוּ
וַיִּסְקָלְהוּ". אף כֵּאֵן לְדִשְׁנוֹ, להסיר דשנו, וּבִלְעַז
אדשנדר"ר: וְיַעֲיוּ. כְּתַרְגוּמוֹ: מִגְרָפוֹת שְׁנוּטִיל
בָּהֶם אֶת הַדֶּשֶׁן, וְהָן כְּמִין כְּסוּי הַקֶּדְרָה שֶׁל מִתְכַּת
דָּק וְלוֹ בֵּית זָד, וּבִלְעַז וּדִי"ל: וּמִזְרָקָתָיו. לְקַבֵּל
בָּהֶם דָּם הַזִּבְחִים: וּמִזְלָגָתָיו. כְּמִין אוֹנְקָלִיּוֹת
כְּפוּפִים, וּמִכָּה בָּהֶם בְּכֶשֶׁר וְנִתְחָבִים בָּם,
וּמִתְהַפְּכִין בָּהֶן עַל גִּחְלֵי הַמַּעֲרָכָה שִׁיָּהָא מְמַהֵר
שׁוֹרְפָתָן, וּבִלְעַז קְרוּצִינ"ש, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים
צִנּוּרִיּוֹת: וּמַחְתָּתָיו. בֵּית קְבוּל יֵשׁ לָהֶם לִטֹּל בָּהֶן

הַמִּזְבֵּחַ כִּשׁ"י: וְעָשִׂיתָ בָּיָדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּיָדֵי עֲצֵי
 שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת: וְהוֹבֵא אֶת־בָּרִיו
 בַּטֶּבַעַת וְהָיוּ הַבָּיִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
 בְּשֵׂאת אֹתוֹ כִּשׁ"י: ח נָבוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ
 כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֶתְךָ בְּהָר בֵּן יַעֲשׂוֹ כִּשׁ"י: ס שְׁבִיעִי
 ט וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לִפְּאֵת נֹגֵב־תֵּימָנָה
 קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֵמָה אַרְבֶּה
 לִפְּאֵה הָאַחַת כִּשׁ"י: י וְעַמֻּדָיו עֲשׂוּיִם וְאֲדָנֵיהֶם
 עֲשׂוּיִם נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם
 כֶּסֶף כִּשׁ"י: יא וְכֵן לִפְּאֵת צִפּוֹן בְּאֶרֶךְ קָלָעִים

ו ונתעבד אריחא למדבחה
 אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון
 נחשא: ז ויעל ית אריחיה
 בעזקתא ויהון אריחא על תרין
 סטרי מדבחה במטל יתה:
 ח חליל לוחי תעבד יתה כמא די
 אחזי יתך בטורא בן יעבדון:
 ט ונתעבד ית דרת משכנא לרוח
 עבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ
 שזיר מאה באמין ארפא לעבר
 חד: י ועמודיה עשרין
 וסמכיהון עשרין נחשא ווי
 עמודיא וכבושיהון כסף: יא וכן
 לרוח צפונא בארפא סרדין מאה
 ארפא ועמודיה עשרין

רש"י

(ח) נָבוֹב לַחַת. כְּתִיב: חֲלִיל לֹחִי. לוחות
 עֲצֵי שִׁטִּים מִכָּל צֶדֶד, וְהַחֲלִל בְּאֶמְצַע, וְלֹא יִהְיֶה כָּלֹ
 עֵץ אֶחָד, שִׁיִּהְיֶה עָבִיב ה' אֲמוֹת עַל ה' אֲמוֹת כָּמִין
 סֶדֶן: (ט) קָלָעִים. עֲשׂוּיִין כָּמִין קָלָעִי סְפִינָה,
 נִקְבִּים נִקְבִּים, מַעֲשֶׂה קְלִיעָה וְלֹא מַעֲשֶׂה אוֹרֵג,
 וְתִרְגֻמוֹ סֶרְדִּין כְּתִיב: מִכָּבֶד, הַמִּתְרַגֵּם סֶרְדָּא,
 לִפִּי שֶׁהֵן מְנַקְבִּין כְּכִבְרָה: לִפְּאֵה הָאַחַת. כָּל הַרוֹחַ
 קְרוִי פֶּאֶה: (י) וְעַמֻּדָיו עֲשׂוּיִם. חֲמֵשׁ אֲמוֹת בֵּין
 עַמּוּד לַעַמּוּד: וְאֲדָנֵיהֶם. שֶׁל הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת.
 הָאֲדָנִים יוֹשְׁבִים עַל הָאֶרֶץ וְהָעַמּוּדִים תְּקוּעִין
 לַתּוֹכָן. הִיָּה עוֹשֶׂה כָּמִין קִנְדָּסִין שְׁקוֹרִין פְּלֹא"שׁ,
 אֶרְפָּן ו' טַפְחִים וְרַחְבָּן ג' וְטַבַּעַת נְחֹשֶׁת קְבוּעָה בּוֹ
 בְּאֶמְצָעוֹ, וְכוּרְף שֶׁפֶת הַקָּלָע סִבִּיבּוֹ בְּמִיתָרִים כְּנָגֵד
 כָּל עַמּוּד וְעַמּוּד, וְתוֹלָה הַקִּנְדָּס דֶּרֶךְ טַבַּעְתּוֹ
 בְּאוֹנִקְלִיּוֹת שֶׁבַע עַמּוּד הָעֲשׂוּי כָּמִין וי"ו, רֹאשׁוֹ זָקוּף
 לַמַּעֲלָה וְרֹאשׁוֹ אֶחָד תְּקוּעַ בַּעַמּוּד, כְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׂין
 לַהֲצִיב דְּלֹתוֹת, שְׁקוֹרִין גּוֹנִי"שׁ, וְרַחֲב הַקָּלָע תְּלוּי
 מִלְמָטָה וְהִיא קוֹמַת מַחְצוֹת הַחֲצֵר: וְוִי הָעַמֻּדִים.
 הֵם הָאוֹנִקְלִיּוֹת: וְחֻשְׁקֵיהֶם. מְקַפִּין הֵיוּ הָעַמּוּדִים
 בְּחוּטֵי כֶּסֶף סִבִּיב, וְאִינִי יוֹדֵעַ, אִם עַל פְּנֵי כָּלָן, אִם
 בְּרֹאשׁם וְאִם בְּאֶמְצָעָם, אֶף יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁחֲשׂוֹק לְשׁוֹן

הוא ולבוש המכבד תחתיו? ותרץ המתרגם: 'תרי
 הוו, חד לגוי וחד לכהנים דלא ישתרגו'. זה
 שבדפן לגוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבד והגיע
 רחבו עד חצי המזבח. נמצא, שהמכבד רחב אמה,
 והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים
 העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח
 בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו, וכבש
 שהיו עולין בו. אף על פי שלא פִּרְשׁוּ בַּעֲנֵן זֶה,
 כָּבֶד שֶׁמַּעֲנֵנו בְּפִרְשֵׁת "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה־לִּי"
 "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת", לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ מַעֲלוֹת בְּכֶבֶשׂ
 שְׁלוֹ, אֲלֹא כֶּבֶשׂ חֶלֶק. לַמִּדְנֵי, שֶׁהִיָּה לוֹ כֶּבֶשׂ, כֹּף
 שְׁנִינוּ בְּמִכִּילֶתָּא. וּמִזְבֵּחַ אֲדָמָה, הוּא מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת
 שֶׁהִיוּ מְמַלְאִין חֲלָלוֹ אֲדָמָה בְּמָקוֹם חֲנִיתָן, וְהַכֶּבֶשׂ
 הִיָּה בְּדֶרוֹם הַמִּזְבֵּחַ, מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מְלֹא חוּט
 הַשְּׁעָרָה וְרִגְלָיו מְגִיעִין עַד אֲמָה סְמוּךְ לַקָּלָעִי הַחֲצֵר
 שֶׁבְּדֶרוֹם, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר י' אֲמוֹת קוֹמַתּוֹ, וְלִדְבְּרֵי
 הָאוֹמֵר: דְּבָרִים כְּכֶתֶב: "וְשִׁלַּשׁ אֲמוֹת קוֹמַתּוֹ", לֹא
 הִיָּה אֶרֶךְ הַכֶּבֶשׂ אֲלֹא י' אֲמוֹת, כֹּף מִצְאָתִי בְּמִשְׁנַת
 מ"ט מִדּוֹת, וְזֶה שֶׁהִיָּה מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מְלֹא
 חוּט, בְּמִסְכַּת זִבְחִים לַמִּדְנָה מִן הַמִּקְרָא:
 (ז) בַּטֶּבַעַת. בְּאֶרְבַּע טַבַּעוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לַמִּכָּבֶד:

מֵאָה אַרְבָּה כְּתִיב וְעַמּוּדוֹ קָרִי וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים
וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים
וְחֲשָׁקֵיהֶם כֶּסֶף: י וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָיוֹם
קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה
וְאַדְנִיָּהֶם עֲשָׂרָה: י וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֱתָה קִדְמָה
מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה כס"י: י וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה
אֲמָה קִלְעִים לַכֶּתֶף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַדְנִיָּהֶם שְׁלֹשָׁה כס"י: טו וְלַכֶּתֶף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ
עֲשָׂרָה קִלְעִים עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנִיָּהֶם
שְׁלֹשָׁה: טו וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסָּד | עֲשָׂרִים אֲמָה
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר
מַעֲשֵׂה רֶקֶם עַמּוּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנִיָּהֶם
אַרְבָּעָה: מַפְטִיר י כָּל-עַמּוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב
מִחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְאַדְנִיָּהֶם
נְחֹשֶׁת כס"י: י אַרְבָּה הַחֲצֵר מֵאָה בָּאֲמָה וְרֹחַב | חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה

וסמכיהון עשרין נחשא ווי
עמודיא וכבושיהון דכסף:
יב ופותיא דדרתא לרוח מערבא
סרדין חמשין אמין עמודיהון
עשרא וסמכיהון עשרא:
יג ופותיא דדרתא לרוח קדומא
מדינחא חמשין אמין: יד וחמש
עשרי אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתא וסמכיהון
תלתא: טו ולעברא תנינא חמש
עשרי סרדין עמודיהון תלתא
וסמכיהון תלתא: טז ולתרע
דרתא פרסא עשרין אמין תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
עובד ציר עמודיהון ארבעא
וסמכיהון ארבעא יז כל עמודי
דרתא סחור סחור מכבשין כסף
וויהון כסף וסמכיהון נחשא:
יח ארפא דדרתא מאה באמין
ופותיא חמשין בחמשין ורומא

רש"י

לעמוד, בין עמוד שפראש הדרום העומד במקצוע
דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח
ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני
לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה
עמודים למסד, הרי י' עמודים למזרח כנגד י'
למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי
שלא פרש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון
ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין,
וחשוקים ואדני נחשת. לכה, בא ולמד כאן:
(יח) ארבה החצר. הצפון והדרום, שמן המזרח
למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים.
חצר שבמזרח היתה מרבעת חמשים על חמשים,
שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד מזרח

הגורה, שכה מצינו בפלגש בגבעה: (שופטים יט)
"ועמו צמד חמורים חבושים", תרגומו: חשוקים:
(יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי
קדם, לשון פנים. אחר, לשון אחרים. לפיכך,
המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר
כמה דאת אמר: (דברים יא) "הים האחרון", ומה
מערבא: חמשים אמה. אותן חמשים אמה לא היו
סתומים כלם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו
אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית.
נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזהו
שנאמר: "ולשער החצר מסד עשרים אמה", וילון
למסד כנגד הפתח כ' אמה ארבה, כרחב הפתח:
(יד) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד

חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֻשֶׁת כִּסִּי:
 נְחֻשָּׁא: יט לְכָל מְאֵנִי מִשְׁפָּנָא
 בְּכָל פְּלִחְנָה וְכָל סְפוּהִי וְכָל סְפִי
 דְּדִרְתָּא נְחֻשָּׁא: ס ס ס

חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֻשֶׁת כִּסִּי:
 יט לְכָל מְאֵנִי הַמִּשְׁפָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו
 וְכָל־יִתְדֹת הַחֹצֵר נְחֻשֶׁת כִּסִּי:ססס
 צ"ו פסוקים, יע"ו סימן.

רע"י

נִרְאָה בְּעֵינַי, שְׁלֹכָךְ חֹזֵר וּשְׁנֹאֵן: (יט) לְכָל כְּלִי
 הַמִּשְׁפָּן. שֶׁהֵיוּ צָרִיכִין לְהַקְמִתוֹ וּלְהוֹרְדָתוֹ, כְּגוֹן:
 מִקְבּוֹת לְתַקְעַת יְתֻדוֹת וְעִמּוּדִים: יִתְדֹת. כְּמִין נִגְרִי
 נְחֻשֶׁת עֲשׂוּיִין לִירִיעוֹת הָאֵהָל וּלְקַלְעֵי הַחֹצֵר,
 קִשּׁוּרִים בְּמִיתָרִים סָבִיב סָבִיב בְּשִׁפּוּלִיהֶן, כְּדִי
 שְׁלֹא תִהְיֶה הָרוּחַ מַגְבִּיהֶתָּן. וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם תְּחֻבִּין
 בְּאַרְצָא, אוֹ קִשּׁוּרִין וּתְלוּיִין וְכַבֵּדֵן מְכַבִּיד שְׁפּוּלִי
 הִירִיעוֹת שְׁלֹא יִנּוּעוּ בְּרוּחַ. וְאוֹמֵר אֲנִי, שֶׁשְׁמֵן
 מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאַרְצָא, לְכָךְ נִקְרָאוּ
 יִתְדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מְסִיעֵנִי (ישעיה לג) "אֵהָל
 בְּלִי־יָצֵעַן בְּלִי־יָסֵעַ יִתְדוֹתָיו לְנֹצַח":

חסלת פרשת תרומה

פְּתַחוּ בִשְׁפֹת חֲמִשִּׁים חֲחִיצוֹנִים שֶׁל אֶרֶץ הַחֹצֵר.
 נִמְצָא, כָּלוּ בְּחִמְשֵׁים הַפְּנִמִּיִּים, וְכָלֵה אֶרְכּוֹ לְסוֹף
 ל'. נִמְצָאוּ, כ' אֵמָה רְחוֹק לְאַחֲרֵיו בֵּין הַקְּלָעִים
 שְׁבִמְעָרְב לִירִיעוֹת שֶׁל אַחֲרֵי הַמִּשְׁפָּן, וְרַחֲב
 הַמִּשְׁפָּן עֶשְׂרֵי אַמּוֹת בְּאַמְצַע רַחֲב הַחֹצֵר. נִמְצָאוּ
 לוֹ, עֶשְׂרִים אֵמָה רְחוֹק לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם מִן קַלְעֵי
 הַחֹצֵר לִירִיעוֹת הַמִּשְׁפָּן, וְכֵן לְמַעְרֵב, וְחִמְשֵׁים עַל
 חֲמִשִּׁים, חֹצֵר לְפָנָיו (עירובין כג): וְקָמָה חֲמִשׁ
 אַמּוֹת. גִּבְהַ מְחֻצּוֹת הַחֹצֵר, וְהוּא רַחֲב הַקְּלָעִים:
 וְאַדְנִיָּהֶם נְחֻשֶׁת. לְהֵבִיא אֲדָנִי הַמִּסָּךְ, שְׁלֹא
 תֵּאֱמַר: לֹא נִאֲמָרוּ אֲדָנִי נְחֻשֶׁת אֱלָא לְעִמּוּדֵי
 הַקְּלָעִים, אֲבָל אֲדָנִי הַמִּסָּךְ שֶׁל מִין אַחֵר הָיוּ, כִּךְ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ
 עֶשֶׂר וְכַבּוּד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגּוֹל לְהַסְפֵּר תּוֹרָה נִגַּד הַתִּפְרָא, שִׁמְקוֹם הַתִּפְרָא יִהְיֶה בְּאַמְצַע הַסְפֵּר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבִנְט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
 שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסְפֵּר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 הֵיא עַל הַכָּל לְשִׁמּוֹעַ הַהִפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפֵּר תּוֹרָה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

הפטרת תרומה כמלכים א פרק ה

ה כו וַיְהִי־הָיָה נָתַן חֶכְמָה לְשִׁלְמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ
 בְּרִית שְׁנֵיהֶם: כו וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסָּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַיּוֹם שְׁלֹשִׁים אֶלְפֵי אִישׁ:

כח וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדנירם על-המם: כט ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר: ל לבד משירי הנצבים לשלמה אשר על-המלאכה שלשת אלפים ושלוש מאות הרהדים בעם העשים במלאכה: לא ויצו המלך ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: לב ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית:

ו א ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני-ישראל מארץ-מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על-ישראל ויבן הבית ליהוה: ב והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים-אמה ארכו ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו: ג והאולם על-פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על-פני רחב הבית עשר באמה רחבו על-פני הבית: ד ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: ה ויבן על-קיר הבית יציע סביב את-קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: ו היציע התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כִּי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבית אחז בקירות הבית: ז והבית בהבנתו אבן-שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל לא-נשמע בבית בהבנתו: ח פתח הצלע התיכנה אל-פתח הבית הימנית ובלולים יעלו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלישים: ט ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-הבית גבים ושדרת בארזים: י ויבן את-היציע על-כל-הבית חמש אמות קומתו ויאחז את-הבית בעצי ארזים: יא ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר: יב הבית הזה אשר-אתה בנה אסתלך בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי ללכת בהם והקמתי את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד אביך: יג ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	7:14	7:22	8:44	8:47	9:42	9:45	10:31	10:32	16:57	17:05	17:29	17:37	16:47	17:53
אוסטרליה מלבורן	5:41	5:36	8:12	8:08	9:08	9:05	10:16	10:14	19:32	19:27	20:00	19:55	19:09	20:09
אוקראינה אודסה	7:14	7:21	8:47	8:50	9:43	9:47	10:32	10:35	17:04	17:12	17:36	17:43	16:54	17:59
אוק. דניפרופטרובסק	7:00	7:07	8:29	8:32	9:27	9:31	10:16	10:18	16:41	16:49	17:14	17:22	16:31	17:38
אוקראינה ז'יטומיר	7:30	7:38	8:54	8:57	9:55	9:59	10:43	10:45	17:01	17:10	17:35	17:43	16:52	18:00
אוקראינה קייב	7:24	7:32	8:47	8:50	9:48	9:52	10:36	10:38	16:53	17:02	17:28	17:36	16:44	17:53
איטליה מילאנו	7:36	7:43	9:11	9:14	10:10	10:10	10:57	10:59	17:31	17:39	18:02	18:09	17:21	18:24
ארגנטינה ב. איירס	6:20	6:15	8:48	8:51	9:44	9:41	10:49	10:51	19:59	19:55	20:26	20:22	19:37	20:35
ארה"ב בולטימור	7:07	7:12	8:54	8:55	9:44	9:46	10:36	10:37	17:28	17:34	17:56	18:02	17:16	18:15
ארה"ב ברוקלין נ.י.	7:00	7:05	8:44	8:46	9:35	9:38	10:26	10:28	17:15	17:21	17:43	17:49	17:03	18:03
ארה"ב לוס אנג'לס	6:45	6:49	8:39	8:41	9:26	9:28	10:19	10:21	17:25	17:30	17:51	17:55	17:12	18:08
ארה"ב מיאמי	7:01	7:04	9:05	9:06	9:48	9:50	10:43	10:45	18:06	18:09	18:29	18:33	17:51	18:44
ארה"ב משיגן	7:39	7:45	9:21	9:23	10:16	10:13	11:04	11:06	17:48	17:54	18:17	18:23	17:36	18:37
ארה"ב ניו ג'רסי	7:00	7:05	8:45	8:47	9:35	9:38	10:26	10:29	17:17	17:23	17:45	17:51	17:05	18:05
ארה"ב ניו הייבן	6:56	7:02	8:40	8:42	9:31	9:34	10:22	10:24	17:10	17:16	17:39	17:45	16:58	17:59
ארה"ב שיקאגו	6:56	7:01	8:40	8:40	9:30	9:33	10:21	10:23	17:07	17:13	17:36	17:42	16:55	17:56
ברזיל ס. פאולו	5:49	5:46	8:20	8:18	9:05	9:03	10:10	10:08	18:54	18:52	19:18	19:15	18:34	19:27
ברזיל ריו דה ז'נרו	5:37	5:33	8:07	8:05	8:52	8:50	9:57	9:55	18:40	18:37	19:03	19:00	18:19	19:12
בריטניה לונדון	7:28	7:36	8:49	8:52	9:51	9:55	10:38	10:41	16:52	17:01	17:27	17:36	16:43	17:53
בריטניה מנצ'סטר	7:43	7:52	8:58	9:01	10:03	10:08	10:49	10:53	16:54	17:04	17:32	17:41	16:46	17:59
גרמניה פרנקפורט	7:50	7:57	9:14	9:17	10:18	10:15	11:03	11:05	17:21	17:30	17:56	18:04	17:12	18:20
ישראל באר שבע	6:29	6:32	8:27	8:28	9:12	9:14	10:06	10:07	17:17	17:22	17:42	17:47	17:04	17:59
ישראל חיפה	6:30	6:34	8:26	8:28	9:12	9:14	10:06	10:07	17:14	17:19	17:39	17:44	16:49	17:56
ישראל ירושלים	6:28	6:31	8:25	8:26	9:11	9:12	10:05	10:05	17:15	17:19	17:40	17:44	16:39	17:56
ישראל תל אביב	6:30	6:34	8:27	8:28	9:13	9:15	10:07	10:08	17:16	17:20	17:41	17:45	17:00	17:58
מולדובה קישינב	7:21	7:28	8:53	8:56	9:50	9:54	10:39	10:42	17:10	17:17	17:42	17:49	16:59	18:04
מקסיקו מקסיקו	7:08	7:10	9:18	9:19	10:00	9:59	10:56	10:56	18:30	18:32	18:52	18:55	18:14	19:06
סינגפור סינגפור	7:17	7:16	9:38	9:38	10:17	10:18	11:17	11:18	19:20	19:21	19:42	19:42	19:02	19:53
פולין ורשא	7:06	7:15	8:25	8:28	9:32	9:28	10:15	10:17	16:26	16:35	17:02	17:11	16:17	17:28
צרפת ליאון	7:54	8:01	9:29	9:32	10:28	10:25	11:15	11:17	17:49	17:56	18:20	18:27	17:38	18:42
צרפת פריז	8:12	8:19	9:40	9:43	10:42	10:39	11:29	11:27	17:51	17:59	18:24	18:32	17:41	18:48
קנדה טורונטו	7:27	7:33	9:06	9:08	10:02	10:00	10:50	10:51	17:30	17:37	18:00	18:06	17:19	18:21
קנדה מונטריאול	7:08	7:14	8:43	8:45	9:41	9:38	10:30	10:28	17:02	17:10	17:33	17:40	16:52	17:55
רוסיה מוסקבה	8:10	8:20	9:18	9:21	10:32	10:27	11:15	11:12	17:06	17:17	17:46	17:56	16:59	18:15
רוסיה רוסטוב (דנון)	7:39	7:46	9:11	9:13	10:11	10:08	10:59	10:57	17:26	17:34	17:58	18:06	17:16	18:21
שווייץ ציריך	7:43	7:50	9:14	9:17	10:15	10:12	11:03	11:01	17:29	17:37	18:02	18:09	17:19	18:25

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מבפח כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פוענגיות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00098
03/02/2008